

Εισαγωγή στη Γεωργική Οικονομία

Β' ΕΠΑ.Λ.

ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ, ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Εισαγωγή στη Γεωργική Οικονομία

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ζιωγάνας Χρήστος

Καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Μάττας Κωνσταντίνος

Καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Παπαργυρόπουλος Χρήστος

Γεωπόνος Υπουργείου Γεωργίας

Ταχόπουλος Περικλής

Γεωπόνος, Καθηγητής Β/θμιας Εκπ/σης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ

Βούτσινος Γεώργιος

Δρ. Γεωπόνος - Υδροβιολόγος

Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΙΣΗΣ

Παπαγεωργίου Κωνσταντίνος

Καθηγητής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Καλδής Παναγιώτης

Γεωπόνος

Γαβριηλίδης Στυλιανός

Γεωπόνος, Καθηγητής Β/θμιας Εκπ/σης

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ζαχαροπούλου Αικατερίνη, Φιλολόγος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Νίτσα Κωνσταντίνα, Υπάλληλος ΟΕΕΚ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας
Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ζιωγάνας Χρήστος
Παπαργυρόπουλος Χρήστος

Μάττας Κωνσταντίνος
Ταχόπουλος Περικλής

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Β΄ ΕΠΑ.Λ.

**ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ, ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	13
1.1 Έννοια της Οικονομίας	15
1.2 Περιεχόμενο της οικονομικής επιστήμης.....	16
1.3 Σκοπός της οικονομικής επιστήμης.....	18
1.4 Κλάδοι της οικονομικής επιστήμης.....	19
1.5 Βοηθητικοί κλάδοι της οικονομικής επιστήμης	21
1.6 Συγγενείς επιστήμες	21
1.7 Σύνδεση της Γεωργικής Οικονομίας με την Οικονομία.....	22
1.8 Ορισμός, αντικείμενο και σημασία της Γεωργικής Οικονομίας.....	23
1.8.1 Ορισμός της Γεωργικής Οικονομίας	23
1.8.2 Αντικείμενο της γεωργικής οικονομικής	24
1.8.3 Σημασία της γεωργικής οικονομικής.....	25
Περίληψη	27
Ερωτήσεις	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ.....	29
2.1 Ορισμοί της γεωργικής εκμετάλλευσης, του κλάδου παραγωγής, των συντελεστών παραγωγής, των παραγωγικών δαπανών και των εσόδων	31
2.1.1 Γεωργική εκμετάλλευση.....	31
2.1.2 Τεχνική μονάδα.....	32
2.1.3 Κλάδος παραγωγής.....	32
2.1.4 Συντελεστές παραγωγής	34
2.1.5 Παραγωγικές δαπάνες.....	35
2.1.6 Ακαθάριστη πρόσοδος ή ακαθάριστο εισόδημα.....	36
2.1.7 Κέρδος ή ζημία	37
2.2 Η οικονομική λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης	37
2.3 Έννοια γεωγραφικής περιοχής	39
2.4 Έννοια αγροτικού χώρου.....	40

Περίληψη	41
Ερωτήσεις	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΟΡΦΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	43
---------------------------------------	----

3.1 Μέγεθος εκμετάλλευσης	45
3.1.1 Έκταση εδάφους	45
3.1.2 Απαιτούμενη εργασία	46
3.1.3 Αξία κεφαλαίου	47
3.1.4 Όγκος παραγωγής, ακαθάριστη πρόσοδος, ακαθάριστο κέρδος	47
3.1.5 Δαπάνες παραγωγής	48
3.2 Τρόπος εκμετάλλευσης	48
3.2.1 Ιδιόκτητες εκμεταλλεύσεις	48
3.2.2 Ενοικιαζόμενες εκμεταλλεύσεις	48
3.2.3 Συγκαλλιεργούμενες εκμεταλλεύσεις	49
3.3 Τύποι εκμεταλλεύσεων	49
3.3.1 Ατομική γεωργική εκμετάλλευση	50
3.3.2 Συλλογική γεωργική εκμετάλλευση	51
3.3.2.1 Εταιρική γεωργική εκμετάλλευση	51
3.3.2.2 Συνεταιριστική γεωργική εκμετάλλευση	53
3.3.2.3 Άτυπες συνεργασίες	54
Περίληψη	55
Ερωτήσεις	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ	57
-------------------	----

4.1 Γενική προσέγγιση	59
4.2 Φυσικοί παράγοντες	65
4.2.1 Έδαφος	65
4.2.2 Κλίμα	66
4.2.3 Νερό	67
4.2.4 Βιολογικό περιβάλλον	68
4.3 Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες	69
4.3.1 Μέγεθος και σύνθεση της γεωργικής οικογένειας	69
4.3.2 Ηλικία του γεωργού και των άλλων μελών της οικογένειας	70

4.3.3	Μορφωτικό επίπεδο του γεωργού και των άλλων μελών της οικογένειας.....	71
4.3.4	Κοινωνικό περιβάλλον.....	72
4.4	Οικονομικοί παράγοντες	73
4.4.1	Συνθήκες της εγχώριας αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα και τα μέσα γεωργικής παραγωγής.....	73
4.4.2	Συνθήκες της διεθνούς αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα και τα μέσα γεωργικής παραγωγής.....	75
4.4.3	Διεθνές οικονομικό περιβάλλον	75
4.4.4	Δυνατότητες και συνθήκες χρηματοδότησης	77
4.5	Πολιτικοί και θεσμικοί παράγοντες	77
4.5.1	Αγροτική πολιτική και γενικά οικονομική πολιτική του Κράτους.....	78
4.5.2	Διεθνές πολιτικό περιβάλλον	79
4.5.3	Συμβάσεις μεταξύ παραγωγικών φορέων.....	80
4.5.4	Συνεργασία σε μορφή οριζόντιας ή κάθετης οργάνωσης.....	81
4.5.5	Συμμετοχή σε εταιρική ή συνεταιριστική οργάνωση.....	83
4.5.6	Νομικό καθεστώς ενοικίασης γης ή ολόκληρων γεωργικών εκμεταλλεύσεων	85
4.5.7	Φορείς πληροφόρησης και τεχνικής κατάρτισης των παραγωγών	85
4.6	Τεχνικοί και τεχνολογικοί παράγοντες.....	87
4.6.1	Διαθέσιμοι συντελεστές παραγωγής	87
4.6.2	Επίπεδο της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας.....	88
4.6.3	Απόσταση από τις αγορές.....	88
4.6.4	Τυχόν ύπαρξη μονάδων μεταποίησης	89
4.6.5	Γεωργική έρευνα	89
4.6.6	Έργα υποδομής και ανάπτυξης.....	89
4.7	Υποκειμενικοί παράγοντες.....	90
4.7.1	Δεξιότητες και εμπειρίες.....	91
4.7.2	Γνώσεις.....	91
4.7.3	Συνήθεια	91
4.7.4	Καλλιεργητική συνείδηση	92
4.8	Κίνδυνος και αβεβαιότητα	92
4.8.1	Συνθήκες παραγωγής.....	93
4.8.2	Συνθήκες αγοράς	93
4.8.3	Επιδράσεις αβεβαιότητας στις αποφάσεις των παραγωγών.....	94
	Περίληψη	95
	Ερωτήσεις	96

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ..... 97

5.1 Κατηγορίες συντελεστών γεωργικής παραγωγής	99
5.2 Έδαφος	103
5.2.1 Έννοια του εδάφους	103
5.2.2 Ιδιότητες του εδάφους	104
5.2.3 Αμοιβή του εδάφους	107
5.3 Εργασία	108
5.3.1 Έννοια της εργασίας	108
5.3.2 Διάκριση της εργασίας.....	109
5.3.3 Αμοιβή της εργασίας	110
5.4 Κεφάλαιο	110
5.4.1 Έννοια του κεφαλαίου	110
5.4.2 Μορφές του κεφαλαίου	111
5.4.3 Αμοιβή του κεφαλαίου	113
5.5 Διευθύνουσα εργασία.....	113
Περίληψη	115
Ερωτήσεις	116

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 117

6.1 Βασικές παραγωγικές δαπάνες.....	119
6.1.1 Ενοίκιο εδάφους	121
6.1.2 Αμοιβή ή δαπάνη εργασίας.....	122
6.1.3 Αμοιβή μηχανικής και ζωικής εργασίας	123
6.1.4 Αποσβέσεις	124
6.1.5 Τόκοι κεφαλαίων.....	127
6.1.6 Συντήρηση και επισκευές	128
6.1.7 Ασφάλιστρα	129
6.1.8 Δαπάνες υλικών	130
6.1.9 Φόροι	130
6.1.10 Γενικά έξοδα	131
6.2 Διάκριση παραγωγικών δαπανών.....	131
6.2.1 Σταθερές και μεταβλητές δαπάνες.....	132
6.2.2 Καταβαλλόμενες και μη καταβαλλόμενες δαπάνες.....	133
6.2.3 Χρηματικές και μη χρηματικές δαπάνες.....	133
6.2.4 Παθητικές και ενεργητικές δαπάνες	134
Περίληψη	135

Ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών	136
Ερωτήσεις	139
Ασκήσεις.....	141

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΚΛΑΔΩΝ ΦΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ

ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ	145
----------------------	-----

7.1 Κλάδοι Φυτικής Παραγωγής	147
7.2 Κλάδοι Ζωικής Παραγωγής	159
Περίληψη	166
Ερωτήσεις Σωστού - Λάθους.....	167
Ασκήσεις.....	169

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	175
--------------------------------------	-----

1. ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ.....	178
1.1. Η θέση του Γραφείου στη διοικητική οργάνωση της επιχείρησης.....	178
1.2 Ο ρόλος του Γραφείου στην επιχείρηση	179
1.3 Κατανομή αρμοδιοτήτων της επιχείρησης σε επιμέρους μονάδες. Τα Τμήματα της επιχείρησης	181
1.4 Το οργανόγραμμα της επιχείρησης.....	185
Περίληψη	188
Ερωτήσεις	188
Εργασίες - Ασκήσεις.....	189

2. ΟΙ ΜΗΧΑΝΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ	189
2.1 Η χρησιμότητα των μηχανών γραφείου στις σύγχρονες επιχειρήσεις.....	189
2.2 Κατηγορίες και είδη μηχανών γραφείου	191
2.3 Μηχανές δημιουργίας και αναπαραγωγής εγγράφων	191
2.4 Υπολογιστικές μηχανές	195
2.5 Μηχανήματα επικοινωνίας.....	196
2.6 Άλλα μηχανήματα γραφείου.....	199
Περίληψη	202
Ερωτήσεις	203

Εργασίες - Ασκήσεις.....	203
3. ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ.....	204
3.1 Έννοια και χρησιμότητα αρχείου	204
3.2 Ειδικά αρχεία γεωργικών επιχειρήσεων	205
3.3 Συστήματα και μέθοδοι αρχειοθέτησης	207
3.4 Εκκαθάριση αρχείου.....	212
Περίληψη	214
Ερωτήσεις	214
Εργασίες - Ασκήσεις.....	215
4. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΓΓΡΑΦΩΝ.....	215
4.1 Τα έγγραφα στη σύγχρονη επιχείρηση	215
4.2 Εισαγωγή στη σύνταξη των εγγράφων.....	217
4.3 Διάφορα είδη εγγράφων	219
4.3.1 Αιτήσεις.....	219
4.3.2 Αναφορές.....	223
4.3.3 Εξουσιοδότηση.....	224
4.3.4 Υπεύθυνες δηλώσεις	225
4.3.5 Βιογραφικό σημείωμα.....	227
4.3.6 Εκθέσεις	230
Περίληψη	231
Ερωτήσεις	232
Εργασίες - Ασκήσεις.....	232
5. ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ - ΑΞΙΟΓΡΑΦΑ	233
5.1 Είδη αξιογράφων και συναλλακτικών παραστατικών	233
5.2 Η συναλλαγματική	234
5.3 Το γραμμάτιο σε διαταγή.....	237
5.4 Η επιταγή	238
5.5 Φορτωτική	240
Περίληψη	241
Ερωτήσεις	241
Εργασίες - Ασκήσεις.....	242
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	243
Βιβλιογραφία Παραρτήματος	247

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο αυτό απευθύνεται στους μαθητές της Α΄ Τάξης των Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων, δηλ. στους μαθητές που μετά το Γυμνάσιο επέλεξαν να ακολουθήσουν την τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση. Το περιεχόμενο αυτού του βιβλίου είναι προσαρμοσμένο στη δομή του αναλυτικού προγράμματος του μαθήματος "Εισαγωγή στη Γεωργική Οικονομία", που διδάσκεται στο πλαίσιο του Τομέα Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος.

Στόχοι του μαθήματος ανά κεφάλαιο είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Να εισαγάγει και να εξοικειώσει τους μαθητές με το αντικείμενο, το σκοπό και τη σημασία γενικά του κλάδου της Οικονομίας, και ειδικότερα του κλάδου της Γεωργικής Οικονομίας.
- ✓ Να γνωρίσουν οι μαθητές τις βασικές έννοιες της Οικονομικής της Παραγωγής Γεωργικών Προϊόντων και κυρίως της γεωργικής εκμετάλλευσης, του κλάδου παραγωγής και της λειτουργίας τους, καθώς και την έννοια της γεωγραφικής περιοχής.
- ✓ Να πληροφορηθούν οι μαθητές για τις διάφορες μορφές οργάνωσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ανάλογα με το φορέα διαχείρισής τους και τη βασική παραγωγική κατεύθυνσή τους.
- ✓ Να επισημανθούν οι παράγοντες που προσδιορίζουν την επιλογή της παραγωγικής κατεύθυνσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
- ✓ Να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν την έννοια και τη σημασία των συντελεστών γεωργικής παραγωγής.
- ✓ Να διευκολύνει τους μαθητές να καταλάβουν τη λειτουργία των παραγωγικών δαπανών, δίνοντας έμφαση στην ανάλυση των βασικών κατηγοριών τους κατά συντελεστή παραγωγής και των επιμέρους στοιχείων τους.
- ✓ Να κάνει πιο παραστατική την παραπάνω μεθοδολογική προσέγγιση, με την παράθεση συγκεκριμένων παραδειγμάτων υπολογισμού των παραγωγικών δαπανών μερικών κλάδων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων φυτικής και ζωικής κατεύθυνσης.
- ✓ Τέλος, γίνεται προσπάθεια μιας ακόμα πρακτικής και σύγχρονης προσέγγισης θεμάτων οργάνωσης γραφείου γεωργικών επιχειρήσεων.

Για την ολοκλήρωση του βιβλίου ήταν αναγκαίος ο συντονισμός και η ανταλλαγή απόψεων και κειμένων μεταξύ των συγγραφέων για τα θέματα που εξετάστηκαν, ώστε να υπάρχει συνοχή και ομοιομορφία στη γενική εικό-

να του βιβλίου. Το επίκεντρο της προσπάθειας ήταν η δημιουργία του πλέον κατάλληλου και χρήσιμου βοηθήματος, για να γνωρίσουν οι μαθητές τις βασικές πτυχές του κλάδου της Γεωργικής Οικονομίας.

Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι η Γεωργική Οικονομία γεφυρώνει την επιστήμη της Γεωπονίας με τον κλάδο της Εφαρμοσμένης Οικονομίας.

Οι συγγραφείς αισθάνονται την ανάγκη να ευχαριστήσουν το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, που τους ανέθεσε τη συγγραφή αυτού του βιβλίου, τους αξιολογητές που συνέβαλαν στην άρτια εμφάνιση όλου του περιεχομένου και τη Διεύθυνση Γεωργικών Εφαρμογών του Υπουργείου Γεωργίας για την παραχώρηση φωτογραφιών.

Οι συγγραφείς

I

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο

Εισαγωγή
στην
οικονομία
και
τη
γεωργική
οικονομία

Εισαγωγή στην οικονομία και τη γεωργική οικονομία

1.1 Έννοια της Οικονομίας

Η λέξη οικονομία είναι σύνθετη και προέρχεται από τις λέξεις "οίκος" και "νέμω". Σημαίνει τη διαχείριση και νομή των διαθέσιμων αγαθών σε κάθε οικο. Γενικότερα, με τον όρο οικονομία εννοούμε το σύνολο των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παραγωγή και διαχείριση των αγαθών που θεωρούνται απαραίτητα για την κάλυψη των αναγκών του ανθρώπου. Η παραγωγή αγαθών καλύπτει αφενός τις ανάγκες των ανθρώπων που τα παράγουν (μέλη του οίκου), αφετέρου τις ανάγκες του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, με τη διάθεσή τους στην αγορά.

Η επιστήμη που μελετά τα φαινόμενα της οικονομίας ονομάζεται οικονομική επιστήμη. Η οικονομική επιστήμη θεωρείται σήμερα μια ευρύτατη επιστήμη, που περιλαμβάνει μεγάλα και βασικά επιστημονικά πεδία και άπτεται πολλών επιμέρους επιστημονικών κλάδων.

Κάθε άνθρωπος λίγο ή πολύ εμπλέκεται σε οικονομικές ενέργειες ή δραστηριότητες και σε οικονομικές λειτουργίες που λαμβάνουν χώρα στο περιβάλλον του. Στην πράξη, ο καθένας από εμάς είναι "οικονομών" άνθρωπος σε καθημερινή βάση. Φαίνεται λοιπόν, ότι η οικονομική επιστήμη δεν είναι αποκλειστικά ένα θεωρητικό επιστημονικό πεδίο, αλλά έχει και πρακτική εφαρμογή στην καθημερινή μας ζωή, ανεξαρτήτως αν ο καθένας μας το συνειδητοποιεί αυτό ή όχι.

Γενικά, οικονομική επιστήμη θεωρείται η ευρύτερη εκείνη επιστήμη, η οποία ασχολείται με τη μελέτη των οικονομικών προβλημάτων και φαινομένων γύρω από την ανθρώπινη δραστηριότητα, είτε αφορούν μεμονωμένα άτομα είτε μικρά ή μεγάλα κοινωνικά σύνολα. Αναλυτικότερα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η οικονομική επιστήμη ασχολείται με:

- τη μελέτη των δραστηριοτήτων, που σχετίζονται με τις οικονομικές δοσοληψίες και γενικά τις συναλλαγές μεταξύ των ανθρώπων, είτε σε είδος είτε σε χρήμα
- τη μελέτη της επιχειρηματικής οργάνωσης των καταναλωτικών και των παραγωγικών δραστηριοτήτων του ανθρώπου
- τη μελέτη της επιλογής και χρησιμοποίησης σπάνιων ή περιορισμένων παραγωγικών πόρων (συνήθως εδάφους, εργασίας και διάφορων μορφών κεφαλαίου) για παραγωγή αγαθών και διανομή αυτών στα μέλη (άτομα ή ομάδες ατόμων) της κοινωνίας για κατανάλωση
- τη μελέτη του πλούτου και της ευημερίας
- τη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς κατά την επαγγελματική ζωή, κατά την επιδίωξη απόκτησης κερδών και κατά τη συνεχή βελτίωση τόσο των συνθηκών, όσο και του επιπέδου διαβίωσης
- τη μελέτη των δυνατοτήτων αύξησης ή και μεγιστοποίησης του αποτελέσματος (γενικά του κέρδους) με τις λιγότερες δυνατές θυσίες (δαπάνες) ή με δεδομένο επίπεδο διαθέσιμων παραγωγικών μέσων

Έτσι, συνοψίζοντας τα παραπάνω θα μπορούσαμε να δώσουμε τον παρακάτω ορισμό στην οικονομική επιστήμη:

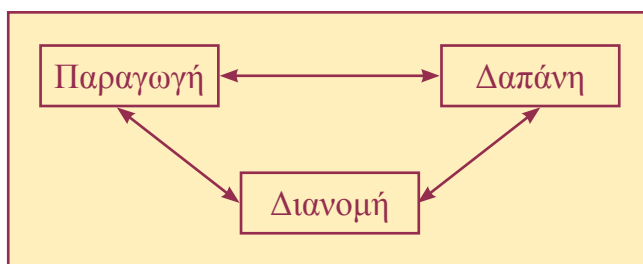
Οικονομική επιστήμη ή γενικά οικονομική είναι η επιστήμη που μελετά τους τρόπους, με τους οποίους οι άνθρωποι και γενικότερα οι κοινωνίες επιλέγουν τους περιορισμένους παραγωγικούς πόρους για εναλλακτικές χρήσεις παραγωγής διάφορων αγαθών και διανομής αυτών στην κατανάλωση μεταξύ των ανθρώπων ή των διάφορων κοινωνικών ομάδων.

1.2 Περιεχόμενο της οικονομικής επιστήμης

Αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης είναι η μελέτη των οικονομικών φαινομένων. Οικονομικά είναι τα φαινόμενα εκείνα, που δημιουργούνται κατά την προσπάθεια τον ανθρώπου να ικανοποιήσει όσο το δυνατόν καλύτερα τις απεριορίστες ανάγκες του, με τα περιορισμένα μέσα που έχει στη διάθεσή του.

Τα οικονομικά φαινόμενα όμως είναι αμέτρητα, όπως αμέτρητα είναι και τα φαινόμενα του κοινωνικού και του φυσικού περιβάλλοντος, στο οποίο ζούμε και εργαζόμαστε. Για να μπορέσουμε να τα μελετήσουμε επαρκώς και να τα αντιμετωπίσουμε με αποτελεσματικότερο τρόπο, είναι απαραίτητο να τα κατατάξουμε σε ομογενείς κατηγορίες.

Ο πιο γνωστός τρόπος κατάταξης των οικονομικών φαινομένων είναι εκείνος που τα χωρίζει σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: φαινόμενα παραγωγής, φαινόμενα διανομής και φαινόμενα δαπάνης. Οι κατηγορίες αυτές προκύπτουν από τα ακόλουθα βασικά ερωτήματα: πώς παράγονται τα διάφορα αγαθά, πώς διανέμεται το εισόδημα που δημιουργείται και με ποιο τρόπο χρησιμοποιούνται τα αγαθά τα οποία παράγονται (Σχήμα 1).

Σχήμα 1: Φαινόμενα παραγωγής, διανομής και δαπάνης

Όπως προκύπτει από το σχήμα, υπάρχει αλληλεπίδραση ανάμεσα στις τρεις κατηγορίες οικονομικών φαινομένων. Για παράδειγμα, ο όρος οικονομικό φαινόμενο είναι δυνατόν να περιλαμβάνει μια απλή πράξη παραγωγής όπως η παραγωγή σιταριού από ένα γεωργό, μία απλή πράξη διανομής όπως η αμοιβή ενός εργάτη στη βιομηχανία ή μια απλή πράξη δαπάνης όπως η κατανάλωση ψωμιού από ένα άτομο. Ωστόσο, είναι δυνατό να περιλαμβάνει και μεγαλύτερες κατηγορίες δραστηριοτήτων και φαινομένων όπως η συνολική γεωργική παραγωγή, η συνολική βιομηχανική παραγωγή, η συνολική αμοιβή των εργαζομένων στη βιομηχανία, η συνολική κατανάλωση τροφίμων κ.ο.κ..

1.3 Σκοπός της οικονομικής επιστήμης

Όπως προαναφέρθηκε, η οικονομική επιστήμη μας βοηθά να κατανοήσουμε τα διάφορα οικονομικά φαινόμενα, τα οποία μας αφορούν άμεσα, π.χ. τις μεταβολές των τιμών, την ανεργία, την επιβολή φορολογίας, κ.λπ.. Κατά συνέπεια, σκοπός της οικονομικής επιστήμης είναι να μας βοηθήσει να καταλάβουμε τη λειτουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και τους μηχανισμούς που διέπουν την κίνησή της. Και αυτό, γιατί η βάση της οικονομίας είναι η οικονομική ζωή των ανθρώπων. Ειδικότερα, ο τρόπος με τον οποίο μια κοινωνία παράγει τα προϊόντα που είναι χρήσιμα για τα μέλη της, καθορίζει πέρα από την οικονομική ευημερία της, το χαρακτήρα της πολιτικής, θρησκευτικής και πνευματικής ζωής. Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να πούμε ότι σκοπός της οικονομικής επιστήμης είναι να καταλάβουμε πώς διαμορφώνεται και πώς λειτουργεί μια οικονομία.

Εικόνα 1.1

Τα γεωργικά προϊόντα, στοιχείο απαραίτητο για τη διατροφή μας

1.4 Κλάδοι της οικονομικής επιστήμης

Οι κλάδοι της οικονομικής επιστήμης είναι πολλοί και συνεχώς δημιουργούνται και αναπτύσσονται περισσότεροι. Οι βασικοί κλάδοι της οικονομίας καθορίζονται με διάφορα κριτήρια, όπως θα δούμε παρακάτω.

- με κριτήριο τις περιοχές της οικονομικής ενασχόλησης και μελέτης έχουμε τη **Μικροοικονομική** και **Μακροοικονομική**. Η πρώτη ασχολείται αφενός με τη συμπεριφορά και τις οικονομικές δραστηριότητες των επιμέρους ατόμων, δηλαδή των παραγωγικών μονάδων (επιχειρήσεων) και των καταναλωτικών μονάδων (ατόμων ή οικογενειών), αφετέρου με τις σχετικές τιμές των επιμέρους αγαθών. Η δεύτερη ασχολείται αφενός με τα συνολικά μεγέθη και τις συνολικές οικονομικές δραστηριότητες (π.χ. συνολική παραγωγή, συνολική κατανάλωση) του κοινωνικού συνόλου μιας περιοχής ή χώρας, αφετέρου με το γενικό επίπεδο των τιμών, των επιτοκίων κ.λπ. αντίστοιχα για ομάδα αγαθών, κεφαλαίων, κ.λπ..
- με κριτήριο τη δυνατότητα άμεσης ή μη εφαρμογής, η οικονομική επιστήμη περιλαμβάνει τη **Θεωρητική** και την **Εφαρμοσμένη Οικονομική**. Η πρώτη ασχολείται με την ερμηνεία της συμπεριφοράς των ατόμων και των κοινωνιών και της εκδήλωσης των διαφόρων οικονομικών φαινομένων σε θεωρητικό επίπεδο. Η δεύτερη ασχολείται με διάφορα οικονομικά μέτρα, γνωστά ως μέτρα οικονομικής πολιτικής. Με τα μέτρα αυτά, το κράτος παρεμβαίνει στην οικονομική δραστηριότητα και προσπαθεί να ρυθμίσει προς ορισμένη κατεύθυνση τις οικονομικές σχέσεις και εξελίξεις παραγόντων, φορέων και φαινομένων σε συγκεκριμένο κοινωνικό σύνολο και σε επιμέρους τομείς της οικονομίας (γεωργία, βιομηχανία, κ.λπ.).
- με κριτήριο τη φύση του φορέα που ασκεί τις οικονομικές λειτουργίες, η Οικονομική περιλαμβάνει αφενός την **Ιδιωτική Οικονομική**, αφετέρου τη **Δημόσια Οικονομική**. Η πρώτη ασχολείται με τα οικονομικά προβλήματα των ιδιωτικών οικονομικών μονάδων και γενικά με τα θέματα της ιδιωτικής οικονομίας (ή της οικονομίας των ιδιωτών). Η δεύτερη ασχολείται γενικά με τη δημόσια οικονομία (ή οικονομία του δημοσίου ή οικονομικά του δημοσίου) και πιο ειδικά με τις οικονομικές δραστηριότητες του Κράτους και των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, είτε για την απόκτηση είτε για τη χρησιμοποίηση παραγωγικών μέσων προς επίτευξη διαφόρων οικονομικών στόχων, που συνήθως αφορούν ολόκληρη την

επικράτεια και όλους τους πολίτες μιας χώρας.

- με κριτήριο την απλή διαπίστωση ή την εξέλιξη των οικονομικών φαινομένων μέσα στο χρόνο, την **Οικονομική** συνθέτουν η **Στατική Οικονομική** και η **Δυναμική Οικονομική**. Η πρώτη αναφέρεται σε ορισμένη χρονική στιγμή ή περίοδο και περιγράφει, αναλύει ή συνθέτει τα οικονομικά φαινόμενα σε μια οικονομική λειτουργία ή κατάσταση, χωρίς να προβλέπει τις οικονομικές μεταβολές που είναι δυνατό να συμβούν στο μέλλον. Η δεύτερη μελετά και προβλέπει εναλλακτικές μεταβολές των οικονομικών φαινομένων από ευμενή ή δυσμενή διατάραξη κάποιας ή κάποιων παραμέτρων (π.χ. μεταβολές της ζήτησης και της τιμής ενός ή περισσότερων προϊόντων).

Οι κλάδοι της οικονομικής επιστήμης μπορούν να διακριθούν και με βάση το πρόβλημα που καλούνται να λύσουν. Τέτοια προβλήματα είναι τα εξής:

- α) *Το πρόβλημα της χρήσης και της κατανομής των συντελεστών παραγωγής:* Συντελεστής παραγωγής θεωρείται κάθε παράγοντας, μέσο ή αγαθό που χρησιμοποιείται στη διαδικασία της παραγωγής. Αυτός ο κλάδος της οικονομικής επιστήμης εξετάζει την καλύτερη δυνατή χρησιμοποίηση και αξιοποίηση των συντελεστών παραγωγής, με την ορθολογική κατανομή τους σε διάφορες εναλλακτικές δραστηριότητες. Και τούτο, γιατί οι διαθέσιμες ποσότητες τους είναι περιορισμένες και γενικά βρίσκονται σε ανεπάρκεια. Επομένως, για την απόκτηση και χρησιμοποίησή τους απαιτούνται οικονομικές θυσίες. Επίσης, εδώ εξετάζονται και τα θέματα της ζήτησης και της προσφοράς, καθώς επίσης των τιμών και των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής.
- β) *Το πρόβλημα της παραγωγής διαφόρων αγαθών και της διανομής τους:* Όσον αφορά αυτό το πρόβλημα, μελετώνται οι τομείς παραγωγής, η οργάνωση της παραγωγής αγαθών, οι ανάγκες του ανθρώπου, οι τιμές και η ζήτηση και προσφορά των αγαθών, οι οικονομικές μονάδες (επιχειρήσεις), το κόστος παραγωγής, η οικονομική ανάπτυξη, κ.ά.. Εδώ, θα πρέπει να τονιστεί ότι το όλο πρόβλημα δημιουργείται λόγω της ανεπάρκειας των παραγόμενων αγαθών, αφού - όπως αναφέρθηκε πιο πάνω - οι συντελεστές παραγωγής είναι περιορισμένοι και ανεπαρκείς.
- γ) *Το πρόβλημα της απόκτησης και κατανομής του εισοδήματος:* Στο χώρο αυτό, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη δημιουργία του ατομικού και του εθνικού εισοδήματος, στην κατανομή του εισοδήματος ανάμεσα στα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες, στην απασχόληση, στην οικονομική πολιτική, στον πληθωρισμό, στις νομισματικές ρυθμίσεις, στις διεθνείς συναλ-

λαγές, στον κρατικό προϋπολογισμό, στα δημόσια έσοδα, στις δημόσιες δαπάνες κ.ά..

1.5 Βοηθητικοί κλάδοι της οικονομικής επιστήμης

Η οικονομική επιστήμη συνδέεται άμεσα και έμμεσα με άλλους κλάδους, οι οποίοι τη βοηθούν να εξετάζει τον άνθρωπο και το κοινωνικό σύνολο ευρύτερα και δυναμικότερα. Ως τέτοιους βοηθητικούς κλάδους μπορούμε να επισημάνουμε:

- την Κοινωνιολογία,
- τη Φιλοσοφία,
- τα Μαθηματικά,
- τη Γεωγραφία.

1.6 Συγγενείς επιστήμες

Η οικονομική επιστήμη σχετίζεται με πολλές άλλες επιστήμες, όπως είναι η κοινωνιολογία, η ψυχολογία, η ανθρωπολογία, η πολιτική, η ιστορία, η στατιστική, τα μαθηματικά, κ.ά..

Ειδικότερα, συγγενείς κλάδοι της Οικονομικής Επιστήμης θεωρούνται:

- α) η *Ιστορία του Οικονομικού Βίου ή Οικονομική Ιστορία*, που μελετά την οικονομική δράση των ανθρώπων και γενικότερα την εξέλιξη της οικονομίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.
- β) Η *Ιστορία των Οικονομικών Θεωριών ή της Οικονομικής Σκέψης*, που εξετάζει τις οικονομικές θεωρίες που έχουν διατυπωθεί για την ερμηνεία των διαφόρων οικονομικών φαινομένων από τη γέννηση της οικονομικής επιστήμης μέχρι σήμερα.
- γ) Η *Οικονομική Γεωγραφία*, που εξετάζει τη γεωγραφική κατανομή των πλουτοπαραγωγικών πηγών και της παραγωγής, καθώς και την αλληλεπίδραση του φυσικού περιβάλλοντος και του οικονομούντος ανθρώπου.

- δ) *Η Οικονομική Στατιστική*, που ασχολείται με τη συγκέντρωση, ανάλυση και παρουσίαση αριθμητικών δεδομένων οικονομικής φύσεως, τα οποία χρησιμεύουν στην περιγραφή και ερμηνεία των οικονομικών φαινομένων.
- ε) *Η Οικονομετρία*, που αποτελεί μια προσπάθεια συνδυασμού της μικρό και μακροοικονομίας με την οικονομική στατιστική και αποβλέπει στην ακριβή μαθηματική μέτρηση των οικονομικών σχέσεων με τη δημιουργία θεωρητικών προτύπων (μοντέλα).

1.7 Σύνδεση της Γεωργικής Οικονομίας με την Οικονομία

Η γεωργία αποτελεί το πρώτο στάδιο και την πρώτη συστηματική προσπάθεια για την εξασφάλιση οικονομικών αγαθών. Με τη δημιουργία των πρώτων οικισμών, η γεωργία και η εκτροφή των εξημερωμένων παραγωγικών ζώων ήταν η μόνη οικονομική δραστηριότητα. Επιπλέον, η γεωργία αποτέλεσε και την αφορμή για την εμφάνιση και ανάπτυξη των πρώτων μορφών άλλων κλάδων οικονομικής παραγωγής. Για παράδειγμα, η βιοτεχνία αναπτύχθηκε προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες της γεωργίας και του γεωργικού πληθυσμού για ορισμένα βιοτεχνικά αντικείμενα και προϊόντα (γεωργικά εργαλεία, σκεύη και αντικείμενα καθημερινής χρήσης).

Η αύξηση της παραγωγής γεωργικών προϊόντων και οι ανάγκες των γεωργών για διάφορα βιοτεχνικά αντικείμενα, οδήγησαν στην εμφάνιση και ανάπτυξη του εμπορίου. Παράλληλα, με τη βιομηχανική επανάσταση, τα πρώτα προϊόντα που άρχισαν να επεξεργάζονται τα πρώτα βιομηχανικά εργοστάσια ήταν γεωργικά. Ο γεωργικός πληθυσμός που αποτελούσε τη μεγαλύτερη ομάδα του πληθυσμού σε όλες τις χώρες, ήταν αυτός που πρώτος κατανάλωσε τα βιομηχανικά προϊόντα.

Στη συνέχεια, η ανάπτυξη της βιομηχανίας και η εξέλιξη της τεχνολογίας συνέβαλαν στην ανάπτυξη της γεωργίας, με την κατασκευή γεωργικών εργαλείων και μηχανημάτων. Όμως, με την εισαγωγή των μηχανημάτων στη γεωργική παραγωγή μειώθηκαν οι ανάγκες της γεωργίας σε ανθρώπινη εργασία. Έτσι, ένα μεγάλο ποσοστό του γεωργικού πληθυσμού στράφηκε σε άλλους τομείς της οικονομικής παραγωγής και κυρίως στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες.

Εικόνα 1.2

Συσκευαστήριο εσπεριδοειδών

Σήμερα, ο τομέας της γεωργίας, παρόλο που δεν είναι ο μόνος κλάδος οικονομικής παραγωγής, είναι σημαντικός για κάθε χώρα, διότι παράγει είδη διατροφής για τον πληθυσμό.

1.8 Ορισμός, αντικείμενο και σημασία της Γεωργικής Οικονομίας

1.8.1 Ορισμός της Γεωργικής Οικονομίας

Ο κλάδος της οικονομίας που ασχολείται με την αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων για την παραγωγή, τη διαχείριση και την προώθηση στην κατανάλωση των γεωργικών αγαθών, είναι η **Γεωργική Οικονομία** και η επιστήμη που την εξετάζει είναι η **Γεωργική Οικονομική**.

Με άλλα λόγια, *Γεωργική Οικονομική είναι ο κλάδος της οικονομικής επιστήμης που ασχολείται με την οικονομική διερεύνηση του τομέα της γεωργίας, με την ευρύτερη του έννοια και σημασία*. Πιο συγκεκριμένα, η γεωργική οικονομική ασχολείται με τις αρχές στις οποίες πρέπει να στηρίζεται η παραγωγή και η διάθεση των γεωργικών προϊόντων, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται από τη γεωργία γενικά και τη γεωργική εκμετάλλευση ειδικότερα, το μεγαλύτερο, σταθερότερο και διαρκέστερο οικονομικό αποτέλεσμα.

Γενικά, μπορεί να λεχθεί ότι η γεωργική οικονομική δε διαφοροποιείται από την οικονομική επιστήμη, παρά μόνο στο ότι το ενδιαφέρον της επικεντρώνεται σε έναν κλάδο, τη γεωργία ή γενικότερα τον αγροτικό τομέα. Η γεωργική οικονομική αποτελεί ξεχωριστό κλάδο της οικονομίας, γιατί ο γεωργικός τομέας έχει ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως:

- οι εργαζόμενοι στη γεωργία έχουν χαμηλότερο εισόδημα σε σχέση με τους απασχολούμενους στους άλλους τομείς,
- τα περισσότερα προϊόντα της γεωργίας αποτελούν βασικά είδη διατροφής,
- η γεωργία χρησιμοποιεί σε μεγάλη έκταση φυσικούς πόρους (έδαφος, νερό, κ.λπ.),
- η παραγωγή της εξαρτάται και επηρεάζεται από τις καιρικές συνθήκες, την εποχή, τις εδαφικές συνθήκες.

1.8.2 Αντικείμενο της γεωργικής οικονομικής

Αντικείμενο της γεωργικής οικονομικής είναι η καλύτερη δυνατή οργάνωση της φυτικής και ζωικής παραγωγής και της διάθεσης αυτής με τους εκάστοτε διαθέσιμους συντελεστές παραγωγής (έδαφος, εργασία, κεφάλαιο), για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού οικονομικού αποτελέσματος.

Ο παραπάνω στόχος της γεωργικής οικονομικής επιτυγχάνεται με τη χρησιμοποίηση των δεδομένων και των επιτευγμάτων αφενός μεν των φυσικών, χημικών, μαθηματικών και βιολογικών επιστημών, αφετέρου δε των οικονομικών και κοινωνικών επιστημών. Με άλλα λόγια, η γεωργική οικονομική, ως εφαρμοσμένη επιστήμη, αξιοποιεί τα επιτεύγματα των τεχνικοοικονομικών επιστημών στο συγκεκριμένο πεδίο της γεωργίας.

Η γεωργική οικονομική διευκολύνει τον παραγωγό στην επίλυση προ-

βλημάτων που αναφέρονται στην οικονομική αξιοποίηση των συντελεστών παραγωγής και της τεχνολογίας. Τέτοια προβλήματα μπορεί να θεωρηθούν:

- ποια προϊόντα πρέπει να παράγει και σε ποιες ποσότητες,
- ποιους συντελεστές και με ποιους συνδυασμούς πρέπει να χρησιμοποιήσει για την παραγωγή αυτών των προϊόντων,
- ποια τεχνική και τεχνολογία πρέπει να χρησιμοποιήσει για την όσο το δυνατόν οικονομικότερη παραγωγή τους,
- για ποιους παράγει τα προϊόντα αυτά και πώς θα οργανώσει τη διάθεσή τους στην αγορά, προκειμένου να πετύχει το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος.

Η γεωργική οικονομική με την ευρεία της έννοια περιλαμβάνει βασικά *την οικονομική της γεωργικής παραγωγής και την οικονομική της διάθεσης (μάρκετινγκ) της γεωργικής παραγωγής*. Υπάρχουν όμως και πολλοί κλάδοι της γεωπονικής επιστήμης που είναι άμεσα ή έμμεσα συγγενείς με τον κλάδο της γεωργικής οικονομικής.

1.8.3 Σημασία της γεωργικής οικονομικής

Από τα παραπάνω γίνεται φανερή η σημασία της γεωργικής οικονομικής τόσο για τον ίδιο τον παραγωγό και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, όσο και για την οικονομία μιας χώρας.

Σε ό, τι αφορά τον παραγωγό, η γεωργική οικονομική μπορεί να βοηθήσει στα εξής σημεία της παραγωγικής του δραστηριότητας:

- στην καλύτερη δυνατή αξιοποίηση όλων των συντελεστών παραγωγής που έχει στη διάθεσή του,
- στην απόκτηση με οικονομικό τρόπο πρόσθετων συντελεστών, απαραίτητων για τη γεωργική του εκμετάλλευση (π.χ. γεωργικά μηχανήματα),
- στον καθορισμό των προϊόντων που πρέπει να παράγει με βάση τους συντελεστές παραγωγής που διαθέτει, τις εδαφοκλιματικές συνθήκες της περιοχής και τις δυνατότητες διάθεσης των προϊόντων σε τιμές ικανοποιητικές,
- στην αύξηση της παραγωγικότητας των διαθέσιμων συντελεστών που έχει στη γεωργική του εκμετάλλευση,
- στη μείωση του κόστους παραγωγής των προϊόντων,

- στην οργάνωση της διάθεσης των γεωργικών προϊόντων στις καλύτερες δυνατές τιμές.

Σε ό, τι αφορά τη σημασία της γεωργικής οικονομίας για το κοινωνικό σύνολο, αυτή εξασφαλίζει όσα περιμένει το κοινωνικό σύνολο από τη γεωργική παραγωγή, δηλαδή:

- σε ποσότητες και ποιότητες που απαιτούνται για την κάλυψη των αναγκών του κοινωνικού συνόλου.
- την προσφορά αυτών των προϊόντων σε τιμές προσιτές και συμφέρουσες για το κοινωνικό σύνολο, με τη μείωση του κόστους παραγωγής.

Επιπλέον, η γεωργική οικονομία εφόσον αποτελεί κλάδο της οικονομίας, είναι επόμενο να επηρεάζει την οικονομία μιας χώρας σε μικρό ή μεγάλο βαθμό. Για πολλές χώρες η γεωργία είναι ένας σημαντικός κλάδος της οικονομικής τους δραστηριότητας. Κατά συνέπεια, όσο περισσότερο ο κλάδος αυτός στηρίζεται σε οικονομικές βάσεις, τόσο πιο σημαντική είναι η συμβολή του στην οικονομία μιας χώρας.

Περίληψη

Η επιστήμη που μελετά τα φαινόμενα της οικονομίας ονομάζεται οικονομική επιστήμη. Η οικονομική επιστήμη θεωρείται σήμερα μια ευρύτατη επιστήμη, που περιλαμβάνει μεγάλα και βασικά επιστημονικά πεδία και άπτεται πολλών επιμέρους επιστημονικών κλάδων.

Αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης είναι η μελέτη των οικονομικών φαινομένων, δηλαδή των φαινομένων εκείνων που δημιουργούνται κατά την προσπάθεια του ανθρώπου να ικανοποιήσει όσο το δυνατόν καλύτερα τις απεριόριστες ανάγκες του, με τα περιορισμένα μέσα που έχει στη διάθεσή του. Σκοπός της οικονομικής επιστήμης είναι να μας βοηθήσει να καταλάβουμε τη λειτουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και τους μηχανισμούς που διέπουν την κίνησή της. Και αυτό, γιατί η βάση της οικονομίας είναι η οικονομική ζωή των ανθρώπων.

Οι βασικοί κλάδοι της οικονομικής επιστήμης είναι η Μικροοικονομική και η Μακροοικονομική, η Θεωρητική και η Εφαρμοσμένη Οικονομική, η Ιδιωτική και η Δημόσια Οικονομική, η Στατική Οικονομική και η Δυναμική Οικονομική. Η οικονομική επιστήμη σχετίζεται με πολλές άλλες επιστήμες όπως είναι η κοινωνιολογία, η ψυχολογία, η ανθρωπολογία, η πολιτική, η ιστορία, η στατιστική, τα μαθηματικά, κ.ά..

Ο κλάδος της οικονομικής επιστήμης που ασχολείται με την οικονομική διερεύνηση του τομέα της γεωργίας, με την ευρύτερή του έννοια και σημασία ονομάζεται γεωργική οικονομική. Αντικείμενο της γεωργικής οικονομικής είναι η καλύτερη δυνατή οργάνωση της φυτικής και ζωικής παραγωγής και της διάθεσης αυτής με τους εκάστοτε υπάρχοντες συντελεστές (έδαφος, εργασία, κεφάλαιο), για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού οικονομικού αποτελέσματος.

Ερωτήσεις

- 1) Τι εννοούμε με τον όρο οικονομία;
- 2) Ποιο είναι το περιεχόμενο και ποιος ο σκοπός της οικονομικής επιστήμης;
- 3) Ποιοι είναι οι βασικοί κλάδοι της οικονομικής επιστήμης;
- 4) Τι εννοούμε με τον όρο γεωργική οικονομική;
- 5) Ποια είναι η σημασία της γεωργικής οικονομικής για τους παραγωγούς γεωργικών προϊόντων;
- 6) Ποια είναι η σημασία της γεωργικής οικονομίας για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο

Βασικές
έννοιες
στην
οικονομική
της
παραγωγής
γεωργικών
προϊόντων

2

Βασικές έννοιες στην οικονομική της παραγωγής γεωργικών προϊόντων

2.1 Ορισμοί της γεωργικής εκμετάλλευσης, του κλάδου παραγωγής, των συντελεστών παραγωγής, των παραγωγικών δαπανών και των εσόδων

Για την καλύτερη κατανόηση των αρχών της οικονομικής της γεωργικής παραγωγής, είναι αναγκαία η παρουσίαση ορισμένων βασικών εννοιών και όρων που συνδέονται με αυτή. Οι έννοιες και οι όροι αυτοί είναι οι ακόλουθοι:

2.1.1 Γεωργική εκμετάλλευση

Γεωργική εκμετάλλευση είναι μια παραγωγική μονάδα ή ομάδα κλάδων γεωργικής παραγωγής υπό τη διεύθυνση ενός παραγωγού. Η γεωργική εκμετάλλευση χαρακτηρίζεται και ως τεχνικοοικονομική μονάδα, αφού αποτελεί

ένα σύνολο συντελεστών παραγωγής, οι οποίοι συνδυάζονται σε κλάδους φυτικής και ζωικής παραγωγής, προκαλούν κόστος και επιτυγχάνουν πρόσοδο. Η γεωργική εκμετάλλευση αποτελεί αντικείμενο της γεωργικής μικροοικονομίας.

2.1.2 Τεχνική μονάδα

Όταν λέμε τεχνική μονάδα εννοούμε μια απλή μονάδα παραγωγής, πάνω στην οποία υπολογίζονται οι τεχνικοί συντελεστές, δηλαδή οι δείκτες που εκφράζουν το επίπεδο της εφαρμοζόμενης τεχνολογίας στη γεωργία. Τέτοιες μονάδες είναι π.χ. το ένα στρέμμα, το ένα ζώο ή η μία ζωική μονάδα, κ.λπ.. Τεχνικοί συντελεστές είναι π.χ. η απαιτούμενη εργασία ανά στρέμμα καλλιέργειας ή ανά είδος ζώου, η ποσότητα λιπάσματος ανά στρέμμα καλλιέργειας, η ποσότητα τροφής ανά κιλό γάλακτος ή κρέατος κ.λπ..

2.1.3 Κλάδος παραγωγής

Κλάδος γεωργικής παραγωγής είναι μια ομάδα τεχνικών μονάδων. Οι κλάδοι γεωργικής παραγωγής διακρίνονται αφενός σε κλάδους φυτικής παραγωγής, όπως είναι π.χ. η καλλιέργεια 10 στρεμμάτων βαμβακιού, αφετέρου σε κλάδους ζωικής παραγωγής, όπως είναι π.χ. η εκτροφή 5 αγελάδων.

Εικόνα 2.1
Μεγάλη καλλιέργεια

Εικόνα 2.2
Ζωική παραγωγή. Βοοτροφία

2.1.4 Συντελεστές παραγωγής

Όταν λέμε συντελεστές παραγωγής εννοούμε τους παράγοντες που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή γεωργικών προϊόντων. Ειδικότερα, συντελεστές παραγωγής είναι οι παράγοντες εκείνοι, οι οποίοι είτε οι ίδιοι είτε οι υπηρεσίες τους, μετατρέπονται σε προϊόντα κατά τη διάρκεια μιας παραγωγικής διαδικασίας. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι σπόροι, τα λιπάσματα, τα καύσιμα, τα φάρμακα, οι ζωοτροφές, κ.λπ., ενώ στη δεύτερη ανήκουν το έδαφος, η εργασία, τα κτίρια, τα μηχανήματα κ.λπ.

Οι βασικοί συντελεστές που χρησιμοποιούνται στη γεωργική παραγωγή είναι: το έδαφος, η εργασία και το κεφάλαιο.

Υπάρχουν δύο κατηγορίες συντελεστών παραγωγής: οι σταθεροί και οι μεταβλητοί. Οι σταθεροί συντελεστές παραγωγής (όπως τα κτίρια, μηχανήματα) δεν εξαρτώνται από το μέγεθος παραγωγής. Υποδιαιρούνται σε αυτούς που μπορούν να εξυπηρετήσουν πολλούς κλάδους παραγωγής (ελκυστήρας) και σε αυτούς που δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν πολλούς κλάδους παραγωγής (τευτλοεξαγωγέας, βαμβakoσυλλεκτική). Οι μεταβλητοί συντελεστές παραγωγής (σπόροι, λιπάσματα, ζωοτροφές) μεταβάλλονται με το μέγεθος των κλάδων παραγωγής και μπορούν να κατανέμονται μεταξύ των κλάδων αυτών. Η διάκριση των συντελεστών παραγωγής σε σταθερούς και μεταβλητούς είναι μεγάλης σημασίας για τον υπολογισμό των τεχνικών συντελεστών.

2.1.5 Παραγωγικές δαπάνες

Όταν λέμε παραγωγικές δαπάνες ή δαπάνες παραγωγής μιας γεωργικής εκμετάλλευσης ή ενός κλάδου γεωργικής παραγωγής, εννοούμε όλες τις δαπάνες και γενικά τις θυσιές που γίνονται κατά τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας για την παραγωγή προϊόντων. Οι δαπάνες αυτές περιλαμβάνουν την υπολογιζόμενη και καταβαλλόμενη αμοιβή, αξία ή κόστος χρησιμοποίησής του εδάφους, της εργασίας και του κεφαλαίου.

α. Δαπάνες εδάφους

Το έδαφος είναι ο βασικός συντελεστής παραγωγής όλων των γεωργικών προϊόντων, φυτικών και ζωικών. Το κόστος που προκύπτει από τη χρησιμοποίησή του στην παραγωγή αυτών των προϊόντων, είναι το ενοίκιό του, το

οποίο διακρίνεται σε τεκμαρτό και καταβαλλόμενο. Τεκμαρτό ενοίκιο είναι εκείνο που υπολογίζεται για τα ιδιόκτητα εδάφη, ενώ καταβαλλόμενο εκείνο που πληρώνεται για τη χρησιμοποίηση ξένων (μη ιδιόκτητων) εδαφών.

β. Δαπάνες εργασίας

Οι δαπάνες εργασίας αντιπροσωπεύουν την αμοιβή που δικαιούνται ή που καταβάλλεται σε όλους τους ανθρώπους που εργάστηκαν για την παραγωγή των προϊόντων (αρχηγό γεωργικής εκμετάλλευσης, μέλη γεωργικής οικογένειας και ξένους εργάτες). Η εργασία διακρίνεται σε τεκμαρτή (ή υπολογιζόμενη) οικογενειακή (όταν απασχολούνται στην εκμετάλλευση μέλη της γεωργικής οικογένειας) και καταβαλλόμενη ξένη (όταν μισθώνονται ξένοι εργάτες σε εποχική ή σε μόνιμη βάση).

Εικόνα 2.3

Εργασία πατατοεξαγωγής

γ. Δαπάνες κεφαλαίου

Οι δαπάνες κεφαλαίου αντιπροσωπεύουν την αξία ή το κόστος χρησιμοποίησης του γεωργικού κεφαλαίου. Το κεφάλαιο αυτό διακρίνεται σε αναλώσιμο και σταθερό, οπότε και οι δαπάνες διακρίνονται αντίστοιχα σε δαπάνες αναλώσιμων και σε δαπάνες σταθερών κεφαλαίων.

Αναλώσιμα κεφάλαια είναι όλες οι μορφές κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή μία μόνο φορά, ενώ μετά τη χρησιμοποίησή τους αλλάζουν μορφή και επομένως δεν υπάρχουν με την αρχική τους μορφή. Τέτοιες μορφές κεφαλαίων είναι οι σπόροι, τα λιπάσματα, τα φάρμακα, οι ζωοτροφές, τα καύσιμα, κ.λπ.. Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής με το σύνολο της αξίας τους. Επομένως, ο υπολογισμός των δαπανών των αναλώσιμων κεφαλαίων είναι εύκολος, γιατί ολόκληρη η αξία τους επιβαρύνει την παραγωγή μιας συγκεκριμένης καλλιεργητικής περιόδου. Στις δαπάνες των αναλώσιμων κεφαλαίων, εκτός από την αξία τους, υπολογίζεται και ο τόκος τους για το χρονικό διάστημα που δεσμεύονται στη γεωργική παραγωγή.

Τα σταθερά κεφάλαια περιλαμβάνουν όλες τις μορφές κεφαλαίου που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή περισσότερες από μία φορές, μετά δε από κάθε χρησιμοποίησή τους διατηρούν την αρχική τους μορφή, υφίστανται όμως μερική φθορά. Τέτοιες μορφές κεφαλαίων είναι οι έγχειες βελτιώσεις, τα γεωργικά κτίσματα, οι πολυετείς καλλιέργειες, τα ζώα, τα μηχανήματα και τα εργαλεία. Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής όχι με το σύνολο της αξίας τους, αλλά με τις σταθερές δαπάνες τους που είναι η απόσβεσή τους, η συντήρησή τους (σε όσα χρειάζεται), το ασφάλιστρό τους και ο τόκος τους.

2.1.6 Ακαθάριστη πρόσδοδος ή ακαθάριστο εισόδημα

Όταν λέμε ακαθάριστη πρόσδοδος, εννοούμε τη συνολική ποσότητα προϊόντων που παράγεται εκφρασμένη σε χρήμα, η οποία είναι το αποτέλεσμα της οικονομικής δραστηριότητας μιας οικονομικής μονάδας σε ορισμένο χρονικό διάστημα. Η ακαθάριστη πρόσδοδος μιας εκμετάλλευσης αποτελείται από την αξία των πωλούμενων προϊόντων (αυτούσιων ή μεταποιημένων μέσα στην εκμετάλλευση), των προϊόντων που χορηγούνται σε ξένους εργάτες ή σε ξένα μηχανήματα με τη μορφή αμοιβής, των προϊόντων που διατίθενται για την κάλυψη οικογενειακών αναγκών, των προϊόντων που βρίσκονται στην αποθήκη κατά τη λήξη του λογιστικού έτους, των σπόρων ίδιας παραγωγής που διατίθενται ή προορίζονται για σπορά, του ζώντος βάρους ή του σφάγιου κρέατος που δεν έχουν πωληθεί μέχρι τη λήξη του λογιστικού έτους και των εισπράξεων που προέρχονται από επιδοτήσεις ή αποζημιώσεις των κλάδων παραγωγής ή των παραγομένων προϊόντων.

2.1.7 Κέρδος ή ζημία

Όταν λέμε κέρδος εννοούμε την πρόσθετη αμοιβή των συντελεστών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική δραστηριότητα μιας γεωργικής εκμετάλλευσης ή ενός κλάδου παραγωγής, πέρα από την αμοιβή ή δαπάνη που υπολογίζεται ή καταβάλλεται για τη χρησιμοποίησή τους. Το κέρδος δείχνει τι περισσότερο επιτυγχάνει ο γεωργός σε σχέση με εκείνο που θα έπαιρνε, αν μίσθωνε την εργασία του και την εργασία των μελών της οικογένειάς του, αν δάνειζε τα κεφάλαιά του και αν ενοικίαζε τα χωράφια του σε άλλους παραγωγούς. Το κέρδος προκύπτει, αν από την ακαθάριστη πρόσοδο ή το ακαθάριστο εισόδημα αφαιρεθούν οι παραγωγικές δαπάνες.

2.2 Η οικονομική λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης

Στο πλαίσιο μιας γεωργικής εκμετάλλευσης, όπως και στο σύνολο μιας οικονομίας, το βασικό πρόβλημα είναι τι θα παραχθεί, πώς θα παραχθεί και με ποια μέσα θα παραχθεί. Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η οικονομική λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης, προκειμένου να προσδιοριστεί τι και πώς θα παραχθεί.

Η οικονομική λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης εντάσσεται στη λειτουργία ενός γενικότερου οικονομικού συστήματος παραγωγής. Το τελευταίο περιλαμβάνει τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων και των αγροκτημάτων, τη λειτουργία των αγορών των συντελεστών παραγωγής και το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του. Η γεωργική εκμετάλλευση ή το αγρόκτημα είναι η παραγωγική μονάδα του αγροτικού τομέα.

Η οικονομική λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης συνδέεται και με άλλους τομείς της οικονομίας. Έτσι, η αποτελεσματική λειτουργία της επηρεάζεται από τη σχέση της με τις επιχειρήσεις προμήθειας γεωργικών εφοδίων και υπηρεσιών, από τη σχέση της με δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς παροχής τεχνικών συμβουλών (Διευθύνσεις Γεωργίας, ιδιώτες γεωπόνους), καθώς και από τη σχέση της με τις αγορές πώλησης των προϊόντων της.

Στην Ευρώπη επικρατεί η οικογενειακή γεωργική εκμετάλλευση, παρά την ύπαρξη μεγάλων διαφορών στο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, στη λειτουργία των αγορών και στη διαθεσιμότητα των συντελεστών παραγωγής. Η κάθε οικογενειακή γεωργική εκμετάλλευση συνήθως παράγει διάφορα αγροτικά προϊόντα από γεωργική γη, η οποία είναι κυρίως ιδιοκτησία της οικογένειας και με εργασία κυρίως των μελών της οικογένειας.

Η οικονομική λειτουργία του αγροτικού τομέα εξαρτάται ουσιαστικά από το μέσο μέγεθος και την κατανομή μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Η παραγωγική δομή που προκύπτει από την κατανομή μεγέθους προσδιορίζει την απασχόληση, την κατανομή της εργασίας και του κεφαλαίου στις επιχειρήσεις, την τεχνολογία παραγωγής, τη ζήτηση εισροών και τη δομή της αγοράς των προϊόντων.

Με βάση την οικονομική θεωρία, ο αριθμός των επιχειρήσεων που υπάρχουν σε έναν τομέα ή κλάδο, καθώς και η δυνατότητα εισόδου ή εξόδου επιχειρήσεων στον κλάδο προσδιορίζουν το βαθμό που ο κλάδος λειτουργεί με ανταγωνιστικές συνθήκες. Επειδή στον αγροτικό τομέα είναι δύσκολη η διαφοροποίηση μεταξύ παραγωγικών μονάδων (γεωργικών εκμεταλλεύσεων) και επειδή ο αριθμός των γεωργών είναι σχετικά μεγάλος, είναι αποδεκτό ότι οι συνθήκες παραγωγής είναι όμοιες με τις συνθήκες του πλήρους ανταγωνισμού. Όμως, οι συνθήκες παραγωγής είναι δυνατό να διαφέρουν κάτω από διάφορες συνθήκες κατανομής του μεγέθους των εκμεταλλεύσεων.

Το μέσο μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσης προσδιορίζεται κυρίως από τη γεωργική γη που είναι διαθέσιμη σε κάθε χώρα και από τον αριθμό των ατόμων που εργάζονται στον αγροτικό τομέα. Το εργατικό δυναμικό που απασχολείται στον αγροτικό τομέα προσδιορίζεται από το μέγεθος του πληθυσμού και την απασχόληση στους μη αγροτικούς τομείς της οικονομίας.

Επίσης, σημαντικό ρόλο για τη λειτουργία μιας γεωργικής εκμετάλλευσης παίζει και ο τύπος της. Οι βασικοί τύποι γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι η ατομική γεωργική εκμετάλλευση, η συνεταιρική και η συνεταιριστική γεωργική εκμετάλλευση. Αυτοί οι τύποι εκμεταλλεύσεων αναλύονται στο επόμενο κεφάλαιο.

Εικόνα 2.4

Μονάδα παραγωγής καλλωπιστικών θάμνων και δένδρων

2.3 Έννοια γεωγραφικής περιοχής

Όταν λέμε γεωγραφική περιοχή, εννοούμε μια περιοχή στην οποία καλλιεργούνται ορισμένα φυτά και εκτρέφονται ορισμένα ζώα. Η γεωγραφική περιοχή μιας γεωργικής εκμετάλλευσης επιδρά σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση της φυσιολογίας της, από την άποψη των παραγωγικών κλάδων που επικρατούν σε αυτή.

Ο προσδιορισμός μιας γεωγραφικής περιοχής συνδέεται με τις επικρατούσες κλιματικές, εδαφικές, βιολογικές και τεχνικοοικονομικές συνθήκες κάθε περιοχής και οδηγεί στην ειδίκευση της γεωργικής παραγωγής κάθε περιοχής (π.χ. περιοχές καπνών, περιοχές βαμβακιού, περιοχές ελιάς).

Ειδικότερα, οι κλιματικές συνθήκες είναι η βροχόπτωση, το επίπεδο εξάτμισης, η θερμοκρασία, η διάρκεια της καλλιεργητικής περιόδου, η διάρκεια της ηλιοφάνειας, η ένταση και η κατεύθυνση των ανέμων που επικρατούν στην περιοχή, οι παγετοί, η χαλαζόπτωση και οποιοδήποτε άλλοι παράγοντες συνδέονται με αυτές.

Οι εδαφικές συνθήκες σχετίζονται κυρίως με το ανάγλυφο, τη σύσταση, την υφή και τη γονιμότητα (δηλαδή την παρουσία χημικών στοιχείων όπως το άζωτο, ο φώσφορος, το κάλιο, κ.λπ.) του εδάφους.

Οι βιολογικοί παράγοντες αφορούν κυρίως την παρουσία ή απουσία μιας επιδημίας σε μια καλλιέργεια, η οποία αντίστοιχα μειώνει ή αυξάνει την ανταγωνιστικότητα της.

Οι τεχνικοοικονομικές συνθήκες σχετίζονται κυρίως με τις τιμές των εισροών και των παραγόμενων προϊόντων και το κόστος μεταφοράς των προϊόντων από τους τόπους παραγωγής στα κέντρα κατανάλωσης.

Η επίδραση της γεωγραφικής περιοχής σε μία εκμετάλλευση σχετίζεται ακόμη με την απόσταση που χωρίζει τον τόπο παραγωγής από τα κέντρα κατανάλωσης και τις αγορές των μέσων παραγωγής, τα οποία είναι προϊόντα άλλων τομέων της οικονομίας. Από την απόσταση αυτή προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό το κόστος και ο χρόνος μεταφοράς των συντελεστών παραγωγής και των προϊόντων.

2.4 Έννοια αγροτικού χώρου

Η ζωή στην ύπαιθρο παρουσιάζει αξιοσημείωτες διαφορές σε σχέση με τη ζωή στην πόλη. Οι διαφορές αυτές υπάρχουν εξαιτίας του διαφορετικού περιβάλλοντος και της διαφορετικής απασχόλησης των ανθρώπων της υπαίθρου. Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν σημαντικά τη στάση και τη συμπεριφορά του αγροτικού πληθυσμού.

Η αγροτική κοινότητα είναι ένας συγκεκριμένος γεωγραφικός χώρος στον οποίο ζει και εργάζεται ένα μικρό σύνολο ατόμων, το οποίο απασχολείται κυρίως στον τομέα της γεωργίας με την ευρύτερη έννοια. Τα άτομα αυτά έχουν κοινά ήθη και έθιμα, κοινές αξίες και αναπτυγμένο το αίσθημα των δεσμών που τους ενώνει μεταξύ τους καθώς και με τον τόπο στον οποίο ζουν.

Περίληψη

Γεωργική εκμετάλλευση είναι μια παραγωγική μονάδα ή ομάδα κλάδων γεωργικής παραγωγής υπό τη διεύθυνση ενός παραγωγού. Τεχνική μονάδα είναι μια απλή μονάδα παραγωγής, πάνω στην οποία υπολογίζονται οι τεχνικοί συντελεστές, δηλαδή οι δείκτες που εκφράζουν το επίπεδο της εφαρμοζόμενης τεχνολογίας στη γεωργία. Κλάδος γεωργικής παραγωγής είναι μια ομάδα τεχνικών μονάδων. Συντελεστές παραγωγής είναι οι παράγοντες που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή γεωργικών προϊόντων. Δαπάνες παραγωγής είναι όλες οι δαπάνες και γενικά θυσίες που γίνονται κατά τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας για την παραγωγή προϊόντων. Η ακαθάριστη πρόσοδος είναι το αποτέλεσμα της οικονομικής δραστηριότητας μιας οικονομικής μονάδας σε ορισμένο χρονικό διάστημα, ενώ το κέρδος είναι η πρόσθετη αμοιβή των συντελεστών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική δραστηριότητα, πέρα από την αμοιβή ή δαπάνη που υπολογίζεται ή καταβάλλεται για τη χρησιμοποίησή τους.

Η οικονομική λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης εντάσσεται στη λειτουργία ενός γενικότερου οικονομικού συστήματος παραγωγής. Το τελευταίο περιλαμβάνει τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων και των αγροκτημάτων, τη λειτουργία των αγορών των συντελεστών παραγωγής και το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του. Η γεωργική εκμετάλλευση ή το αγρόκτημα είναι η παραγωγική μονάδα του αγροτικού τομέα. Όταν λέμε γεωγραφική περιοχή, εννοούμε μια περιοχή στην οποία καλλιεργούνται ορισμένα φυτά και εκτρέφονται ορισμένα ζώα, ενώ η αγροτική κοινότητα είναι ένας συγκεκριμένος γεωγραφικός χώρος, στον οποίο ζει και εργάζεται ένα μικρό σύνολο ατόμων, το οποίο απασχολείται κυρίως στον τομέα της γεωργίας με την ευρύτερη έννοια.

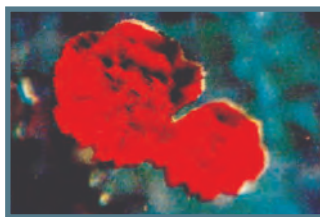
Ερωτήσεις

- 1) Τι είναι γεωργική εκμετάλλευση και τι κλάδος παραγωγής;
- 2) Ποιοι είναι οι βασικοί συντελεστές παραγωγής και σε ποιες κατηγορίες διακρίνονται;
- 3) Με βάση ποιο κριτήριο προσδιορίζεται το μέσο μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων;
- 4) Τι εννοούμε με τον όρο γεωγραφική περιοχή και πώς επιδρά αυτή σε μια εκμετάλλευση;
- 5) Τι είναι η αγροτική κοινότητα;

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο

Μορφές
γεωργικών
εκμεταλλεύσεων

Μορφές γεωργικών εκμεταλλεύσεων

3.1 Μέγεθος εκμετάλλευσης

Λέγοντας μέγεθος μιας γεωργικής εκμετάλλευσης εννοούμε το σύνολο των διαθέσιμων συντελεστών παραγωγής, είτε με τη μορφή περιουσιακών στοιχείων (έδαφος, εργασία, κεφάλαιο σε φυσικές ή χρηματικές μονάδες) είτε με τον τρόπο που συνδυάζονται οι συντελεστές παραγωγής στην παραγωγική διαδικασία (δαπάνες παραγωγής, ακαθάριστη πρόσοδος, ακαθάριστο κέρδος).

Τα **κριτήρια** που χρησιμοποιούνται συνήθως για τον προσδιορισμό του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι η έκταση του εδάφους, η απαιτούμενη εργασία, η αξία του κεφαλαίου, ο όγκος παραγωγής, η ακαθάριστη πρόσοδος, το ακαθάριστο κέρδος και οι δαπάνες παραγωγής.

3.1.1 Έκταση εδάφους

Ένα κριτήριο προσδιορισμού του μεγέθους της γεωργικής εκμετάλλευσης είναι η έκτασή της σε στρέμματα. Είναι το πιο διαδεδομένο κριτήριο, γιατί είναι το πιο απλό και προσδιορίζεται πιο εύκολα. Ωστόσο, στην πράξη πα-

ρουσιάζει ορισμένες δυσκολίες, που αναφέρονται κυρίως στη διαφορετική σύσταση και χρήση των διαφόρων εκτάσεων της εκμετάλλευσης.

Συγκεκριμένα, άλλη είναι η σύσταση και η χρήση των γεωργικών και άλλη των δασικών εκτάσεων. Επιπλέον, άλλη είναι η σύσταση και η χρήση των καλλιεργούμενων (ετήσιες και πολυετείς καλλιέργειες) και άλλη των μη καλλιεργούμενων (φυσικοί βοσκότοποι και λειμώνες) εδαφών. Από την άλλη πλευρά, τα καλλιεργούμενα εδάφη δεν είναι όλα της ίδιας ποιότητας από άποψη φυσικής και χημικής σύστασης, ενώ υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα σε ποτιστικά και ξηρικά εδάφη. Προκειμένου να χρησιμοποιηθεί η έκταση του εδάφους ως κριτήριο προσδιορισμού του μεγέθους της γεωργικής εκμετάλλευσης, πρέπει να γίνει αναγωγή όλων των προηγούμενων κατηγοριών εδαφους σε κοινή μονάδα έκτασης εδαφους.

3.1.2 Απαιτούμενη εργασία

Η απαιτούμενη συνολική ετήσια εργασία σε ώρες ή σε ημέρες είναι ένα άλλο κριτήριο προσδιορισμού του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Η χρησιμοποίηση της 'απαιτούμενης' εργασίας δίνει βαρύτητα όχι στην εργασία που είναι διαθέσιμη πραγματικά, αλλά στην εργασία που καταβάλλεται στη γεωργική εκμετάλλευση. Η πραγματικά καταβαλλόμενη και η απαιτούμενη εργασία καθορίζονται με βάση κάποια πρότυπα. Δηλαδή, όταν αναφερόμαστε σε δύο εκμεταλλεύσεις που χρησιμοποιούν την ίδια μέθοδο παραγωγής, μεγαλύτερη καταβαλλόμενη ή απαιτούμενη εργασία σε σχέση με την κανονική, δε σημαίνει μεγαλύτερο μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσης αλλά μη σωστή οργάνωση της εργασίας. Από την άλλη πλευρά το κριτήριο της εργασίας που απαιτείται κανονικά είναι συμβατικό, αφού οι μεγάλου και μικρού μεγέθους εκμεταλλεύσεις εφαρμόζουν διαφορετικές μεθόδους παραγωγής και διαφορετική τεχνολογία και απαιτούν διαφορετικές ποσότητες εργασίας.

Πάντως, η χρησιμοποίηση της εργασίας ως κριτηρίου προσδιορισμού του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στηρίζεται στον αριθμό των "μονάδων εργασίας", δηλαδή στον αριθμό των δωρων ημερών εργασίας που προσφέρει ετησίως ένας ενήλικας κάτω από μέσες συνθήκες γεωργικής εργασίας.

3.1.3 Αξία κεφαλαίου

Η συνολική αξία του (επενδεδυμένου και χρησιμοποιούμενου υπό διάφορες μορφές) κεφαλαίου (εγγείων βελτιώσεων, γεωργικών κατασκευών, μηχανημάτων κ.λπ.) σε ευρώ αποτελεί ένα άλλο κριτήριο προσδιορισμού του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Στην πράξη, ως συνολική αξία λαμβάνεται ο μέσος όρος των δύο απογραφών, δηλαδή της αρχής και του τέλους του έτους. Το κριτήριο αυτό έχει το πλεονέκτημα ότι παρουσιάζει το σύνολο των διαφόρων μορφών κεφαλαίου σε χρηματική αξία, στοιχείο που υπόκειται εύκολα σε συγκρίσεις. Πάντως, ο υπολογισμός της συνολικής αξίας απαιτεί σχετικά πολύπλοκους υπολογισμούς.

3.1.4 Όγκος παραγωγής, ακαθάριστη πρόσδοδος, ακαθάριστο κέρδος

Ένα ακόμη κριτήριο προσδιορισμού του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων αποτελεί ο όγκος της παραγωγής σε φυσικές ποσότητες, εφόσον παράγεται μόνο ένα προϊόν ή η ακαθάριστη πρόσδοδος σε χρηματικές μονάδες, εφόσον παράγονται περισσότερα διαφορετικά προϊόντα. Η ακαθάριστη πρόσδοδος αποτελεί πιο πολύπλοκη έκφραση του όγκου παραγωγής, αφού λαμβάνει υπόψη εκτός από τις φυσικές ποσότητες και την τιμή του προϊόντος ή των προϊόντων.

Το ακαθάριστο κέρδος είναι ίσως καλύτερο κριτήριο προσδιορισμού του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε σύγκριση με την ακαθάριστη πρόσδοδο, αφού αντιπροσωπεύει την αξία του επιπλέον προϊόντος μετά την αφαίρεση της αξίας των προϊόντων που καταναλώθηκαν. Με άλλα λόγια, το ακαθάριστο κέρδος λαμβάνει υπόψη και τις αξίες των προϊόντων που καταναλώθηκαν από τη γεωργική εκμετάλλευση και οι οποίες δεν έχουν παραχθεί από αυτή.

3.1.5 Δαπάνες παραγωγής

Οι συνολικές δαπάνες των τριών συντελεστών παραγωγής (έδαφος, εργασία, κεφάλαιο) συνιστούν ένα άλλο κριτήριο προσδιορισμού του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Οι δαπάνες παραγωγής είναι ένα πιο πρακτικό κριτήριο σε σχέση με την ακαθάριστη πρόσοδο ή το ακαθάριστο κέρδος και πρέπει να προτιμούνται ως κριτήριο μεγέθους σε σύγκριση με τους μεμονωμένους συντελεστές παραγωγής, γιατί έτσι εξουδετερώνονται οι αδυναμίες που παρουσιάζει η χρήση κάθε συντελεστή χωριστά.

3.2 Τρόπος εκμετάλλευσης

3.2.1 Ιδιόκτητες εκμεταλλεύσεις

Οι ιδιόκτητες ή αυτοκαλλιεργούμενες γεωργικές εκμεταλλεύσεις είναι εκείνες στις οποίες ο υπεύθυνος αρχηγός γεωργός, είναι ταυτόχρονα και διαχειριστής και ιδιοκτήτης των συντελεστών παραγωγής. Στις εκμεταλλεύσεις αυτές, η ιδιοκτησία σχετίζεται κύρια με τη γεωργική γη και σε μικρότερο ποσοστό με τους άλλους συντελεστές παραγωγής.

3.2.2 Ενοικιαζόμενες εκμεταλλεύσεις

Η ενοικίαση αναφέρεται είτε μόνο στο έδαφος και τα συνδεδεμένα με αυτό περιουσιακά στοιχεία (έγχειρες βελτιώσεις, γεωργικές κατασκευές) είτε σε ολόκληρη την εκμετάλλευση, η οποία περιλαμβάνει εκτός από τα παραπάνω και τα πολυετή φυτά, ζώα και προπαντός μηχανήματα και εργαλεία που υπάρχουν σε αυτή.

Από τις δύο αυτές περιπτώσεις, η πιο συνηθισμένη στη χώρα μας είναι η πρώτη, ενώ σε άλλες χώρες συνηθισμένη είναι η δεύτερη περίπτωση. Σε

εξαιρετικές όμως περιπτώσεις παρατηρείται και στη χώρα μας η ενοικίαση ολόκληρης της εκμετάλλευσης.

Η συνηθισμένη περίπτωση της ενοικίασης μιας εκμετάλλευσης, που να περιλαμβάνει εκτός από το έδαφος και ορισμένα άλλα περιουσιακά στοιχεία που συνδέονται με αυτό, παρατηρείται σε πολύ μικρές εκμεταλλεύσεις, στις οποίες οι ιδιοκτήτες γεωργοί αποχωρούν μόνιμα ή προσωρινά από αυτές και απασχολούνται σε άλλης φύσεως δραστηριότητες εντός ή εκτός της χώρας.

Όλες οι μορφές του οικονομικού αποτελέσματος της ενοικιαζόμενης γεωργικής εκμετάλλευσης υπολογίζονται σαν να πρόκειται για πλήρως ιδιόκτητη εκμετάλλευση. Στην πράξη, πολλές φορές αντί της καταβολής του ενοικίου σε χρήμα συμφωνείται η συμμετοχή στο παραγόμενο προϊόν. Εννοείται ότι το καθαρό οικονομικό αποτέλεσμα του ενοικιαστή είναι μειωμένο κατά το ποσό του καταβαλλόμενου ενοικίου.

3.2.3 Συγκαλλιεργούμενες εκμεταλλεύσεις

Στις συγκαλλιεργούμενες ή επίμορτες γεωργικές εκμεταλλεύσεις, η εκμετάλλευση γίνεται από κοινού από τον ιδιοκτήτη και τον ενοικιαστή. Συνήθως, γίνεται συμφωνία 'επίμορτης αγροληψίας', στην οποία καθορίζεται το μερίδιο του καθενός από την παραγωγή.

3.3 Τύποι εκμεταλλεύσεων

Τύπος γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι μια κατηγορία εκμεταλλεύσεων που έχουν περίπου κοινούς ορισμένους χαρακτηριστικούς παράγοντες και συνεπώς τους ίδιους ή ομοειδείς κλάδους παραγωγής. Οι χαρακτηριστικοί αυτοί παράγοντες αναφέρονται στο ανάγλυφο, τη θέση και την ποιότητα του εδάφους, τη δυνατότητα ή μη άρδευσης, στις επικρατούσες κλιματικές, βιολογικές, ιστορικές και τεχνικοοικονομικές συνθήκες, στην ύπαρξη ή μη ευκολίας μεταφοράς των πρώτων υλών και διακίνησης των παραγόμενων προϊόντων και στις προτιμήσεις των καταναλωτών.

Επιπλέον, οι τύποι των γεωργικών εκμεταλλεύσεων συνδέονται και με το πρόσωπο ή τα πρόσωπα που κατέχουν την εκμετάλλευση, τις μεταξύ τους σχέσεις και τον τρόπο λειτουργίας τους. Με βάση τα παραπάνω, οι κύριοι

τύποι γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι τρεις: η ατομική, η συνεταιρική και η συνεταιριστική.

Η παραπάνω κατάταξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε τύπους βασίζεται στα εξής κυρίως κριτήρια:

- σε ποιον ανήκουν τα μέσα παραγωγής,
- ποιος και με ποιον τρόπο παίρνει τις αποφάσεις για την οικονομική δραστηριότητα,
- ποια είναι τα κίνητρα των οικονομικών μονάδων.

3.3.1 Ατομική γεωργική εκμετάλλευση

Η ατομική εκμετάλλευση είναι η πιο κοινή μορφή οργάνωσης όχι μόνο στη χώρα μας, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο. Στην περίπτωση αυτή, ο μοναδικός ιδιοκτήτης της γεωργικής εκμετάλλευσης (δηλ. ο παραγωγός) οργανώνει και κατευθύνει την εκμετάλλευση, αναλαμβάνει τους κινδύνους λειτουργίας της και είναι ο μόνος που δικαιούται το επιτυγχανόμενο κέρδος ή που υφίσταται τις συνέπειες της καταλειπόμενης ζημίας. Με άλλα λόγια, το κύριο χαρακτηριστικό της ατομικής εκμετάλλευσης είναι ότι ο παραγωγός αναλαμβάνει μόνος του τη χρησιμοποίηση των συντελεστών και τη σύνθεση των κλάδων παραγωγής, παρακολουθεί και κατευθύνει τη λειτουργία τους και είναι ο μόνος υπεύθυνος για την τελική επιτυχία ή αποτυχία της εκμετάλλευσής του.

Η ατομική γεωργική εκμετάλλευση συνήθως ονομάζεται και οικογενειακή εκμετάλλευση, αφού στις διάφορες εργασίες της συμμετέχουν εκτός από τον παραγωγό και όλα τα μέλη της οικογένειάς του. Επιπλέον, η ατομική γεωργική εκμετάλλευση δεν απαιτεί ειδικές νομικές διατυπώσεις για να λειτουργήσει.

Τα βασικά πλεονεκτήματα της ατομικής γεωργικής εκμετάλλευσης σχετίζονται: α) με την ελευθερία του μόνου ιδιοκτήτη παραγωγού να λειτουργήσει την εκμετάλλευσή του σύμφωνα με τις επιθυμίες του (δηλ. δεν έχει την ανάγκη να συμβουλευτεί κανένα) και το κέρδος που προκύπτει ανήκει αποκλειστικά σε αυτόν β) με την ευελιξία που έχει όσον αφορά τη λήψη των αποφάσεων γύρω από το σχέδιο παραγωγής της εκμετάλλευσής του και τη δυνατότητα τροποποιήσεως του σχεδίου κατά τη διάρκεια του έτους και γ) με την ευχέρεια γρήγορης λήψης απόφασης για την αγορά και πώληση των

διαφόρων περιουσιακών στοιχείων, εφοδίων και προϊόντων.

Τα σπουδαιότερα μειονεκτήματα της ατομικής γεωργικής εκμετάλλευσης είναι: α) η πιθανή ζημιά από τη λειτουργία της εκμετάλλευσης βαρύνει αποκλειστικά τον παραγωγό και ιδιοκτήτη της β) οι υποχρεώσεις της εκμετάλλευσης στην περίπτωση δανεισμού βαρύνουν προσωπικά τον παραγωγό, πράγμα που σημαίνει ότι οι δανειστές έχουν αξιώσεις όχι μόνο στη γεωργική εκμετάλλευση αλλά και στην προσωπική περιουσία εκτός εκμετάλλευσης γ) το μικρό σχετικά μέγεθος των ατομικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, που περιορίζει τις δυνατότητες λήψης μεγάλου δανείου, με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνονται οικονομίες λόγω μεγέθους και δ) η μη ύπαρξη διαδοχής μετά την αποχώρηση ή το θάνατο του παραγωγού, εφόσον βέβαια τα παιδιά του δε μείνουν στην εκμετάλλευση, με αποτέλεσμα να έχουμε πολλές φορές μείωση της παραγωγικότητας και του εισοδήματος της γεωργικής εκμετάλλευσης.

3.3.2 Συλλογική γεωργική εκμετάλλευση

3.3.2.1 Εταιρική γεωργική εκμετάλλευση

Η εταιρική εκμετάλλευση είναι η από κοινού κατοχή μιας εκμετάλλευσης από δύο ή περισσότερους παραγωγούς, οι οποίοι συνεργάζονται στη λειτουργία της και μοιράζονται τα κέρδη και τις ζημιές.

Τα συστατικά στοιχεία μιας εταιρικής εκμετάλλευσης είναι: α) η συνένωση ατομικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων ή η συνεργασία ατόμων στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων β) οι εταίροι είναι δύο ή περισσότεροι γ) τα άτομα αυτά συγκροτούν και λειτουργούν γεωργική εκμετάλλευση δ) τα παραπάνω άτομα είναι συνιδιοκτήτες και στοχεύουν στο κέρδος.

Η συνεργασία αυτή μπορεί να υπάρξει για μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα, το οποίο εξαρτάται από τις επιθυμίες των παραγωγών και τον τύπο της γεωργικής εκμετάλλευσης. Στην πράξη, υπάρχουν δύο τύποι εταιρικής γεωργικής εκμετάλλευσης μεταξύ δύο ή περισσότερων παραγωγών: ο τύπος της απεριόριστης ευθύνης και ο τύπος της περιορισμένης ευθύνης. Από αυτές, η πρώτη είναι η πιο κοινή και σημαίνει ότι όλοι οι ιδιοκτήτες της εταιρικής εκμετάλλευσης ευθύνονται προσωπικά με όλη την περιουσία τους για τις υποχρεώσεις της εκμετάλλευσης (Ομόρρυθμη Εταιρεία (Ο.Ε.)). Στην περίπτωση που όλοι οι εταίροι παραγωγοί έχουν κάποια ευθύνη, η οποία όμως περιορίζεται μέχρι το κεφάλαιο της εισφοράς τους και δεν αφορά την προσωπική τους περιουσία η εκμετάλλευση έχει τη μορφή της Ανωνύμου Εταιρείας (Α.Ε.). Το κεφάλαιο της Α.Ε. διαιρείται σε ίσα μερίδια που ονομά-

ζονται μετοχές. Επιπλέον, από τους βασικούς κανόνες λειτουργίας της Α.Ε. είναι το γεγονός ότι τα κέρδη ή οι ζημιές από τη λειτουργία της επιχείρησης βαρύνουν όλους τους εταίρους, ανάλογα με τη συμμετοχή τους στο κεφάλαιο της εκμετάλλευσης.

Μία άλλη κατηγορία εταιρικής εκμετάλλευσης είναι η Ετερόρρυθμη Εταιρεία (Ε.Ε.). Στην Ε.Ε. υπάρχουν δύο κατηγορίες εταίρων: ένας τουλάχιστον ομόρρυθμος που ευθύνεται με το σύνολο της περιουσίας του και ένας τουλάχιστον ετερόρρυθμος που ευθύνεται μέχρι το ποσό της εισφοράς του (όχι με την προσωπική του περιουσία).

Η εταιρική γεωργική εκμετάλλευση περιορισμένης ευθύνης (Ε.Π.Ε.) παρουσιάζεται σπανιότερα στην πράξη και σημαίνει ότι όλοι οι εταίροι έχουν περιορισμένη ευθύνη μέχρι το κεφάλαιο που έχουν τοποθετήσει στην εκμετάλλευση, όπως και στην Α.Ε.. Η βασική διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η εταιρική ιδιότητα δεν επιτρέπεται να ενσωματωθεί σε μετοχή.

Η εταιρική γεωργική εκμετάλλευση σχηματίζεται απλά, με τη συμφωνία δύο ή περισσότερων παραγωγών, οι οποίοι παίρνουν από κοινού την απόφαση να λειτουργήσουν την εκμετάλλευση με αποκλειστικό σκοπό την αύξηση του κέρδους και του εισοδήματός τους.

Η συμμετοχή των εταίρων παραγωγών μπορεί να αναφέρεται στο έδαφος, στην εργασία, στο κεφάλαιο με τις διάφορες μορφές του, στη διοίκηση της εταιρικής εκμετάλλευσης, κ.λπ.. Συνήθως, τα κέρδη μοιράζονται ανάλογα με τη συμμετοχή κάθε παραγωγού στην αξία των περιουσιακών στοιχείων της εταιρικής εκμετάλλευσης και ανάλογα με την εργασία που έχει προσφέρει στη διοίκηση και διαχείριση της. Με άλλα λόγια, αν ένας παραγωγός συμμετέχει εξίσου με τον άλλο παραγωγό σε όλα τα παραπάνω, τότε συμμετέχει κατά 50% στο κέρδος και το εισόδημα της εταιρικής εκμετάλλευσης.

Η περιουσία της εκμετάλλευσης μπορεί να κατέχεται από όλους τους εταίρους παραγωγούς ή κάθε εταίρος παραγωγός μπορεί να διατηρεί την κυριότητα της ατομικής του εκμετάλλευσης και να επιτρέπει τη χρήση της από τους άλλους εταίρους παραγωγούς.

Η εταιρική γεωργική εκμετάλλευση μπορεί να πάψει να υπάρχει και η συνεργασία των παραγωγών να τερματιστεί για πολλούς λόγους (θάνατος του ενός εταίρου, ανικανότητα του ενός, χρεοκοπία, λήξη της ημερομηνίας που συμφωνήθηκε η συνεργασία, από κοινού συμφωνία για τη λήξη, κ.λπ.). Μετά τη διάλυση της εταιρικής εκμετάλλευσης υπάρχουν τρεις εναλλακτικές λύσεις: α) η ρευστοποίηση των περιουσιακών στοιχείων της και η διανομή τους ανάλογα με την υπάρχουσα συμφωνία, β) η δημιουργία μιας νέας εταιρικής εκμετάλλευσης με τους ίδιους ή άλλους εταίρους, και γ) η στροφή

σε μια ατομική γεωργική εκμετάλλευση ή σε μια συνεταιριστική γεωργική εκμετάλλευση.

3.3.2.2 Συνεταιριστική γεωργική εκμετάλλευση

Η συνεταιριστική εκμετάλλευση έχει μια ξεχωριστή νομική μορφή. Είναι ένας συνεταιρισμός, που οργανώνεται και λειτουργεί σύμφωνα με τον υπάρχοντα νόμο για τους συνεταιρισμούς. Με άλλα λόγια είναι ένα νομικό πρόσωπο ανεξάρτητο από τους παραγωγούς - μέλη της και τη διοίκησή της.

Κάθε παραγωγός που είναι μέλος της συνεταιριστικής γεωργικής εκμετάλλευσης μετέχει στην εκμετάλλευση με μια ή περισσότερες μερίδες. Σε μια συνεταιριστική γεωργική εκμετάλλευση οι σημαντικές αποφάσεις παίρνονται από τη γενική συνέλευση, στην οποία μετέχουν όλα τα μέλη με μία ψήφο το καθένα. Οι τρέχουσες αποφάσεις παίρνονται από το διοικητικό συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται από τη γενική συνέλευση. Αν πρόκειται για μεγάλη συνεταιριστική επιχείρηση που διαθέτει προσωπικό, την ευθύνη για την εφαρμογή των αποφάσεων έχει ο διευθυντής.

Η πλειοψηφία των συνεταιριστικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι οικογενειακής μορφής, υπό την έννοια ότι αποτελούνται από μικρό αριθμό παραγωγών που συνδέονται μεταξύ τους συγγενικά. Οι παραγωγοί μέλη είναι νομικά υπεύθυνοι μόνο ως προς το ύψος του κεφαλαίου που έχουν τοποθετήσει στο συνεταιρισμό ή με πολλαπλάσιό του. Δηλαδή η προσωπική τους περιουσία δεν είναι απαιτητή από τους πιστωτές της συνεταιριστικής εκμετάλλευσης.

Μια συνεταιριστική εκμετάλλευση δίνει την ευκαιρία σε ορισμένους παραγωγούς να συνενώσουν τους συντελεστές παραγωγής τους και τη διαχείρισή τους. Με τη συνεταιριστική γεωργική εκμετάλλευση δίνεται η δυνατότητα αύξησης του μεγέθους και ειδίκευσης της παραγωγής, με αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη οικονομικότητα από τις επιμέρους μικρές εκμεταλλεύσεις. Η συνεταιριστική εκμετάλλευση δανείζεται πιο εύκολα και έχει μεγαλύτερη πιστωτική επιφάνεια, ενώ η ζωή της μπορεί να μην τελειώνει ποτέ, αφού η μερίδα κάποιου που πεθαίνει μπορεί να μεταβιβάζεται στους κληρονόμους του. Έτσι, η ύπαρξη και συνέχιση της συνεταιριστικής εκμετάλλευσης εξαρτάται από την επιθυμία των παραγωγών και από το αν πληρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος.

Η συνεταιριστική γεωργική εκμετάλλευση αντιπροσωπεύει μια υψηλής ανάπτυξης εναλλακτική μέθοδο γεωργικής παραγωγής. Για τη συνεταιριστική γεωργική εκμετάλλευση είναι ανάγκη να τηρούνται λογιστικά στοιχεία, τα οποία και αποτελούν όργανο βελτίωσης της αποτελεσματικότητας

της συνεταιριστικής εκμετάλλευσης. Γενικά, θα μπορούσε να λεχθεί ότι η συνεταιριστική γεωργική εκμετάλλευση πλησιάζει περισσότερο στη μεγάλη γεωργική εκμετάλλευση.

3.3.23 Άτυπες συνεργασίες

Μια άλλη μορφή συλλογικού τύπου εκμεταλλεύσεων είναι οι άτυπες συνεργασίες, οι οποίες στηρίζονται σε προφορικές ή γραπτές συμφωνίες συνεργασίας και δεν ανήκουν σε καμία από τις παραπάνω κατηγορίες.

Περίληψη

Λέγοντας μέγεθος μιας γεωργικής εκμετάλλευσης εννοούμε το σύνολο των διαθέσιμων συντελεστών παραγωγής, είτε με τη μορφή περιουσιακών στοιχείων είτε με τον τρόπο που συνδυάζονται οι συντελεστές παραγωγής στην παραγωγική διαδικασία. Τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται συνήθως για τον προσδιορισμό του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι η έκταση του εδάφους, η απαιτούμενη εργασία, η αξία του κεφαλαίου, ο όγκος παραγωγής, η ακαθάριστη πρόσδοδος, το ακαθάριστο κέρδος και οι δαπάνες παραγωγής. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις με βάση τον τρόπο εκμετάλλευσής τους διακρίνονται σε ιδιόκτητες, ενοικιαζόμενες και συγκαλλιεργούμενες εκμεταλλεύσεις. Τύπος γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι μια κατηγορία εκμεταλλεύσεων με ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά και κατ' επέκταση ίδιους ή ομοειδείς κλάδους παραγωγής. Επιπλέον, οι τύποι των γεωργικών εκμεταλλεύσεων συνδέονται και με το πρόσωπο ή τα πρόσωπα που κατέχουν την εκμετάλλευση. Με βάση τα παραπάνω οι κύριοι τύποι γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι δύο: η ατομική και η συλλογική. Ο τελευταίος τύπος υποδιαιρείται σε εταιρική, συνεταιριστική και σε άτυπες συνεργασίες.

Ερωτήσεις

- 1) Τι ονομάζουμε μέγεθος μιας γεωργικής εκμετάλλευσης;
- 2) Ποια είναι τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται συνήθως για τον προσδιορισμό του μεγέθους μιας γεωργικής εκμετάλλευσης;
- 3) Ποιες είναι οι κατηγορίες γεωργικών εκμεταλλεύσεων με κριτήριο τον τρόπο εκμετάλλευσής τους;
- 4) Σε ποια κριτήρια βασίζεται κυρίως η κατάταξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε τύπους;
- 5) Ποια είναι τα βασικά πλεονεκτήματα της ατομικής γεωργικής εκμετάλλευσης;
- 6) Ποια είναι τα συστατικά στοιχεία μιας συνεταιριστικής γεωργικής εκμετάλλευσης;

4

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο

Παράγοντες
επιλογής
της
παραγωγικής
κατεύθυνσης

4

Παράγοντες επιλογής της παραγωγικής κατεύθυνσης

4.1 Γενική προσέγγιση

Ο παραγωγός συνεχώς βρίσκεται ενώπιον γεωργικών προβλημάτων, μικρότερων ή μεγαλύτερων, προς επίλυση. Με άλλα λόγια, ο παραγωγός καλείται να παίρνει αποφάσεις κάνοντας τη μία ή την άλλη επιλογή, αφού συνήθως υπάρχουν πολλές επιλογές ανάλογα με το μέγεθος του προβλήματος, που σχετίζονται με τη λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσής του. Παραγωγός σημαίνει επιχειρηματίας και συνεπώς, πέρα από τη συνήθη παραγωγική διαδικασία, είναι υπεύθυνος για τη λήψη αποφάσεων.

Τα βασικά και πλέον σοβαρά ερωτήματα ή προβλήματα που απασχολούν τον παραγωγό είναι τα εξής τρία:

- α) **Τι να παράγω;** δηλαδή ποιους κλάδους πρέπει να διαλέξω και σε ποιο μέγεθος και επομένως ποια προϊόντα να παράγω για να εισπράξω το μέγιστο δυνατό εισόδημα, με τις υπάρχουσες συνθήκες και με γνωστές και δεδομένες τις ποσότητες των διαθέσιμων συντελεστών παραγωγής.
- β) **Πόσο να παράγω;** δηλαδή πόση ποσότητα κάθε συγκεκριμένου προϊόντος πρέπει να παράγω με τη χρησιμοποίηση και εντατικοποίηση μεταβαλλόμενης ποσότητας συντελεστή παραγωγής, για να εισπράξω το μέγιστο δυνατό εισόδημα.

γ) **Πώς να παράγω;** δηλαδή με ποιον τρόπο, με ποια μέσα παραγωγής και με ποια τεχνική πρέπει να παράγω μια ορισμένη ποσότητα, ώστε το κόστος παραγωγής να είναι το ελάχιστο δυνατό.

Στο κεφάλαιο αυτό μας ενδιαφέρει το πρόβλημα "τι να παράγω", δηλαδή ποιο συνδυασμό δραστηριοτήτων ή κλάδων παραγωγής πρέπει να διαλέξω, που να με συμφέρει περισσότερο από κάθε άλλο συνδυασμό. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό θέμα στη γεωργική οικονομία. Από τη θεωρία της οικονομικής της γεωργικής παραγωγής είναι γνωστό ως θέμα που αφορά τη σχέση μεταξύ προϊόντων, δηλαδή τη σύνθεση της παραγωγής (ή των κλάδων παραγωγής) που συμφέρει το γεωργό να επιλέξει, με δεδομένους τους συντελεστές παραγωγής που είναι διαθέσιμοι να χρησιμοποιηθούν στη γεωργική εκμετάλλευση. Για παράδειγμα, ένας γεωργός έχει τους παρακάτω διαθέσιμους συντελεστές παραγωγής: διαθέσιμη εργασία δυο μελών της οικογένειας, που σε φυσιολογικές συνθήκες μπορούν να προσφέρουν 4.400 ώρες εργασίας ετησίως (με συγκεκριμένες ώρες κατά μήνα), διαθέσιμο έδαφος 50 στρέμματα καλλιεργήσιμης γης, διαθέσιμα μηχανήματα 1 γεωργικό ελκυστήρα 80 HP (ίππων) μαζί με μερικά ακόμα μηχανήματα και ρευστό χρήμα εξ ιδίων ή από Τράπεζα για τη λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης 10.300 ευρώ για ένα έτος. Με αυτούς τους διαθέσιμους συντελεστές (ή μέσα) παραγωγής, ο παραγωγός έχει να διαλέξει ορισμένους μεταξύ 10 κλάδων (π.χ. σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, βαμβάκι, πατάτα, ζαχαρότευτλα, μηδική, καπνός, αμπέλι, ροδακινιά) και σε ορισμένο μέγεθος για το καθένα, ώστε να επιτύχει το υψηλότερο δυνατό εισόδημα.

Οι εναλλακτικοί κλάδοι παραγωγής που είναι για επιλογή, διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

- ✓ **Ανταγωνιστικοί κλάδοι:** Ανταγωνιστικοί είναι οι κλάδοι τους οποίους διέπει μια σχέση υποκατάστασης, δηλαδή όταν κάποιος κλάδος επεκτείνεται, κάποιος άλλος περιορίζεται μέσα στην ίδια παραγωγική περίοδο.
- ✓ **Συμπληρωματικοί κλάδοι:** Συμπληρωματικοί είναι οι κλάδοι εκείνοι, στους οποίους η αύξηση της παραγωγής του ενός συντελεί στην αύξηση της παραγωγής ενός άλλου, όπως π.χ. το σύστημα αμειψισποράς (εναλλαγής καλλιεργειών) ψυχανθή-σιτηρά ή η αύξηση καλλιεργειών για ζωοτροφές και ο αριθμός των αγελάδων που διατρέφονται με αυτές.
- ✓ **Παραπληρωματικοί κλάδοι:** Παραπληρωματικοί θεωρούνται δύο κλάδοι, όταν η αύξηση της παραγωγής του ενός δεν επηρεάζει (δηλαδή ούτε αυξάνει ούτε μειώνει) την παραγωγή ενός άλλου, όπως π.χ. συμβαίνει

στην περίπτωση της εκτροφής πουλερικών, για να αξιοποιηθεί η τυχόν πλεονάζουσα διαθέσιμη εργασία της γεωργικής οικογένειας, χωρίς να αλλιάξει τίποτε στους άλλους κλάδους.

Στη γεωργική πράξη, παρά την τάση εξειδίκευσης της γεωργικής παραγωγής που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, τόσο η κάθε γεωργική εκμετάλλευση, όσο και κάθε αγροτική περιοχή (μικρή ή μεγάλη) περιλαμβάνει ένα συνδυασμό (σύνθεση) διαφόρων κλάδων φυτικής και κτηνοτροφικής κατεύθυνσης. Οι διάφοροι κλάδοι που συνυπάρχουν σε μια γεωργική εκμετάλλευση ή περιοχή είναι κατά κανόνα ανταγωνιστικοί μεταξύ τους και σπανιότερα μπορεί να είναι συμπληρωματικοί ή παραπληρωματικοί.

Το πρόβλημα του τι να παράγω ανάγεται στο να διαλέξει ο παραγωγός ανάμεσα σε μερικούς κλάδους παραγωγής, οι οποίοι μπορούν να ευδοκιμήσουν σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Ο κλάδος παραγωγής είναι ένα κομμάτι της γεωργικής εκμετάλλευσης, το οποίο παράγει ένα είδος προϊόντος φυτικής ή κτηνοτροφικής κατεύθυνσης. Ουσιαστικά, η βασική οικονομική αρχή που διέπει την επιλογή των κλάδων παραγωγής στηρίζεται στην αρχή που λέγεται "συγκριτικό πλεονέκτημα". Η αρχή αυτή, απλά υπαγορεύει ότι κάθε μονάδα συντελεστών παραγωγής θα πρέπει να χρησιμοποιείται εκεί, όπου μπορεί να αποδώσει το μέγιστο οικονομικό αποτέλεσμα. Το όλο πρόβλημα της επιλογής των κλάδων παραγωγής και της παραπάνω αρχής υπάρχει, επειδή οι συντελεστές παραγωγής είναι περιορισμένοι, δηλαδή διαθέσιμοι σε ορισμένες ποσότητες. Αν και οι περισσότερες γεωργικές περιοχές τυπικά έχουν κάποια σύνθεση (συνδυασμό) προϊόντων φυτικής και κτηνοτροφικής κατεύθυνσης, ωστόσο συνήθως ένας συγκεκριμένος τύπος γεωργικών εκμεταλλεύσεων (ομάδα ομοειδών εκμεταλλεύσεων από άποψη σύνθεσης κλάδων παραγωγής) επικρατεί στη γεωργία μιας περιοχής.

Πρέπει να διευκρινιστεί κατ' αρχήν ότι η όποια επιλογή μιας ορισμένης σύνθεσης κλάδων γεωργικής παραγωγής γίνεται πρωταρχικά για λόγους οικονομικούς, δηλαδή με τελικό κριτήριο τι συμφέρει περισσότερο τον παραγωγό και τα άλλα μέλη της οικογένειάς του ως οικονομικό αποτέλεσμα. Όμως, η επιλογή έχει νόημα να γίνεται ανάμεσα σε εκείνους τους εναλλακτικούς κλάδους που περιλαμβάνονται στις παραγωγικές δυνατότητες μιας συγκεκριμένης περιοχής. Έτσι, οι κλάδοι που δεν ευδοκιμούν στην περιοχή λόγω συνθηκών εδάφους ή κλίματος δε λαμβάνονται υπόψη και δεν εξετάζονται ως επιλογή. Καλλιέργειες που χρειάζονται πότισμα για να αποδώσουν ικανοποιητικά, αποκλείονται σε ξηρικές εκτάσεις, γιατί δεν υπάρχει νερό για τις ανάγκες τους. Ακόμη, πολυετείς καλλιέργειες (π.χ. οπωρώνες και αμπελώνες) που ήδη υπάρχουν, μπορεί να μην εξετάζονται για μερική ή ολική υποκατάσταση (σχέσεις ανταγωνισμού) από μονοετείς καλλιέργειες (όπως

λ.χ. βαμβάκι, καλαμπόκι κ.λπ.). Υπάρχουν πολλές ακόμη περιπτώσεις παρόμοιων παραδειγμάτων που θα ήταν δυνατόν να αναφερθούν.

Εικόνα 4.1

Πολυτεείς καλλιέργειες

Εικόνα 4.2*Μονοετής καλλιέργεια*

Τα παραπάνω οδηγούν στο να εντοπιστούν κάποιοι παράγοντες, τους οποίους ο κάθε γεωργός λαμβάνει υπόψη του σε διαφορετικό βαθμό και μέγεθος και αποφασίζει τελικά να επιλέξει ένα συγκεκριμένο συνδυασμό κλάδων παραγωγής. Η απόφαση αυτή λαμβάνεται κάθε χρόνο για συγκεκριμένη καλλιεργητική (παραγωγική) περίοδο ή σε αραιά διαστήματα, όταν πρόκειται για πολυετείς φυτείες. Αυτός ο συνδυασμός ορισμένων κλάδων γεωργικής παραγωγής αποτελεί κατά περίπτωση (είτε σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης είτε σε επίπεδο γεωργικής περιοχής) την επιλογή της παραγωγικής κατεύθυνσης.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν το γεωργό για την επιλογή της παραγωγικής κατεύθυνσης είναι οι παραγωγικές δυνατότητες (ποια προϊόντα μπορούν να παραχθούν) και ταυτόχρονα οι περιορισμοί (ποια προϊόντα δεν μπορούν να παραχθούν και ποια μπορούν να παραχθούν αλλά μέχρι ορισμένη ποσότητα). Οι παράγοντες αυτοί μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες ομάδες:

- α) **Φυσικοί παράγοντες:** έδαφος, κλίμα, νερό, βιολογικό περιβάλλον.
- β) **Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες:** μέγεθος και σύνθεση οικογένειας, ηλικία του γεωργού και των άλλων μελών της οικογένειάς

- του, μορφωτικό επίπεδο αυτών, κοινωνικό περιβάλλον (ήθη και έθιμα, παράδοση κ.λπ.).
- γ) **Οικονομικοί παράγοντες:** συνθήκες της εγχώριας αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα και τα μέσα γεωργικής παραγωγής, συνθήκες της διεθνούς αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα και τα μέσα γεωργικής παραγωγής, διεθνές οικονομικό περιβάλλον, δυνατότητες και συνθήκες χρηματοδότησης.
- δ) **Πολιτικοί και θεσμικοί παράγοντες:** αγροτική πολιτική και γενικά οικονομική πολιτική του Κράτους, διεθνές πολιτικό περιβάλλον, συμβάσεις μεταξύ παραγωγικών φορέων, συνεργασία σε μορφή οριζόντιας ή κάθετης οργάνωσης, συμμετοχή σε εταιρική ή συνεταιριστική οργάνωση, νομικό καθεστώς ενοικίασης γης ή ολόκληρων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, φορείς πληροφόρησης και τεχνικής κατάρτισης των παραγωγών.
- ε) **Τεχνικοί και τεχνολογικοί παράγοντες:** διαθέσιμοι συντελεστές παραγωγής, επίπεδο χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας, απόσταση από τις αγορές, τυχόν ύπαρξη μονάδων μεταποίησης, γεωργική έρευνα, έργα υποδομής και ανάπτυξης.
- στ) **Υποκειμενικοί παράγοντες:** δεξιότητες και εμπειρίες, γνώσεις, συνήθεια, καλλιεργητική συνείδηση.
- ζ) **Κίνδυνος και αβεβαιότητα:** συνθήκες παραγωγής, συνθήκες αγοράς, επιδράσεις αβεβαιότητας στις αποφάσεις των παραγωγών.

Κάθε γεωργός λαμβάνει υπόψη του συνήθως εμπειρικά τους παραπάνω παράγοντες και αποφασίζει να επιλέξει μια ορισμένη παραγωγική κατεύθυνση. Η κατεύθυνση αυτή συνίσταται λίγο-πολύ σε μια σύνθεση μερικών κλάδων παραγωγής, που τις περισσότερες φορές περιλαμβάνει έναν έως τρεις κύριους και μερικούς άλλους δευτερεύοντες κλάδους από άποψη συμμετοχής και οικονομικού βάρους στο σχέδιο της γεωργικής εκμετάλλευσης. Ωστόσο, υπάρχουν τρόποι και μέθοδοι επιστημονικής προσέγγισης του προβλήματος της επιλογής των πλέον κερδοφόρων-προσοδοφόρων κλάδων παραγωγής, όπως είναι ο μαθηματικός προγραμματισμός. Αυτή η προσέγγιση απαιτεί σύγχρονα μέσα και ειδικούς επιστήμονες, προκειμένου να κατευθυνθεί σωστά ο παραγωγός.

Στη συνέχεια, θα εξεταστούν αναλυτικά οι παραπάνω παράγοντες και ο ρόλος του καθενός στην επιλογή της παραγωγικής κατεύθυνσης, με τη σειρά που ήδη συνοπτικά αναφέρθηκαν.

4.2 Φυσικοί παράγοντες

Οι επιμέρους φυσικοί παράγοντες είναι:

- ✓ το έδαφος,
- ✓ το κλίμα,
- ✓ το νερό,
- ✓ το βιολογικό περιβάλλον.

Στη συνέχεια, αναφέρονται αναλυτικά οι διάφορες πτυχές τους.

4.2.1 Έδαφος

Έδαφος θεωρείται γενικά το επιφανειακό και στερεό στρώμα (ή τμήμα) της γης μέχρι το βάθος που συνήθως φθάνουν οι ρίζες των καλλιεργούμενων φυτών. Το έδαφος υφίσταται επιδράσεις από το κλίμα και τα μηχανικά μέσα που χρησιμοποιεί ο γεωργός, για να το καλλιεργήσει. Επίσης παρέχει θρεπτικά συστατικά άμεσα στα φυτά και έμμεσα στα εκτρεφόμενα ζώα και επιπλέον αποτελεί χώρο στήριξης των καλλιεργούμενων φυτών και των εκτρεφόμενων ζώων.

Τα σπουδαιότερα χαρακτηριστικά του εδάφους είναι πρωταρχικά η γονιμότητα και η φυσική, χημική και οργανική του σύσταση, που το καθιστούν κατάλληλο ή μη για την παραγωγή διαφόρων ειδών φυτών, αλλά επίσης είναι η έκταση, η τοπογραφία, το υψόμετρο, η έκθεση (π.χ. νότια), η τοποθεσία, η γεωγραφική θέση κ.λπ.

Αν και σε πολλές τοποθεσίες εδαφών υπάρχει η δυνατότητα παραγωγής μιας σειράς προϊόντων, εντούτοις όλα αυτά δεν προσαρμόζονται στον ίδιο βαθμό σε κάθε συγκεκριμένη τοποθεσία, με συνέπεια η απόδοση και η ποιότητα του κάθε προϊόντος να μην είναι το ίδιο ικανοποιητική και να μη δίνει παρόμοιο ύψος εισοδήματος. Οι διαφορετικές παραγωγικές κατευθύνσεις ή αλλιώς οι διαφορετικοί τύποι γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε διαφορετικά εδάφη (με όλα τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν πιο πάνω) δεν είναι τυχαίο φαινόμενο ούτε είναι αποτέλεσμα της ιδιοτροπίας των παραγωγών, αλλά φανερώνουν κατ' εξοχήν την προσπάθειά τους να χρησιμοποιήσουν και να αξιοποιήσουν την εργασία, το κεφάλαιο και το έδαφος, δηλαδή τους διαθέσιμους συντελεστές παραγωγής για την παραγωγή των πλέον προσοδο-

φόρων προϊόντων. Για παράδειγμα, σε γόνιμες πεδινές εκτάσεις επιλέγονται κυρίως ορισμένες καλλιέργειες οπωροκηπευτικών, ενώ σε σχετικά άγονες ορεινές εκτάσεις η επιλογή στρέφεται κυρίως σε εκτροφές ζώων.

4.2.2 Κλίμα

Το **κλίμα** είναι το σύνολο διαφόρων φυσικών φαινομένων, όπως οι βροχοπτώσεις, οι χιονοπτώσεις, οι χαλαζοπτώσεις, η ομίχλη και η πάχνη (γνωστά ως ατμοσφαιρικά κατακρημνίσματα), καθώς επίσης η θερμοκρασία, οι άνεμοι, οι νεφώσεις, η ηλιοφάνεια, η ατμοσφαιρική πίεση, η ατμοσφαιρική υγρασία κ.ά. Το συγκεκριμένο κλίμα σε συνδυασμό με το έδαφος (με την τοπογραφία του και τα άλλα χαρακτηριστικά) κάθε περιοχής ευνοεί ορισμένες καλλιέργειες και αποκλείει ορισμένες άλλες. Επίσης, επιδρά σημαντικά στις αποδόσεις και στην ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων των διαφόρων καλλιεργειών και συνεπώς στο κόστος παραγωγής τους. Εκτός όμως από τις καλλιέργειες (φυτική παραγωγή), το κλίμα επηρεάζει ανάλογα το είδος και το ύψος της κτηνοτροφικής παραγωγής, η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις καλλιέργειες παραγωγής ζωοτροφών. Με άλλα λόγια, συχνά η κτηνοτροφική παραγωγή, ιδιαίτερα των παραδοσιακών κλάδων, (προβατοτροφία, αιγοτροφία, αγελαδοτροφία) είναι άμεσα και οργανικά συνδεδεμένη με τα φυτά που καλλιεργούνται για παραγωγή ζωοτροφών (π.χ. διάφορα τριφύλλια), τα οποία πρωταρχικά ευνοούνται σε ημιορεινές και ορεινές εκτάσεις με αρκετές βροχοπτώσεις στη διάρκεια του έτους.

Το κλίμα είναι ο σπουδαιότερος παράγοντας για τον καθορισμό των ορίων του τύπου της γεωργίας ενός χώρου.

Εικόνα 4.3

Το νερό, αναγκαίο στοιχείο γεωργικής ανάπτυξης

4.2.3 Νερό

Σε διάφορες περιοχές και χώρες, αλλού συναντάται επιφανειακό νερό (ποτάμια, λίμνες, θάλασσες), αλλού υπάρχει υπόγειο νερό (είτε λεκάνες συγκέντρωσης είτε κινούμενα ρεύματα που εκρέουν σε χαμηλότερα υψόμετρα εδάφους) και αλλού δεν υπάρχει κανένα απόθεμα νερού. Κατά περιοχή, παρατηρούνται κλάδοι παραγωγής που προσαρμόζονται καλύτερα και αποδίδουν περισσότερο προϊόν σε συνθήκες χρησιμοποίησης αρδεύσιμου νερού ή σε συνθήκες ξηρικές χωρίς δυνατότητα άρδευσης. Σε κάθε περίπτωση, το νερό είναι αναγκαίο στοιχείο γεωργικής ανάπτυξης σε κάθε γεωργικό χώρο.

Εικόνα 4.4*Αρδευτικό κανάλι*

4.2.4 Βιολογικό περιβάλλον

Εδώ, σε γενικές γραμμές ανήκουν η χλωρίδα (οι φυτικοί οργανισμοί) και η πανίδα (οι ζωικοί οργανισμοί). Οι βιολογικές συνθήκες, όπως π.χ. διάφορες μυκητολογικές ή εντομολογικές προσβολές των διαφόρων καλλιεργούμενων φυτών, τα διάφορα αυτοφυή φυτά (ζιζάνια) που ανταγωνίζονται τα καλλιεργούμενα φυτά κ.λπ., παίζουν ρόλο για τον καθορισμό των κλάδων παραγωγής τόσο σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης, όσο και σε επίπεδο γεωργικής περιοχής. Οι διάφορες βιολογικές συνθήκες καθορίζουν συχνά την εναλλαγή των καλλιεργειών (αμειψισπορά), καμιά φορά την αγρανάπαυση (αυτή μπορεί να χρειάζεται και για την "ξεκούραση" του εδάφους), όπως επίσης τη δημιουργία και την αναζήτηση (διαμέσου της γεωργικής έρευνας) νέων καλύτερα προσαρμοσμένων ποικιλιών φυτών ή φυλών κτηνοτροφικών ζώων.

Οι βιολογικές δυνάμεις (με την παραπάνω έννοια), αν και είναι γενικά λιγότερο σημαντικές από τους άλλους φυσικούς παράγοντες (το έδαφος, την τοπογραφία και το κλίμα), μερικές φορές δημιουργούν σοβαρά προβλήματα με την πτώση της απόδοσης των φυτών και των κτηνοτροφικών ζώων μιας

περιοχής, γεγονός που μπορεί να αναδείξει ως πλεονεκτική κάποια άλλη περιοχή από πλευράς αποδόσεων και κόστους παραγωγής των ίδιων προϊόντων.

4.3 Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες

Εδώ περιλαμβάνονται:

- ✓ το μέγεθος και η σύνθεση της γεωργικής οικογένειας,
- ✓ η ηλικία του γεωργού και των άλλων μελών της οικογένειάς του
- ✓ το μορφωτικό τους επίπεδο,
- ✓ το κοινωνικό περιβάλλον.

Αυτοί οι επιμέρους παράγοντες εξετάζονται αναλυτικά στη συνέχεια.

4.3.1 Μέγεθος και σύνθεση της γεωργικής οικογένειας

Το **μέγεθος της γεωργικής οικογένειας** προσδιορίζεται από τον αριθμό των μελών της. Μια πολυμελής οικογένεια συνήθως ασχολείται με αρκετούς κλάδους παραγωγής και μάλιστα με αυτούς που απαιτούν πολλή εργασία (πολλά εργατικά χέρια), όπως π.χ. είναι ο καπνός, τα κηπευτικά και οι κτηνοτροφικοί κλάδοι. Αντίθετα, μια ολιγομελής οικογένεια προτιμά να ασχοληθεί με λίγους κλάδους και μάλιστα με κλάδους που δεν απαιτούν πολλή εργασία, όπως π.χ. είναι τα διάφορα σιτηρά, το βαμβάκι και τα ζαχαρότευτλα, αφού σ' αυτούς τους κλάδους έχει προχωρήσει σήμερα η πλήρης εκμηχάνιση που περιόρισε (υποκατέστησε) τις ανάγκες σε ανθρώπινη εργασία.

Όμως, κάποια σημασία έχει και η **σύνθεση της γεωργικής οικογένειας**, από την άποψη της συμμετοχής του ανδρικού και του γυναικείου φύλου. Όπου υπερισχύει το ανδρικό φύλο, φαίνεται να προτιμώνται κλάδοι παραγωγής που χρησιμοποιούν πολλά γεωργικά μηχανήματα (που συνηθίζεται να χειρίζονται οι άνδρες παρά οι γυναίκες), όπως π.χ. το βαμβάκι, καθώς και κλάδοι παραγωγής κατά την παραγωγική διαδικασία των οποίων εμφανίζονται δυσκολίες και αντιξοότητες, όπως π.χ. τα πρόβατα. Όπου υπερισχύει το γυναικείο φύλο, προτιμώνται κλάδοι που απαιτούν πολλά εργατικά χέρια, όπως π.χ. τα λαχανικά, και κλάδοι που δεν έχουν δύσκολες συνθήκες παραγωγής, όπως π.χ. η ενσταβλισμένη αγελαδοτροφία.

Εικόνα 4.5

Η γεωργική οικογένεια στο αμπέλι

4.3.2 Ηλικία του γεωργού και των άλλων μελών της οικογένειας

Όταν ο γεωργός και τα άλλα μέλη της οικογένειας του είναι σχετικά μικροί σε ηλικία, παρατηρείται σχετικά εύκολη αλλαγή κλάδων παραγωγής με προτίμηση νέων και πιο προσοδοφόρων κλάδων, καθώς επίσης επέκταση ορισμένων κλάδων με παράλληλες επενδύσεις (π.χ. κτιριακές εγκαταστάσεις για έναν κτηνοτροφικό κλάδο, εγκαταστάσεις οπωρώνων και γενικά πολυετών καλλιεργειών). Οι κλάδοι που επιλέγονται απαιτούν πολλή εργασία και πολύ κεφάλαιο, είναι - όπως λέγεται - εντάσεως εργασίας και κεφαλαίου και συνήθως αποδίδουν υψηλό εισόδημα. Από μια σχετική γεωργοοικονομική έρευνα στην Ελλάδα, προέκυψε ότι 77,0% ενός δείγματος 800 γεωργών που προτίμησαν να ασχοληθούν κυρίως με ιδιαίτερα εντατικούς κλάδους παραγωγής (αγελάδες, βαμβάκι, καπνός, ντομάτα, ροδακινιά) και δευτερευόντως με άλλους μη εντατικούς αλλά εκτατικούς κλάδους παραγωγής (π.χ. σιτηρά),

ήταν ηλικίας 31-60 ετών, και το υπόλοιπο 23% του συνόλου αυτών των γεωργών, που είχαν τις ίδιες επιλογές, ήταν ηλικίας 21-30 ετών και 61 και άνω ετών. Γενικά, οι μεγάλοι σε ηλικία γεωργοί αφενός δεν αλλάζουν εύκολα κλάδους παραγωγής και αφετέρου, συνήθως, προτιμούν μη εντατικούς αλλά εκτατικούς κλάδους, δηλαδή κλάδους με σχετικά απλή και εύκολη παραγωγική διαδικασία και με μικρές απαιτήσεις σε εργασία και κεφάλαιο. Αυτό αποδίδεται στις σωματικές και πνευματικές δυνάμεις και ικανότητες, που μειώνονται στις μεγάλες ηλικίες, αλλά και στην προσκόλληση των μεγάλων σε ηλικία ανθρώπων σε παλιά πρότυπα και συνήθειες.

4.3.3 Μορφωτικό επίπεδο του γεωργού και των άλλων μελών της οικογένειας

Ο κάθε άνθρωπος κατά τη διάρκεια της ζωής του αποκτά γνώσεις όχι μόνο θεωρητικά αλλά στην πράξη, χωρίς συστηματική εκπαίδευση, μέσα από τις δραστηριότητες και τις συναναστροφές του στην κοινωνία.

Όμως η συστηματική εκπαίδευση είναι απαραίτητη, γιατί δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να αναπτύσσει τις ικανότητές του και να συμβάλλει στην πρόοδο και στην ανάπτυξη της κοινωνίας σε κάθε επίπεδο.

Η παιδεία διακρίνεται σε γενική και σε εξειδικευμένη ή επαγγελματική.

Συνήθως, ο γεωργός ως επαγγελματίας είναι απαραίτητο να ανταποκρίνεται σε δυο βασικούς ρόλους : στο ρόλο του καλλιεργητή για κλάδους φυτικής κατεύθυνσης ή του εκτροφέα ζώων για κλάδους κτηνοτροφικής κατεύθυνσης και στο ρόλο του παραγωγού-επιχειρηματία. Ο πρώτος ρόλος σχετίζεται με τις σωματικές ικανότητες και τις δεξιότητες του γεωργού για την περιποίηση φυτών και ζώων. Ο δεύτερος ρόλος συνδέεται με τις πνευματικές ικανότητες και τις δεξιότητες του για λήψη ορθών αποφάσεων για τα κρίσιμα προβλήματα της γεωργικής παραγωγής ως προς το τι, πόσο και πώς να παράγει. Σήμερα, ιδιαίτερα η οργάνωση και διαχείριση της γεωργικής εκμετάλλευσης απαιτεί πολλές ικανότητες και γνώσεις, οι οποίες αποκτώνται με την εκπαίδευση.

Η εκπαίδευση, γενική και επαγγελματική, αλλά και η συνεχής επαγγελματική κατάρτιση τόσο του αρχηγού, όσο και των μελών της γεωργικής εκ-

μετάλλευσης είναι αναγκαία και σημαντική, γιατί εφοδιάζει με γνώσεις και πληροφόρηση τεχνικής και οργανωτικής-διευθυντικής φύσεως.

Γενικά όσο πιο έμπειρος, ενημερωμένος και καταρτισμένος είναι ο γεωργός και τα άλλα μέλη της οικογένειας τόσο καλύτερες είναι οι επιλογές που κάνουν ως προς τη σύνθεση των κλάδων παραγωγής στο σχέδιο (ή σύστημα) της γεωργικής εκμετάλλευσης.

4.3.4 Κοινωνικό περιβάλλον

Οι κοινωνικές αντιλήψεις και συνήθειες, τα ήθη και έθιμα, και οι παραδόσεις γενικά των κατοίκων και ειδικά των γεωργών μιας συγκεκριμένης περιοχής (συνήθως σε επίπεδο μιας Κοινότητας ή Επαρχίας) ασκούν κάποια επίδραση στην απόφαση επιλογής της παραγωγικής κατεύθυνσης του κάθε παραγωγού.

Το είδος των καλλιεργειών και των κτηνοτροφικών ζώων που συνθέτουν την παραγωγική κατεύθυνση μιας περιοχής και δίνουν την εικόνα και το χαρακτήρα του γεωργικού τομέα σχεδόν σταθερά για μεγάλα χρονικά διαστήματα, διαμορφώνουν το είδος της γεωργικής "συνείδησης" (π.χ. δένδροκομικής, κτηνοτροφικής κ.ο.κ.) και παγιώνουν αντιλήψεις και συνήθειες παρόμοιες μεταξύ των παραγωγών.

Τα ήθη και τα έθιμα γενικά και ειδικότερα σε σχέση με τις γεωργικές δραστηριότητες μιας αγροτικής κοινωνίας ασκούν επίδραση στις επιλογές κλάδων που κάνει ο κάθε γεωργός. Για παράδειγμα, οι μετακινήσεις των κτηνοτροφών (προβατοτρόφων, αιγοτρόφων κ.λπ.) προς τα χειμαδιά (πεδινά μέρη) το Φθινόπωρο και προς τα θέρετρα (ορεινά μέρη) την Άνοιξη επηρεάζουν τους παραγωγούς όσον αφορά τις επιλογές των κλάδων παραγωγής.

Η παράδοση στην επιλογή ορισμένων κλάδων παραγωγής, όπως π.χ. η καλλιέργεια καπνού σε μια περιοχή, επηρεάζουν τον κάθε παραγωγό περισσότερο ή λιγότερο. Κι αυτό, γιατί υπάρχει ήδη μια αξιοποιήσιμη εμπειρία και γνώση για την παραγωγική διαδικασία και το οικονομικό αποτέλεσμα εκείνων των κλάδων που έχουν παράδοση.

Στην επιλογή των συγκεκριμένων κλάδων παραγωγής του κάθε γεωργού ασκούν επίδραση και οι άλλοι γεωργοί του χώρου, όπου αυτός ζει και εργάζεται, στο βαθμό που αυτός τους εμπιστεύεται και τους παραδέχεται για τις δικές τους επιλογές (π.χ. φίλοι, συγγενείς, γείτονες κ.λπ.).

4.4 Οικονομικοί παράγοντες

Οι πιο σημαντικοί οικονομικοί παράγοντες που παίζουν ρόλο στην επιλογή της παραγωγικής κατεύθυνσης είναι:

- ✓ οι συνθήκες της εγχώριας αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα και τα μέσα της γεωργικής παραγωγής,
- ✓ οι συνθήκες της διεθνούς αγοράς για τα αντίστοιχα προϊόντα και μέσα παραγωγής,
- ✓ το διεθνές οικονομικό περιβάλλον,
- ✓ οι δυνατότητες και οι συνθήκες χρηματοδότησης.

Περισσότερες λεπτομέρειες για τον καθένα από αυτούς τους παράγοντες αναφέρονται αμέσως πιο κάτω.

4.4.1 Συνθήκες της εγχώριας αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα και τα μέσα γεωργικής παραγωγής

Οι προτιμήσεις των καταναλωτών για ορισμένα γεωργικά προϊόντα και η αυξημένη ζήτησή τους στην εγχώρια (εσωτερική) αγορά για διάφορους λόγους (π.χ. αυξημένο εισόδημα και συνεπώς αυξημένη αγοραστική δύναμη, υψηλή ποιότητα και ελκυστικότητα προϊόντων κ.λπ.) συνεπάγονται συνήθως υψηλότερες τιμές αυτών των προϊόντων στην αγορά. Αυτό λογικά έχει ως αποτέλεσμα για τον παραγωγό να πουλάει σε ικανοποιητικές τιμές τα προϊόντα του και να επιτυγχάνει ικανοποιητικό εισόδημα. Επομένως, ο παραγωγός προσαρμόζει τις επιλογές του στους κλάδους παραγωγής αυτών των προϊόντων. Με άλλα λόγια, ο παραγωγός παράγει και προσφέρει μεγαλύτερες ποσότητες προϊόντων με αυξημένη ζήτηση, γιατί αυτό τον συμφέρει περισσότερο, αφού έτσι αυξάνεται το εισόδημά του από τη γεωργία. Είναι προφανές ότι τα αντίθετα ισχύουν για προϊόντα που δεν προτιμώνται από τους καταναλωτές, ώστε η ζήτησή τους συνεχώς να μειώνεται και εν τέλει να εκλείπει.

Από την άλλη πλευρά, οι επιδράσεις των συνθηκών της εγχώριας αγοράς στα μέσα γεωργικής παραγωγής είναι καθοριστικές για τις επιλογές των παραγωγών αναφορικά με τους κλάδους παραγωγής. Οι παραγωγοί επιλέγουν

κλάδους παραγωγής, που απαιτούν διαθέσιμα και φτηνά παραγωγικά μέσα (π.χ. σπόρους, λιπάσματα, ζωοτροφές, μηχανολογικούς εξοπλισμούς κ.ά.), αφού αυτά αυξάνουν την απόδοση και μειώνουν το κόστος των παραγόμενων προϊόντων και κατά συνέπεια συντελούν στην απόκτηση υψηλού εισοδήματος. Αν τα μέσα παραγωγής για κάποιους κλάδους δεν βρίσκονται εύκολα στην αγορά και είναι υψηλής αγοραίας αξίας, τότε οι παραγωγοί αποθαρρύνονται να τους επιλέξουν.

Είναι αλήθεια ότι οι γεωργοί ιστορικά ενδιαφέρονταν περισσότερο για τεχνικά προβλήματα της παραγωγής παρά για την αγορά και την εμπορία των προϊόντων τους. Σήμερα όμως, έχουν γίνει πολλές αλλαγές και βελτιώσεις των συστημάτων εμπορίας, με αποτέλεσμα η οργάνωση και διαχείριση της εμπορίας των γεωργικών προϊόντων να αποκτά συνεχώς περισσότερη σημασία. Αποτελεσματική εμπορία μπορεί να προσθέσει κέρδη στη γεωργική εκμετάλλευση, όπως συμβαίνει και με την αποτελεσματική παραγωγή.

Εικόνα 4.6

Εμφιάλωση, συσκευασία κρασιού για εξαγωγή

4.4.2 Συνθήκες της διεθνούς αγοράς για τα γεωργικά προϊόντα και τα μέσα γεωργικής παραγωγής

Αν η διεθνής (ή εξωτερική) αγορά σε διάφορες χώρες ευνοεί την απορρόφηση ορισμένων γεωργικών προϊόντων σε ικανοποιητικές τιμές για τους παραγωγούς, τότε αυτοί έχουν λόγους και κίνητρα να συνεχίσουν να παράγουν και να αυξήσουν την παραγωγή αυτών των προϊόντων, γιατί έτσι θα επιτύχουν σίγουρα αύξηση του γεωργικού τους εισοδήματος.

Επίσης, τα μέσα παραγωγής που παράγονται σε ξένες χώρες και εισάγονται από αυτές έχουν ανάλογα θετική ή αρνητική επίδραση στην επιλογή μερικών κλάδων παραγωγής και τον αποκλεισμό άλλων. Υποτίθεται βέβαια ότι υπάρχουν ανάγκες εισαγωγής μέσων παραγωγής από άλλες χώρες. Οι παραγωγοί δείχνουν προτίμηση για κλάδους, για τους οποίους τα μέσα παραγωγής είναι διαθέσιμα και έχουν σχετικά χαμηλές τιμές, επειδή περιμένουν ότι λογικά θα αυξήσουν το εισόδημά τους.

4.4.3 Διεθνές οικονομικό περιβάλλον

Οι οικονομικές συνθήκες στο διεθνή χώρο αντανακλούν έμμεσα και έως ένα βαθμό στην εγχώρια παραγωγή, την οποία διαμορφώνουν οι αποφάσεις επιλογής των παραγωγών. Παραδείγματα οικονομικών συνθηκών σε διεθνές επίπεδο είναι: η καταναλωτική συμπεριφορά και η εξέλιξη του καταναλωτικού προτύπου των λαών, η προτίμηση και η διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση για ορισμένα γεωργικά προϊόντα, η ανάπτυξη των μέσων παραγωγής και της νέας τεχνολογίας αυτών, οι εξελίξεις του πληθωρισμού και της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών, οι όροι διεξαγωγής του διεθνούς εμπορίου των γεωργικών προϊόντων, οι νομισματικές ισοτιμίες και ρυθμίσεις κ.ά. Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον συνολικά, ως συνισταμένη οικονομικών συνθηκών όπως οι παραπάνω, μπορεί γενικά να είναι ή να μην είναι ευνοϊκό για την αλλαγή της σύνθεσης της γεωργικής παραγωγής μιας χώρας σε μια ορισμένη χρονική περίοδο. Μπορεί όμως αυτό να έχει ευνοϊκές επιπτώσεις στην παραγωγή ορισμένων προϊόντων και δυσμενείς στην παραγωγή κάποιων άλλων. Επισημαίνεται εδώ ότι δεν είναι και τόσο εύκολο να εκτιμηθεί αυτό το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και πολύ περισσότερο να εξεταστεί ποια επίδραση μπορεί να ασκεί στην παραγωγική κατεύθυνση μιας συγκεκριμένης χώρας.

Εικόνα 4.7
Συλλεκτική μηχανή

Εικόνα 4.8
Άρδευση

4.4.4 Δυνατότητες και συνθήκες χρηματοδότησης

Η χρηματοδότηση είναι αναγκαία για να εκτελεστούν οι διάφορες καλλιεργητικές φάσεις (π.χ. όργωμα, σπορά, λίπανση, ψεκασμοί, σκαλίσματα, αρδεύσεις, συγκομιδή κ.λπ.) και πολύ περισσότερο για να επεκταθεί κάποιος κλάδος και να αυξηθεί η ποσότητα του προϊόντος του. Ο ρόλος της χρηματοδότησης είναι να εξασφαλίστούν τα αναγκαία μέσα παραγωγής, όταν αυτά πρέπει να εξευρεθούν στην αγορά, όπως είναι οι ξένοι εργάτες, η ενοικίαση ή αγορά γης και οι διάφορες μορφές κεφαλαίου (π.χ. μηχανήματα, χημικά λιπάσματα, ζωοτροφές κ.ά.). Μπορεί η χρηματοδότηση να είναι εσωτερική (αυτοχρηματοδότηση), δηλαδή να εξασφαλίζεται από το τυχόν πλεόνασμα εισοδήματος της ίδιας της γεωργικής εκμετάλλευσης, μπορεί όμως -κάτι που συχνότερα συμβαίνει- να είναι και εξωτερική (ετεροχρηματοδότηση), δηλαδή να προέρχεται από κρατικούς ή ημι-κρατικούς ή ιδιωτικούς φορείς (διάφορες Τράπεζες) ως δανειοδότηση κατά κανόνα.

Αν ορισμένοι κλάδοι παραγωγής δανειοδοτούνται περισσότερο από άλλους και με ευνοϊκότερες συνθήκες (ή όρους), κατόπιν συνειδητής επιλογής της Πολιτείας και των χρηματοδοτικών φορέων, αυτό αποτελεί μια σημαντική παράμετρο που μπορεί να επηρεάσει τον παραγωγό στην επιλογή της σύνθεσης των κλάδων παραγωγής της εκμετάλλευσής του, δίνοντας προτεραιότητα σ' αυτούς τους κλάδους που ευνοούνται χρηματοδοτικά.

4.5 Πολιτικοί και θεσμικοί παράγοντες

Οι κυριότεροι επιμέρους παράγοντες που περιλαμβάνονται εδώ είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ η αγροτική πολιτική και η γενικότερη οικονομική πολιτική του Κράτους,
- ✓ το διεθνές πολιτικό περιβάλλον,
- ✓ οι συμβάσεις μεταξύ παραγωγικών φορέων,
- ✓ η συνεργασία σε μορφή οριζόντιας ή κάθετης οργάνωσης,
- ✓ η συμμετοχή σε εταιρική ή συνεταιριστική οργάνωση,

- ✓ το νομικό καθεστώς ενοικίασης γης ή ολόκληρων γεωργικών εκμεταλλεύσεων,
- ✓ οι φορείς πληροφόρησης και τεχνικής κατάρτισης των παραγωγών.

Στη συνέχεια, αναλύονται οι κυριότερες πτυχές του καθενός από αυτούς τους παράγοντες.

4.5.1 Αγροτική πολιτική και γενικά οικονομική πολιτική του Κράτους

Λέγοντας **αγροτική πολιτική** εννοούμε τα μέτρα που παίρνει το Κράτος για να κατευθύνει και να επηρεάσει τον παραγωγικό προσανατολισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και του γεωργικού τομέα, ως συνόλου. Η εκάστοτε ασκούμενη αγροτική πολιτική του Κράτους έχει δυο βασικές μορφές. Η μία μορφή είναι βραχυπρόθεσμη και σχετίζεται με τη στήριξη των τιμών των γεωργικών προϊόντων και των γεωργικών εισοδημάτων, είναι δηλαδή η πολιτική των αγορών και της εμπορίας των γεωργικών προϊόντων. Η άλλη μορφή πολιτικής είναι μακροπρόθεσμη και σχετίζεται με τον προσανατολισμό της γεωργίας και την ουσιαστική αύξηση της παραγωγικότητας στο επίπεδο της γεωργικής εκμετάλλευσης, είναι δηλαδή η πολιτική των γεωργικών διαρθρώσεων. Η αύξηση της παραγωγικότητας μπορεί να επιτευχθεί αφενός μεν με την αύξηση του μεγέθους της γεωργικής εκμετάλλευσης, αφετέρου δε με την πιο αποδοτική χρησιμοποίηση των διαθέσιμων συντελεστών παραγωγής μέσω επιλογής των πλέον προσοδοφόρων κλάδων παραγωγής και γενικά με τη βελτίωση των διαρθρώσεων (δομών) του γεωργικού τομέα.

Εκείνο που εδώ έχει ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα είναι το γεγονός ότι οι διάφορες συνιστώσες της πολιτικής (μέτρα με παροχή οικονομικών κινήτρων) στη γεωργία επιδιώκουν αλλαγές στη διάρθρωση και τη σύνθεση της παραγωγής. Συγκεκριμένα, επιδιώκουν να παρακινήσουν και να ενθαρρύνουν τους γεωργούς να προσέξουν και να προτιμήσουν μερικούς κλάδους έναντι κάποιων άλλων, να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους σε προϊόντα που έχουν ζήτηση και να περιορίσουν προϊόντα που παρουσιάζουν πλεονάσματα. Με άλλα λόγια, με την αγροτική πολιτική το Κράτος επιδιώκει να προσανατολίσει και να πείσει τους γεωργούς να επιδοθούν σε εκείνες τις δραστηριότητες, που αυτό κρίνει σκόπιμο.

Όμως, πέρα από την αγροτική πολιτική, έχει επίσης μεγάλη σημασία για την παραγωγική κατεύθυνση που θα επιλέξει ο παραγωγός, η γενική οικονομική πολιτική του Κράτους, βασικά στοιχεία της οποίας είναι:

- α) η διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης, όπως αξιοποίηση των φυσικών πόρων, βελτίωση των συνθηκών εμπορίας κ.ά.,
- β) η πρόβλεψη επαρκούς βασικής υποδομής (νερό, δρόμοι, συγκοινωνίες, ενέργεια κ.λπ.),
- γ) η πρόβλεψη μιας ικανοποιητικής γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης,
- δ) η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου της οικονομικής δραστηριότητας, όπως π.χ. για θέματα ιδιοκτησίας και ενοικίασης της γης, διαφόρων αναπτυξιακών οργανισμών, απασχόλησης, εμπορικών συναλλαγών κ.λπ.,
- ε) η δημιουργία και βελτίωση των αγορών και των συστημάτων εμπορίας,
- στ) η πρόβλεψη καλύτερης αξιοποίησης των παραγωγικών πόρων με παροχή ανάλογων πιστώσεων και κινήτρων για επενδύσεις δημιουργίας και επέκτασης επιχειρήσεων,
- ζ) η λήψη μέτρων δικαιότερης κατανομής του εισοδήματος,
- η) η ενθάρρυνση για αύξηση της ιδιωτικής και δημόσιας αποταμίευσης,
- θ) η σταθερή λειτουργία της οικονομίας χωρίς κυκλικές και εποχικές διακυμάνσεις,
- ι) η ισόρροπη ανάπτυξη όλων των τομέων της οικονομίας και όλων των γεωγραφικών περιοχών της χώρας.

4.5.2 Διεθνές πολιτικό περιβάλλον

Η διεθνής πολιτική κατάσταση, σταθερή ή ασταθής, που έχει αντίκτυπο γενικότερα στις οικονομικές, νομισματικές και πολιτικές σχέσεις μιας χώρας με άλλες χώρες, είτε γειτονικές είτε απομακρυσμένες, επηρεάζει οπωσδήποτε την πορεία της οικονομικής ανάπτυξης και της διάρθρωσης γενικά της παραγωγής, περιλαμβανομένης και της γεωργικής παραγωγής. Βέβαια ιδιαίτερη βαρύτητα έχει η ανάπτυξη διεθνών σχέσεων. Αυτές οι σχέσεις μεταξύ των παραγωγικών και οικονομικών φορέων μιας χώρας και των αντίστοιχων φορέων άλλων χωρών δεν είναι τίποτα άλλο παρά οι οικονομικές δοσοληψίες σε ανθρώπινο εργατικό δυναμικό, υπηρεσίες, εμπορεύματα και κεφάλαια.

Μια χώρα δεν μπορεί να παράγει κάθε είδους προϊόντα σε οποιοσδήποτε συνθήκες κλίματος και εδάφους. Από την άλλη πλευρά, η ίδια χώρα μπορεί να παράγει περισσότερες ποσότητες ορισμένων προϊόντων από όσες μπορεί να απορροφήσει η εσωτερική κατανάλωση και επομένως έχει ανάγκη από ξένες αγορές για τη διάθεσή τους.

Για καλύτερες και πιο συμφέρουσες διεθνείς συναλλαγές το Κράτος παίρνει μια σειρά μέτρων εξωτερικής οικονομικής πολιτικής, όπως είναι οι επιδοτήσεις εξαγωγών, οι περιορισμοί εισαγωγών, οι δασμοί κ.ά. Ανάμεσα στις συνέπειες των διεθνών συναλλαγών περιλαμβάνεται η προσαρμογή των γεωργών στο να επιλέγουν εκείνους τους κλάδους παραγωγής, οι οποίοι ευνοούνται περισσότερο από τις τοπικές αλλά και τις διεθνείς συνθήκες παραγωγής και διάθεσης των παραγόμενων προϊόντων.

Για τις διεθνείς συναλλαγές μεγάλη σημασία έχει η συνεργασία μιας χώρας με διεθνείς οργανισμούς, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση (πρώην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα). Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι και η Ελλάδα που, όπως γνωρίζουμε, προσαρμόζει τη σύνθεση της γεωργικής παραγωγής της στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

4.5.3 Συμβάσεις μεταξύ παραγωγικών φορέων

Πολλές φορές οι γεωργοί μιας περιοχής, είτε ως μεμονωμένα άτομα είτε ως μέλη ενός συνεταιρισμού ή μιας οποιασδήποτε ομάδας ή οργάνωσης, συνάπτουν συμβάσεις (δηλ. ειδικές συμφωνίες με αμοιβαίες υποχρεώσεις και δικαιώματα μεταξύ των δύο συμβαλλόμενων μερών) με μεταποιητικούς ή εμπορικούς φορείς για ορισμένα προϊόντα. Ο παραγωγός τότε δεσμεύεται και επιλέγει να παράγει μια συμφωνημένη ποσότητα αυτών των προϊόντων, έχοντας εξασφαλίσει τη διάθεση-πώλησή τους σε τιμές εκ των προτέρων γνωστές και σταθερές. Ο αγοραστής (συνήθως μεταποιητικός φορέας) έχει επίσης ορισμένα πλεονεκτήματα. Έχει εξασφαλισμένη ομαλή προσφορά προϊόντων με συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, ώστε η αγορά να τροφοδοτείται με προϊόντα που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις και στις προτιμήσεις των καταναλωτών. Έτσι, τελικά προκύπτουν μεγάλα οικονομικά οφέλη και δημιουργείται μακροχρόνια προοπτική.

Στη χώρα μας για παράδειγμα, τέτοιες συμβάσεις έχουν συναφθεί μεταξύ παραγωγών ζαχαροτεύτλων και της Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης, μεταξύ παραγωγών κονσερβοποιησίμων (συμπύρηνων) ροδάκινων και εταιρειών

μεταποίησης αυτών, μεταξύ παραγωγών πρόβειου ή αγελαδινού γάλακτος και συνεταιριστικών ή άλλων βιομηχανιών γάλακτος και τυριών, όπως επίσης και μεταξύ παραγωγών επιτραπέζιων ροδάκινων μιας περιοχής και εξαγωγικών εταιρειών κ.ο.κ.

Εικόνα 4.9

Προβατοτροφία

4.5.4 Συνεργασία σε μορφή οριζόντιας ή κάθετης οργάνωσης

α) Οριζόντια οργάνωση

Λέγοντας οριζόντια οργάνωση των παραγωγών, εννοούμε τη συγκρότηση μιας ομάδας παραγωγών με σκοπό την από κοινού αγορά μέσων παραγωγής ή και την από κοινού παραγωγή και διάθεση των γεωργικών προϊόντων τους. Ο γεωργός που συνεργάζεται και αποτελεί μέλος μιας ομάδας γεωργών (π.χ. ενός συνεταιρισμού) επηρεάζεται και παράγει όμοια προϊόντα με τους άλλους. Τα βασικά πλεονεκτήματα σε αυτή την περίπτωση είναι το χαμηλό κόστος παραγωγής, οι ευκολίες χρηματοδότησης, η σημαντική τεχνική βοήθεια για τη βελτίωση της παραγωγής των προϊόντων και η διευκόλυνση της

διάθεσης των προϊόντων είτε με ανάπτυξη αποδοτικών συστημάτων εμπορίας είτε με συμβάσεις με φορείς μεταποίησης και εξαγωγών. Έτσι, οι παραγωγοί οργανωμένοι πολλοί μαζί μπορούν να επιτύχουν την πλέον αποδοτική χρησιμοποίηση των μέσων παραγωγής που διαθέτει ο καθένας, επιλέγοντας τον πιο προσοδοφόρο συνδυασμό κλάδων παραγωγής και εξασφαλίζοντας τελικά όλες τις προϋποθέσεις και δυνατότητες για μια σημαντική αύξηση των γεωργικών εισοδημάτων τους.

β) Κάθετη οργάνωση

Κάθετη οργάνωση σημαίνει σύνδεση των δραστηριοτήτων διαφόρων φορέων (γεωργοί, μεταποιητές, έμποροι) κατά τις διαδικασίες της παραγωγής (πρωτογενούς), της μεταποίησης και της εμπορίας. Με άλλα λόγια, η κάθετη οργάνωση περιλαμβάνει διεπιχειρησιακές σχέσεις σε βάση συνεργασίας μεταξύ διαφόρων φορέων και όχι σε βάση ανταγωνισμού. Αυτές οι σχέσεις επιδρούν στην παραγωγή κατά διαφορετικό τρόπο, αφού προϋποτίθεται ότι κάθε φορέας ασκεί ρόλο ή ελέγχει κάποιον άλλο ως προς την επιτυχία όλων των σταδίων της παραγωγικής διαδικασίας και των κερδών. Το ποιο είδος ή ποια είδη προϊόντων θα παραχθούν, αποφασίζεται από κοινού μεταξύ όλων των συνεργαζόμενων φορέων (πιθανώς με συμβάσεις μεταξύ των διαφόρων μερών) με σκοπό το μέγιστο δυνατό αμοιβαίο οικονομικό όφελος τους.

Τα πλεονεκτήματα της κάθετης οργάνωσης είναι:

- ✓ μείωση του κινδύνου και της αβεβαιότητας της αγοράς, κυρίως εξαιτίας της σύναψης συμβάσεων μεταξύ φορέων,
- ✓ μείωση του κόστους παραγωγής και βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας, κυρίως εξαιτίας μεγάλου μεγέθους των παραγωγικών φορέων,
- ✓ βελτίωση της διοίκησης, λόγω ευρύτερου ελέγχου σε όλα τα στάδια παραγωγής,
- ✓ ενίσχυση της διαπραγματευτικής δύναμης των παραγωγών και βελτίωση της θέσης των προϊόντων στην αγορά, λόγω μεγέθους,
- ✓ εξασφάλιση επάρκειας μέσων παραγωγής, λόγω οργάνωσης και μεγέθους, και
- ✓ χρησιμοποίηση νέας τεχνολογίας, λόγω λειτουργικού και διοικητικού ελέγχου σε όλα τα στάδια παραγωγής.

Ως παραδείγματα κάθετης οργάνωσης μπορούν να αναφερθούν: 1) ένα σύνολο παραγωγών βιομηχανικής τομάτας μιας περιοχής (υπό συνεταιριστική ή οποιαδήποτε άλλη τυπική ή άτυπη οργάνωση) σε συνεργασία με μια βιομηχανία παραγωγής τοματοπολτού που παίρνει την τομάτα ως πρώτη ύλη,

και ακόμη σε συνεργασία με μια εμπορική εταιρεία που αναλαμβάνει τη διάθεση του μεταποιημένου προϊόντος στην αγορά, εσωτερική και εξωτερική, 2) ένα σύνολο κτηνοτρόφων-παραγωγών αγελαδινού γάλακτος σε συνεργασία με μια βιομηχανία γάλακτος (οποιασδήποτε νομικής μορφής), η οποία παίρνει το γάλα ως πρώτη ύλη και παράγει παστεριωμένο γάλα και κάποιους τύπους τυριών και επιπλέον ασχολείται η ίδια με την εμπορία και τη διάθεση αυτών των προϊόντων.

Κάθετη οργάνωση μπορεί επίσης να δημιουργήσει ένας και μοναδικός φορέας. Για παράδειγμα, ένας συνεταιρισμός μπορεί να ασχολείται με τις παραγωγικές διαδικασίες όλων των σταδίων, δηλαδή συγχρόνως με την παραγωγή των πρωτογενών προϊόντων, την παραγωγή δευτερογενών προϊόντων (μεταποίηση πρωτογενών προϊόντων) και την παραγωγή τριτογενών προϊόντων (υπηρεσίες της εμπορίας και της διάθεσης των δευτερογενών προϊόντων).

4.5.5 Συμμετοχή σε εταιρική ή συνεταιριστική οργάνωση

Ο γεωργός ως ανεξάρτητος παραγωγός, με ατομική γεωργική εκμετάλλευση, παίρνει τις αποφάσεις και επιλέγει μόνος του τους κλάδους γεωργικής παραγωγής. Στη συνέχεια, διαχειρίζεται την παραγωγική διαδικασία και τελικά με δική του ευθύνη επιτυγχάνει ένα παραγωγικό και οικονομικό αποτέλεσμα, που είναι περισσότερο ή λιγότερο ικανοποιητικό ανάλογα με την όλη οργάνωση και διαχείριση που έχει εφαρμόσει.

Πλεονεκτήματα της ατομικής δράσης του γεωργού είναι: α) έχει πλήρη ελευθερία να αποφασίζει όπως αυτός επιθυμεί για την οργάνωση και λειτουργία της γεωργικής του εκμετάλλευσης, β) έχει ευελιξία στη λήψη αποφάσεων που αφορούν την παραγωγική κατεύθυνση και τη σύνθεση των συγκεκριμένων κλάδων παραγωγής, και γ) έχει απόλυτη δύναμη αύξησης (αγοράς) ή μείωσης (πώλησης) των γεωργικών περιουσιακών στοιχείων του.

Από την άλλη πλευρά, μειονεκτήματα της ατομικής δράσης του γεωργού είναι συχνά: α) η όποια οικονομική ζημία βαρύνει τον ίδιο, β) το μικρό μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσης του στερεί τις ωφέλειες των οικονομιών μεγέθους (ως προς το κόστος παραγωγής των προϊόντων, την επίτευξη ικανοποιητικών τιμών αυτών κ.λπ.).

Η συμμετοχή του γεωργού σε εταιρική ή συνεταιριστική οργάνωση ση-

μαίνει τη συνεργασία και συμμόρφωσή του με συλλογικές αποφάσεις μιας ομάδας γεωργών, της οποίας και ο ίδιος είναι μέλος. Βέβαια, αυτό δε σημαίνει ότι ο γεωργός απλώς συμμορφώνεται με οποιαδήποτε απόφαση των άλλων. Ο ίδιος μπορεί να έχει ουσιαστικό ρόλο και να επηρεάζει τις αποφάσεις της ομάδας. Άλλωστε, τέτοιες συλλογικές αποφάσεις είναι προς κοινό όφελος και συμφέρον όλων των ατόμων μιας ομάδας. Επομένως, η σύνθεση των κλάδων παραγωγής συλλογικά αλλά και ατομικά επιλέγεται κάθε φορά όσο το δυνατόν πιο ορθολογικά, ώστε να υπάρχει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απόδοση όσον αφορά τα κέρδη και τα εισοδήματα.

Στη συνέχεια, δίνεται έμφαση σε ορισμένα σημεία που αναφέρθηκαν πιο διεξοδικά σε προηγούμενο κεφάλαιο. Η εταιρική οργάνωση είναι η σύνθεση των δραστηριοτήτων λίγων ή πολλών γεωργών με σκοπό να συνεργαστούν για τη λειτουργία των γεωργικών τους εκμεταλλεύσεων, ώστε να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους. Η εταιρική οργάνωση μπορεί να είναι είτε απεριόριστης ευθύνης είτε περιορισμένης ευθύνης των μελών και συνήθως έχει κάποια νομική μορφή (όχι συνεταιριστική). Πλεονεκτήματα αυτής της μορφής οργάνωσης είναι: α) μεγαλύτερο μέγεθος και αύξηση της οικονομικής αποδοτικότητας, β) εύκολη ίδρυση ή διάλυση, και γ) ορθολογικότερη λήψη αποφάσεων για την επιλογή κλάδων παραγωγής. Μειονεκτήματα είναι κυρίως: α) περιορισμένη ευελιξία κάθε μέλους και β) δυσχέρεια συντονισμού της οργάνωσης και διαχείρισης της όλης γεωργικής επιχείρησης.

Η συνεταιριστική οργάνωση έχει μια ξεχωριστή νομική μορφή και η ίδρυση και λειτουργία της υπάγεται σε ειδικό νόμο περί γεωργικών συνεταιρισμών. Μια συνεταιριστική οργάνωση είναι ένα νομικό πρόσωπο που εκπροσωπεί συνήθως πολλά μέλη (παραγωγούς) και έχει μια ανεξάρτητη διοίκηση, η οποία έχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ατομικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Μια συνεταιριστική οργάνωση, όπως και μια εταιρική, συνενώνει τους συντελεστές παραγωγής (ή μέσα παραγωγής) και τη διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων των παραγωγών σε εθελοντική βάση συνεργασίας. Ακόμη, αυτή η μορφή οργάνωσης έχει μεγαλύτερες δυνατότητες αύξησης και ειδίκευσης της παραγωγής, όπως επίσης δυνατότητες ευκολότερης και ευνοϊκότερης δανειοδότησης, λόγω μεγαλύτερης πιστωτικής επιφάνειας σε σύγκριση με την ατομική μορφή οργάνωσης. Η συνεταιριστική οργάνωση έχει πολύ περισσότερα πλεονεκτήματα και ευνοϊκότερα τεχνικά και οικονομικά αποτελέσματα από την εταιρική οργάνωση, διότι τα μέλη μετέχουν ισότιμα στη λήψη αποφάσεων και δεν κατευθύνονται από κάποιον που έχει την πλειοψηφία στο κεφάλαιο.

4.5.6 Νομικό καθεστώς ενοικίασης γης ή ολόκληρων γεωργικών εκμεταλλεύσεων

Οι γεωργοί ως καλλιεργητές σχεδόν πάντοτε επιδιώκουν να αποκτήσουν την ιδιοκτησία της γης που καλλιεργούν, διότι αυτό τους δίνει ανεξαρτησία, ελευθερία, ευελιξία, καθώς επίσης και μεγαλύτερα κίνητρα για τις παραγωγικές αποφάσεις και για αύξηση του παραγωγικού και του οικονομικού αποτελέσματος.

Αν ο γεωργός ενοικιάζει (μισθώνει) γη για να την καλλιεργήσει, υπόκειται σε μικρούς ή μεγάλους περιορισμούς και σε αβεβαιότητα όσον αφορά τις παραγωγικές του αποφάσεις. Κι αυτό, γιατί εξαρτάται από τις διαθέσεις του ιδιοκτήτη-εκμισθωτή της γης, την οποία χρησιμοποιεί ασκώντας το γεωργικό επάγγελμά του, σε ό, τι αφορά τη χρονική διάρκεια ενοικίασης, το ύψος του ενοικίου, τους όρους και περιορισμούς για τους επιτρεπόμενους κλάδους παραγωγής κ.λπ.

Σε σχέση με τα παραπάνω, το νομικό καθεστώς που διέπει τα συμβόλαια ενοικίασης γης, είτε αγροτεμαχίων είτε ολόκληρων αγροκτημάτων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, παίζουν σημαντικό ρόλο για την παραγωγική κατεύθυνση των γεωργών. Στην περίπτωση που υπάρχουν σοβαροί περιορισμοί, όπως ενοικίαση σε ετήσια ή ολιγοετή βάση, καλλιέργεια ετήσιων (και όχι πολυετών) καλλιεργειών κ.λπ., ο γεωργός επιλέγει μόνο ετήσιες καλλιέργειες που δεν απαιτούν ιδιαίτερες επενδύσεις (π.χ. σύστημα άρδευσης). Ενώ, σε περίπτωση χαλάρωσης τέτοιων περιορισμών - βάσει ενός ανάλογου νομικού καθεστώτος - και μιας σχετικής παραγωγικής ελευθερίας, θα ήταν δυνατόν ο γεωργός να έχει περιθώρια πιο σημαντικών επιλογών σε κλάδους πιο προσοδοφόρους και εντατικούς, όπως κηπευτικά, δενδροκομία κ.λπ.

4.5.7 Φορείς πληροφόρησης και τεχνικής κατάρτισης των παραγωγών

Για το ρόλο και τη σημασία της παιδείας του γεωργού και των άλλων μελών της οικογένειας του έγινε αναφορά στο τμήμα 4.3.3. Όμως πέρα από τη

γενική και την επαγγελματική παιδεία, την οποία έχει αποκτήσει ο γεωργός πριν από το ξεκίνημα του γεωργικού επαγγέλματος σε συμβατικά σχολεία στοιχειώδους (πρωτοβάθμιας), μέσης (δευτεροβάθμιας) και ανώτερης ή και ανώτατης (τριτοβάθμιας) εκπαίδευσης, σημασία έχει να υπάρχουν φορείς που να παρέχουν συνεχώς πληροφόρηση και τεχνική κατάρτιση για τη βελτίωση των τεχνικών του γνώσεων, των δεξιοτήτων και κυρίως της επιχειρηματικότητάς του. Από στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας προκύπτει ότι μόνο το 15% περίπου των Ελλήνων γεωργών έχει εκπαίδευση πάνω από το επίπεδο του Δημοτικού Σχολείου. Το ποσοστό αυτό θεωρείται το μικρότερο ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνεπώς, στη χώρα μας οι αρχηγοί των γεωργικών εκμεταλλεύσεων υστερούν όσον αφορά το επίπεδο της εκπαίδευσης, με αποτέλεσμα να μην αποδέχονται εύκολα τις νέες τεχνολογίες (καινοτομίες) και να μην έχουν βοηθηθεί μέσω της εκπαίδευσης, ώστε να βελτιώσουν την επιχειρηματικότητά τους.

Από σχετική μελέτη προέκυψε επίσης ότι μόνο το 25% των γεωργών-αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων παρακολούθησαν μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης, ενώ τα άλλα μέλη της οικογένειάς τους δεν είχαν σχεδόν καμιά επαγγελματική εκπαίδευση. Ακόμα, βρέθηκε ότι υψηλό ποσοστό των αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων (περίπου 65%) δε γνωρίζουν γενικά τη βασική αναπτυξιακή πολιτική και τα προγράμματα αναδιάρθρωσης της γεωργίας.

Για τη βελτίωση της ανθρώπινης δυναμικότητας (ως εργατικής δύναμης και ως επιχειρηματικής ικανότητας) στη γεωργία απαιτείται η παροχή, από την πλευρά του Κράτους, ικανοποιητικής επαγγελματικής πληροφόρησης και κατάρτισης. Αυτό στη χώρα μας μπορεί να γίνει από ορισμένους κρατικούς φορείς που ήδη υπάρχουν, κυρίως από το Υπουργείο Γεωργίας και τις περιφερειακές και τοπικές θεσμοθετημένες υπηρεσιακές μονάδες, αλλά και από άλλους Οργανισμούς όπως π.χ. τον Εθνικό Οργανισμό Καπνού, τον Οργανισμό Βάμβακος κ.λπ. Όμως, ο κεντρικός κρατικός φορέας, δηλαδή το Υπουργείο Γεωργίας, και οι άλλοι κρατικοί φορείς πρέπει να αξιοποιήσουν και να ενεργοποιήσουν ιδιωτικούς φορείς (όπως π.χ. συνεταιρισμούς, μεταποιητικές βιομηχανίες, γενικά ομαδικούς φορείς, μέσα μαζικής ενημέρωσης κ.λπ.) προς την ίδια κατεύθυνση. Γενικά, οι επαγγελματικά πιο ενημερωμένοι, πληροφορημένοι και καταρτισμένοι παραγωγοί είναι πιο ικανοί να παίρνουν τις καλύτερες αποφάσεις για επιλογή κλάδων παραγωγής και γενικότερα οργάνωση και διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεών τους.

4.6 Τεχνικοί και τεχνολογικοί παράγοντες

Σ' αυτήν την κατηγορία περιλαμβάνονται κυρίως οι εξής παράγοντες:

- ✓ οι διαθέσιμοι συντελεστές παραγωγής,
- ✓ το επίπεδο της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας,
- ✓ η απόσταση από τις αγορές,
- ✓ η τυχόν ύπαρξη μονάδων μεταποίησης,
- ✓ η γεωργική έρευνα,
- ✓ τα έργα υποδομής και ανάπτυξης.

Οι παράγοντες αυτοί εξετάζονται αναλυτικότερα στη συνέχεια.

4.6.1 Διαθέσιμοι συντελεστές παραγωγής

Οι συντελεστές παραγωγής (τα μέσα παραγωγής) είναι βασικά τρεις: η εργασία, το έδαφος και το κεφάλαιο. Η ποσότητα και η ποιότητα του κάθε συντελεστή παραγωγής, που είναι διαθέσιμη στο γεωργό για να τη χρησιμοποιήσει, και η μεταξύ τους σχέση έχει σημαντική επίδραση στην επιλογή των κλάδων παραγωγής. Για παράδειγμα, αν υπάρχουν τρία ή και περισσότερα άτομα διαθέσιμα να εργαστούν στη γεωργική εκμετάλλευση, η οποία απ' την άλλη πλευρά έχει μικρή έκταση εδάφους και περιορισμένο κεφάλαιο, τότε επιλέγονται κλάδοι προσοδοφόροι που απαιτούν μικρή έκταση γης και πολλή χειρωνακτική εργασία (είναι εντάσεως εργασίας), όπως λ.χ. είναι ο καπνός και τα κηπευτικά.

Αν όμως η διαθέσιμη εργασία και το διαθέσιμο έδαφος είναι πολύ περιορισμένα, ενώ το κεφάλαιο είναι πιο άφθονο ή βρίσκεται σχετικά εύκολα με δανειοδότηση από μια Τράπεζα, τότε ο παραγωγός στρέφεται κυρίως σε κλάδους που απαιτούν κυρίως πολύ κεφάλαιο (εντάσεως κεφαλαίου), όπως λ.χ. είναι οι θερμοκηπιακές καλλιέργειες ή οι σταβλισμένες μορφές κτηνοτροφίας (αγελάδες, πουλερικά κ.ά.).

Υπάρχει βέβαια, και είναι ο πιο σημαντικός, ένας ακόμη συντελεστής παραγωγής που οργανώνει τους παραπάνω τρεις συντελεστές παραγωγής. Αυτός ο συντελεστής είναι η διοίκηση (είναι γνωστός ως management στην Αγγλική) ή οργάνωση και διαχείριση ή επιχειρηματική ικανότητα ή και επιχειρηματικότητα ή διεύθυνση ή και διευθύνουσα εργασία. Ο γεωργός στο ρόλο του επιχειρηματία χρειάζεται να έχει υψηλό μορφωτικό επίπεδο γενικά

και πολλές ικανότητες και ειδικές γνώσεις για το επάγγελμα που ασκεί, προκειμένου να παίρνει τις πιο σωστές τεχνικά και οικονομικά αποφάσεις για την οργάνωση της παραγωγής της γεωργικής του εκμετάλλευσης.

4.6.2 Επίπεδο της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας

Τεχνολογία θεωρείται η χρησιμοποίηση ορισμένων τεχνικών και οργανωτικών μέσων και μεθόδων στην παραγωγική διαδικασία. Οι τεχνικής φύσεως τεχνολογίες (υλικά μέσα και μέθοδοι) διακρίνονται σε: α) μηχανικές (π.χ. διάφορα μηχανήματα) β) χημικές (π.χ. χημικά λιπάσματα, φυτοφάρμακα) και γ) βιολογικές (π.χ. μια νέα ποικιλία ενός φυτού ή μια νέα φυλή ενός ζώου). Οι οργανωτικές φύσεως τεχνολογίες (υλικά μέσα και μέθοδοι) διακρίνονται σε: α) οργάνωση και διαχείριση της παραγωγής β) οργάνωση και διαχείριση της εμπορίας των προϊόντων και γ) θεσμούς και πολιτική που αφορούν τη γεωργία.

Το επίπεδο της τεχνολογίας υπεισέρχεται και εμπλέκεται τόσο στα μέσα παραγωγής όσο και στα προϊόντα (ποσότητα και ποιότητα) και σίγουρα επηρεάζει ανάλογα την επιλεγόμενη σύνθεση των κλάδων παραγωγής και το σχέδιο της γεωργικής εκμετάλλευσης.

4.6.3 Απόσταση από τις αγορές

Μια γεωργική εκμετάλλευση προσαρμόζεται γενικά στις ανάγκες της αγοράς, με το να παράγει προϊόντα που έχουν ικανοποιητική ζήτηση και που επιτυγχάνουν ικανοποιητικές τιμές (όπως ήδη έχει επισημανθεί).

Για να επιλέξει όμως ο παραγωγός τα προϊόντα της εκμετάλλευσής του, λαμβάνει υπόψη του την απόσταση του τόπου παραγωγής. Μακρινές αγορές για παράδειγμα, αποθαρρύνουν τον παραγωγό να παράγει ευπαθή προϊόντα, μη διατηρήσιμα για μεγάλο χρονικό διάστημα, όπως π.χ. λαχανικά και γάλα, λόγω πιθανών απωλειών κατά τη μεταφορά αλλά και αυξημένου κόστους μεταφοράς και διακίνησης στους τόπους των αγορών. Μπορούν να αναφερθούν πολλά ακόμη παραδείγματα σε σχέση με την απόσταση μεταξύ του τόπου παραγωγής της γεωργικής εκμετάλλευσης και του τόπου αγοράς των γεωργικών προϊόντων.

4.6.4 Τυχόν ύπαρξη μονάδων μεταποίησης

Είναι αυτονόητο ότι η ύπαρξη μιας μεταποιητικής μονάδας σε μια συγκεκριμένη περιοχή επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τους γεωργούς, προσανατολίζοντάς τους να παράγουν ορισμένα προϊόντα που χρειάζεται να υποστούν κάποια επεξεργασία και μεταποίηση για να διατεθούν στην κατανάλωση, όπως είναι τα ζαχαρότευτλα, το γάλα κ.ά.

Αν δεν υπάρχει μεταποιητική μονάδα, τότε τέτοια προϊόντα δεν έχουν θέση στις επιλογές του παραγωγού και οπωσδήποτε αλλάζει η σύνθεση των προϊόντων που αυτός προτιμά και θεωρεί ότι τον συμφέρουν αλλά και ικανοποιούν τις καταναλωτικές ανάγκες της αγοράς.

4.6.5 Γεωργική έρευνα

Η επιστημονική έρευνα στον τομέα της γεωργίας επιδιώκει να παράγει νέα τεχνολογία, η οποία να μπορεί να βελτιώσει την παραγωγικότητα και την οικονομικότητα των επιμέρους κλάδων παραγωγής και της γεωργικής εκμετάλλευσης συνολικά. Η γεωργική έρευνα δηλαδή, επηρεάζει την παραγωγική κατεύθυνση μέσω της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας και ποσοτικά και ποιοτικά.

4.6.6 Έργα υποδομής και ανάπτυξης

Έργα βασικής υποδομής είναι συνήθως τα έργα οδοποιίας και άρδευσης, στράγγισης, προστασίας από πλημμύρες κ.λπ. Τα έργα οδοποιίας διευκολύνουν τις μετακινήσεις των γεωργών για να κάνουν τις γεωργικές εργασίες τους και για να μεταφέρουν και να εμπορεύονται τα προϊόντα τους.

Τα έργα ανάπτυξης και κυρίως τα αρδευτικά και γενικά τα εγγειοβελτιωτικά έργα ενθαρρύνουν και παρακινούν τους γεωργούς των περιοχών, όπου κατασκευάζονται, να επιδοθούν σε πιο προσοδοφόρες καλλιέργειες υψηλής παραγωγικότητας για την αύξηση των γεωργικών εισοδημάτων τους.

Εικόνα 4.10
Αρδευτικό έργο

4.7 Υποκειμενικοί παράγοντες

Τις προσωπικές προτιμήσεις του γεωργού ως προς την επιλογή ορισμένων κλάδων παραγωγής επηρεάζουν υποκειμενικοί παράγοντες. Έτσι, ο γεωργός κάνοντας μια επιλογή ενός κλάδου παραγωγής σύμφωνα με προσωπικές προτιμήσεις, μπορεί να θυσιάζει κάποιο εισόδημα που θα έπαιρνε παραπάνω, αν επέλεγε κάποια άλλη σύνθεση παραγωγής. Αυτοί οι παράγοντες που οδηγούν σε επιλογές με υποκειμενικά κριτήρια είναι:

- οι δεξιότητες και οι εμπειρίες,
- οι γνώσεις,
- η συνήθεια,
- η καλλιεργητική συνείδηση.

4.7.1 Δεξιότητες και εμπειρίες

Στην πράξη ο γεωργός ασκείται στις γεωργικές εργασίες και δραστηριότητες, με αποτέλεσμα να γίνεται επιδέξιος στην εκτέλεση είτε καλλιεργητικών εργασιών κάποιων φυτών είτε περιποιήσεων και διατροφής κάποιων κτηνοτροφικών ζώων. Εξάλλου, οι εμπειρίες που αποκτά με τα χρόνια στην παραγωγική διαδικασία και στον χειρισμό των ιδιαίτερων απαιτήσεων μερικών κλάδων του δίνουν άνεση, αυτοπεποίθηση και εμπιστοσύνη για την επιτυχή διεξαγωγή κάθε φάσης του παραγωγικού τους κύκλου. Έτσι, με τις δεξιότητες και τις εμπειρίες του ο παραγωγός τείνει να ασχολείται με γεωργικές δραστηριότητες, για τις οποίες είναι σίγουρος ότι θα επιτύχει ένα καλό αποτέλεσμα.

4.7.2 Γνώσεις

Ο παραγωγός επιθυμεί και επιλέγει κλάδους παραγωγής και δραστηριότητες στη γεωργική του εκμετάλλευση ανάλογα με το επίπεδο γνώσεων που έχει. Οι εξειδικευμένες γνώσεις του παραγωγού τον κατευθύνουν να διαλέξει την πιο κατάλληλη σύνθεση κλάδων παραγωγής, ώστε να έχει το επιθυμητό παραγωγικό και οικονομικό αποτέλεσμα. Επιπλέον γνώσεις τον ωθούν να κάνει κάποιες αλλαγές στην παραγωγή και να μην αρκείται στις μέχρι τώρα δεξιότητες και εμπειρίες του.

4.7.3 Συνήθεια

Η δύναμη της συνήθειας, η οποία είναι κατά κάποιον τρόπο ανάλογη με την ηλικία του παραγωγού, τον κάνει να προσκολλάται σε παρόμοιες επιλογές προϊόντων κάθε χρονιά. Βαθύτερες αιτίες είναι μάλλον η σωματική και πνευματική κόπωση και η δυσκολία ή αδυναμία παρακολούθησης των εξελίξεων γενικότερα στο γεωργικό τομέα. Μεγάλης ηλικίας γεωργοί δεν αποδέχονται συνήθως προτάσεις ειδικών για βελτιωτικές αλλαγές στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Σχετικά νέοι γεωργοί θέλουν και μπορούν να πληροφορηθούν και να μάθουν τις τεχνολογικές αλλαγές και τις οικονομικές εξελίξεις

σε ό, τι αφορά τη διαδικασία της παραγωγής και της διάθεσης των διαφόρων προϊόντων που ευδοκιμούν στις φυσικές συνθήκες των περιοχών τους.

4.7.4 Καλλιεργητική συνείδηση

Σε ορισμένες αγροτικές κοινωνίες μικρών σχετικά περιοχών οι παραγωγοί για διάφορους λόγους (ήθη και έθιμα, παράδοση, ρίζες καταγωγής των κατοίκων κ.λπ., όπως αναπτύχθηκαν στο τμήμα 4.3.4) έχουν μια ειδική γεωργική "συνείδηση". Οι γεωργοί μιας περιοχής έχουν "δενδροκομική συνείδηση", άλλοι γεωργοί σε διαφορετική περιοχή έχουν "λαχανοκομική συνείδηση", κάποιοι άλλοι αλλού έχουν "κτηνοτροφική συνείδηση" κ.ο.κ. Σε τέτοιες περιπτώσεις, λόγω ευρύτερης και ίδιας σχεδόν αντίληψης ενός ορισμένου κοινωνικού περιβάλλοντος, είναι πάρα πολύ δύσκολο να επιδράσουν στον παραγωγό οι ειδικοί ή και άλλοι παράγοντες για αλλαγές.

4.8 Κίνδυνος και αβεβαιότητα

Λέγοντας **κίνδυνος** εννοούμε ότι ένα αναμενόμενο αποτέλεσμα έχει μια ορισμένη στατιστική πιθανότητα να συμβεί ή όχι. Για παράδειγμα, σε μια μικρή περιοχή και σε μια συγκεκριμένη εποχή κατά μέσο όρο (π.χ. στο πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου) έχει παρατηρηθεί ότι πέφτει χαλάζι μια φορά στα τέσσερα χρόνια. Γι' αυτό λοιπόν λέμε ότι η παραγωγή τομάτας και άλλων λαχανικών κάθε χρόνο έχει μια πιθανότητα στις τέσσερις (δηλ. 25%) να καταστραφεί και τρεις στις τέσσερις (δηλ. 75%) να είναι η αναμενόμενη κανονικά.

Λέγοντας **αβεβαιότητα**, εννοούμε ότι ένα αναμενόμενο αποτέλεσμα μπορεί να διαταραχθεί στην πράξη λόγω αστάθμητων συνθηκών (π.χ. καιρικών μεταβολών), χωρίς να έχει εκτιμηθεί κάποια στατιστική πιθανότητα (δηλ. κάποιο εκατοστιαίο ποσοστό) του να συμβεί το ένα ή το άλλο.

Συνήθως, οι γεωργοί παίρνουν τις διάφορες αποφάσεις σε συνθήκες αβεβαιότητας και σπανίως σε συνθήκες κινδύνου ή απόλυτης βεβαιότητας (σιγουριάς) ως προς το αποτέλεσμα που αναμένεται να υπάρξει. Γενικά, στη

γεωργία δεχόμαστε την ύπαρξη αβεβαιότητας κυρίως στην παραγωγή και στην αγορά. Στη συνέχεια, αναλύονται τρεις πτυχές:

- ✓ οι συνθήκες παραγωγής,
- ✓ οι συνθήκες αγοράς,
- ✓ οι επιδράσεις της αβεβαιότητας στις αποφάσεις των παραγωγών.

4.8.1 Συνθήκες παραγωγής

Οι συνθήκες παραγωγής εντοπίζονται στα εξής:

- α) **Αποδόσεις κλάδων παραγωγής:** Η αβεβαιότητα ως προς τις αποδόσεις κάθε κλάδου παραγωγής προέρχεται κυρίως από τις απρόβλεπτες μεταβολές των καιρικών φαινομένων και από τις απρόβλεπτες προσβολές φυτών και ζώων από έντομα και διάφορα ζημιογόνα για την παραγωγή μικρόβια.
- β) **Συντελεστές παραγωγής και τεχνολογικές μεταβολές:** Οι απαιτούμενες ποσότητες των μέσων παραγωγής ανά μονάδα κάθε κλάδου παραγωγής (ανά στρέμμα ή ανά κεφαλή ζώου) μεταβάλλονται από εποχή σε εποχή και από χρονιά σε χρονιά ανάλογα με την κατάσταση του εδάφους, τις καιρικές συνθήκες κ.λπ. Ακόμα, μπορεί να έχουμε μια απρόβλεπτη εξέλιξη της τεχνολογίας σε διάφορες μορφές, οπότε να πρέπει να αλλάξουν τα παραγωγικά μέσα.

4.8.2 Συνθήκες αγοράς

Εδώ ανήκουν κυρίως τα παρακάτω:

- α) **Ζήτηση προϊόντων:** Πολλές φορές η ζήτηση για τα διάφορα επιμέρους προϊόντα μεταβάλλεται, δηλαδή άλλοτε αυξάνεται ή άλλοτε μειώνεται, για διάφορους λόγους (φυσικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς κ.λπ.).
- β) **Τιμές προϊόντων:** Συχνά οι τιμές των προϊόντων στην αγορά μεταβάλλονται, λόγω μεταβολών της συνολικής προσφοράς τους, του πληθωρισμού, του εισοδήματος και των προτιμήσεων των καταναλωτών κ.λπ.

- γ) **Τιμές μέσων παραγωγής:** Οι τιμές των μέσων παραγωγής σημειώνουν κάποιες μεταβολές, όταν υπάρχουν τεχνολογικές εξελίξεις, αλλαγές της ζήτησης και της προσφοράς τους, εισαγωγές από το εξωτερικό κ.λπ.

4.8.3 Επιδράσεις αβεβαιότητας στις αποφάσεις των παραγωγών

Οι γεωργοί είναι συνήθως αναγκασμένοι να παίρνουν αποφάσεις για το συνδυασμό των κλάδων παραγωγής και για άλλα σημαντικά ζητήματα (τεχνικές, επενδύσεις κ.ά.) σε συνθήκες αβεβαιότητας, όπως αυτές περιγράφηκαν πιο πάνω. Γι' αυτό οι γεωργοί προσπαθούν να βρουν διάφορους τρόπους, για να περιορίσουν όσο γίνεται περισσότερο την αβεβαιότητα, προκειμένου να αυξάνουν και να σταθεροποιούν τα γεωργικά εισοδήματά τους. Ορισμένοι τρόποι είναι οι εξής:

- α) **Διαφοροποίηση της παραγωγής:** Αυτό σημαίνει την επιλογή για παραγωγή περισσότερων του ενός προϊόντων, ώστε οι τυχόν αποτυχίες σε ορισμένα από αυτά να αντισταθμίζονται από τις επιτυχίες των άλλων, και έτσι να σταθεροποιείται το ύψος του γεωργικού εισοδήματος του παραγωγού.
- β) **Ασφάλιση της παραγωγής:** Μ' αυτόν τον τρόπο ο παραγωγός αποζημιώνεται για την απώλεια κάποιων προϊόντων από ορισμένα αίτια (συνήθως φυσικά), ενώ επιβαρύνεται με κάποια δαπάνη από έναν ασφαλιστικό οργανισμό που τον προστατεύει.
- γ) **Συμβάσεις:** Με τη σύναψη συμβάσεων με κάποιους μεταποιητικούς και εμπορικούς φορείς, οι παραγωγοί μπορούν να αντιμετωπίσουν την αβεβαιότητα ως προς τη διάθεση των προϊόντων στην αγορά και ως προς τις τιμές πώλησής τους.

Περίληψη

Μια βασική κατηγορία αποφάσεων που χρειάζεται να παίρνει ο παραγωγός στη γεωργική εκμετάλλευσή του είναι αυτή που σχετίζεται με την επιλογή της παραγωγικής κατεύθυνσης, δηλαδή με την πιο κατάλληλη και συμφέρουσα επιλογή συνδυασμού των κλάδων παραγωγής. Το πρόβλημα αυτό ανάγεται στο να διαλέξει ο γεωργός τους κλάδους και τα μεγέθη τους, μεταξύ εκείνων που ευδοκιμούν στην περιοχή. Βασική οικονομική αρχή, που ισχύει, είναι το λεγόμενο "συγκριτικό πλεονέκτημα", δηλαδή κάθε μονάδα συντελεστή παραγωγής πρέπει να χρησιμοποιείται όπου συμφέρει καλύτερα.

Παράγοντες που λίγο ή πολύ επηρεάζουν σε συνδυασμό μεταξύ τους τον παραγωγό στην επιλογή της παραγωγικής κατεύθυνσης είναι:

- α) **Φυσικοί παράγοντες:** έδαφος, κλίμα, νερό και βιολογικό περιβάλλον.
- β) **Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες:** μέγεθος και σύνθεση οικογένειας, ηλικία και μορφωτικό επίπεδο γεωργού και μελών οικογένειας και κοινωνικό περιβάλλον.
- γ) **Οικονομικοί παράγοντες:** συνθήκες εγχώριας αγοράς, συνθήκες διεθνούς αγοράς, διεθνές οικονομικό περιβάλλον, δυνατότητες και συνθήκες χρηματοδότησης.
- δ) **Πολιτικοί και θεσμικοί παράγοντες:** αγροτική πολιτική, διεθνές πολιτικό περιβάλλον, συμβάσεις μεταξύ παραγωγικών φορέων, συνεργασία σε μορφή οριζόντια ή κάθετη, συμμετοχή σε παραγωγικές ομάδες, νομικό καθεστώς ενοικίασης κτημάτων και φορείς πληροφόρησης και κατάρτισης γεωργών.
- ε) **Τεχνικοί και τεχνολογικοί παράγοντες:** διαθέσιμοι συντελεστές παραγωγής, επίπεδο τεχνολογίας, απόσταση αγορών, μονάδες μεταποίησης, γεωργική έρευνα και έργα υποδομής και ανάπτυξης,
- στ) **Υποκειμενικοί παράγοντες:** δεξιότητες και εμπειρίες, γνώσεις, συνήθεια και καλλιεργητική συνείδηση.
- ζ) **Κίνδυνος και αβεβαιότητα:** συνθήκες παραγωγής, συνθήκες αγοράς και επιδράσεις αβεβαιότητας στις αποφάσεις των παραγωγών.

Όλους αυτούς τους παράγοντες τους έχει υπόψη του ο γεωργός ως επιχειρηματίας και εμπειρικά επιλέγει μια ορισμένη παραγωγική κατεύθυνση, η οποία μπορεί να αποτελείται από 1 έως 3 πολύ σημαντικούς κλάδους και μερικούς άλλους μικρότερης οικονομικής σημασίας.

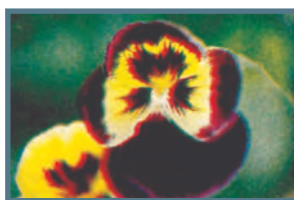
Ερωτήσεις

1. Ποιοι είναι οι φυσικοί παράγοντες που επηρεάζουν το γεωργό στις επιλογές των κλάδων παραγωγής;
2. Ποια σημασία έχει η ηλικία και η μόρφωση του γεωργού για τις επιλογές των προϊόντων που θα παράγει;
3. Τι είναι αγροτική πολιτική και πώς επηρεάζει την παραγωγική κατεύθυνση των γεωργών;
4. Ποιες συνθήκες αγοράς ενδιαφέρουν το γεωργό για το τι θα παράγει;
5. Ως μέλος συνεταιρισμού, επηρεάζεται ο γεωργός για το τι θα παράγει;
6. Μπορεί η τεχνολογική πρόοδος να συντελέσει σε αλλαγές της σύνθεσης της γεωργικής παραγωγής;
7. Τι σημαίνει "καλλιεργητική συνείδηση" και τι ρόλο μπορεί να παίζει στις επιλογές των προϊόντων που παράγει ο γεωργός;
8. Τι είναι αβεβαιότητα στη γεωργία και κατά πόσο αυτή επηρεάζει το γεωργό ως προς το τι θα παράγει;
9. Τι είναι οριζόντια οργάνωση στη γεωργία;
10. Τι είναι κάθετη οργάνωση στη γεωργία;

5

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο

Συντελεστές γεωργικής παραγωγής

Συντελεστές γεωργικής παραγωγής

5.1 Κατηγορία συντελεστών γεωργικής παραγωγής

Στην οικονομία λέγοντας "συντελεστές παραγωγής" εννοούμε εκείνους τους παράγοντες ή τα μέσα που συντελούν και συμβάλλουν από κοινού στην παραγωγή αγαθών χρήσιμων - λιγότερο ή περισσότερο - για την ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου. Αγαθό είναι ένα μέσο (υλικό ή άυλο) που χρησιμοποιείται από τον άνθρωπο, για να ικανοποιήσει μια ανάγκη του. Δηλαδή, το αγαθό καλύπτει την αίσθηση της έλλειψης από κάτι και συνεπώς την επιθυμία του ανθρώπου να την ικανοποιήσει.

Με βάση τα παραπάνω, συντελεστές γεωργικής παραγωγής είναι εκείνοι οι παράγοντες ή τα μέσα που χρησιμοποιούνται στη γεωργία σε συνδυασμό μεταξύ τους και συντελούν και συμβάλλουν στην παραγωγή φυτικών και ζωικών προϊόντων για την ικανοποίηση των καταναλωτικών αναγκών του ανθρώπου.

Ο όρος συντελεστής παραγωγής χρησιμοποιείται ευρύτατα στη γεωργία και στη γεωργική οικονομία. Άλλοι ταυτόσημοι εναλλακτικοί όροι είναι: μέσα παραγωγής, παραγωγικοί πόροι ή απλώς πόροι, εισροές.

Οι βασικοί συντελεστές παραγωγής, γνωστοί και ως κλασικοί συντελεστές παραγωγής, είναι τρεις: το έδαφος, η εργασία και το κεφάλαιο. Ουσι-

αστικά, καθένας από αυτούς τους συντελεστές αποτελεί μια κατηγορία που περιέχει επιμέρους παραγωγικά μέσα, όπως θα δούμε πιο κάτω.

Αυτή είναι σήμερα η άποψη που επικρατεί διεθνώς για κάθε παραγωγική διαδικασία σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, δηλαδή του πρωτογενούς (για πρωτογενή παραγωγή), του δευτερογενούς (για μεταποιημένη παραγωγή) και του τριτογενούς (για παροχή υπηρεσιών) τομέα. Αυτή η άποψη προέρχεται από τη λεγόμενη κλασική σχολή (με κύριο εκπρόσωπο τον Adam Smith). Υπήρξαν βέβαια και απόψεις άλλων σχολών. Κατά την φυσιοκρατική σχολή (με κύριο εκπρόσωπο τον Francois Quesnay), μόνο ένας συντελεστής υπάρχει στην παραγωγική διαδικασία. Αυτός είναι το έδαφος και γενικά η φύση. Η άποψη αυτή ήταν επηρεασμένη από το γεγονός ότι στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα είχε επικρατήσει η φυσική παραγωγή, με βασικό και εκτεταμένο τον τομέα της γεωργίας. Εξάλλου, κατά τη σοσιαλιστική σχολή (με κύριο εκπρόσωπο τον Karl Marx) ο μόνος συντελεστής παραγωγής θεωρείται ότι είναι η εργασία, αφού το μεν έδαφος υπάρχει από τη φύση, το δε κεφάλαιο δημιουργείται και παράγεται με την εργασία. Αυτές όμως οι απόψεις κατέληξαν να έχουν απλώς ιστορική αξία, αφού αυτή που επικράτησε είναι η κλασική άποψη.

Το έδαφος, η εργασία και το κεφάλαιο χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό μεταξύ τους, σε διάφορες ποσότητες και ποιότητες σε κάθε παραγωγική διαδικασία. Η συμμετοχή του κάθε συντελεστή παραγωγής και το μερίδιο της συμβολής του στην παραγωγή των διάφορων προϊόντων διαφέρει ανάλογα με τον κλάδο παραγωγής, την τεχνολογία κ.ά.

Το **έδαφος** αντιπροσωπεύει γενικότερα τη φύση (όλους τους φυσικούς παράγοντες ή φυσικούς πόρους) και προσδιορίζει τον τόπο (θέση) παραγωγής για όλες τις οικονομικές μονάδες (επιχειρήσεις) και για πολλές από αυτές, ειδικά για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αποτελεί και την πηγή παραγωγής και γι' αυτό χρειάζεται να υπάρχει σε μεγάλο μέγεθος έκτασης (πολλά στρέμματα για τα ελληνικά δεδομένα).

Εργασία είναι η κυρίως σωματική (λέγεται και χειρωνακτική) ή η κυρίως πνευματική προσπάθεια, συνήθως σε συνδυασμό και αλληλοσυμπλήρωση και των δυο, την οποία καταβάλλει ο άνθρωπος, προσφέροντας τις υπηρεσίες του στην παραγωγική διαδικασία για την παραγωγή αγαθών. Η εργασία εδώ, ως συντελεστής παραγωγής, είναι παραδοσιακά η "εκτελούσα" εργασία, δηλαδή η εργασία που είναι διαθέσιμη και χρησιμοποιείται με εντολές και οδηγίες μιας προϊστάμενης αρχής, της διεύθυνσης της επιχείρησης. Η διεύθυνση, όπως θα δούμε πιο κάτω, έχει την ευθύνη της όλης οργάνωσης και διαχείρισης μιας επιχείρησης. Παλιότερα στον συντελεστή εργασία περιλαμβανόταν και η ζωική εργασία (εργασία των ζώων που χρησιμοποιούνταν σε διάφορες

γεωργικές εργασίες), καθώς επίσης και η μηχανική εργασία (εργασία γεωργικών μηχανημάτων). Σήμερα, η ζωική εργασία έχει σχεδόν ολοκληρωτικά αντικατασταθεί από τη μηχανική, γι' αυτό και δεν υπάρχει αυτό το είδος εργασίας. Επίσης, η μηχανική εργασία περιλαμβάνεται πλέον στο συντελεστή κεφάλαιο. Λέγοντας εργασία λοιπόν, εννοούμε την ανθρώπινη εργασία (του γεωργού και των μελών της οικογένειάς του καθώς επίσης και των ξένων μόνιμων ή εποχικών εργατών).

Το **κεφάλαιο** είναι ένα σύνολο αγαθών, που έχουν δημιουργηθεί σε άλλη προγενέστερη παραγωγική διαδικασία και παίρνουν στη συνέχεια τη μορφή και το ρόλο μέσων παραγωγής, προκειμένου αυτά να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή κάποιων άλλων αγαθών. Οι μορφές του κεφαλαίου είναι πολλές: κτίρια, μηχανήματα, πρώτες ύλες, ρευστό χρήμα κ.ά. Το κεφάλαιο διαφέρει από τους άλλους συντελεστές παραγωγής (έδαφος και εργασία) κυρίως κατά το ότι είναι παραγωγικό αποτέλεσμα μιας προηγούμενης παραγωγικής διαδικασίας και κατά το ότι οι άλλοι συντελεστές παραγωγής ουσιαστικά είναι διαθέσιμοι από τη φύση.

Πέρα από αυτούς τους τρεις συντελεστές παραγωγής, σήμερα είναι πλέον κατανοητό και κοινά παραδεκτό ότι για την παραγωγή αγαθών χρειάζεται και ένας άλλος πολύ σημαντικός συντελεστής παραγωγής, χωρίς τον οποίο δεν είναι δυνατόν αυτοί να τεθούν σε λειτουργία και να χρησιμοποιηθούν. Ο τέταρτος αυτός συντελεστής είναι γνωστός ως διοίκηση ή οργάνωση και διαχείριση ή επιχειρηματική ικανότητα ή και επιχειρηματικότητα ή διεύθυνση ή και διευθύνουσα εργασία (γνωστός ως "management" στην Αγγλική), και σημαίνει διευθύνουσα πνευματική εργασία για την οργάνωση και διαχείριση (λειτουργία) μιας επιχείρησης, συνεπώς και μιας γεωργικής εκμετάλλευσης. Ο άνθρωπος, ο γεωργός και όποιος άλλος επαγγελματίας διοικεί κάποια επιχείρηση, αναλαμβάνοντας αυτό το ρόλο διαθέτει και αναπτύσσει την επιχειρηματική ικανότητά του, προκειμένου να χρησιμοποιήσει συνδυασμένα τους τρεις κλασικούς συντελεστές παραγωγής που επισημάνθηκαν παραπάνω, ώστε να επιτύχει το καλύτερο παραγωγικό και οικονομικό αποτέλεσμα. Πολλές φορές το ίδιο πρόσωπο προσφέρει και "διευθύνουσα" και "εκτελούσα" εργασία. Για παράδειγμα, στη γεωργία ο γεωργός-αρχηγός της εκμετάλλευσης είναι ο ίδιος και επιχειρηματίας και καλλιεργητής. Στην περίπτωση αυτή, οι συντελεστές παραγωγής "εργασία" και "διοίκηση" ανήκουν στο ίδιο πρόσωπο.

Στη συνέχεια, θα γίνει μια πιο διεξοδική εξέταση της καθεμιάς από τις κατηγορίες των συντελεστών παραγωγής με τη σειρά που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Εικόνα 5.1
Παραγωγή τομάτας

Εικόνα 5.2
Παραγωγή αχλαδιών

5.2 Έδαφος

5.2.1 Έννοια του εδάφους

Όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο 4, **έδαφος** ως συντελεστής παραγωγής, θεωρείται το επιφανειακό και στερεό στρώμα της γης, μέχρι το βάθος όπου φθάνουν οι ρίζες των φυτών. Κάτω από το έδαφος και σε βάθος χωρίς όριο μέσα στη γη υπάρχει το **υπέδαφος**, που μπορεί να ορίζεται οριζόντια και κατακόρυφα με όποια στερεά, υγρά και αέρια συστατικά περιέχει.

Το έδαφος, ως συντελεστής παραγωγής, εκφράζει και αντιπροσωπεύει γενικά τη φύση (όλους τους φυσικούς παράγοντες ή φυσικούς πόρους), στην οποία περιλαμβάνονται (εκτός από το ίδιο το έδαφος) το κλίμα, το νερό και το βιολογικό περιβάλλον (γι' αυτά έγινε εκτενής αναφορά στο 4ο κεφάλαιο). Με άλλα λόγια, αντί του συντελεστή παραγωγής "φύση" (που αναφέρεται σε παλιότερα εγχειρίδια) σήμερα γίνεται ευρέως παραδεκτό και χρησιμοποιείται το "έδαφος", γιατί αυτό σε τελική ανάλυση προσδιορίζεται, οριοθετείται, περιγράφεται και μετριέται με συγκεκριμένα στοιχεία. Τα χαρακτηριστικά του εδάφους είναι πολλά: η γονιμότητα, η σύσταση, το μέγεθος (έκταση), η τοπογραφία, το υψόμετρο, η έκθεση, η θέση (τοποθεσία), η γεωγραφική θέση κ.ά. Όλα αυτά επηρεάζουν την αποδοτικότητα και την αξία του εδάφους. Ως μονάδα μέτρησης του μεγέθους της επιφάνειας (έκτασης) του εδάφους στη χώρα μας αλλά και σε άλλες χώρες χρησιμοποιείται το τετραγωνικό μέτρο. Στην περίπτωση του γεωργικού εδάφους στην Ελλάδα χρησιμοποιείται το στρέμμα (1.000 τετραγωνικά μέτρα), ενώ στις περισσότερες χώρες του κόσμου χρησιμοποιείται το εκτάριο (10 στρέμματα).

Το έδαφος θεωρείται ότι είναι ο πιο περιορισμένος και σπάνιος συντελεστής παραγωγής και είναι απαραίτητο, έστω σε πολύ μικρή έκταση, για τη στήριξη κάθε μορφής επιχείρησης. Για τη στήριξη όμως και κυρίως για την παραγωγή προϊόντων μιας γεωργικής εκμετάλλευσης είναι απαραίτητο σε μεγάλη έκταση. Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γεωργικού τομέα, που πρέπει να τονιστεί εδώ, είναι ότι αυτός ο τομέας έχει μια ειδική εξάρτηση από το έδαφος ως συντελεστή παραγωγής. Πράγματι, ο ρόλος του εδάφους στη γεωργία είναι διπλός: 1) παρέχει στα καλλιεργούμενα φυτά θρεπτικά συστατικά και νερό και έτσι αποτελεί πηγή φυτικής παραγωγής και 2) παρέχει ευρύ χώρο για ανάπτυξη (και όχι απλώς στήριξη) των φυτών με την επίδραση του ηλιακού φωτός και των άλλων κλιματικών συνθηκών. Κάτι

ανάλογο όσον αφορά την εξάρτηση από το έδαφος ισχύει και για την κτηνοτροφική παραγωγή, αφού τα αγροτικά ζώα αφενός καταναλώνουν προϊόντα φυτικής παραγωγής, αφετέρου απαιτούν χώρο για διατήρηση, εκτροφή και μετακίνηση. Με άλλα λόγια, ο ρόλος του εδάφους στη γεωργία είναι πολύ διαφορετικός από ό,τι στους άλλους τομείς της παραγωγής. Στη βιομηχανία για παράδειγμα, το έδαφος αποτελεί απλώς το οικόπεδο του εργοστασίου. Ακόμα, επειδή η γεωργία είναι ο κατ' εξοχήν τομέας που χρησιμοποιεί το έδαφος, αναπόφευκτα ασκεί τη σημαντικότερη επίδραση στην εμφάνιση της υπαίθρου και στη μορφή του αγροτικού περιβάλλοντος.

5.2.2 Ιδιότητες του εδάφους

Μερικές ιδιότητες του εδάφους, ειδικότερα οι φυσικές, οι χημικές και βιολογικές, έχουν μεγάλη σημασία από γεωργοτεχνική άποψη. Υπάρχουν όμως και κάποιες άλλες, που έχουν καθοριστική σημασία από γεωργοοικονομική άποψη, και θεωρούνται οικονομικές ιδιότητες του εδάφους. Αυτές είναι το αμετάθετο, το ανεπαύξητο και το άφθαρτο του εδάφους.

α) Το αμετάθετο του εδάφους

Το έδαφος δεν μετατίθεται, δεν μετακινείται από μια θέση σε κάποια άλλη, αλλά παραμένει μόνιμα, πάντοτε στην ίδια θέση. Αυτό δε συμβαίνει με την εργασία και το κεφάλαιο. Βασικά, αυτή η ιδιότητα του εδάφους παίζει σημαντικό ρόλο για τον παραγωγό, όσον αφορά την επιλογή της σύνθεσης της γεωργικής παραγωγής στη γεωργική εκμετάλλευσή του. Η εκάστοτε συγκεκριμένη επιλογή κλάδων παραγωγής στη γεωγραφική θέση μιας γεωργικής εκμετάλλευσης ή μιας περιοχής επηρεάζεται από το συνδυασμό μιας σειράς παραγόντων (τους οποίους εξετάσαμε στο 4ο κεφάλαιο), ήτοι φυσικών, κοινωνικών και πολιτισμικών, οικονομικών, πολιτικών και θεσμικών, τεχνικών και τεχνολογικών, υποκειμενικών, και κινδύνου και αβεβαιότητας.

Ανάλογα με την απόσταση μιας γεωργικής εκμετάλλευσης από αστικά κέντρα και μεγάλες αγορές των γεωργικών προϊόντων σε σχέση και με την ύπαρξη συγκοινωνιακών και μεταφορικών μέσων, ο παραγωγός επηρεάζεται σημαντικά ως προς την επιλογή των κλάδων παραγωγής (φυτικών και κτηνοτροφικών). Είναι σχετικό να αναφερθεί εδώ η θεωρία του "απομονωμένου κράτους" (isolated state theory) του Von Thünen, Γερμανού οικονομολόγου, την οποία διαμόρφωσε και διατύπωσε κατά το πρώτο μισό του 19ου αιώνα,

με βάση τη γεωγραφική θέση του γεωργικού εδάφους. Κατά τη θεωρία αυτή, η ανάπτυξη της γεωργίας μιας περιοχής γίνεται σε ομόκεντρες, σχεδόν κυκλικές, ζώνες αρκετού εύρους γύρω από ένα αστικό κέντρο. Η κάθε ζώνη έχει διαμορφωμένη μια ξεχωριστή γεωργική φυσιогνωμία ανάλογα με την απόσταση και τη συγκοινωνιακή κατάσταση που επικρατεί στο συγκεκριμένο χώρο. Έτσι, η πρώτη ζώνη γύρω από την κατοικημένη πόλη περιλαμβάνει κυρίως εργοστάσια βιοτεχνιών και βιομηχανιών. Η δεύτερη ζώνη έχει συνήθως λαχανικά και γαλακτοπαραγωγό κτηνοτροφία (π.χ. αγελάδες γαλακτοπαραγωγής). Η τρίτη ζώνη έχει συνήθως οπωροφόρα δένδρα και βιομηχανικά φυτά. Η τέταρτη ζώνη έχει συνήθως εκτατικές μεγάλες καλλιέργειες, κυρίως σιτηρά. Όσο δηλαδή μεγαλώνει η απόσταση της γεωργικής περιοχής (η θέση του γεωργικού εδάφους), τόσο πιο πολύ καλλιεργούνται φυτά ή εκτρέφονται κτηνοτροφικά ζώα για παραγωγή προϊόντων, τα οποία δεν είναι ευπαθή, αντέχουν στη μεταφορά και δεν επιβαρύνονται με σημαντικό κόστος μεταφοράς. Βέβαια, σήμερα δεν ισχύει αυτή η θεωρία, αφού δεν επαληθεύεται στην πράξη. Κι αυτό, γιατί έχουν βελτιωθεί δραστικά οι οδικές αρτηρίες, τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς, η χρησιμοποιούμενη τεχνολογία μεταχείρισης (π.χ. ειδικά τελάρα) και συντήρησης (π.χ. ψυγεία) των ευπαθών γεωργικών προϊόντων. Εντούτοις, σήμερα παρατηρούνται μερικά κατάλοιπα αυτής της θεωρίας σε εφαρμογή. Για παράδειγμα, τα λαχανοκομικά και ανθοκομικά φυτά, και ειδικότερα μέσα σε θερμοκήπια, καλλιεργούνται κοντά στα αστικά κέντρα. Επομένως, το αμετάθετο του εδάφους επηρεάζει την επιλογή της σύνθεσης της γεωργικής παραγωγής και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μεταξύ πολλών παραγόντων για την καλύτερη δυνατή οργάνωση της παραγωγής τόσο σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης, όσο και σε επίπεδο περιοχής. Γενικά, το αμετάθετο του εδάφους είναι μια αρνητική ιδιότητα.

β) Το ανεπαύξητο του εδάφους

Η ιδιότητα αυτή του εδάφους σημαίνει ότι η έκταση του εδάφους είναι σταθερή, πάντοτε η ίδια, σε κάθε περιοχή ή χώρα ή σε ολόκληρο τον πλανήτη γη. Αυτή η ιδιότητα δεν ισχύει για τους άλλους συντελεστές (εργασία, κεφάλαιο) και καθιστά το έδαφος τον πλέον περιορισμένο συντελεστή παραγωγής.

Όπως και το αμετάθετο του εδάφους, έτσι και το ανεπαύξητο του εδάφους είναι μια αρνητική ιδιότητά του, αφού βασικά περιορίζει την αύξηση της γεωργικής παραγωγής. Εδώ, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι για το έδαφος ισχύει ο νόμος των μη ανάλογων αποδόσεων. Δηλαδή από δεδομένη έκταση

εδάφους δεν αυξάνεται η παραγωγή ενός προϊόντος απεριόριστα και ανάλογα με την αυξανόμενη χρησιμοποίηση των άλλων συντελεστών παραγωγής, αλλά υπάρχει κάποιο όριο αυτής της εντατικοποίησης.

Η έκταση του γεωργικού εδάφους περιοχών ή χωρών είναι δυνατό, σε σπάνιες όμως περιπτώσεις, να αυξάνεται με εφαρμογή εγγείων βελτιώσεων, π.χ. αποστράγγιση, αποξήρανση ελών και λιμνών (όπως της λίμνης Κάρλας στο Ν. Μαγνησίας), απομάκρυνση θαλασσών (όπως της Ολλανδίας), καθαρισμό και αξιοποίηση εγκαταλειμμένων εκτάσεων και απόδοση στην παραγωγική χρήση (καλλιέργεια) κ.λπ. Όμως, σε αρκετές περιπτώσεις περιορίζεται λόγω της εκτέλεσης διάφορων έργων κοινής ωφέλειας, όπως λ.χ. δρόμων, φραγμάτων κ.λπ. Εκείνο που ουσιαστικά συμβαίνει δεν είναι ούτε αύξηση ούτε μείωση της εδαφικής έκτασης, αλλά μερική αλλαγή χρήσης γης.

Στον πίνακα 5.1 παρουσιάζεται η κατανομή της χρήσης της γης στην Ελλάδα σε διάφορες κατηγορίες. Η **γεωργική γη** χρησιμοποιείται για την καλλιέργεια φυτών. Οι **βοσκότοποι** χρησιμοποιούνται για τη βόσκηση των ζώων της παραδοσιακής κτηνοτροφίας (κυρίως προβάτων και γιδιών). Τα **δάση** χρησιμοποιούνται για εκμετάλλευση του ξύλου, προστασία των εδαφών από διάβρωση, αποταμίευση νερού, αποφυγή πλημμυρών, διασφάλιση της καθαής ατμόσφαιρας και του φυσικού περιβάλλοντος, κ.λπ.

Τέλος, τα **άλλα εδάφη** είναι εκτάσεις που καλύπτονται από οικισμούς (πόλεις, χωριά), δρόμους, άλλες εγκαταστάσεις (εργοστάσια κ.λπ.) και διάφορες άγονες και απόκρημνες (στα βουνά) εκτάσεις.

Η συνολική εδαφική έκταση της χώρας παραμένει φυσικά αμετάβλητη με 131.900.000 στρέμματα.

Πίνακας 5.1

*Κατανομή βασικών κατηγοριών χρήσης
εδαφικής έκτασης στην Ελλάδα το 1991*

Κατηγορίες χρήσης εδάφους	Εδαφική έκταση	
	στρέμματα	%
Γεωργική γη	39.174.300	29,7
Βοσκότοποι	52.100.500	39,5
Δάση	29.809.400	22,6
Άλλα εδάφη	10.815.800	8,2
Σύνολο	131.900.000	100,0

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας

Σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης υπάρχει κάποια περιορισμένη δυνατότητα για αύξηση της έκτασης του εδάφους. Αυτό μπορεί να γίνει με την αγορά ή ενοικίαση αγροτεμαχίων από άλλους γεωργούς, οι οποίοι για κάποιο λόγο παύουν να τα αξιοποιούν. Όμως, δεν είναι πάντοτε εύκολο και δε συμφέρει τον παραγωγό να βρει γη για αγορά ή για ενοικίαση και μάλιστα κοντά στη γη που ήδη κατέχει και χρησιμοποιεί.

γ) Το άφθαρτο του εδάφους

Η ιδιότητα αυτή του εδάφους σημαίνει ότι αυτό δεν φθείρεται ως προς τη φυσική, χημική και βιολογική του σύσταση (δηλ. ως προς τις παραγωγικές του δυνατότητες) από την πάροδο του χρόνου, τη χρησιμοποίησή του και τις φυσικές συνθήκες. Η ιδιότητα αυτή του άφθαρτου του εδάφους είναι θετική από γεωργική άποψη, σε αντίθεση με τις ιδιότητες του αμετάθετου και του ανεπαύξητου που - όπως αναφέρθηκε παραπάνω - είναι αρνητικές. Γενικά, είναι παραδεκτό ότι το έδαφος δε φθείρεται ουσιαστικά και μάλιστα, όταν χρησιμοποιείται κανονικά και όταν τα φυσικά φαινόμενα (ιδιαίτερα οι καιρικές συνθήκες) είναι συνήθη. Με αυτή την παραδοχή δεν υπολογίζεται δαπάνη για απόσβεση (μείωση) της αξίας του, όταν χρησιμοποιείται στη γεωργία, σε αντίθεση με άλλα κεφαλαιακά μέσα παραγωγής (κτίρια, έγγειες βελτιώσεις, μηχανήματα κ.λπ.).

Πολύ σπάνια, μπορεί να επέλθει κάποια φθορά του εδάφους, π.χ. από μια πλημμύρα ή ένα χείμαρρο. Επίσης, σε μερικές περιπτώσεις οι γεωργοί πιθανώς να αλλοιώσουν τη σύσταση του εδάφους είτε με μη κανονική χρησιμοποίηση μηχανημάτων στην καλλιέργεια είτε με την καλλιέργεια ενός κλάδου για πολλά χρόνια είτε με τη μη κανονική άρδευση, κ.λπ. Πάντως, τόσο η φύση από μόνη της όσο και οι κατάλληλοι χειρισμοί του ανθρώπου (π.χ. φυσική λίπανση με κοπριά, αμειψισπορά καλλιεργειών κ.λπ.) αποκαθιστούν σχετικά εύκολα οποιαδήποτε υποβάθμιση της σύστασης και της παραγωγικότητας του εδάφους.

5.2.3 Αμοιβή του εδάφους

Εξαιτίας του ότι το έδαφος είναι δεδομένο (ανεπαύξητο) από τη φύση και επομένως η προσφορά του (για πώληση) σταθερή, η αξία του κατά κανόνα διαμορφώνεται ανάλογα με τη ζήτησή του. Όσο μεγαλύτερη είναι η ζήτησή του, τόσο αυξάνεται η αξία του μέσα στα όρια της παραγωγικής του ικανότητας. Αυτό έχει ως συνέπεια να διαμορφώνεται περίπου ανάλογα και η αμοιβή

του εδάφους για τη χρησιμοποίησή του στην παραγωγική διαδικασία.

Αμοιβή του εδάφους λέγεται το ενοίκιο, δηλαδή η δαπάνη για τη χρησιμοποίησή του ως συντελεστή παραγωγής στην παραγωγική διαδικασία. Το ενοίκιο μπορεί να είναι πραγματικό, δηλαδή να πληρώνεται, όταν το έδαφος που χρησιμοποιείται είναι ξένο, είτε τεκμαρτό, δηλαδή να μην πληρώνεται αλλά να υπολογίζεται ως δαπάνη, όταν το έδαφος είναι ιδιόκτητο.

Το ύψος του ενοικίου δεν εξαρτάται μόνο από το βαθμό γονιμότητας του εδάφους αλλά και από άλλους παράγοντες, όπως είναι η ζήτηση και προσφορά εδάφους, η θέση και περιοχή που βρίσκεται, το μέγεθος της έκτασής του, οι τιμές των προϊόντων που μπορεί ο παραγωγός να επιλέξει και να καλλιεργήσει, κ.λπ.

5.3 Εργασία

5.3.1 Έννοια της εργασίας

Έχει ήδη αναφερθεί πιο πάνω ότι σήμερα, όταν μιλάμε για **εργασία** ως συντελεστή παραγωγής, εννοούμε τη σωματική και πνευματική προσπάθεια του ανθρώπου για την παραγωγή αγαθών. Ειδικά στη γεωργία, εννοούμε τη σωματική και πνευματική προσπάθεια του ανθρώπου για την παραγωγή γεωργικών (φυτικών και ζωικών) προϊόντων, σύμφωνα με τις εντολές και τις οδηγίες της διεύθυνσης (διευθύνουσας εργασίας) του επιχειρηματία, μιλάμε δηλαδή για "εκτελούσα" εργασία.

Παλιότερα, στην εργασία περιλαμβανόταν η ζωική (ζώα εργασίας, όπως το άλογο, το μουλάρι, το βόδι κ.λπ.) και η μηχανική εργασία (μηχανήματα εργασίας, όπως ο γεωργικός ελκυστήρας, η φρέζα, ο καλλιεργητής, ο λιπασματοδιανομέας κ.λπ.). Αυτές οι μορφές εργασίας έχουν διαφοροποιηθεί σήμερα, αφού από τη μία πλευρά τα ζώα εργασίας δε χρησιμοποιούνται πλέον και από την άλλη πλευρά τα μηχανήματα μπορεί να χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο, αλλά θεωρούνται κεφάλαιο, λόγω του σημαντικού ύψους της αξίας τους ως επένδυση στην επιχείρηση. Επομένως, συντελεστή εργασία θεωρούμε τώρα την ανθρώπινη εργασία.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της εργασίας είναι:

- α) Σε αντίθεση με το έδαφος η εργασία μετατίθεται (μετακινείται) και αυξάνεται ή μειώνεται.
- β) Στη γεωργία, η απαιτούμενη εργασία για τις διάφορες καλλιεργητικές φάσεις και εποχές κατανέμεται ακανόνιστα, ανάλογα με τους κλάδους παραγωγής.
- γ) Η εργασία σε μεγάλο βαθμό υποκαθίσταται από το συντελεστή κεφάλαιο με την έννοια ότι με τα χρήματα αποκτώνται μηχανήματα και άλλα προϊόντα της σύγχρονης τεχνολογίας και έτσι έχουμε μείωση της ανθρώπινης εργασίας.

5.3.2 Διάκριση της εργασίας

Υπάρχουν διακρίσεις της εργασίας με διάφορα κριτήρια, όπως αναφέρεται αμέσως πιο κάτω.

1° κριτήριο: Με βάση την προσφορά και τη ζήτηση, η εργασία διακρίνεται σε διαθέσιμη και απαιτούμενη. Διαθέσιμη είναι αυτή που προσφέρεται να χρησιμοποιηθεί και απαιτούμενη είναι αυτή που πράγματι χρειάζεται για να γίνει κάποιο έργο.

2° κριτήριο: Με βάση την πηγή προέλευσης, η εργασία διακρίνεται σε οικογενειακή (του ίδιου του παραγωγού και των άλλων μελών της οικογένειας) και ξένη (μόνιμη ή εποχική).

3° κριτήριο: Με βάση το φύλο και την ηλικία μπορεί να υπάρχει ανδρική ή γυναικεία εργασία καθώς επίσης εργασία ενηλίκων, εφήβων, παιδιών, υπερηλίκων.

4° κριτήριο: Με βάση τη φάση καλλιέργειας φυτών ή εκτροφής ζώων, η εργασία μπορεί να διακριθεί σε πολλές μορφές όπως όργωμα, λίπανση, άρδευση, συγκομιδή κ.λπ. για φυτά, και διατροφή, περιποίηση, άμελξη κ.λπ. για ζώα αντίστοιχα.

5° κριτήριο: Με βάση την καταβαλλόμενη δύναμη/ενέργεια, η εργασία διακρίνεται σε σωματική (ή χειρωνακτική) και σε πνευματική. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει αμιγώς η μία ή η άλλη μορφή. Όμως σε κάθε περίπτωση, με την έννοια του κλασικού συντελεστή παραγωγής πρόκειται για εκτελούσα εργασία, σε αντίθεση με τη διευθύνουσα εργασία που είναι κατ'εξοχήν πνευματική εργασία και αποτελεί, όπως αναφέρθηκε, τον τέταρτο συντελεστή παραγωγής. Ειδική αναφορά γι' αυτόν τον τέταρτο συντελεστή ακολουθεί πιο κάτω.

5.3.3 Αμοιβή της εργασίας

Λέγοντας αμοιβή εργασίας, εννοούμε το κόστος χρησιμοποίησης της εκτελούσας εργασίας. Είναι γνωστή ως μισθός (σε μηνιαία βάση) ή ως ημερομίσθιο (σε ημερήσια βάση) ή ως ωρομίσθιο (σε ωριαία βάση). Με άλλα λόγια, αμοιβή εργασίας είναι η πληρωμή που δικαιούται και παίρνει ο εργαζόμενος από τον εργοδότη ή διευθύνοντα την επιχείρηση για την εργασία που του προσφέρει, εκτελώντας κάποιο έργο μέσα σε ορισμένο χρονικό διάστημα. Η αμοιβή της εργασίας καταβάλλεται κατά κανόνα σε χρήμα και σπάνα σε είδος (ισοδύναμης χρηματικής αξίας). Ακόμα, η αμοιβή της εργασίας μπορεί να είναι είτε πραγματική, δηλαδή να πληρώνεται όταν η εργασία είναι ξένη, είτε τεκμαρτή, δηλαδή να μην πληρώνεται αλλά να υπολογίζεται ως δαπάνη, όταν η εργασία είναι οικογενειακή.

Το ύψος της αμοιβής της εργασίας επηρεάζεται κυρίως από την προσφορά και τη ζήτηση αλλά και από το είδος της εργασίας. Έτσι, όταν υπάρχει μεγάλη ζήτηση και πρόκειται για εργασία κοπιώδη και εξειδικευμένη, η αμοιβή διαμορφώνεται σε υψηλά επίπεδα και αντιθέτως.

Στην πράξη, συνήθως οι χρησιμοποιούμενοι τρόποι για τον καθορισμό του ύψους της αμοιβής των εργαζομένων είναι τρεις: α) με βάση τη χρονική διάρκεια β) με βάση την απόδοση και γ) με βάση το συνδυασμό διάρκειας και απόδοσης. Ο συνήθης τρόπος στη γεωργική παραγωγή είναι η χρονική διάρκεια της εργασίας (μήνες, ημέρες, ώρες). Αυτός ο τρόπος καθορισμού του ύψους της αμοιβής, ταιριάζει περισσότερο σε εργασίες υψηλής ποιοτικής στάθμης και σε εργασίες που περιλαμβάνουν ποικίλες δραστηριότητες και μάλιστα, όταν δεν είναι εύκολος ο έλεγχος του παραγόμενου έργου. Ο δεύτερος τρόπος ταιριάζει σε εργασίες που ελέγχονται στο τέλος ποσοτικά. Ο τρίτος τρόπος γεφυρώνει κατά κάποιο τρόπο τους άλλους δύο τρόπους.

5.4 Κεφάλαιο

5.4.1 Έννοια του κεφαλαίου

Λέγοντας **κεφάλαιο**, εννοούμε όλα τα υλικά μέσα που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία και συνδυάζονται με το έδαφος και την εργασία

για την παραγωγή αγαθών, ειδικά φυτικών και ζωικών προϊόντων στον τομέα της γεωργίας. Όπως ήδη αναφέρθηκε πιο πάνω, εδώ τονίζεται πάλι ότι το κεφάλαιο είναι αποτέλεσμα και δημιουργία προγενέστερης παραγωγικής διαδικασίας των άλλων συντελεστών παραγωγής, οι οποίοι προϋπάρχουν στη φύση. Ειδικότερα σε μια γεωργική εκμετάλλευση, το κεφάλαιο αποτελείται από ένα σύνολο περιουσιακών (κεφαλαιουχικών) στοιχείων, όπως θα εξεταστεί παρακάτω.

Γενικά, το κεφάλαιο (όπως και η εργασία) σε αντίθεση με το έδαφος, μετακινείται υπό ορισμένες μορφές (π.χ. παραγωγικά ζώα, καλλιεργητικά μηχανήματα κ.ά.), ενώ υπό άλλες μορφές δε μετακινείται (π.χ. κτίρια, έγχειρες βελτιώσεις κ.ά.), αυξάνεται ή και μειώνεται και φθείρεται με τη χρήση και το χρόνο. Ορισμένα περιουσιακά στοιχεία ανήκουν στο γεωργό και αποτελούν το ιδιόκτητο κεφάλαιο, ενώ μερικά άλλα προέρχονται από τρίτα πρόσωπα (φυσικά ή νομικά) και αποτελούν το ξένο κεφάλαιο ή το παθητικό.

5.4.2 Μορφές του κεφαλαίου

Οι διάφορες μορφές γεωργικού κεφαλαίου προκύπτουν με βάση είτε τη φύση είτε τη χρονική διάρκεια οικονομικής ζωής ή χρησιμοποίησής του. Με κριτήριο τη **φύση** του κεφαλαίου, οι μορφές είναι:

α) Κτηματικό κεφάλαιο

- α₁. Έγχειρες βελτιώσεις
- α₂. Κατασκευές
- α₃. Πολυετείς φυτείες (χωρίς το έδαφος)

β) Κεφάλαιο διαχείρισης

- β₁. Ζώα
- β₂. Μηχανήματα και εργαλεία
- β₃. Κυκλοφοριακό (ή αναλώσιμο ή μεταβλητό)

Το κτηματικό κεφάλαιο είναι γενικά το ακίνητο (αμετάθετο ή αμετακίνητο) κεφάλαιο. Οι έγχειρες βελτιώσεις περιλαμβάνουν αρδευτικά αυλάκια, φράχτες, πηγάδια, αρτεσιανά κλιτ. Οι κατασκευές περιλαμβάνουν στάβλους, αποθήκες, υπόστεγα κ.λπ. Οι πολυετείς φυτείες (χωρίς το έδαφος) περιλαμβάνουν δενδρώδεις, θαμνώδεις και ποώδεις (π.χ. πολυετές τριφύλλι) καλλιέργειες.

Το κεφάλαιο διαχείρισης είναι γενικά το κινητό (μετακινούμενο) κεφάλαιο. Τα ζώα περιλαμβάνουν αγελάδες, πρόβατα, γίδια κ.λπ. Τα γεωργικά μηχανήματα είναι πολλά και ποικίλα και ακόμη περισσότερα τα γεωργικά εργαλεία. Το κυκλοφοριακό κεφάλαιο περιλαμβάνει προϊόντα (έτοιμα προς πώληση), προμήθειες (π.χ. λιπάσματα κ.λπ. έτοιμα προς χρήση), ημικατεργασμένα προϊόντα, προκαταβολές καλλιέργειας, ηρτημένη εσοδεία και χρηματικά μέσα.

Με κριτήριο το **χρόνο** οικονομικής ζωής ή χρησιμοποίησης του κεφαλαίου, οι μορφές του είναι:

α) Μόνιμο (ή σταθερά ή πάγιο)

- α₁. Έγχειρις βελτιώσεις
- α₂. Κατασκευές
- α₃. Πολυετείς φυτείες (χωρίς το έδαφος)

β) Ημιμόνιμο (ή ημισταθερό ή ημιπάγιο)

- β₁. Ζώα
- β₂. Μηχανήματα και εργαλεία

γ) Κυκλοφοριακό (ή αναλώσιμο ή μεταβλητό)

Το μόνιμο κεφάλαιο έχει μεγάλη διάρκεια ζωής, τουλάχιστον δύο ετών. Το ίδιο συμβαίνει και με το ημιμόνιμο, με τη διαφορά ότι ενώ το μόνιμο είναι ακίνητο το δεύτερο είναι κινητό. Το κυκλοφοριακό κεφάλαιο έχει διάρκεια ζωής μέχρι ένα έτος. Οι δυο πρώτες μορφές κεφαλαίου χρησιμοποιούνται επανειλημμένα σε περισσότερες της μιας παραγωγικές περιόδους (άνω του ενός έτους), ενώ η τρίτη μορφή κεφαλαίου χρησιμοποιείται μόνο μία φορά σε μία παραγωγική περίοδο. Έτσι, για τις δύο πρώτες μορφές κεφαλαίου υπολογίζονται οι ετήσιες δαπάνες τους, που επιβαρύνουν τη γεωργική εκμετάλλευση σε κάθε παραγωγική περίοδο, ενώ για την τρίτη μορφή κεφαλαίου υπολογίζεται το σύνολό του, που είναι ταυτόχρονα το σύνολο των ετήσιων δαπανών.

Ειδικά, ως ετήσιες δαπάνες του μόνιμου και του ημιμόνιμου κεφαλαίου θεωρούνται η απόσβεση, η συντήρηση, το ασφάλιστρο και ο τόκος. Αυτές οι δαπάνες είναι σταθερές, δηλαδή δε μεταβάλλονται, ανεξάρτητα από το μέγεθος της παραγωγής.

Απόσβεση είναι η φθορά (ή μείωση) της αξίας του κεφαλαίου, λόγω χρήσης και φυσικών συνθηκών.

Συντήρηση είναι οι δαπάνες που γίνονται για τις συνήθεις επισκευές του κεφαλαίου.

Ασφάλιστρο είναι η πρόβλεψη δαπάνης (ή το πραγματικό ασφάλιστρο) για τον κίνδυνο απρόοπτης ζημίας του κεφαλαίου.

Τόκος είναι η δαπάνη που καταβάλλεται, αν έχει ληφθεί δάνειο, ή υπολογίζεται, αν πρόκειται για ιδιοκτησία του παραγωγού, για τη χρησιμοποίηση του κεφαλαίου (αμοιβή ή κόστος χρήσης του κεφαλαίου).

5.4.3 Αμοιβή του κεφαλαίου

Αμοιβή του κεφαλαίου θεωρείται η δαπάνη για τη χρησιμοποίησή του στην παραγωγική διαδικασία και είναι γνωστή ως τόκος. Ο τόκος επιβάλλεται γιατί το κεφάλαιο είναι δύσκολο να εξευρεθεί αλλά και χρήσιμο για την παραγωγή αγαθών (προϊόντων) που έχουν αξία και δίνουν εισόδημα στον παραγωγό. Όταν χρησιμοποιείται ξένο κεφάλαιο ύστερα από δανεισμό από κάποιον πιστωτικό φορέα (π.χ. Αγροτική Τράπεζα), τότε επιβάλλεται τόκος ξεκινώντας με τη μορφή ενός συντελεστή που είναι γνωστός ως επιτόκιο (π.χ. 13%). Το ύψος του επιτοκίου μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τη φύση του δανειζόμενου κεφαλαίου, τη χρονική διάρκεια του δανείου, κ.λπ. Αλλά και όταν ακόμα χρησιμοποιείται ιδιόκτητο κεφάλαιο, είναι απαραίτητο να υπολογίζεται η τεκμαρτή αμοιβή του κεφαλαίου, η οποία αποτελεί το λεγόμενο κόστος ευκαιρίας. Δηλαδή, αν θέλει ο παραγωγός, μπορεί να διαθέσει διαφορετικά το κεφάλαιο που χρησιμοποιεί τώρα, είτε ως χρηματική κατάθεση σε μια Τράπεζα είτε δανείζοντάς το σε κάποιον άλλο επιχειρηματία, οπότε δικαιούται να εισπράξει τόκο.

5.5 Διευθύνουσα εργασία

Όπως τονίστηκε ήδη, η **διευθύνουσα εργασία** αποτελεί έναν τέταρτο ξεχωριστό συντελεστή παραγωγής.

Στην περίπτωση των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων οικογενειακής μορφής, ο γεωργός είναι ο ίδιος συγχρόνως καλλιεργητής και διευθύνων. Ενώ στην περίπτωση των μεγάλων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι δυο αυτοί ρόλοι δεν ανήκουν στο γεωργό, ο οποίος τότε είναι επικεφαλής της εκμετάλλευσης και διευθύνει χωρίς να είναι ταυτόχρονα ο ίδιος και καλλιεργητής.

Ο εκσυγχρονισμός και η τεχνολογική μεταβολή γενικά στη γεωργία, ο προσανατολισμός στην εξέλιξη των συνθηκών της αγοράς, η εξειδίκευση της παραγωγής, το συνεχώς μεταβαλλόμενο πλαίσιο και περιεχόμενο της αγροτικής πολιτικής και άλλες παράμετροι, σε συνδυασμό με τις ιδιαιτερότητες των τεχνικών παραγωγής κατά κλάδο, απαιτούν έναν ικανό επιχειρηματία, ώστε να μπορέσει να ανταπεξέλθει με επιτυχία στην πολύπλοκη οργάνωση και διαχείριση της γεωργικής εκμετάλλευσης. Ο παραγωγός χρειάζεται όχι μόνο να έχει εξ αρχής υψηλό επίπεδο γενικής και επαγγελματικής μόρφωσης, αλλά και να ανανεώνει και βελτιώνει συνεχώς την τεχνική και οικονομική κατάρτισή του, για να ανταποκρίνεται στις δυναμικές εξελίξεις της εποχής. Είναι λάθος να πιστεύεται ότι όποιος είναι αμόρφωτος δεν κάνει για τίποτα άλλο αλλά μόνο για να ασχοληθεί με το γεωργικό επάγγελμα. Αντίθετα, αυτός μόνο για γεωργός δεν κάνει. Κι αυτό, γιατί δε θα μπορέσει να αντιμετωπίσει τα σοβαρά προβλήματα της οργάνωσης της παραγωγής και των συντελεστών της παραγωγής, πολύ περισσότερο στη σημερινή πραγματικότητα της έντονης ανταγωνιστικότητας των προϊόντων στην αγορά, της ταχείας τεχνολογικής μεταβολής και των συνεχών μεταβολών της οικονομικής πολιτικής.

Περίληψη

Συντελεστές γεωργικής παραγωγής είναι τα μέσα που συντελούν στην παραγωγή φυτικών και ζωικών προϊόντων. Αυτοί εντάσσονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: έδαφος, εργασία και κεφάλαιο. Υπάρχει όμως ένας ακόμα συντελεστής (ή κατηγορία συντελεστών), που είναι γνωστός ως διοίκηση ή διευθύνουσα εργασία και που θέτει σε λειτουργία τους προηγούμενους τρεις.

Το έδαφος είναι το επιφανειακό στρώμα της γης που χρησιμεύει ως στήριξη και ως πηγή θρεπτικών στοιχείων των φυτών και των ζώων. Πέρα από τις φυσικές, χημικές και βιολογικές ιδιότητες του εδάφους, μεγάλη σημασία έχουν και οι οικονομικές ιδιότητές του: το αμετάθετο, το ανεπαύζητο και το άφθαρτο. Από γεωργική άποψη, οι δυο πρώτες οικονομικές ιδιότητες είναι αρνητικές, ενώ η τελευταία είναι θετική. Αμοιβή του εδάφους θεωρείται το ενοίκιο.

Η εργασία είναι η σωματική και πνευματική προσπάθεια του ανθρώπου για την παραγωγή γεωργικών προϊόντων. Η εργασία διακρίνεται σε κατηγορίες με διάφορα κριτήρια: την προσφορά και ζήτηση, την πηγή προέλευσης, το φύλο και την ηλικία, την καλλιεργητική φάση, και την καταβαλλόμενη ενέργεια. Αμοιβή της εργασίας θεωρείται ο μισθός ή το ημερομίσθιο ή το ωρομίσθιο, αντίστοιχα ανά μήνα ή ημέρα ή ώρα.

Το κεφάλαιο στη γεωργία είναι όλα τα υλικά μέσα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή γεωργικών προϊόντων. Οι διάφορες μορφές του γεωργικού κεφαλαίου προκύπτουν με δύο κριτήρια: τη φύση του κεφαλαίου και το χρόνο οικονομικής ζωής του κεφαλαίου. Αμοιβή του κεφαλαίου θεωρείται ο τόκος, που υπολογίζεται με βάση το επιτόκιο (δηλαδή έναν συντελεστή εκφρασμένο επί %).

Τέλος, η διοίκηση ή διευθύνουσα εργασία αποτελεί τον τέταρτο συντελεστή παραγωγής, με τον οποίο γίνεται η οργάνωση και η διαχείριση της γεωργικής εκμετάλλευσης με χρησιμοποίηση σε συνδυασμό των τριών συντελεστών παραγωγής για την παραγωγή ορισμένων γεωργικών προϊόντων.

Ερωτήσεις

1. Τι είναι οι συντελεστές της γεωργικής παραγωγής και ποιους γνωρίζετε;
2. Τι είναι το έδαφος ως συντελεστής παραγωγής και ποιες οικονομικές ιδιότητες έχει;
3. Ποιες οικονομικές ιδιότητες του εδάφους είναι αρνητικές και γιατί;
4. Ποιες οικονομικές ιδιότητες του εδάφους είναι θετικές και γιατί;
5. Τι είναι η εργασία ως συντελεστής παραγωγής και σε ποιες μορφές διακρίνεται;
6. Τι είναι το κεφάλαιο και σε τι διαφέρει από τους άλλους συντελεστές παραγωγής;
7. Ποιες μορφές γεωργικού κεφαλαίου γνωρίζετε;
8. Τι είναι η διευθύνουσα εργασία στη γεωργική εκμετάλλευση και ποιος είναι ο ρόλος της σε σχέση με τους συνήθεις (κλασικούς) συντελεστές παραγωγής;

6

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο

Παραγωγικές δαπάνες

6

Παραγωγικές δαπάνες

6.1 Βασικές παραγωγικές δαπάνες

Ο όρος δαπάνη, εννοιολογικά είναι σχεδόν ταυτόσημος με τον όρο έξοδα και χρησιμοποιείται ευρύτατα στην οικονομική ορολογία.

Στη διαδικασία της παραγωγής συνδυάζονται ορισμένα υλικά αγαθά ή υπηρεσίες που λέγονται συντελεστές παραγωγής, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο και δημιουργούνται έτσι αγαθά ή υπηρεσίες άλλης μορφής, τα οποία ονομάζονται προϊόντα παραγωγής.

Αγαθό, όπως είναι γνωστό, είναι κάθε υλικό στοιχείο, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί άμεσα ή έμμεσα για την ικανοποίηση αναγκών του ανθρώπου. Τα αγαθά προέρχονται:

- απευθείας από τη φύση, όπως ο αέρας, το νερό, ο ήλιος, το έδαφος
- από την προσπάθεια του ανθρώπου να παράγει υλικά, όπως τα κτίρια, τα μηχανήματα, τα λιπάσματα, τα ζώα κ.λπ.

Από οικονομικής πλευράς τα αγαθά διακρίνονται σε:

α. οικονομικά αγαθά:

Είναι αυτά που υπάρχουν σε περιορισμένες ποσότητες και γι' αυτό έχουν κάποια οικονομική αξία και

β. ελεύθερα αγαθά:

Είναι αυτά που υπάρχουν σε απεριόριστες ποσότητες και δεν έχουν κάποια οικονομική αξία ή σημασία. Εδώ ανήκουν τα αγαθά που προέρχονται από τη φύση εκτός από το έδαφος, η έκταση του οποίου είναι περιορισμένη.

Κατά τη διαδικασία της παραγωγής γεωργικών προϊόντων λοιπόν, χρησιμοποιούνται:

- παραγωγικοί συντελεστές οι οποίοι έχουν οικονομική αξία, όπως έδαφος, μηχανήματα, σπόροι, λιπάσματα κ.λπ. και
- συντελεστές οι οποίοι ανήκουν στα ελεύθερα αγαθά, όπως ήλιος, αέρας, βροχή κ.λπ.

Η γεωργική οικονομία ενδιαφέρεται και εξετάζει μόνο τα οικονομικά αγαθά, είτε ως παραγωγικούς συντελεστές είτε ως προϊόντα παραγωγής. Επομένως, στο κεφάλαιο αυτό οι παραγωγικοί συντελεστές, χαρακτηρίζονται ως οικονομικά αγαθά και συνεπώς η χρησιμοποίησή τους συνεπάγεται οικονομική θυσία ή δαπάνη.

Οι συντελεστές που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων κατά τη διαδικασία της παραγωγής:

- είτε φθείρονται, όπως συμβαίνει με τις μορφές του μόνιμου ή ημιμόνιμου κεφαλαίου εκτός από το έδαφος, το οποίο είναι άφθαρτο,
- είτε εξαφανίζονται ολοκληρωτικά μετατρέπόμενοι σε αγαθά άλλης μορφής, όπως συμβαίνει με τις μορφές του αναλώσιμου κεφαλαίου.

Οι οικονομικές θυσίες ή δαπάνες, που συνεπάγεται η χρήση των συντελεστών παραγωγής, επιβαρύνουν τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αλλά και το κοινωνικό σύνολο. Οι επιβαρύνσεις αυτές των γεωργικών εκμεταλλεύσεων αποτελούν τις λεγόμενες παραγωγικές δαπάνες (κοινώς έξοδα παραγωγής).

Το μέγεθος των παραγωγικών δαπανών συνήθως εκφράζεται σε χρηματικές μονάδες. Μπορεί όμως να εκφρασθεί και σε άλλα μέσα συναλλαγής, όπως τα γεωργικά προϊόντα και άλλα αγαθά.

Οι παραγωγικές δαπάνες μπορεί να υπολογίζονται για:

- α. ολόκληρη τη γεωργική εκμετάλλευση ή για έναν από τους κλάδους της σε ένα έτος ή σε μία παραγωγική περίοδο,
- β. τη μονάδα μέτρησης ενός από τους βασικούς συντελεστές παραγωγής, π.χ. ανά στρέμμα ή κεφαλή ζώου κ.λπ.
- γ. τη μονάδα μέτρησης του παραγόμενου προϊόντος π.χ. ανά κιλό σιταριού, κρέατος, ανά λίτρο λαδιού κ.λπ.

Οι βασικές παραγωγικές δαπάνες των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι οποίες λέγονται και συστατικά στοιχεία του κόστους παραγωγής, επειδή επιβαρύνουν το κόστος των παραγομένων προϊόντων, είναι οι παρακάτω:

1. Ενοίκιο εδάφους
2. Αμοιβή ή Δαπάνη εργασίας
3. Αμοιβή μηχανικής και ζωικής εργασίας
4. Αποσβέσεις
5. Τόκοι κεφαλαίων
6. Συντήρηση και επισκευές
7. Ασφάλιστρα
8. Δαπάνες υλικών
9. Φόροι
10. Γενικά έξοδα

6.1.1 Ενοίκιο εδάφους

Το έδαφος επιβαρύνει την παραγωγή γεωργικών προϊόντων με το ενοίκιο του εδάφους. Η δαπάνη αυτή αντιπροσωπεύει την αμοιβή του εδάφους για τη χρησιμοποίησή του στη διαδικασία της παραγωγής.

Όταν το έδαφος ανήκει στη γεωργική εκμετάλλευση (ιδιόκτητο), τότε η δαπάνη "ενοίκιο εδάφους" αποτελεί μεν δαπάνη υπολογιζόμενη, μη καταβαλλόμενη όμως. Στην περίπτωση αυτή η δαπάνη λέγεται τεκμαρτή και το ενοίκιο τεκμαρτό ενοίκιο.

Όταν το έδαφος που χρησιμοποιείται από τη γεωργική εκμετάλλευση δεν ανήκει σε αυτή, τότε η δαπάνη "ενοίκιο εδάφους" αποτελεί δαπάνη πραγματική και καταβαλλόμενη.

Το ύψος του ενοικίου εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως

- τη γονιμότητα του εδάφους
- τη θέση του σε σχέση με την κατοικημένη περιοχή
- τη θέση του σε σχέση με την αγορά
- το ανάγλυφο του εδάφους
- τα εγγειοβελτιωτικά έργα που έγιναν και ενσωματώθηκαν σε αυτό
- τις φυσικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή

Το ενοίκιο του εδάφους συνήθως υπολογίζεται για ένα χρόνο για όλη τη γεωργική εκμετάλλευση ή ανά στρέμμα.

Το ύψος του ενοικίου προσδιορίζεται στην πράξη με βάση:

- την αξία του εδάφους ως τεκμαρτό περίπου 4-5%, ανάλογα και με τα επιτόκια των τραπεζών
- τα ενοίκια που πληρώνονται για παρόμοια εδάφη της περιοχής.

6.1.2 Αμοιβή ή δαπάνη εργασίας

Εργατικό δυναμικό μιας γεωργικής εκμετάλλευσης είναι το σύνολο των ανθρώπων που απασχολούνται σε κάθε είδους εργασία της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Στο εργατικό δυναμικό της εκμετάλλευσης περιλαμβάνονται:

- α. η εργασία του αρχηγού και των μελών της οικογένειας και έτσι έχουμε ανδρική, γυναικεία και παιδική εργασία,
- β. η ξένη εργασία (εργατών - εργατριών).

Επομένως, τα προϊόντα που παράγει η γεωργική εκμετάλλευση δεν επιβαρύνονται μόνο με τη δαπάνη εργασίας που πληρώνει ο παραγωγός σε ξένους ημερομίσθιους εργάτες, αλλά και με τα ημερομίσθια του ίδιου του παραγωγού και των μελών της οικογένειάς του. Πολλές φορές μάλιστα, τα ημερομίσθια αυτά είναι και τα μοναδικά που επιβαρύνουν τη γεωργική εκμετάλλευση, όταν πρόκειται για καθαρά οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

Πολλές φορές η αμοιβή εργασίας υπολογίζεται κατ' αποκοπή, δηλαδή με βάση το μέγεθος και το είδος του εκτελούμενου έργου και όχι με βάση το χρόνο απασχόλησης.

Σε πολλές περιπτώσεις, η αμοιβή της εργασίας καταβάλλεται σε είδος, αντί σε χρήματα. Τέλος δε, αντί καταβολής αμοιβής για ξένη εργασία, ανταποδίδεται η εργασία που προσφέρθηκε σε άλλη χρονική περίοδο.

Η εφαρμογή αυτού του μέτρου μεταξύ γεωργικών εκμεταλλεύσεων όταν υπάρχει αιχμή εργασίας σε διαφορετικές εποχές, προσφέρει αμοιβαίο όφελος και δίνει λύσεις σε περιπτώσεις έλλειψης εργατικών χεριών.

Το ύψος της αμοιβής εργασίας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοτικότητά της, κυρίως όμως από:

- το επίπεδο μισθών και ημερομισθίων μιας περιοχής
- τα κατώτατα ημερομίσθια που ισχύουν στην περιοχή
- το είδος και τα χαρακτηριστικά της περιοχής

- τις οικονομικές συνθήκες της περιοχής
- την εποχή του έτους

Για την εκτίμηση της δαπάνης σε ανθρώπινη εργασία ο παραγωγός:

- σημειώνει τα ημερομίσθια (οικογενειακά και ξένα) που πραγματοποιούνται για την εκτέλεση των καλλιεργητικών εργασιών. Στο τέλος, αθροίζει τα ποσά που κατέβαλε και έχει τη συνολική δαπάνη εργασίας κατά καλλιέργεια.
- εκτός από την καταβαλλόμενη καθαρή αμοιβή, συνυπολογίζονται και οι διάφορες κρατήσεις για απόδοση σε ασφαλιστικούς οργανισμούς που επιβαρύνουν τη γεωργική εκμετάλλευση.

6.1.3 Αμοιβή μηχανικής και ζωικής εργασίας

Στην παραγωγική αυτή δαπάνη περιλαμβάνονται όλες οι αμοιβές των μηχανημάτων, ζώων και μεταφορικών μέσων που χρησιμοποιεί η γεωργική εκμετάλλευση και ανήκουν σε τρίτους (εργολάβοι κ.λπ.). Εδώ περιλαμβάνονται και τα δικαιώματα που καταβάλλονται σε χρήμα ή σε είδος για θεριζο-λωνισμό, εκκόκκιση, έκθλιψη ελιών κ.λπ.

Στην αμοιβή της μηχανικής και ζωικής εργασίας περιλαμβάνεται και η αμοιβή των οδηγών ή χειριστών των μισθωμένων, ουσιαστικά, ξένων ζώων και μηχανημάτων.

Οι αμοιβές της μηχανικής και ζωικής εργασίας υπολογίζονται:

- ανά ώρα εργασίας ή
- κατ' αποκοπή, για ολόκληρο το έργο ή ανά στρέμμα.

Τα επίπεδα των αμοιβών αυτών διαμορφώνονται ελεύθερα, επηρεάζονται από πολλούς παράγοντες και συνήθως δε διαφέρουν σημαντικά από περιοχή σε περιοχή.

Ο επιμερισμός των δαπανών της ξένης μηχανικής και ζωικής εργασίας στους διάφορους κλάδους και προϊόντα γίνεται με βάση τον αριθμό των ωρών απασχόλησης που αντιστοιχεί στον καθένα.

6.1.4 Αποσβέσεις

Όλες οι μορφές μόνιμου κεφαλαίου υφίστανται κάθε χρόνο μία ορισμένη φθορά, από τη χρησιμοποίησή τους στη γεωργική εκμετάλλευση. Αποτέλεσμα της φθοράς αυτής είναι ότι σε ορισμένα χρόνια το περιουσιακό στοιχείο δεν μπορεί πλέον να χρησιμοποιηθεί στη διαδικασία της παραγωγής και απαιτείται η αντικατάστασή του από άλλο, που να εξυπηρετεί τις ανάλογες ανάγκες της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Η φθορά αυτή, που συνεπάγεται κάθε χρόνο μείωση της αξίας του περιουσιακού στοιχείου, βαρύνει το κόστος παραγωγής των προϊόντων για τα οποία χρησιμοποιήθηκε.

Απόσβεση λοιπόν, είναι η φθορά ή η μείωση της αξίας που παρουσιάζουν τα περιουσιακά στοιχεία με μεγάλη διάρκεια παραγωγικής ζωής, εξαιτίας:

- α. της χρησιμοποίησής τους - Λειτουργική απόσβεση
- β. της επίδρασης του χρόνου - Χρονική απόσβεση
- γ. της τεχνολογικής εξέλιξης - Οικονομική απαξίωση ή αχρήστευση.

Η οικονομική απαξίωση ή αχρήστευση είναι αποτέλεσμα της τεχνολογικής προόδου, η οποία επιβάλλει την αντικατάσταση των υπαρχόντων περιουσιακών στοιχείων με νέα βελτιωμένα και τελειοποιημένα, επειδή τα πρώτα έχουν γίνει αντιοικονομικά στη διαδικασία της παραγωγής.

Η έννοια της απόσβεσης διαφέρει από την έννοια της συντήρησης και επισκευής ενός περιουσιακού στοιχείου. Η συντήρηση και επισκευή δεν εξουδετερώνουν τη φθορά ενός περιουσιακού στοιχείου που χρησιμοποιείται στην παραγωγή, αλλά συντελούν στη διατήρησή του σε καλή λειτουργική κατάσταση.

Ο υπολογισμός της ετήσιας απόσβεσης των περιουσιακών στοιχείων που χρησιμοποιούνται περισσότερες από μία φορές στη διαδικασία της παραγωγής και υπόκεινται σε φθορά, είναι απαραίτητος στη γεωργική εκτιμητική, λογιστική και κοστολόγηση. Έτσι, μπορεί να γίνει ο υπολογισμός της σημερινής ή μελλοντικής αξίας των μόνιμων περιουσιακών στοιχείων, καθώς και ο καταλογισμός της απόσβεσης ως ετήσιου εξόδου παραγωγής.

Φθορά (άρα απόσβεση) δεν υπάρχει στο έδαφος του οποίου η διάρκεια χρήσης είναι απεριόριστη.

Για τον υπολογισμό της ετήσιας απόσβεσης των μόνιμων περιουσιακών στοιχείων εφαρμόζονται διάφορες μέθοδοι. Πιο απλή και πρακτική μέθοδος θεωρείται η μέθοδος της απλής ή σταθερής απόσβεσης. Κατά τη μέθοδο

αυτή, το ποσό της ετήσιας απόσβεσης είναι σταθερό για όλα τα χρόνια της παραγωγικής ζωής του περιουσιακού στοιχείου στο οποίο αναφέρεται.

Για τον υπολογισμό της ετήσιας απόσβεσης με την παραπάνω μέθοδο είναι απαραίτητα τρία βασικά στοιχεία:

1. Η αρχική αξία (Α) του μόνιμου περιουσιακού στοιχείου. Μπορεί να είναι το κόστος αρχικής κατασκευής προκειμένου για κτιριακές εγκαταστάσεις ή έγγειες βελτιώσεις, η αξία της αγοράς για τα γεωργικά μηχανήματα κ.λπ.
2. Ο αριθμός των χρόνων της παραγωγικής ζωής του περιουσιακού στοιχείου ή χρόνων χρήσιμης ζωής (XXZ). Τον αριθμό αυτό μας δίνει ο κατασκευαστής του περιουσιακού στοιχείου ή τον βρίσκουμε από ειδικούς πίνακες του Υπουργείου Γεωργίας.
3. Η υπολειμματική αξία (Υ) του περιουσιακού στοιχείου, δηλαδή η αξία που αυτό έχει μετά το τέλος της παραγωγικής του ζωής. Υπολειμματική αξία για τα γεωργικά μηχανήματα, π.χ. μπορεί να είναι τα χρήματα που υπολογίζει να εισπράξει ο ιδιοκτήτης από την πώληση του μηχανήματος ως λειτουργικά ακατάλληλου. Για τα κτίρια η υπολειμματική αξία είναι η αξία των υλικών (ξύλεια κ.λπ.), αφού αφαιρεθούν οι δαπάνες κατεδάφισης κ.λπ.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία η απλή ή σταθερή απόσβεση υπολογίζεται με τον τύπο:

$$\text{Ετήσια απόσβεση} = \frac{\text{Αρχική Αξία} - \text{Υπολειμματική Αξία}}{\text{Χρόνια Χρήσιμης Ζωής}} \left(= \frac{A-Y}{XXZ} \right)$$

ή

$$\text{Ετήσια απόσβεση} = \frac{\text{Αρχική Αξία}}{\text{Χρόνια Χρήσιμης Ζωής}}$$

στην περίπτωση που το περιουσιακό στοιχείο δεν αφήνει υπολειμματική αξία.

Παραδείγματα υπολογισμού ετήσιας απόσβεσης

Παράδειγμα 1^ο

Κατασκευάζουμε αρδευτικό έργο συνολικής αξίας 3.000 ευρώ για άρδευση 100 στρ. Ο χρόνος χρήσιμης ζωής του έργου είναι 20 χρόνια και δεν έχει υπολειμματική αξία. Να βρείτε την ετήσια απόσβεση του έργου, ανά στρέμμα.

Βρίσκουμε πρώτα την ετήσια απόσβεση του έργου δηλ.

$$\text{Ετήσια απόσβεση} = \frac{3.000}{20} = 150 \text{ ευρώ}$$

Διαιρούμε την ετήσια απόσβεση με τον αριθμό των στρεμμάτων που εξυπηρετεί το έργο, δηλ. το 100 στρ. και βρίσκουμε την ετήσια απόσβεση ανά στρέμμα, δηλ.

$$\text{Ετήσια απόσβεση} / \text{στρέμμα} = \frac{150}{100} = 1,50 \text{ ευρώ}$$

Παράδειγμα 2^ο

Γεωργικός ελκυστήρας αγοράστηκε αντί 15.000 ευρώ. Ο ελκυστήρας προβλέπεται ότι θα λειτουργήσει παραγωγικά 15 χρόνια και θα έχει υπολειμματική αξία 1.500 ευρώ. Ποια είναι η ετήσια απόσβεση του ελκυστήρα;

$$\text{Ετήσια απόσβεση} = \frac{\text{Αρχική Αξία} - \text{Υπολειμματική Αξία}}{\text{Χρόνια Χρήσιμης Ζωής}}$$

$$= \frac{15.000 - 1.500}{15} = \frac{13.500}{15}$$

$$\text{Ετήσια απόσβεση} = 900 \text{ ευρώ}$$

Από τα δύο παραπάνω παραδείγματα συμπεραίνουμε ότι όσο μικρότερη είναι η ετήσια απόσβεση, τόσο μικρότερη είναι η ετήσια επιβάρυνση του κόστους παραγωγής των προϊόντων.

Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να προσπαθούμε να χρησιμοποιούμε στην παραγωγή περιουσιακά στοιχεία με μεγάλη διάρκεια Χρήσιμης Ζωής και μεγάλη υπολειμματική αξία. Αυτά εξαρτώνται από τους παρακάτω παράγοντες:

- ✓ ποιότητα του συγκεκριμένου γεωργικού μηχανήματος
- ✓ προσεκτικό τρόπο χειρισμού και χρησιμοποίησής του
- ✓ έγκαιρη και προσεκτική συντήρηση
- ✓ επιμελημένη και σωστή επισκευή

6.1.5 Τόκοι κεφαλαίων

Το κόστος παραγωγής των γεωργικών προϊόντων επιβαρύνεται και από τους τόκους της αξίας όλων των μορφών κεφαλαίου που χρησιμοποιεί η γεωργική εκμετάλλευση στην παραγωγή.

Η επιβάρυνση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι αν ο παραγωγός κατέθετε σε τράπεζα τα κεφάλαια που διαθέτει και δεσμεύει στη γεωργική εκμετάλλευση, θα είχε ένα εισόδημα που θα αντιπροσώπευε τους τόκους των κεφαλαίων του. Τώρα που τα κεφάλαιά του τα διαθέτει στη γεωργική εκμετάλλευση, δεν εισπράττει τόκους. Γι' αυτό και η αξία των τόκων των κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται στη γεωργική εκμετάλλευση, υπολογίζεται στο κόστος παραγωγής ως βασική παραγωγική δαπάνη.

Το ύψος του επιτοκίου που χρησιμοποιείται στον υπολογισμό του τόκου των κεφαλαίων που χρησιμοποιεί η γεωργική εκμετάλλευση εξαρτάται από:

- τη χρονική διάρκεια που χρησιμοποιείται το κεφαλαιουχικό αγαθό
- το "βαθμό ασφάλειας" δηλ. τους κινδύνους, στους οποίους εκτίθεται το κεφαλαιουχικό αγαθό.
- την κατάσταση της κεφαλαιαγοράς, δηλ. τα τρέχοντα επίπεδα των επιτοκίων

Ειδικά για το κυκλοφοριακό κεφάλαιο, ο τόκος της αξίας του είναι μικρότερος:

- είτε γιατί υπολογίζεται στο χρονικό διάστημα που χρησιμοποιείται (συνήθως είναι μικρότερο του έτους)

- είτε γιατί υπολογίζεται σε χρονικό διάστημα έξι (6) μηνών σε όλες τις περιπτώσεις, για πρακτικούς λόγους.

Ο υπολογισμός του τόκου μόνιμου κεφαλαίου γίνεται με δύο τρόπους.

α) Τρόπος του σταθερού τόκου

Κατά τον τρόπο αυτό το κεφάλαιο πάνω στο οποίο υπολογίζεται ο ετήσιος σταθερός τόκος είναι το μισό του αθροίσματος της αρχικής και της υπολειμματικής αξίας του κεφαλαιουχικού αγαθού.

β) Τρόπος του μεταβαλλόμενου τόκου

Ο μεταβαλλόμενος τόκος υπολογίζεται πάντοτε στην πραγματική αξία του κεφαλαίου για κάθε συγκεκριμένο χρόνο, δηλαδή υπολογίζεται στην αξία του κεφαλαίου που απομένει, αν από την αρχική αξία αφαιρεθεί η υπολειμματική αξία και το σύνολο των αποσβέσεων για τα χρόνια που πέρασαν από την έναρξη χρήσης του κεφαλαιουχικού αγαθού.

Ο τόκος της αξίας του συντελεστή έδαφος καλύπτεται από το ενοίκιο του εδάφους, το οποίο, όπως προαναφέρθηκε, δε φθείρεται.

6.1.6 Συντήρηση και επισκευές

Είναι δαπάνη που αφορά εργασία και υλικά για τη συντήρηση μορφών μόνιμου κεφαλαίου (εκτός από το έδαφος) της γεωργικής εκμετάλλευσης, όπως κτίρια, έγγειες βελτιώσεις, γεωργικά μηχανήματα, αυτοκίνητα, εργαλεία κ.λπ. ή για την επισκευή βλαβών, ζημιών και φυσιολογικών φθορών που προκαλούνται από τη χρήση ή την παλαίωση των κεφαλαιουχικών αγαθών.

Η δαπάνη για τη συντήρηση και τη φροντίδα των μέσων παραγωγής προκύπτει από την ανάγκη της αύξησης της λειτουργικής ικανότητας και της χρονικής διάρκειας ζωής τους.

Καλή και αποτελεσματική συντήρηση των μέσων παραγωγής σημαίνει:

- Τακτική και προσεκτική επιθεώρηση των μέσων για έγκαιρη επισήμανση ενδεχόμενης βλάβης ή φθοράς.
- Άμεση επισκευή ενδεχόμενης βλάβης ή φθοράς.
- Προγραμματισμένη συντήρηση των μέσων, όπως ο κατασκευαστής ορίζει.

Δαπάνες συντήρησης και επισκευής δεν υπολογίζονται για ορισμένες μορφές κεφαλαίου όπως για ζώα και πολυετείς φυτείες, όπου στην πράξη είναι δύσκολος ο διαχωρισμός των δαπανών "καλλιεργητικές φροντίδες - εργασίες συντήρησης" όπως κλάδεμα, φυτοπροστασία, σιτηρέσια συντήρησης.

Η δαπάνη για συντήρηση και επισκευές υπολογίζεται:

α. Απολογιστικά

Γίνεται στο τέλος του χρόνου. Αθροίζονται πραγματικές δαπάνες που έγιναν και καταγράφηκαν τη χρονιά που πέρασε.

β. Προϋπολογιστικά

Γίνεται στην αρχή της χρονιάς κατ' εκτίμηση. Δεν είναι ακριβής τρόπος, γιατί το ύψος της δαπάνης επηρεάζεται από αστάθμητους παράγοντες.

6.1.7 Ασφάλιστρα

Η παραγωγή γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό, από πολλούς αστάθμητους παράγοντες - κινδύνους, πολλοί από τους οποίους είναι απρόβλεπτοι, ανεξέλεγκτοι και καταστροφικοί. Τέτοιοι παράγοντες είναι οι θεομηνίες, φωτιές, ατυχήματα, ασθένειες, πλημμύρες κ.λ.π.

Για την αντιμετώπιση ζημιών από τέτοιους κινδύνους ο παραγωγός επιβαρύνεται με έκτακτες και συνήθως πολύ υψηλές δαπάνες, για να συνεχίσει τη διαδικασία της παραγωγής. Τις δαπάνες αυτές ο παραγωγός, συνήθως, ή δεν μπορεί να τις καταβάλει με δικά του μέσα ή τις καταβάλλει σε βάρος των παραγωγικών δραστηριοτήτων της εκμετάλλευσής του.

Λύση στο παραπάνω πρόβλημα φαίνεται να δίνει η ασφάλιση των διάφορων μορφών πάγιου κεφαλαίου, αλλά και της εσοδείας, των παραγωγικών ζώων και άλλων μορφών κυκλοφοριακού κεφαλαίου (φυσικά το έδαφος δε χρειάζεται ασφάλιση).

Για την ασφάλιση των παραπάνω μορφών κεφαλαίου ο παραγωγός καταβάλλει, κάθε χρόνο, ένα χρηματικό ποσό, το ασφάλιστρο, σε διάφορους ασφαλιστικούς φορείς δημόσιους ή ιδιωτικούς. Σε αντάλλαγμα, οι φορείς αυτοί αναλαμβάνουν την υποχρέωση να αποζημιώνουν τον παραγωγό, σε περίπτωση που μια σχετική μορφή κεφαλαίου υποστεί κάποια ζημιά ή καταστροφή από αιτίες που περιλαμβάνονται στην ασφαλιστική τους συμφωνία

και μέχρι το ύψος της αποζημίωσης που προβλέπεται στη συμφωνία αυτή.

Στη χώρα μας, οι γεωργικές ασφαλίσσεις παρέχονται από τον Οργανισμό Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛΓΑ). Η Αγροτική Τράπεζα καλύπτει ορισμένους από τους κινδύνους με τη σύναψη ασφαλιστηρίων συμβολαίων.

Ανεξάρτητα αν στην πραγματικότητα δαπανούνται ή όχι χρήματα για την ασφάλιση του κεφαλαίου σε μια γεωργική εκμετάλλευση, πρέπει πάντοτε να υπολογίζεται μια σχετική δαπάνη και να συμμετέχει στη διαμόρφωση του κόστους των παραγομένων προϊόντων. Στην περίπτωση αυτή το ασφάλιστρο κυμαίνεται περίπου στο 2% για τα κτίρια, τις έγχειες βελτιώσεις και τα μηχανήματα.

6.1.8 Δαπάνες υλικών

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνεται η αξία των υλικών μιας χρήσεως, που ανήκουν στους συντελεστές παραγωγής.

Τα κυριότερα είναι:

- σπόροι
- λιπάσματα
- καύσιμα
- πολλαπλασιαστικό υλικό
- γεωργικά και κτηνιατρικά φάρμακα
- ζωοτροφές
- λιπαντικά
- δικαιώματα βοσκής
- λοιπά αναλώσιμα υλικά.

6.1.9 Φόροι

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται:

- όλοι οι φόροι
- τα τέλη
- οι εισφορές

- τα χαρτόσημα κ.λπ. που υποχρεούνται να καταβάλει ο υπεύθυνος διαχειριστής της γεωργικής εκμετάλλευσης και αφορούν φυσικά τη λειτουργία της.

Οι φόροι υπολογίζονται σε ετήσια βάση και δεν πρέπει να συγχέονται με τα έξοδα και τους φόρους της οικογένειας του αρχηγού της γεωργικής εκμετάλλευσης.

6.1.10 Γενικά έξοδα

Σε αυτή την κατηγορία δαπανών περιλαμβάνονται γενικές δαπάνες, που δε συμπεριλήφθηκαν σε μία από τις προηγούμενες κατηγορίες δαπανών και αφορούν το σύνολο της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Στα γενικά έξοδα υπάγονται οι δαπάνες:

- ηλεκτρισμού
- ύδρευσης
- ΟΤΕ
- θέρμανσης
- διάφορα γενικά και έκτακτα έξοδα που αφορούν τη γεωργική εκμετάλλευση.

Ο επιμερισμός των γενικών δαπανών στους διάφορους κλάδους γίνεται κατ' εκτίμηση με τις μεθόδους:

- α. της ακαθαρίστου προσόδου (έσοδα)
- β. του κατεχόμενου χώρου
- γ. του χρόνου δέσμευσης από κάθε κλάδο παραγωγής.

6.2 Διάκριση παραγωγικών δαπανών

Οι παραγωγικές δαπάνες που εξετάστηκαν προηγουμένως διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες με βάση ορισμένα κριτήρια. Οι σπουδαιότερες από τις κατηγορίες αυτές είναι:

6.2.1 Σταθερές και μεταβλητές δαπάνες

6.2.1.1 Σταθερές δαπάνες

Είναι οι δαπάνες παραγωγής, οι οποίες είναι ανεξάρτητες από την ποσότητα του προϊόντος που παράγεται. Δηλαδή, το ύψος των δαπανών αυτών μένει σταθερό, όταν αυξάνεται ή μειώνεται η ποσότητα του προϊόντος που παράγεται κατά τη διάρκεια μιας παραγωγικής διαδικασίας.

Οι σταθερές δαπάνες είναι οι δαπάνες που δεν μπορεί ούτε να αυξηθεί ούτε να μειώσει ούτε και να αποφύγει ο παραγωγός, εκτός αν προχωρήσει σε ριζική αναδιοργάνωση της επιχείρησής του. Τέτοιες δαπάνες είναι:

- το ενοίκιο του εδάφους
- οι αποσβέσεις
- η συντήρηση - επισκευή
- τα ασφάλιστρα
- οι τόκοι σταθερού κεφαλαίου
- η αμοιβή εργασίας (μόνιμο προσωπικό - τεκμαρτή εργασία)
- τα γενικά έξοδα

6.2.1.2 Μεταβλητές δαπάνες

Είναι οι δαπάνες παραγωγής, οι οποίες συνδέονται με την ποσότητα του προϊόντος που παράγεται.

Σε αυτή την κατηγορία δαπανών περιλαμβάνονται οι δαπάνες εκείνες που αφορούν μέσα παραγωγής, η ποσότητα των οποίων μπορεί να αυξομειώνεται σε σύντομο χρονικό διάστημα, χωρίς να αλλάζει η δομή της γεωργικής εκμετάλλευσης. Μεταβλητές δαπάνες είναι:

- η αμοιβή εργασίας του μη μόνιμου προσωπικού
- η αξία των αναλώσιμων υλικών (λιπάσματα, φάρμακα, σπόροι, ζωοτροφές κ.λπ.)
- η ξένη μηχανική και ζωική εργασία και λοιπές επιβαρύνσεις από τις αμοιβές σε τρίτους για την παροχή υπηρεσιών (μεταφορικά, ζυγιστικά κ.λπ.)
- οι τόκοι του κυκλοφοριακού κεφαλαίου.

6.2.2 Καταβαλλόμενες και μη καταβαλλόμενες δαπάνες

Καταβαλλόμενες είναι οι δαπάνες σε χρήμα ή σε είδος που καταβάλλονται σε τρίτους. Σε μία γεωργική εκμετάλλευση υπάρχουν δαπάνες παραγωγής, οι οποίες υπολογίζονται μεν στο κόστος παραγωγής των προϊόντων που παράγονται, δεν καταβάλλονται όμως σε τρίτους. Οι δαπάνες αυτές λέγονται μη καταβαλλόμενες, σε αντίθεση με τις καταβαλλόμενες. Μη καταβαλλόμενες δαπάνες είναι:

- η αμοιβή εργασίας του παραγωγού και των μελών της οικογένειάς του.
- το ενοίκιο του ιδίου (ιδιόκτητου) εδάφους
- οι τόκοι του ιδίου κεφαλαίου.

Όλες οι υπόλοιπες δαπάνες είναι καταβαλλόμενες.

Οι μη καταβαλλόμενες δαπάνες παραμένουν ως εισόδημα των ιδίων των παραγωγών.

6.2.3 Χρηματικές και μη χρηματικές δαπάνες

Χρηματικές δαπάνες είναι οι δαπάνες σε χρήμα που καταβάλλονται σε τρίτους.

Μη χρηματικές δαπάνες είναι όλες οι υπόλοιπες δαπάνες της γεωργικής εκμετάλλευσης που υπολογίζονται κατά την εξαγωγή των οικονομικών αποτελεσμάτων της (οι μη καταβαλλόμενες δαπάνες), περιλαμβανομένων και αυτών που καταβάλλονται σε είδος.

Οι χρηματικές δαπάνες διαφέρουν από τις καταβαλλόμενες σε τρίτους, που αναφέρθηκαν στο 6.2.2, κατά την αξία των δαπανών που καταβάλλονται σε είδος.

Μη χρηματικές - καταβαλλόμενες σε είδος δαπάνες συνήθως είναι:

- εργατικά συλλογής ελαιοκάρπου, όταν η αμοιβή καταβάλλεται σε καρπό ή σε ελαιόλαδο
- δαπάνες σύνθλιψης του ελαιοκάρπου (τα ελαιοτριβεία κατά κανόνα αμείβονται σε είδος, δηλ. ανάλογη ποσότητα λαδιού).
- δαπάνες θεριζοαλωνισμού, το λεγόμενο "δικαίωμα" της μηχανικής εργασίας του θεριζοαλωνισμού.

6.2.4 Παθητικές και ενεργητικές δαπάνες

Παθητικές δαπάνες είναι οι δαπάνες που πραγματικά καταβάλλονται σε χρήμα ή σε είδος, εξαιτίας της χρησιμοποίησης από την εκμετάλλευση ξένων συντελεστών παραγωγής, στους ιδιοκτήτες των συντελεστών αυτών, από το διαχειριστή της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Οι παθητικές δαπάνες καλούνται και εμφανείς (φανερές) δαπάνες και είναι αυτές που ουσιαστικά μειώνουν το εισόδημα του γεωργού.

Στις παθητικές δαπάνες περιλαμβάνονται:

- το ενοίκιο του ξένου εδάφους που χρησιμοποιεί η εκμετάλλευση
- η αμοιβή της ξένης εργασίας
- η αξία των αναλώσιμων υλικών
- οι τόκοι του ξένου κεφαλαίου
- οι αποσβέσεις
- τα ασφάλιστρα
- η συντήρηση

Ενεργητικές δαπάνες είναι οι αμοιβές ή οι επιβαρύνσεις από τη χρησιμοποίηση των συντελεστών της παραγωγής, οι οποίοι ανήκουν στη γεωργική εκμετάλλευση (ονομάζονται και μη εμφανείς).

Επομένως, οι ενεργητικές δαπάνες δεν αποτελούν πραγματικές δαπάνες, αφού δεν πληρώνονται σε τρίτους, αλλά τεκμαρτές δαπάνες. Έχουν ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα για τις οικογενειακού τύπου γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

Στις ενεργητικές δαπάνες ανήκουν:

- το ενοίκιο του εδάφους που ανήκει στη γεωργική εκμετάλλευση η αμοιβή της οικογενειακής εργασίας
- οι τόκοι του κεφαλαίου της εκμετάλλευσης
- η αξία των ιδιοπαραγόμενων προϊόντων, όπως ζωοτροφές, κοπριά, σπόροι.

Τονίζεται στο σημείο αυτό, ότι, ανεξάρτητα από το χαρακτηρισμό και την ταξινόμηση των παραγωγικών δαπανών, πρέπει οπωσδήποτε όλες οι δαπάνες να συνυπολογίζονται κανονικά στο κόστος παραγωγής και τα οικονομικά αποτελέσματα των εκμεταλλεύσεων.

Περίληψη

Οι βασικές παραγωγικές δαπάνες, οι οποίες λέγονται και συστατικά στοιχεία του κόστους παραγωγής, είναι αυτές που επιβαρύνουν το κόστος των παραγόμενων προϊόντων. Έτσι, τα γεωργικά προϊόντα επιβαρύνονται ως εξής:

- από το έδαφος με το ενοίκιό του, τεκμαρτό ή καταβαλλόμενο
- από την εργασία με το ωρομίσθιο ή ημερομίσθιο
- από το κεφάλαιο με τους τόκους που αντιστοιχούν στο κεφάλαιο αυτό
- από τη φθορά των κεφαλαιουχικών αγαθών με την απόσβεση
- από την επισκευή, συντήρηση και τα ασφάλιστρα.

Επίσης, τα γεωργικά προϊόντα επιβαρύνονται κατά ένα μέρος:

- από τη μηχανική και ζωική εργασία με δαπάνη που έγινε για την εκτέλεση αντίστοιχων εργασιών, και
- από τα αναλώσιμα υλικά και τους φόρους αυτών.

Οι παραγωγικές δαπάνες ταξινομούνται με διάφορους τρόπους σε κατηγορίες όπως: ενεργητικές και παθητικές, καταβαλλόμενες και μη καταβαλλόμενες, χρηματικές και μη χρηματικές, σταθερές και μεταβλητές.

Η ταξινόμηση αυτή γίνεται για:

- ακριβή εκτίμηση των παραγωγικών δαπανών
- ανάλυση των παραγωγικών δαπανών
- υπολογισμό οικονομικών αποτελεσμάτων κ.λπ.

Ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών

Βάλτε σε κύκλο το γράμμα (α έως ε) της πρότασης ή φράσης που συμπληρώνει με τη μεγαλύτερη ακρίβεια και πληρότητα την κύρια πρόταση ή φράση.

1. Τεκμαρτό ενοίκιο είναι το ενοίκιο του εδάφους το οποίο:
 - α. καταβάλλεται αποκλειστικά σε είδος
 - β. υπολογίζεται στις δαπάνες παραγωγής, χωρίς να καταβάλλεται
 - γ. καταβάλλεται, όπως όλες οι δαπάνες παραγωγής
 - δ. υπολογίζεται και καταβάλλεται αποκλειστικά σε χρήμα.
2. Το ύψος του τεκμαρτού ενοικίου του εδάφους προσδιορίζεται με βάση:
 - α. την αξία του εδάφους, γύρω στο 4-5%
 - β. τα ενοίκια που πληρώνονται για παρόμοια εδάφη στην περιοχή
 - γ. τα χαρακτηριστικά του εδάφους (θέση, γονιμότητα κ.λπ.)
 - δ. όλα τα παραπάνω.
3. Εργατικό δυναμικό μιας γεωργικής εκμετάλλευσης είναι το σύνολο:
 - α. των ξένων εργατών που απασχολεί μόνιμα η ΓΕ
 - β. των ανθρώπων που απασχολούνται στις εργασίες της ΓΕ
 - γ. της οικογενειακής εργασίας
 - δ. των ξένων εργατών που απασχολεί εποχιακά η ΓΕ.
4. Αμοιβή εργασίας κατ' αποκοπή γίνεται με βάση:
 - α. το μέγεθος του έργου που εκτελείται
 - β. το είδος του έργου
 - γ. το χρόνο εκτέλεσης του έργου
 - δ. το μέγεθος και είδος του έργου που εκτελείται.
5. Η αμοιβή εργασίας στη γεωργία υπολογίζεται σε:
 - α. ημερομίσθιο
 - β. μηνιαίο μισθό
 - γ. ωρομίσθιο
 - δ. ετήσια αμοιβή
 - ε. όλα τα παραπάνω

6. Στις δαπάνες μηχανικής εργασίας περιλαμβάνονται:
 - α. τα δικαιώματα θεριζοαλωνισμού
 - β. η δαπάνη μεταφοράς γεωργικών προϊόντων με ίδια μέσα της ΓΕ
 - γ. η δαπάνη χειρισμού των μηχανημάτων της ΓΕ για περιποίηση φυτών
 - δ. η αμοιβή του χειριστή στην α και β περίπτωση.
7. Η απόσβεση συνήθως υπολογίζεται για:
 - α. μία μέρα
 - β. ένα μήνα
 - γ. ένα εξάμηνο
 - δ. ένα χρόνο.
8. Απόσβεση, συνήθως, υπολογίζεται για:
 - α. το έδαφος
 - β. τα αναλώσιμα υλικά
 - γ. τα πάγια περιουσιακά στοιχεία της ΓΕ
 - δ. τα μικροεργαλεία της ΓΕ.
9. Η επιβάρυνση της γεωργικής παραγωγής με τόκους κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται στη ΓΕ δικαιολογείται, διότι ο επιχειρηματίας παραγωγός χάνει εισοδήματα από:
 - α. απώλεια τόκων
 - β. χαμηλές τιμές των προϊόντων
 - γ. εύκολη φθορά των γεωργικών προϊόντων
 - δ. υψηλές δαπάνες συντήρησης των γεωργικών μηχανημάτων.
10. Η συντήρηση είναι δαπάνη που αφορά:
 - α. τα αναλώσιμα υλικά
 - β. το έδαφος
 - γ. τα εργαλεία
 - δ. τις μορφές μόνιμου κεφαλαίου (εκτός από το έδαφος).
11. Η δαπάνη για επισκευή και συντήρηση υπολογίζεται απολογιστικά:
 - α. στην αρχή του χρόνου
 - β. στα μισά του χρόνου
 - γ. στο τέλος του χρόνου
 - δ. οποιαδήποτε μέρα του χρόνου.

12. Η γεωργική παραγωγή ασφαρίζεται σήμερα στη χώρα μας από:
 - α. την Εθνική Τράπεζα
 - β. τον Οργανισμό Βάμβακος και Καπνού
 - γ. τον ΕΛΓΑ
 - δ. την ΠΑΣΕΓΕΣ.
13. Τα ασφάλιστρα της γεωργικής παραγωγής πληρώνονται άμεσα από:
 - α. τον παραγωγό και ιδιοκτήτη της ΓΕ
 - β. το καταναλωτικό κοινό
 - γ. τον έμπορο του γεωργικού προϊόντος
 - δ. τις παραγωγικές δραστηριότητες της ΓΕ.
14. Στους φόρους μιας ΓΕ περιλαμβάνονται:
 - α. ο φόρος εισοδήματος του ιδιοκτήτη της ΓΕ
 - β. τα τέλη κυκλοφορίας των μεταφορικών μέσων της ΓΕ
 - γ. τα τέλη κυκλοφορίας του ΕΙΧ αυτοκινήτου του ιδιοκτήτη της ΓΕ
 - δ. τα τέλη κυκλοφορίας των ξένων μηχανημάτων που εργάζονται στη ΓΕ.
15. Στα γενικά έξοδα μιας ΓΕ ανήκουν η:
 - α. άρδευση θερμοκηπίου
 - β. ύδρευση της ΓΕ
 - γ. θέρμανση θερμοκηπίου
 - δ. φωτισμός θερμοκηπίου.

Ερωτήσεις

- 1) Τι είναι το τεκμαρτό ενοίκιο και τι το καταβαλλόμενο;
- 2) Πώς υπολογίζεται η αμοιβή της εργασίας στη γεωργία;
- 3) Από ποιους παράγοντες επηρεάζεται το ύψος της αμοιβής εργασίας στη γεωργία;
- 4) Τι περιλαμβάνεται στην αμοιβή της μηχανικής και ζωικής εργασίας;
- 5) Τι είναι η απόσβεση και πού οφείλεται;
- 6) Να γράψετε και να εξηγήσετε τον τύπο με τον οποίο υπολογίζουμε την ετήσια απλή ή σταθερή απόσβεση.
- 7) Πώς δικαιολογείται η επιβάρυνση της γεωργικής εκμετάλλευσης με τόκους κεφαλαίων, στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων;
- 8) Με ποιους τρόπους υπολογίζονται οι τόκοι κεφαλαίων ως επιβάρυνση των γεωργικών προϊόντων που παράγει μια γεωργική εκμετάλλευση;
- 9) Γιατί υπάρχει στην επιβάρυνση των γεωργικών προϊόντων και η δαπάνη "συντήρηση - επισκευές", αφού υπάρχει ήδη η απόσβεση;
- 10) Για ποιους λόγους πρέπει να ασφαρίζονται τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα; Τι συμβαίνει στην πράξη;
- 11) Αναφέρετε μερικά υλικά που η αξία τους ανήκει στην επιβάρυνση "δαπάνες υλικών".
- 12) Τι είναι οι σταθερές δαπάνες; Ποια η σημασία τους για τον παραγωγό; Ποιες είναι οι σταθερές δαπάνες;
- 13) Τι είναι οι μεταβλητές δαπάνες; Ποια η σημασία τους για τον παραγωγό; Ποιες είναι οι μεταβλητές δαπάνες;

- 14) Τι είναι καταβαλλόμενες και τι μη καταβαλλόμενες δαπάνες;
- 15) Τι είναι οι χρηματικές και τι μη χρηματικές δαπάνες;

Ασκήσεις

1. Να υπολογίσετε το τεκμαρτό ενοίκιο 1 στρέμματος εδάφους μιας γεωργικής εκμετάλλευσης 60 στρεμμ. ίδιας ποιότητας, εκ των οποίων τα 40 στρ. ενοικιάζονται προς 1.200 ευρώ το χρόνο.
2. Να βρείτε τη συνολική επιβάρυνση από το έδαφος μιας γεωργικής εκμετάλλευσης 50 στρεμμάτων, της οποίας το έδαφος αξίζει 900 ευρώ το στρέμμα.
3. Να βρείτε την επιβάρυνση από την αμοιβή εργασίας ενός στρέμματος καπνού, με τα παρακάτω στοιχεία:
α. οικογενειακή εργασία 200 ώρες
β. ξένη εργασία 50 ώρες
Αμοιβή εργασίας = 1,20 ευρώ / ώρα
4. Να βρείτε την επιβάρυνση από την αμοιβή εργασίας ενός στρέμματος κριθαριού, με τα παρακάτω στοιχεία:
α. οικογενειακή εργασία 4 ώρες
β. ξένη εργασία 2,5 ώρες
Αμοιβή εργασίας = 1,20 ευρώ / ώρα
5. Να βρείτε την επιβάρυνση από την αμοιβή εργασίας ενός στρέμματος οιναμπέλου με τα παρακάτω στοιχεία:
α. οικογενειακή εργασία 78,5 ώρες
β. ξένη εργασία 2,7 ώρες
Αμοιβή εργασίας = 1,20 ευρώ / ώρα
6. Να βρείτε την επιβάρυνση από την αμοιβή εργασίας ανά κεφαλή αγελάδας γαλακτοπαραγωγής, με τα παρακάτω στοιχεία:
α. οικογενειακή εργασία 150 ώρες
β. ξένη εργασία 31 ώρες
Αμοιβή εργασίας = 1,80 ευρώ / ώρα
7. Γεωργική εκμετάλλευση 30 στρεμμ., με πορτοκάλια, πραγματοποίησε την περασμένη χρονιά τις καλλιεργητικές φροντίδες που ακολουθούν με ξένη μηχανική εργασία, όπως παρακάτω. Να βρείτε την επιβάρυνση της παραγωγής από ξένη μηχανική εργασία:

φρεζάρισμα	1°	10'	με αμοιβή	22 ευρώ/ώρα
"	2°	20'	"	"
"	3°	20'	"	"
"	4°	10'	"	"
ψεκασμός	1 ^{ος}	20'	"	"
"	2 ^{ος}	20'	"	"
"	3 ^{ος}	30'	"	"
"	4 ^{ος}	10'	"	"
ζιζανιοκτονία		10'	"	"

8. Να βρεθεί η ετήσια απόσβεση (με τη μέθοδο της σταθερής απόσβεσης) ελκυστήρα, του οποίου η αξία αγοράς είναι 16.500 ευρώ, όταν εκτιμάται ότι η ζωή του θα είναι 20 χρόνια και μετά την πάροδο των χρόνων αυτών θα πουληθεί 1.800 ευρώ.
 9. Να βρεθεί η ετήσια απόσβεση ανά στρέμμα ενός στραγγιστικού καναλιού, αξίας κατασκευής 1.200 ευρώ, αν χρησιμοποιηθεί για 40 χρόνια και η έκταση που θα εξυπηρετεί είναι 50 στρεμ.
 10. Να υπολογισθεί η ετήσια απόσβεση, με την μέθοδο της απλής ή σταθερής απόσβεσης, αποθήκης 100 τ.μ., που κατασκευάστηκε πριν από 10 χρόνια, με πιθανή διάρκεια ζωής 40 χρόνια, η οποία για να ανακατασκευασθεί, θα κοστίσει 60 ευρώ το τετρ. μέτρο.
 11. Να υπολογισθεί η ετήσια, σταθερή απόσβεση αντλίας, που αγοράστηκε πριν από 5 χρόνια και που για να την αγοράσουμε σήμερα καινούρια, κοστίζει 1.800 ευρώ. Η αντλία εκτιμάται ότι θα ζήσει παραγωγικά 10 χρόνια και στο τέλος της παραγωγικής της ζωής δε θα έχει καμία αξία.
 12. Γεωργική εκμετάλλευση διαθέτει τις παρακάτω μορφές μόνιμου κεφαλαίου, που χρησιμοποιεί για όλους τους κλάδους που αναπτύσσει:

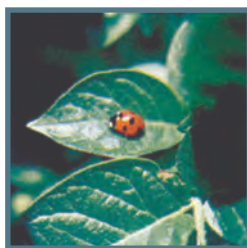
α. ημιαρτεσιανό	αξίας	150 ευρώ
β. αποθήκη	αξίας	120 ευρώ
γ. ελκυστήρα	αξίας	6.000 ευρώ
δ. παρελκόμενα ελκυστ.	αξίας	1.800 ευρώ
- Να υπολογισθεί η ετήσια επιβάρυνση της ΓΕ με τους τόκους των παραπάνω μορφών πάγιου κεφαλαίου, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο του σταθερού τόκου και το τρέχον επιτόκιο.

13. Να υπολογισθεί στις μορφές πάγιου κεφαλαίου της προηγούμενης άσκησης το ποσό συντήρησης που αντιστοιχεί σε αυτές, όταν για:
- συντήρηση εγγείων βελτιώσεων και κτιρίων χρησιμοποιείται συντελεστής 1% της αξίας αντικατάστασής τους
 - συντήρηση γεωργικών μηχανημάτων χρησιμοποιείται συντελεστής 3% της αξίας αντικατάστασής τους
14. Να ταξινομήσετε στις αντίστοιχες κατηγορίες συντελεστών παραγωγής, τις παρακάτω δαπάνες:
- α. το ενοίκιο του ιδίου εδάφους
 - β. την αμοιβή της ξένης εργασίας
 - γ. τους τόκους του κυκλοφοριακού κεφαλαίου
 - δ. την αμοιβή της ξένης μηχανικής εργασίας
 - ε. τις αποσβέσεις του ιδίου κεφαλαίου
 - στ. τις δαπάνες αγοράς υλικών.
15. Να βρείτε την ετήσια συνολική επιβάρυνση γεωργικής εκμετάλλευσης από απόσβεση και τόκους, που χρησιμοποιεί γεωργικό ελκυστήρα για 4η χρονιά (έχει ήδη χρησιμοποιηθεί 3 χρόνια), με τα παρακάτω στοιχεία:
- AA = 16.800 ευρώ, YA = 1.800 ευρώ,
πιθανά χρόνια χρησιμοποίησης του γεωργικού ελκυστήρα = 17.
Μέσο ετήσιο επιτόκιο = 10%.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο

Υπολογισμός
παραγωγικών
δαπάνων
κλάδων
φυτικής
και ζωικής
παραγωγής
των γεωργικών
εκμεταλλεύσεων

Υπολογισμός παραγωγικών δαπάνων κλάδων φυτικής και ζωικής παραγωγής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων

.....

7.1 Κλάδοι Φυτικής Παραγωγής

Παραγωγικές δαπάνες και επομένως κόστος παραγωγής προϊόντων φυτικής παραγωγής υπολογίζονται συνήθως, για τους κλάδους εκείνους, τα προϊόντα των οποίων συναντούμε σε τοπικές, εθνικές και διεθνείς αγορές.

Για να υπολογίσουμε το σύνολο των παραγωγικών δαπανών των προϊόντων ενός κλάδου φυτικής παραγωγής, συμπληρώνουμε (ή συντάσσουμε) για να διευκολυνθούμε τους συνημμένους πίνακες 1 - 6.

1. Ο πίνακας 1 είναι το ημερολόγιο εργασίας και παραγωγής. Περιέχει αναγκαία τεχνικά και οικονομικά στοιχεία του κλάδου παραγωγής, καταγεγραμμένα από τον παραγωγό ημερολογιακά, από την έναρξη της πρώτης καλλιεργητικής φροντίδας μέχρι την ημέρα που το παραγόμενο προϊόν είναι έτοιμο για την αγορά.

Ο πίνακας συμπληρώνεται σταδιακά, με την καταγραφή κάθε καλλιεργητικής φάσης και φυσικά ολοκληρώνεται με τη λήξη του παραγωγικού κύκλου του συγκεκριμένου κλάδου.

Πίνακας 1
Ημερολόγιο εργασίας, υλικών και παραγωγής 1 στρ.

Ημερομ. (ή από μέγρι)	Είδος εργασίας	Ανθρώπινη			Μηχανική							Χρησιμ. Υλικά		Παραγωγή ζλγ.	
		Οικογ.		Ξένη	Ιδία σε ώρες				Ξένη			Υλικά			
		ώρες	ευρώ	ώρες	ευρώ	ελκ.	Φρέζα	λιπ.	ψεκ.	αρθ.	ώρες	ευρώ	ζλγ.		ευρώ
	Κλάδεμα χειμερινό														
	Σκάλισμα														
	Φρεζ/σμα 1 ^ο														
	» 2 ^ο														
	» 3 ^ο														
	» 4 ^ο														
	Λίπανση βα- σική λίπασμα														
	Λίπανση επιφ. λίπασμα														
	Ψεκάσιός 1 ^{ος}														
	» 2 ^{ος}														
	» 3 ^{ος}														
	» 4 ^{ος}														

συνεχίζεται

Αναλυτικότερα, στον πίνακα 1 καταγράφονται:

- όλες οι καλλιεργητικές εργασίες, ημερολογιακά
 - η εργασία που διατέθηκε οικογενειακή και ξένη, ανθρώπινη και μηχανική, με την αξία της αμοιβής της
 - τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν, καθώς και η αξία τους
 - τέλος, στην αντίστοιχη θέση (συγκομιδή) καταγράφεται η ποσότητα του προϊόντος που παράγεται σε κιλά, λίτρα, τεμάχια, κ.λπ.
2. Με τη λήξη του παραγωγικού κύκλου του κλάδου παραγωγής, συμπληρώνεται από τον παραγωγό ο ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Στον πίνακα αυτό καταγράφονται ορισμένα γενικά και απογραφικά στοιχεία οικονομικής φύσεως

Εικόνα 7.1

Καλλιέργεια εσπεριδοειδών

του κλάδου παραγωγής.

3. Για πολυετείς καλλιέργειες (δενδρώνες, αμπέλι κ.λπ.) συμπληρώνεται από τον παραγωγό ο ΠΙΝΑΚΑΣ 3.

Ο πίνακας αυτός δείχνει την αξία των συντελεστών παραγωγής που ενσωματώθηκαν στο φυτικό κεφάλαιο, από την έναρξη της εγκατάστασης της φυτείας μέχρι το έτος, κατά το οποίο η ακαθάριστη πρόσοδος της πολυετούς φυτείας καλύπτει τις ετήσιες καλλιεργητικές δαπάνες της. Αν προ-

σθέσουμε την αξία των συντελεστών παραγωγής που ενσωματώθηκαν από την έναρξη της εγκατάστασης μέχρι το έτος που η ακαθάριστη πρόσδοδος καλύπτει τις ετήσιες καλλιεργητικές δαπάνες, βρίσκουμε την αρχική αξία της πολυετούς καλλιέργειας, με βάση την οποία υπολογίζονται οι ετήσιες σταθερές δαπάνες. Η συμπλήρωση του πίνακα 3 είναι αρκετά δύσκολη, αφού οι παραγωγοί στην Ελλάδα σπάνια κρατούν σχετικούς λογαριασμούς. Στην περίπτωση αυτή, λύση δίνουν οι αρμόδιες υπηρεσίες (π.χ. Δ/νση γεωργίας) με τις εκτιμήσεις ειδικών.

4. Στον ΠΙΝΑΚΑ 4 καταγράφονται στοιχεία, με τα οποία, όταν γίνει επεξεργασία τους, μπορούμε να υπολογίσουμε τις ετήσιες δαπάνες (απόσβεση, τόκος, συντήρηση, ασφάλιστρα) όλων των μορφών του σταθερού κεφαλαίου που αναφέρονται στον πίνακα αυτό.
5. Στον ΠΙΝΑΚΑ 5 ουσιαστικά, μεταφέρονται από τους πίνακες 1 - 4, οι δαπάνες παραγωγής κατά φάσεις παραγωγικής διαδικασίας και συνολικά κατά κλάδο παραγωγής.
6. Τέλος, αντί του πίνακα 5 μπορεί να συνταχθεί και να συμπληρωθεί ο ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Στον πίνακα αυτό υπολογίζονται οι δαπάνες παραγωγής κατά συντελεστή παραγωγής.

Ο πίνακας 6 προκύπτει από τους πίνακες 1 - 4, όπως και ο προηγούμενος. Προτιμάται από τον πίνακα 5, γιατί μας εμφανίζει καθαρά τη συμμετοχή κάθε συντελεστή παραγωγής (έδαφος, εργασία, κεφάλαιο) στη διαμόρφωση του συνολικού ύψους των δαπανών παραγωγής.

Πάντως, το τελικό αποτέλεσμα του ύψους των δαπανών, τόσο του πίνακα 5 όσο και του πίνακα 6, είναι το ίδιο.

Παράδειγμα υπολογισμού συνολικών παραγωγικών δαπανών 1 στρέμματος του κλάδου σιταριού.

Να υπολογισθεί το σύνολο των παραγωγικών δαπανών 1 στρέμματος σιταριού με τα παρακάτω στοιχεία, που πήραμε από τους πίνακες 1,2, και 4 που τηρούνται στη γεωργική εκμετάλλευση του κ. Παραγωγίδη: Έδαφος ιδιόκτητο αξίας 352,16 ευρώ/στρ. (επιτόκιο για το έδαφος 4%) δαπανήθηκαν 3 ώρες ανδρικής οικογενειακής εργασίας και 4 ώρες ξένης ανδρικής εργασίας. Αμοιβή ανδρικής εργασίας Χ 0,88 ευρώ/ώρα.

Χρησιμοποιήθηκαν: Λιπάσματα αξίας	5,58 ευρώ
Φάρμακα αξίας	1,47 ευρώ
Κάυσιμα - λιπαντικά αξίας	1,03 ευρώ
Λοιπά αναλώσιμα αξίας	3,52 ευρώ

Η αξία της ξένης μηχανικής εργασίας ήταν 10,27 ευρώ και η ετήσια δαπάνη του σταθερού κεφαλαίου (απόσβεση, συντήρηση κ.λ.π.) ήταν 2,05 ευρώ.

Με τα παραπάνω στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας, εργαζόμαστε στον πίνακα 6 και βρίσκουμε το σύνολο των παραγωγικών δαπανών για 1 στρέμμα σιταριού. Έτσι έχουμε:

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ 1 στρ. Σιταριού

I. ΕΔΑΦΟΣ

1. Ενοίκιο ιδίου εδάφους 352,16 X 4%	14,09
2. Ενοίκιο ξένου εδάφους	
Σύνολο δαπανών εδάφους	14,09

II. ΕΡΓΑΣΙΑ

1. Αμοιβή οικог. εργασίας 3 ώρες X0,88 ευρώ/ώρα	2,64
2. Αμοιβή ξένης ανδρ. εργασίας 4 ώρες X0,88 ευρώ/ώρα	3,52
Σύνολο δαπανών εργασίας	6,16

III. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. Λιπάσματα	5,58
2. Φάρμακα	1,47
3. Καύσιμα - λιπαντικά	1,03
4. Λοιπά αναλώσιμα	3,52
5. Ξένη μηχανική εργασία	10,27
6. Τόκος κυκλοφοριακού κεφ. =	21,86 χ 10%/2 = 1,09
7. Ετήσια σταθερή δαπάνη κεφ. (αποσβ., συντήρηση κ.λπ.)	2,29
Σύνολο δαπανών κεφαλαίου	25,25

ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ = I + II + III = 14,09 + 6,16 + 25,25 = 45,50 ευρώ

Πίνακας 2*Γενικά και απογραφικά στοιχεία του κλάδου*

<i>Γενικά στοιχεία</i>	<i>Ευρώ</i>
1. Ενοίκιο (ευρώ/στρ.)	
2. Ασφαλιστικές αποζημιώσεις (ευρώ)	
3. Επιδοτήσεις (ευρώ)	
4. Τιμή προϊόντος (ευρώ/χλγ.)	
5. Φόροι παραγωγής (ΕΛΓΑ κ.λπ.) (ευρώ)	
6. Αρδευτικά τέλη (ευρώ/στρ.)	

Απογραφή σταθερού κεφαλαίου που χρησιμοποιείται ολικά ή μερικά (1)

Είδος κεφαλαίου	Έτος αγοράς (ή κατασκευής)	Αρχική αξία αντικατάστασης (ευρώ)	Διάρκεια οικον. ζωής (έτη)
1) Έγχειρες βελτιώσεις α) β)			
2) Γεωργικά κτίσματα α) β)			
3) Μηχ/τα & εργαλεία α) β) γ) δ)			

(1) Γίνεται επιμερισμός της αξίας για το συγκεκριμένο κλάδο. Ο επιμερισμός αυτός γίνεται ως εξής: για τα μεν μηχανήματα και εργαλεία με βάση το χρόνο απασχόλησης (ωρών), για τις δε έγχειρες βελτιώσεις και τα κτίρια με βάση το χώρο, χρόνο ή ποσοστό χρησιμοποίησης για όλη τη χρονιά

(εννοείται ότι και στις δύο περιπτώσεις έχουμε σχέση χρησιμοποίησης στον κλάδο προς συνολική χρησιμοποίηση).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Δαπάνες εγκατάστασης και δημιουργίας φυτείας
Υπολογισμός αξίας φυτείας 1 στρ. με βάση τις δαπάνες εγκατάστασης και περιποιήσεων μέχρι την έναρξη απόσβεσης.

1 ^ο έτος	Ευρώ
1. Δαπάνες εγκατάστασης, ήτοι: Οργώματα Φρεζαρίσματα Χάραξη και φύτευση φυτών Αξία φυτών 2. Δαπάνες περιποιήσεων, ήτοι: Φρεζαρίσματα Λιπάνσεις Ψεκασμοί Αρδεύσεις Τοποθέτηση υποστηριγμάτων 3. Τόκος δαπανών εγκατάστασης για 1 έτος 4. Τόκος δαπανών περιποιήσεων για ½ έτος 5. Ενοίκιο εδάφους Α. Συνολική δαπάνη 1 ^{ου} έτους (1+2+3+4+5) Β. Παραγωγή 1 ^{ου} έτους: χλγ Γ. Αξία 1ου έτους (Α-Β)	
2 ^ο έτος	
1. Δαπάνες εγκατάστασης, ήτοι: Εμβολιασμός Συμπλήρωση κενών φυτείας Υποστύλωση 2. Δαπάνες περιποιήσεων, ήτοι: Φρεζαρίσματα Λιπάνσεις	

(συνέχεια του πίνακα 3)

Ψεκασμοί Αρδεύσεις Κλαδέματα (χειμερινά - θερινά) 3. Αξία φυτείας 1 ^{ου} έτους 4. Τόκοι δαπ. εγκατάστασης 2 ^{ου} έτους για 1 έτος 5. Τόκοι δαπανών περιποιήσεων για ½ έτος 6. Τόκοι αξίας φυτείας 1 ^{ου} έτους για 1 έτος 7. Ενοίκιο εδάφους Α. Συνολική δαπάνη 2 ^{ου} έτους (1+2+3+4+5+6+7) Β. Παραγωγή 2 ^{ου} έτους: χλγ Γ. Αξία 2 ^{ου} έτους (Α-Β)	
---	--

3 ^ο έτος	Ευρώ
1. Δαπάνες περιποιήσεων, ήτοι: Φρεζαρίσματα Λιπάνσεις Ψεκασμοί Αρδεύσεις Κλαδέματα (χειμερινά - θερινά) 2. Αξία φυτείας 2 ^{ου} έτους 3. Τόκοι δαπανών περιποιήσεων για ½ έτος 4. Τόκοι αξίας φυτείας 2 ^{ου} έτους για 1 έτος 5. Ενοίκιο εδάφους Α. Συνολική δαπάνη 3 ^{ου} έτους (1+2+3+4+5) Β. Παραγωγή 3 ^{ου} έτους: χλγ Γ. Αξία 3ου έτους (Α-Β)	

4 ^ο έτος	Ευρώ
1. Δαπάνες περιποιήσεων, ήτοι: Φρεζαρίσματα Λιπάνσεις Ψεκασμοί Αρδεύσεις Κλαδέματα (χειμερινά - θερινά) 2. Αξία φυτείας 3ου έτους 3. Τόκοι δαπανών περιποιήσεων για ½ έτος	

(συνέχεια του πίνακα 3)

4. Τόκοι αξίας φυτείας 3 ^{ου} έτους για 1 έτος	
5. Ενοίκιο εδάφους	
A. Συνολική δαπάνη 4 ^{ου} έτους (1+2+3+4+5)	
B. Παραγωγή 4 ^{ου} έτους: <i>χλγ</i>	
Γ. Αξία 4 ^{ου} έτους (A-B)	

*Υποσημείωση**Ο υπολογισμός των τόκων στον Πίνακα 3 γίνεται ως εξής:*

- α) Τόκοι δαπανών εγκατάστασης = δαπάνες εγκατάστασης X τρέχον επιτόκιο χορηγήσεων ΑΤΕ για μόνιμο και ημιμόνιμο κεφάλαιο,*
- β) Τόκοι αξίας φυτείας = αξία φυτείας X τρέχον επιτόκιο χορηγήσεων ΑΤΕ για μόνιμο και ημιμόνιμο κεφάλαιο,*
- γ) Τόκοι δαπανών περιποιήσεων για 6 μήνες (1/2 έτος) = δαπάνες περιποιήσεων X τρέχον επιτόκιο χορηγήσεων ΑΤΕ για κυκλοφοριακό κεφάλαιο X 1/2 έτος.*

ΠΙΝΑΚΑΣ 4*Ετήσιες δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου (σε ευρώ)*

Είδος κεφαλαίου	Αρχική αξία αντι-κατά-στασης (ευρώ)	Οικον. ζωή (έτη)	Ετήσιες δαπάνες				
			Απόσβεση	Συντήρηση	Ασφάλιστρα	Τόκος	Σύνολο ετήσιων δαπανών
1) Έγχειρες βελτιώσεις							
α)							
β)							
2) Γεωργικά κτίσματα							
α)							
β)							
3) Μηχ/τα & εργαλεία							
α)							
β)							
γ)							
δ)							

Υποσημείωση

- Αρχική αξία αντικατάστασης (2^η στήλη): είναι η αρχική αξία αγοράς ή κατασκευής σε σημερινές τιμές.
- $$\text{Απόσβεση} = \frac{\text{Αρχική αξία αντικατάστασης}}{\text{Έτη οικονομικής ζωής}}$$
- Συντήρηση για έγγειες βελτιώσεις και γεωργικά κτίσματα: 1% X αρχική αξία αντικατάστασης.
- Συντήρηση για μηχανήματα και εργαλεία: 3% X αρχική αξία αντικατάστασης.
- Συντήρηση πολυετούς φυτείας: θεωρούνται οι ετήσιες καλλιεργητικές δαπάνες και επομένως δεν περιλαμβάνεται χωριστά τέτοια ετήσια δαπάνη.
- Ασφάλιστρο για έγγειες βελτιώσεις, κτίσματα, μηχανήματα και εργαλεία: 0,1% X αρχική αξία αντικατάστασης.
- Ασφάλιστρο πολυετούς φυτείας: 0,5 X αρχική αξία αντικατάστασης.
- $$\text{Τόκος} = \frac{\text{Αρχική αξία αντικατάστασης}}{2} \times \text{τρέχον επιτόκιο μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου}$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 5*Δαπάνες παραγωγής κατά φάσεις παραγωγικής διαδικασίας*

Σύνολο		
Φάσεις παραγωγικής διαδικασίας	Ευρώ	%
1. Κλάδεμα χειμερινό		
2. Φρεζαρίσματα - σκαλίσματα		
3. Λίπανση		
4. Ζιζανιοκτονία		
5. Ψεκασμοί		
6. Αρδεύσεις		
7. Δεσίματα - κορυφολογήματα		
8. Συγκομιδή		
9. Συσκευασία - μεταφορές		
10. Ετήσιες δαπάνες, ενοίκιο, φόροι κ.λπ.		
Σύνολο		

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΤΑ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	Ευρώ	%
ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ		
I. Έδαφος		
1. Ενοίκιο ίδιου εδάφουςστρ. Xευρώ/στρ.		
2. Ενοίκιο ξένου εδάφους ” Xευρώ/στρ.		
Σύνολο δαπανών εδάφους		
II. Εργασία		
1. Αμοιβή οικογ. εργασίας ώρες Xευρώ/στρ.		
2. Αμοιβή ξένης εργασίας ώρες Xευρώ/στρ.		
Σύνολο δαπανών εργασίας		
III. Κεφάλαιο		
1. Λιπάσματα - Κοπριά		
2. Φάρμακα		
3. Υλικά συσκευασίας		
4. Καύσιμα - λιπαντικά κ.λπ.		
5. Ξένη μηχανική εργασία		
6. Λοιπά αναλώσιμα		
7. Τόκος κυκλ. κεφ. [(1+2+...+6) X επιτ. X ½](1)		
8. Ετήσιες δαπάνες φυτ. κεφ. (2)		
9. Ετήσιες δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφ. (πλην φυτ. κεφ.)		
10. Αρδευτικά τέλη		
11. Φόρος κ.λπ.		
Σύνολο δαπανών κεφαλαίου		
Σύνολο δαπανών παραγωγής (I + II + III)		

- (1) Αν και ανήκουν στο κυκλοφοριακό κεφάλαιο, δεν υπολογίζεται τόκος για αρδευτικά τέλη, φόρο κ.λπ., γιατί αυτές οι δαπάνες συνήθως καταβάλλονται στο τέλος της παραγωγικής διαδικασίας.
- (2) Στις περιπτώσεις που ο κλάδος είναι πολυετής.

7.2 Κλάδοι Ζωικής Παραγωγής

Δαπάνες παραγωγής (φυσικά και κόστος παραγωγής) για προϊόντα ζωικής κατεύθυνσης, συνήθως υπολογίζονται στις παρακάτω περιπτώσεις:

- αγελάδες γαλακτοπαραγωγής
- μόσχοι κρεατοπαραγωγής
- πρόβατα
- γίδια
- κόττες αυγοπαραγωγής
- κοτόπουλα κρεατοπαραγωγής
- χοίροι

Εικόνα 7.2
Εκτροφή χοίρων

Για να υπολογίσουμε τις δαπάνες παραγωγής προϊόντων κλάδου ζωικής παραγωγής, εργαζόμαστε όπως και για τον υπολογισμό των δαπανών προϊόντων κλάδου φυτικής παραγωγής. Έτσι:

- συμπληρώνεται ο ΠΙΝΑΚΑΣ 7 από τον παραγωγό. Ο πίνακας περιέχει τεχνικά και οικονομικά στοιχεία του κλάδου, ημερολογιακά και συνήθως αθροιστικά, κατά μήνα. Η έναρξη τήρησης των στοιχείων γίνεται είτε μετά το τέλος του ετήσιου παραγωγικού κύκλου (αγελάδες και αιγοπρόβατα γαλακτοπαραγωγής) είτε στην αρχή της διαδικασίας διατροφής (χοιροτροφία, πτηνοτροφία, κρεατοπαραγωγική βοοτροφία). Η λήξη τήρησης των στοιχείων γίνεται με τη λήψη ολόκληρης της παραγωγής σε μια χρονική περίοδο ανάλογα με τον κλάδο. Ο πίνακας συμπληρώνεται σταδιακά ανά 15 ημέρες ή ανά μήνα.

Εικόνα 7.3

Κυψέλες

- με τη λήξη της παραγωγικής περιόδου συμπληρώνεται ο ΠΙΝΑΚΑΣ 8, που είναι ακριβώς ίδιος με τον πίνακα 2 της φυτικής παραγωγής.
 - στη συνέχεια συμπληρώνεται ο ΠΙΝΑΚΑΣ 9. Στον πίνακα αυτό υπολογίζονται οι ετήσιες δαπάνες όλων των μορφών του μόνιμου κεφαλαίου. Τέλος,
 - στον ΠΙΝΑΚΑ 10 υπολογίζονται οι δαπάνες παραγωγής του κλάδου, κατά συντελεστή παραγωγής και συνολικά.
- Ο πίνακας 10 συμπληρώνεται με βάση τα στοιχεία των πινάκων 7, 8, 9.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Γενικά και απογραφικά στοιχεία του κλάδου....

Γενικά στοιχεία	Ευρώ.
1. Ενοίκιο εδάφους εγκατάστασης μονάδας 2. Ασφαλιστικές αποζημιώσεις 3. Επιδοτήσεις 4. Τιμή προϊόντος 5. Φόροι παραγωγής 6. Ύδρευση ζώων Ευρώ.	

Απογραφή σταθερού κεφαλαίου που χρησιμοποιείται ολικά ή μερικά (1)

Είδος κεφαλαίου	Έτος αγοράς ή κατασκευής	Αρχική αξία αντικατάστασης (ευρώ)	Διάρκεια οικον. ζωής (έτη)
1. Έγχειρες βελτιώσεις α) β)			
2. Γεωργικά κτίσματα α) β)			
3. Μηχ/τα & εργαλεία α) β) γ) δ)			
4. Ζώα παραγωγής α) β)			

(1) Γίνεται επιμερισμός της αξίας για το συγκεκριμένο κλάδο. Ο επιμερισμός αυτός γίνεται ως εξής: για τα μεν μηχανήματα και εργαλεία με βάση το χρόνο απασχόλησης (ώρες), για τις δε έγγειες βελτιώσεις και τα κτίρια με βάση το χώρο, χρόνο ή ποσοστό χρησιμοποίησης για όλη τη χρονιά (εννοείται ότι και στις δύο περιπτώσεις έχουμε σχέση χρησιμοποίησης στον κλάδο προς συνολική χρησιμοποίηση).

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Ετήσιες δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου (σε ευρώ)

Είδος κεφαλαίου	Αρχική αξία αντικατάστασης	Οικον. ζωή (έτη)	Ετήσιες Δαπάνες				
			Απόσβεση	Συντήρηση	Ασφάλιστρο	Τόκος	Συν. Ετήσιων δαπανών
1. Έγγειες βελτιώσεις α) β)							
2. Γεωργικά Κτίσματα α) β)							
3. Μηχαν. & εργαλ. α) β) γ) δ)							
4. Ζώα παραγωγής α) β)							
Σύνολο							

Υποσημείωση

- Αρχική αξία αντικατάστασης (2η στήλη): είναι η αρχική αξία αγοράς ή κατασκευής με σημερινές τιμές.
- Απόσβεση ζωικού κεφαλαίου: (αρχική αξία αντικατάστασης - υπολειμματική αξία)/έτη οικονομικής ζωής.

- Τόκος ζωικού κεφαλαίου: [(αρχική αξία αντικατάστασης - υπολειμματική αξία) 12] X επιτόκιο.
- Ασφάλιστρο ζωικού κεφαλαίου: αρχική αξία αντικατάστασης X 0,5%
- Απόσβεση μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου: αρχική αξία αντικατάστασης / έτη οικονομικής ζωής.
- Τόκος μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου: (αρχική αξία αντικατάστασης / 2) X επιτόκιο.
- Συντήρηση για μηχανήματα και εργαλεία: αρχική αξία αντικατάστασης X 3%.
- Συντήρηση για έγχειρες βελτιώσεις και γεωργικά κτίσματα : αρχική αξία αντικατάστασης X 1 %.
- Ασφάλιστρο για έγχειρες βελτιώσεις, κτίσματα, μηχανήματα και εργαλεία: αρχική αξία αντικατάστασης X 0,1%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Δαπάνες παραγωγής κατά συντελεστή παραγωγής (& συνολικά)

I. Έδαφος ...	Ευρώ	%
1. Ενοίκιο ιδίου εδάφους		
2. Ενοίκιο ξένου εδάφους		
Σύνολο δαπανών εδάφους		
II. Εργασία		
1. Αμοιβή οικογενειακής εργασίας ώρες X ευρώ/ώρα		
2. Αμοιβή ξένης εργασίας ώρες X ευρώ/ώρα		
Σύνολο δαπανών εργασίας		
III. Κεφάλαιο		
1. Αναλώσιμο		
1.1 Ζωοτροφές		
α) χλγ. X ευρώ/χλγ.		
β) χλγ. X ευρώ/χλγ.		
γ) χλγ. X ευρώ/χλγ.		
δ) χλγ. X ευρώ/χλγ.		
ε) χλγ. X ευρώ/χλγ.		
στ) χλγ. X ευρώ/χλγ.		
ζ) χλγ. X ευρώ/χλγ.		
1.2 Διάφορα		

(συνέχεια του πίνακα 10)		
α) Φάρμακα - βιταμίνες		
β) Στρωμνή - υλικά καθαριότητας		
γ) Καύσιμα		
δ) Ύδρευση ζώων		
ε) Φόροι κ.λπ.		
1.3 Τόκος κυκλοφοριακού κεφαλαίου		
[(1.1. + 1.2) X επιτόκιο X ½]		
Σύνολο δαπανών αναλώσιμου κεφαλαίου		
2. Μόνιμο και ημιμόνιμο		
α) Επιπτώσεις ετήσιων δαπανών (πλην τόκων) εγγείων βελτιώσεων και κτισμάτων		
β) Επιπτώσεις ετήσιων δαπανών (πλην τόκων) μηχανημάτων και εργαλείων		
γ) Τόκος εγγείων βελτιώσεων και κτισμάτων		
δ) Τόκος μηχανημάτων και εργαλείων		
ε) Τόκος ζωικού κεφαλαίου		
στ) Απόσβεση ζωικού κεφαλαίου		
ζ) Ασφάλιστρα ζωικού κεφαλαίου (0,5%)		
Σύνολο δαπανών μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου		
Σύνολο δαπανών κεφαλαίου		
Σύνολο δαπανών παραγωγής (I+II+III)		

Περίληψη

Ο υπολογισμός του συνόλου των παραγωγικών δαπανών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων γίνεται χωριστά για τα προϊόντα κλάδων φυτικής παραγωγής και χωριστά για τα προϊόντα κλάδων ζωικής παραγωγής.

Ο υπολογισμός γίνεται καλύτερα με τη σύνταξη ή συμπλήρωση ορισμένων πινάκων. Κατ' αρχήν οι πίνακες αυτοί βοηθούν στο σωστό υπολογισμό του συνόλου των παραγωγικών δαπανών. Στη συνέχεια, μπορούμε να υπολογίσουμε από τους πίνακες το κόστος παραγωγής των γεωργικών προϊόντων, αλλά και διάφορα άλλα οικονομικά αποτελέσματα (κέρδος, γεωργικό εισόδημα κ.λπ.).

Η συμπλήρωση των πινάκων παρουσιάζει δυσκολίες, γιατί οι Έλληνες παραγωγοί οι οποίοι τηρούν λογιστικά βιβλία, είναι ελάχιστοι.

Ερωτήσεις Σωστού - Λάθους

Μερικές από τις παρακάτω προτάσεις είναι Σωστές και μερικές Λανθασμένες. Διάβασε προσεκτικά κάθε πρόταση και βάλε μπροστά από τον αριθμό της πρότασης το γράμμα Σ ή Λ, ανάλογα με το αν θεωρείς την πρόταση Σωστή ή Λανθασμένη.

- 1. Παραγωγικές δαπάνες και επομένως κόστος παραγωγής υπολογίζουμε για όλα ανεξαιρέτως τα γεωργικά προϊόντα.
- 2. Το ημερολόγιο εργασίας και παραγωγής συμπληρώνεται από ειδικούς φορείς.
- 3. Η καταγραφή των τεχνικό - οικονομικών στοιχείων στο ημερολόγιο εργασίας γίνεται ημερολογιακά.
- 4. Η συμπλήρωση του ημερολογίου εργασίας γίνεται στο τέλος της καλλιεργητικής περιόδου κάθε κλάδου.
- 5. Στο ημερολόγιο αναφέρεται αναλυτικά, η κάθε μορφής εργασία που προσφέρθηκε για την παραγωγή του συγκεκριμένου προϊόντος.
- 6. Σε πίνακα υπολογισμού των δαπανών παραγωγής καταγράφονται και ορισμένα οικονομικής φύσης απογραφικά στοιχεία του κλάδου παραγωγής.
- 7. Η ποσότητα του προϊόντος που παράγεται δεν αναφέρεται σε κανένα πίνακα υπολογισμού των δαπανών παραγωγής.
- 8. Η συμπλήρωση των πινάκων είναι πολύ εύκολη υπόθεση, γιατί οι Έλληνες γεωργοί έχουν μεγάλη εμπειρία στην τήρηση σχετικών λογαριασμών.
- 9. Με τους πίνακες που χρησιμοποιούνται στον υπολογισμό των δαπανών παραγωγής, είναι δυνατός ο υπολογισμός και των ετήσιων δαπανών όλων των μορφών του σταθερού κεφαλαίου.
- 10. Οι δαπάνες παραγωγής καταγράφονται στους πίνακες και κατά φάσεις παραγωγικής διαδικασίας και συνολικά κατά κλάδο παραγωγής.
- 11. Στον υπολογισμό των δαπανών παραγωγής προτιμούμε τον πίνακα που μας δείχνει τη συμμετοχή κάθε συντελεστή παραγωγής στη διαμόρφωση του συνολικού ύψους των δαπανών παραγωγής.
- 12. Οι πίνακες υπολογισμού των δαπανών παραγωγής είναι τελείως ανεξάρτητοι ο ένας από τον άλλο.

..... 13. Στον υπολογισμό των δαπανών παραγωγής ζωικών προϊόντων τα οικονομικά - τεχνικά στοιχεία καταγράφονται και αθροιστικά, κατά μήνα.

..... 14. Στη ζωική παραγωγή παύει η τήρηση των στοιχείων στο ημερολόγιο εργασίας με τη λήψη του μεγίστου της παραγωγής.

..... 15. Στις αγελάδες γαλακτοπαραγωγής αρχίζουμε να τηρούμε στοιχεία στο ημερολόγιο εργασίας, μετά το τέλος του ετήσιου παραγωγικού κύκλου.

Ασκήσεις

- 1) Να υπολογισθούν οι παραγωγικές δαπάνες ανά στρέμμα, των προϊόντων των παρακάτω καλλιεργειών.

1. ΚΡΙΘΑΡΙ

Έκταση 100 στρεμ. με συνολικό ενοίκιο 1.300 ευρώ, εργασία 4 ώρες/στρεμ. οικογενειακή ανδρική και 2,5 ώρες/στρεμ. ξένη ανδρική, με αμοιβή 0,90 ευρώ/ώρα.

Χρησιμοποιήθηκαν συνολικά λιπάσματα αξίας 590 ευρώ, φάρμακα 132 ευρώ, καύσιμα - λιπαντικά 82 ευρώ και για τα λοιπά αναλώσιμα (σπόροι κ.λπ.) 4 ευρώ/στρ.

Οι συνολικές ετήσιες δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου ήταν 235 ευρώ και η ξένη μηχανική εργασία 11 ευρώ/στρ.

2. ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ

Έδαφος ιδιόκτητο αξίας 735 ευρώ το στρέμμα (επιτόκιο για το έδαφος 4%).

Απαιτήθηκαν 4,5 ώρες οικογενειακής ανδρικής εργασίας και 3 ώρες ξένης ανδρικής εργασίας, με αμοιβή της ανδρικής εργασίας 0,90 ευρώ/ώρα.

Χρησιμοποιήθηκαν ανά στρέμμα λιπάσματα αξίας 12 ευρώ, γεωργικά φάρμακα αξίας 3,50 ευρώ, καύσιμα - λιπαντικά 7 ευρώ/στρ. και λοιπά αναλώσιμα αξίας 18 ευρώ. Επίσης, η ξένη μηχανική εργασία που χρησιμοποιήθηκε αμείφθηκε με 26 ευρώ το στρέμμα. Οι ετήσιες δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου (πλην φυτ. κεφ.) ήταν 6,50 ευρώ το στρέμμα.

3. ΚΑΠΝΟΣ

Η γεωργική εκμετάλλευση καλλιεργεί 10 στρέμματα με καπνό, συνολικής αξίας εδάφους 5.900 ευρώ (επιτόκιο για το έδαφος 4%).

Η εργασία που χρησιμοποιήθηκε ανά στρέμμα ήταν 200 ώρες ανδρικής οικογενειακής και 50 ώρες ξένης ανδρικής με αμοιβή 1,20 ευρώ/ώρα.

Η εκμετάλλευση χρησιμοποίησε κατά στρέμμα:

- λιπάσματα αξίας 23 ευρώ
- γεωργικά φάρμακα αξίας 15 ευρώ
- υλικά συσκευασίας αξίας 12 ευρώ

- καύσιμα λιπαντικά 8 ευρώ
- λοιπά αναλώσιμα 4 ευρώ

Πλήρωσε δε για:

- αμοιβή ξένης μηχανικής εργασίας 4,40 ευρώ το στρέμμα.

Με το τέλος της παραγωγικής περιόδου πλήρωσε για

- αρδευτικά τέλη 1,80 ευρώ το στρέμμα
- διάφορους φόρους 27 ευρώ το στρέμμα

Και οι ετήσιες δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου ήταν 176 ευρώ

4. BAMBAKI

Τεκμαρτό ενοίκιο εδάφους 30 ευρώ/στρ.

Η εργασία που απαιτήθηκε για ένα στρέμμα βαμβακιού ήταν 10,5 ώρες ανδρικής οικογενειακής εργασίας και 4,5 ώρες ξένης ανδρικής εργασίας. Η ανδρική εργασία αμείβεται με 0,90 ευρώ/ώρα. Χρησιμοποιήθηκαν ανά στρέμμα τα παρακάτω:

- λιπάσματα αξίας 9 ευρώ
- γεωργικά φάρμακα αξίας 11 ευρώ
- καύσιμα - λιπαντικά αξίας 10 ευρώ
- λοιπά αναλώσιμα αξίας 13 ευρώ
- η ξένη μηχανική εργασία ήταν αξίας 50 ευρώ/στρ. και
- οι ετήσιες δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου ήταν 19 ευρώ/στρ.

Στο τέλος της παραγωγικής περιόδου η ΓΕ κατέβαλε για:

- αρδευτικά τέλη 2,60 ευρώ/στρ.

5. ΝΤΟΜΑΤΑ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ

Σε θερμοκήπιο με τεκμαρτό ενοίκιο 15 ευρώ το στρέμμα, καλλιεργείται τομάτα. Για την παραγωγή της απαιτήθηκε εργασία 1320 ωρών ανδρικής οικογενειακής και 23 ωρών ξένης ανδρικής εργασίας, με αμοιβή 1 ευρώ/ώρα.

Χρησιμοποιήθηκαν ανά στρέμμα θερμοκηπίου:

- λιπάσματα - κοπριά αξίας 94 ευρώ
- γεωργικά φάρμακα αξίας 73 ευρώ
- υλικά συσκευασίας αξίας 12 ευρώ
- καύσιμα λιπαντικά αξίας 176 ευρώ
- λοιπά αναλώσιμα αξίας 88 ευρώ

Οι ετήσιες δαπάνες του κεφαλαίου ήταν 1.174 ευρώ (η αμοιβή εργασίας είναι 1 ευρώ/ώρα).

6. ΕΛΙΑ ΓΙΑ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ

Ενοίκιο ιδίου εδάφους 12 ευρώ/στρέμμα

Οικογενειακή εργασία 3,3 ώρες/στρ.

Ξένη ανδρική εργασία 10,7 ώρες/στρ.

Αμοιβή εργασίας 5,30 ευρώ/ώρα

Χρησιμοποιήθηκαν τα παρακάτω υλικά:

- λιπάσματα αξίας 7,00 ευρώ
- γεωργικά φάρμακα αξίας 7,50 ευρώ
- καύσιμα - λιπαντικά αξίας 4,00 ευρώ

Επιπλέον είχαμε:

- ετήσιες δαπάνες φυτικού κεφαλαίου 103 ευρώ και
- ετήσιες δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου (πλην φυτ. κεφ.) 50 ευρώ.

Στο τέλος της παραγωγικής περιόδου καταβλήθηκαν και 8,20 ευρώ για φόρους.

7. ΑΓΕΛΑΔΕΣ ΓΑΛΑΚΤΟΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Να υπολογισθούν οι δαπάνες παραγωγής γάλακτος αγελάδας γαλακτοπαραγωγής με τα παρακάτω στοιχεία:

Αρχική αξία αγελάδας 1.027 ευρώ, με οικονομική ζωή αγελάδας 8 έτη

Υπολειμματική αξία αγελάδας = 293 ευρώ

Στάβλος αρχικής αξίας 734 ευρώ, με οικονομική ζωή 25 έτη

Αποθήκη αρχικής αξίας 356 ευρώ, με οικονομική ζωή 25 έτη

Μηχανολογικός Εξοπλισμός αρχικής αξίας 376 ευρώ, με οικονομική ζωή 15 έτη

Ενοίκιο ιδίου εδάφους / αγελάδα 13 ευρώ

Οικογενειακή εργασία 150 ώρες και ξένη εργασία 31 ώρες, προς 1,20 ευρώ/ώρα

Ζωοτροφές

α) καλαμπόκι	3600 χιλ. προς	0,15 ευρώ/χλγ.
β) Κριθάρι	680 χλγ. προς	0,10 ευρώ/χλγ.
γ) Σανός μηδικής	2450 χλγ. προς	0,04 ευρώ/χλγ.
δ) Σανός χόρτου	2680 χλγ. προς	0,03 ευρώ/χλγ.
ε) Αλάτι	16 χλγ. προς	0,04 ευρώ/χλγ.

Διάφορα

α) Φάρμακα - βιταμίνες	35 ευρώ
------------------------	---------

β) Στρωμή - υλικά καθαριότητας 23 ευρώ

γ) Καύσιμα 32 ευρώ

δ) Ύδρευση ζώων 6 ευρώ

Τόκος κυκλοφ. κεφ.:

Δαπάνες μόνιμου κεφαλαίου:

8. ΟΡΝΙΘΕΣ ΑΥΓΟΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Να υπολογισθούν οι δαπάνες παραγωγής ανά 100 όρνιθες αυγοπα-
ραγωγής, με τα παρακάτω στοιχεία:

Ενοίκιο ιδίου εδάφους /100 όρνιθες 0,44 ευρώ

Εργασία οικογενειακή 20 ώρες με αμοιβή 1,20 ευρώ/ώρα

Ζωοτροφές που χρησιμοποιήθηκαν

Φύραμα 4.500 χλγ. προς 0,18 ευρώ / χλγ.

Επίσης χρησιμοποιήθηκαν:

- φάρμακα και βιταμίνες αξίας 3,20 ευρώ
- καύσιμα 16,00 ευρώ
- για στρωμή - υλικά καθαριότητας 12,00 ευρώ
- για αγορά νεοσσών 470,00 ευρώ
- για ύδρευση 0,90 ευρώ
- (τόκος κυκλ. κεφ.) ευρώ

- Επιπτώσεις ετήσιων δαπανών (πλην τόκων) εγγείων βελτιώσε-
ων και κτιρίων 59 ευρώ.

- Επιπτώσεις ετήσιων δαπανών (πλην τόκων) μηχανημάτων και
εργαλείων 31 ευρώ.

- Τόκος εγγείων βελτιώσεων και κτιρίων 65 ευρώ

- Τόκος μηχανημάτων και εργαλείων 32 ευρώ

2) Γεωργική εκμετάλλευση διαθέτει τις παρακάτω μορφές μόνι-
μου και ημιμόνιμου κεφαλαίου. Να υπολογισθούν οι ετήσιες
δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου.

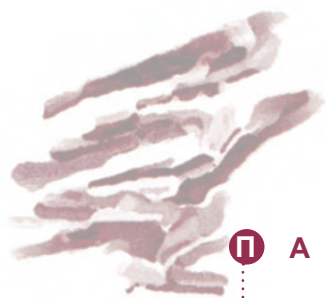
				ΕΤΗΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ					
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΜΟΝ. & ΗΜΙΜΟΝ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	Αρχική αξία Αντικ/σης €	Έτος κατ/ής ή αγοράς	Διάρκ. Ζωής	Υπολ. Αξία	Από- σβεση	Τόκος ενουκ.	Συντή- ρηση	Ασφά- λιστρα	ΣΥ- ΝΟ- ΛΟ
1) Έδαφος 10 στ.	5.870								
2) Έγχειες βελτιώσεις	2.350	1995	16						
3) Γεωργικός ελκυστήρας	11.740	1990	20	10% ΑΑ					
ΣΥΝΟΛΟ	19.960	X	X						

*Παρατήρηση:**Μέσο επιτόκιο αγοράς 10%**Συντήρηση για έγχειες βελτιώσεις = 1% Αρχικής Αξίας Αντικατάστασης.**Συντήρηση για μηχανήματα = 3% Αρχικής Αξίας Αντικατάστασης**Ασφάλιστρα εγγείων βελτιώσεων, γεωργικών μηχανημάτων = 0,1% Αρχικής Αξίας Αντικατάστασης**Ασφάλιστρο πολυετούς φυτείας = 0,5% Αρχικής Αξίας Αντικατάστασης.*

Ομοίως, να υπολογισθούν οι ετήσιες δαπάνες μόνιμου και ημιμόνιμου κεφαλαίου κλάδου γεωργικής εκμετάλλευσης, στον ακόλουθο πίνακα:

Είδος κεφαλαίου	Αρχική αξία Αντικ/σης €	Οικονο- μική ζωή (έτη)	Ετήσιες δαπάνες				ΣΥΝΟΛΟ ΕΤΗΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ
			Απόσβεση	Τόκος	Συντήρηση	Ασφάλιστρα	
1) Στραγγιστικά	1.174	20					
2) Αποθήκη	587	25					
3) Γεωργικός ελκυστήρας	8.800	15					
4) Φυτεία πολυετής	367	25					
Σύνολο	10.928	X					

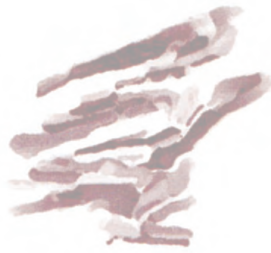
* Υπολειμματική αξία = 88

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Οργάνωση
γραφείου
επιχειρήσεων

Οργάνωση Γραφείου Επιχειρήσεων

Στο πλαίσιο του μαθήματος "Εισαγωγή στη Γεωργική Οικονομία", κρίθηκε σκόπιμη η παράθεση σε παράρτημα κάποιων στοιχείων σχετικά με τη στοιχειώδη οργάνωση του γραφείου μιας επιχείρησης, στην προκειμένη περίπτωση μιας επιχείρησης γεωργικού χαρακτήρα (γεωργικής εκμετάλλευσης, μονάδας μεταποίησης γεωργικών προϊόντων κ.λπ.), έτσι ώστε ο μαθητής να έχει μία πρώτη ιδέα για τη σημασία της σωστής οργάνωσης ενός τέτοιου γραφείου και για το πώς αυτό δομείται ως οργανικό κομμάτι της επιχείρησης.

Παρατίθενται επίσης, ορισμένα άλλα βασικά στοιχεία που έχουν άμεση σχέση με τη λειτουργία του γραφείου, όπως οι κατηγορίες και τα είδη μηχανών γραφείου και η χρησιμότητά τους στις σύγχρονες επιχειρήσεις, ο τρόπος τήρησης ενός αρχείου και η χρησιμότητά του, κάποια στοιχεία που αφορούν την επικοινωνία και αλληλογραφία της επιχείρησης (ειδικότερα αναλύονται ορισμένα βασικά έγγραφα που χρησιμοποιούνται) και τέλος μια πρώτη προσέγγιση της τεχνικής των συναλλαγών στη σύγχρονη επιχείρηση, κυρίως με παρουσίαση βασικών συναλλακτικών παραστατικών.

Ο βασικός σκοπός του παραρτήματος αυτού δεν είναι να εισαγάγει το μαθητή σε γνωστικά αντικείμενα όπως η Οργάνωση - Διοίκηση των Επιχειρήσεων ή η Πρακτική Γραμματείας ή ακόμη η Τεχνική των Συναλλαγών. Αντίθετα, παίρνοντας στοιχεία από τα αντικείμενα αυτά καθώς και από διάφορα

άλλα, στοχεύει να τον προετοιμάσει, έτσι ώστε να προσαρμοστεί ευκολότερα στο περιβάλλον ενός γραφείου γεωργικής επιχείρησης, όταν θα χρειασθεί να εργαστεί εκεί και να έχει τις βασικές γνώσεις στην περίπτωση που αναλάβει ο ίδιος την οργάνωση ενός τέτοιου γραφείου στη δική του ή την οικογενειακή γεωργική εκμετάλλευση.

1. ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

1.1 Η θέση του Γραφείου στη διοικητική οργάνωση της επιχείρησης

Μια σύγχρονη επιχείρηση προκειμένου να προχωρήσει στους επιμέρους στόχους της που τελικά αποβλέπουν στο καλύτερο δυνατό οικονομικό αποτέλεσμα, την επίτευξη δηλαδή υψηλού κέρδους, έχει ανάγκη σωστής οργάνωσης της διοίκησής της.

Με τον όρο Διοίκηση εννοούμε την ορθολογική οργάνωση και διαχείριση μιας επιχείρησης, τη σωστή ρύθμιση και τον έλεγχο της καλής της λειτουργίας. Διοίκηση σημαίνει επίσης να τεθούν στόχοι, να καθοριστούν οι διαδικασίες επίτευξής τους (προγραμματισμός), και να ενεργοποιηθούν οι διαθέσιμοι συντελεστές παραγωγής (έμψυχοι και άψυχοι), έτσι ώστε να πραγματοποιηθούν οι στόχοι που προκαθορίστηκαν, με το χαμηλότερο δυνατό κόστος.

Οι στόχοι οι οποίοι τίθενται, δεν αποσκοπούν μόνο στη μεγιστοποίηση του κέρδους, αλλά και στη δημιουργία ενός κατάλληλου περιβάλλοντος, ιδίως εργασιακού, που θα επιτρέψει την επιβίωση της επιχείρησης στο χρόνο. Ιδιαίτερα επιδιώκεται καλλιέργεια καλών σχέσεων της διοίκησης με το προσωπικό, πράγμα που διασφαλίζει παραμονή έμπειρων στελεχών στην επιχείρηση για μεγάλο διάστημα και αντιμετώπιση της επιχείρησης εκ μέρους τους σαν να ήταν δική τους.

Στις σύγχρονες επιχειρήσεις, ο προσδιορισμός των στόχων και η λήψη των αποφάσεων δεν είναι έργο μόνο αυτών που είναι ψηλά στην ιεραρχία της διοίκησης. Αντίθετα με βάση έναν ορθολογικό καταμερισμό έργου και ευθυνών, είναι έργο όλων των εργαζομένων, οι οποίοι λόγω της συμμετοχής τους αυτής είναι περισσότερο ικανοποιημένοι και αποτελεσματικοί.

Με την έννοια αυτή, το κάθε Γραφείο, ακόμη και σε μια μεγάλη επιχείρηση, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην πορεία της μονάδας αυτής για την επίτευξη του στόχου της. Ειδικότερα, στις γεωργικές επιχειρήσεις και ιδίως στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις που το μέγεθος είναι συνήθως μικρό, το Γραφείο σηκώνει όλο το βάρος της διοίκησης, αλλά και της εκτέλεσης όλων των τρεχουσών εργασιών, γι' αυτό και η σωστή οργάνωσή του έχει μεγάλη σημασία.

1.2 Ο ρόλος του Γραφείου στην επιχείρηση

Ο όρος "Γραφείο" θα λέγαμε πως σήμερα, έχει διπλή έννοια. Η μία είναι συγκεκριμένη και αναφέρεται στο χώρο μέσα στον οποίο υπάρχει ο εξοπλισμός για να εκτελούνται διάφορες εργασίες κυρίως διοικητικής φύσεως. Η άλλη είναι πιο αφηρημένη. Έτσι, με την έννοια "Γραφείο" είναι δυνατό να εννοούμε μία διοικητική μονάδα μιας επιχείρησης που έχει αναλάβει ένα συγκεκριμένο ρόλο στη διοικητική της οργάνωση. Το Γραφείο μπορεί να είναι ένα και μόνο, πράγμα που ισχύει για τις μικρές επιχειρήσεις, οπότε αναλαμβάνει όλο το διοικητικό έργο της συγκεκριμένης μονάδας. Μπορεί όμως, πράγμα πιο συνηθισμένο, να αποτελεί ένα συγκεκριμένο κομμάτι μιας επιχείρησης, μέσα σε ένα σύνολο Γραφείων που συγκροτούν τα επιμέρους Τμήματα και τις άλλες διοικητικές διαιρέσεις της. Στην περίπτωση αυτή, αναλαμβάνει ένα συγκεκριμένο έργο, στο πλαίσιο καταμερισμού αρμοδιοτήτων και εργασιών που έχει γίνει και είναι υπεύθυνο γι' αυτό και μόνο.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως είναι δυνατό το Γραφείο Γραμματείας π.χ. μιας μεγάλης επιχείρησης να στεγάζεται σε περισσότερα του ενός Γραφεία - χώρους. Αντίστροφα, σε Γραφείο - χώρο (δωμάτιο) μιας μικρής επιχείρησης είναι δυνατό να στεγάζονται περισσότερα του ενός Γραφεία - διοικητικές μονάδες, π.χ. σε συγκεκριμένο δωμάτιο να στεγάζονται το Γραφείο Γραμματείας και το Γραφείο Προμηθειών.

Ο ρόλος του Γραφείου είναι η εκτέλεση διαφόρων δραστηριοτήτων διοικητικής φύσεως και ουσιαστικά η διαχείριση μιας σειράς πληροφοριών που αφορούν την επιχείρηση. Στο Γραφείο συγκεντρώνονται, ταξινομούνται, αναλύονται, αξιολογούνται, φυλάσσονται και ανταλλάσσονται πληροφορίες και στοιχεία.

Οι εργασίες που εκτελούνται στο Γραφείο είναι δυνατόν να έχουν άμεση σχέση με το προϊόν που παράγει ή τις υπηρεσίες που παρέχει η επιχείρηση (π.χ. σχεδιασμός νέου προϊόντος, μελέτη του κόστους παραγωγής κ.λπ.) ή μόνον έμμεση, όπως γενικές δραστηριότητες της επιχείρησης δηλ. τήρηση λογιστικής, διεκπεραίωση αλληλογραφίας, εκτέλεση παραγγελιών, αρχειοθέτηση εγγράφων, εκτέλεση υποχρεωτικών εργασιών που προκύπτουν από την υφιστάμενη νομοθεσία (π.χ. απόδοση Φόρου Προστιθέμενης Αξίας, επικόλληση ενσήμων ΙΚΑ στα βιβλιάρια των εργαζομένων κ.λπ.), πρωτοκόλληση εισερχομένων εγγράφων κ.λπ.

Οι πληροφορίες που σήμερα δέχεται ένα Γραφείο αυξάνονται συνεχώς. Αυτή η αύξηση οφείλεται: α) στην παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και στη χρήση μέσων που κάνουν ευκολότερη την πρόσβαση σε όλο και περισσότερες πληροφορίες, β) στο μεγάλο ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων, πράγμα που τις αναγκάζει να αναζητούν και να αξιοποιούν και την τελευταία πληροφορία, γ) στην ανάπτυξη της σύγχρονης τεχνολογίας και δ) στην πληθώρα υποχρεώσεων των επιχειρήσεων έναντι του κράτους ή άλλων φορέων (εφορίες, ασφαλιστικά ταμεία, τράπεζες κ.λπ.).

Ας πάρουμε για παράδειγμα μια σύγχρονη γεωργική εκμετάλλευση μεσαίου μεγέθους. Μια τέτοια εκμετάλλευση εξυπηρετείται συνήθως από ένα Γραφείο, το οποίο συντονίζει και ελέγχει όλες τις δραστηριότητες. Παράλληλα, το Γραφείο αυτό παρέχει στον ιδιοκτήτη ή τον υπεύθυνο της εκμετάλλευσης όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για το σχεδιασμό και τη λήψη των διαφόρων αποφάσεων. Ειδικότερα, οι δραστηριότητες ενός τέτοιου Γραφείου είναι:

- *Συγκέντρωση πληροφοριών*: Συγκέντρωση πάσης φύσεως πληροφοριών που αφορούν τα προϊόντα της εκμετάλλευσης, τις προτιμήσεις των πελατών σχετικά με αυτά, τα απαιτούμενα εφόδια για την παραγωγή τους, τις τιμές διάθεσης στις διάφορες αγορές, το κόστος παραγωγής τους, τη νομοθεσία σχετικά με τα προϊόντα, την εργατική νομοθεσία, τη φορολογική νομοθεσία, τα επενδυτικά κίνητρα, τη διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού, τις τάσεις που διαμορφώνονται κ.λπ. Οι πληροφορίες αυτές συγκεντρώνονται άμεσα ή με τηλεφωνική επικοινωνία των στελεχών του Γραφείου με άλλες επιχειρήσεις, με προμηθευτές, με τράπεζες, μέσω του εμπορίου, μέσω της αλληλογραφίας της εκμετάλλευσης, με την παρακολούθηση εκθέσεων, παρουσιάσεων, με επισκέψεις σε δημόσιες υπηρεσίες, με λήψη στοιχείων ερευνών αγοράς, με παρακολούθηση του ειδικού τύπου, ακόμη και με μέσα που πρόσφατα εμφανίσθηκαν, όπως ενημέρωση από βάσεις δεδομένων, το διαδίκτυο (Internet) κ.λπ.

- *Καταγραφή των πληροφοριών:* Αρχαιοθέτηση εγγράφων, φυλλαδίων, διαφημιστικών έντυπων, παραστατικών της εκμετάλλευσης (παραγγελιών, τιμολογίων, δελτίων αποστολής, φορτωτικών, φορολογικών παραστατικών, συμβάσεων, συμφωνητικών κ.λπ.). Δημιουργία ηλεκτρονικού αρχείου (αρχείο στον ηλεκτρονικό υπολογιστή) κ.λπ.
- *Επεξεργασία και αξιολόγηση των πληροφοριών:* Σύγκριση πληροφοριών, επιλογή των εφοδίων που συμφέρουν περισσότερο, διαμόρφωση των τιμών διάθεσης των προϊόντων, πρόσληψη του κατάλληλου προσωπικού, σύναψη δανείων, επιλογή των προσφορότερων αγορών - πελατών κ.λπ.
- *Παροχή πληροφοριών:* Στις επιμέρους μονάδες ή τον ιδιοκτήτη ή τον υπεύθυνο της γεωργικής εκμετάλλευσης π.χ. το πώς διαμορφώνονται οι τιμές στην αγορά και ποια περίοδο συμφέρει να διαθέσουμε την παραγωγή μας. Παροχή πληροφοριών σε τρίτους, όπως π.χ. γνωστοποίηση παραγωγής νέου προϊόντος, αλλαγή τιμής διάθεσης κάποιου προϊόντος, παροχή στοιχείων της εκμετάλλευσής μας στην τράπεζα για να πάρουμε δάνειο, υποβολή φορολογικής δήλωσης κ.λπ.
- *Διοικητικές δραστηριότητες:* Έλεγχος της απόδοσης της εργασίας των απασχολούμενων, ρύθμιση του ύψους της παραγωγής ανάλογα με τη ζήτηση, τήρηση χρονοδιαγράμματος εκτέλεσης των παραγγελιών, εκταμίευση και καταβολή μισθών και ημερομισθίων στα προβλεπόμενα τακτά διαστήματα κ.λπ.

Με όλα όσα εκτέθηκαν πιο πάνω, γίνεται αντιληπτό ότι το Γραφείο αναλαμβάνει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο σε μία επιχείρηση και γι' αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία η σωστή οργάνωσή του.

1.3 Κατανομή αρμοδιοτήτων της επιχείρησης σε επιμέρους μονάδες. Τα Τμήματα της επιχείρησης

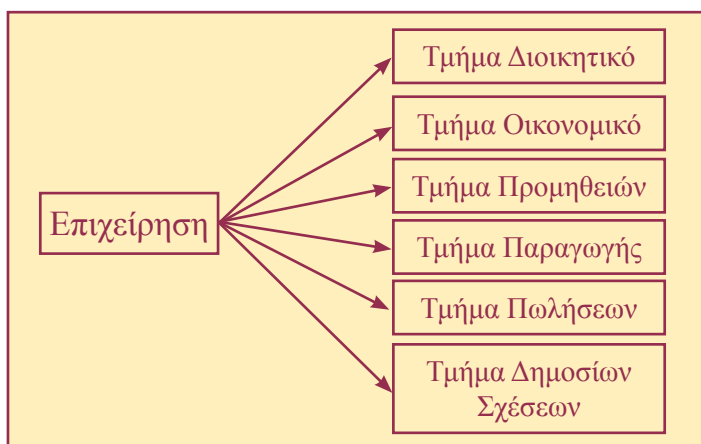
Μία επιχείρηση, προκειμένου να υλοποιήσει τους στόχους της και να εκτελέσει το έργο της, είναι απαραίτητο να προχωρήσει σε μια κατανομή, σε έναν επιμερισμό των εργασιών της σε επιμέρους μονάδες. Ο καταμερισμός αυτός της εργασίας στοχεύει στην αποφυγή σύγχυσης, επικάλυψης αρμοδιοτήτων, σπατάλης προσωπικού και δαπανών. Η κάθε μονάδα έχει συγκεκριμένο έργο, διαφορετικό από αυτό των άλλων μονάδων. Έτσι, αποφεύγουμε τον κίνδυνο να απασχολούνται με το ίδιο θέμα περισσότεροι υπάλληλοι από

όσους χρειάζεται, όπως και να υπάρχουν αντικείμενα με τα οποία να μην ασχολείται κανείς. Συγχρόνως, η κάθε μονάδα εξειδικεύεται στο αντικείμενο, για το οποίο είναι αρμόδια και συσσωρεύει εμπειρία.

Θα πρέπει να δίδεται προσοχή, ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης και τον αριθμό των απασχολουμένων, να γίνεται και η κατάλληλη κατανομή των αρμοδιοτήτων. Μια μεγάλη επιχείρηση με μεγάλο αριθμό απασχολουμένων είναι σκόπιμο να επιμερίσει το έργο της σε αρκετές μονάδες, για να διασφαλίσει τα πλεονεκτήματα που αναφέρθηκαν. Αντίθετα, μια μικρή επιχείρηση με μικρό αριθμό απασχολουμένων δεν έχει την πολυτέλεια του μεγάλου καταμερισμού αρμοδιοτήτων. Οι επιμέρους μονάδες θα πρέπει να είναι λιγότερες, έτσι ώστε η κάθε μία από αυτές να στελεχώνεται επαρκώς και να μην παρουσιάζονται φαινόμενα μονάδων με ένα ή δύο άτομα μόνο. Και αυτό, γιατί σ' αυτή την περίπτωση η τυχόν απουσία τους δημιουργεί πρόβλημα στη λειτουργία όχι μόνο της μονάδας τους αλλά όλης της επιχείρησης, η οποία θα αδυνατεί να τους αντικαταστήσει με άτομα από άλλες μονάδες, είτε διότι αυτά δεν θα γνωρίζουν το αντικείμενο είτε διότι θα δυσκολεύεται η λειτουργία της δικής τους μονάδας.

Τα κυριότερα τμήματα μιας σύγχρονης επιχείρησης συνήθως είναι τα εξής:

- α. Τμήμα Διοικητικό
- β. Τμήμα Οικονομικό
- γ. Τμήμα Προμηθειών
- δ. Τμήμα Παραγωγής
- ε. Τμήμα Πωλήσεων
- στ. Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων

Διάγραμμα 1: Τα Τμήματα της σύγχρονης επιχείρησης

Σε μικρές επιχειρήσεις, το Διοικητικό Τμήμα είναι δυνατόν να έχει συγχωνευθεί με το Οικονομικό ή ακόμη και με το Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων. Επίσης, το Τμήμα Παραγωγής μπορεί να έχει συγχωνευθεί με το Τμήμα των Πωλήσεων ή το Τμήμα Προμηθειών. Αντίθετα, σε μεγάλες επιχειρήσεις τα Τμήματα μπορεί να είναι περισσότερα. Έτσι, αντί για το Διοικητικό Τμήμα είναι δυνατό να υπάρχουν δύο Τμήματα, ένα Τμήμα Διοίκησης και ένα Τμήμα Προσωπικού. Είναι δυνατόν επίσης, εκτός από το Οικονομικό Τμήμα να υπάρχει και ξεχωριστό Τμήμα Λογιστηρίου, εκτός από το Τμήμα Πωλήσεων να υπάρχει και ξεχωριστό Τμήμα Μεταφορών ή Διανομής Προϊόντων, εκτός από το Τμήμα Παραγωγής να υπάρχει και ξεχωριστό Τμήμα Μελετών, Τμήμα Ανάπτυξης κ.λπ.

Ας δούμε συνοπτικά το αντικείμενο απασχόλησης των παραπάνω Τμημάτων.

- *Τμήμα Διοικητικό:* Συνήθως αποτελεί το επιτελείο της επιχείρησης. Είναι το Τμήμα, όπου πραγματοποιείται ο σχεδιασμός της λειτουργίας της επιχείρησης και όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις. Συντονίζει το έργο των άλλων Τμημάτων και όλης της επιχείρησης. Στις μεγάλες επιχειρήσεις αυτός ο ιδιαίτερα σημαντικός ρόλος μπορεί να έχει αναληφθεί από άλλο Τμήμα, το Τμήμα Σχεδιασμού ή από το προσωπικό Γραφείο του Διευθύνοντος Συμβούλου της Επιχείρησης. Σε μικρές επιχειρήσεις, συχνά το ρόλο αυτό αναλαμβάνει ο ιδιοκτήτης της επιχείρησης με τη βοήθεια ενδεχομένων ενός ή δύο στελεχών της εμπιστοσύνης του. Στις περιπτώσεις αυτές, το Διοικητικό Τμήμα περιορίζεται στα λεγόμενα διοικητικά του καθήκοντα, όπως διεκπεραίωση αλληλογραφίας, σύνταξη εγγράφων, πρόσληψη προσωπικού και παρακολούθηση της υπηρεσιακής του κατάστασης, τήρηση αρχείου, παραγωγή έντυπου υλικού, φροντίδα για τη στέγαση και τον εξοπλισμό της επιχείρησης, εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας κ.λπ. Στις αρμοδιότητες του Τμήματος αυτού περιλαμβάνονται και τα θέματα πληροφορικής, η μηχανοργάνωση δηλ. των δραστηριοτήτων της επιχείρησης, η φροντίδα για τη συνεχή και καλή λειτουργία των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των συνδεδεμένων με αυτούς μηχανημάτων, η κάλυψη της επιχείρησης από πλευράς λογισμικού κ.λπ.
- *Τμήμα Οικονομικό:* Είναι το αρμόδιο Τμήμα για όλα τα οικονομικά ζητήματα της επιχείρησης. Τα στελέχη του Οικονομικού Τμήματος κατάρτιζούν τον ετήσιο προϋπολογισμό, μεριμνούν για το δανεισμό και την αξιοποίηση των διαθέσιμων κεφαλαίων της επιχείρησης και συνεργάζονται για την εκπόνηση των επενδυτικών προγραμμάτων. Επιπλέον, το Οικονομικό Τμήμα αναλαμβάνει τη μισθοδοσία του προσωπικού και τις

συναφείς εργασίες (απόδοση ασφαλιστικών εισφορών, φόρου μισθωτών υπηρεσιών κ.λπ.). Είναι υπεύθυνο για τα φορολογικά ζητήματα της επιχείρησης, ενώ συνήθως στο Οικονομικό Τμήμα περιλαμβάνεται και το Λογιστήριο, το οποίο είναι υπεύθυνο για την καθημερινή παρακολούθηση της οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης, των εσόδων και των εξόδων, των μεταβολών των περιουσιακών της στοιχείων, την τήρηση όλων των προβλεπόμενων από τη φορολογική νομοθεσία παραστατικών και βιβλίων. Ακόμη, πραγματοποιεί τις πληρωμές και τις εισπράξεις της επιχείρησης και διενεργεί τις πάσης φύσεως τραπεζικές εργασίες.

- *Τμήμα Προμηθειών:* Κύριο αντικείμενο του τμήματος αυτού είναι η αναζήτηση των διαφόρων πηγών προμήθειας των υλικών που χρειάζεται η επιχείρηση για την παραγωγή των προϊόντων της, η επιλογή των καταλληλότερων εφοδίων και αγαθών από πλευράς προδιαγραφών, ποιότητας και κόστους και η προμήθεια και παραλαβή τους μέσα στο πλαίσιο κατάλληλου προγραμματισμού από πλευράς ποσοτήτων και χρόνου.
- *Τμήμα Παραγωγής:* Η καρδιά της επιχείρησης. Προγραμματίζει το είδος και τις προδιαγραφές των παραγόμενων προϊόντων, το ύψος της παραγωγής και την κατανομή της χρονικά, λαμβάνοντας υπόψη την παραγωγική δυνατότητα της επιχείρησης και την προβλεπόμενη κατανάλωση. Συνεργάζεται με το Τμήμα Προμηθειών για τον προγραμματισμό του εφοδιασμού της επιχείρησης. Προβαίνει στην κοστολόγηση των προϊόντων και τον προσδιορισμό της τιμής διάθεσης. Μεριμνά για τη βελτίωση της παραγωγικότητας, την αύξηση δηλ. της παραγωγής και τη βελτίωση της ποιότητάς της σε συνδυασμό με τη συμπίεση του κόστους. Όταν δεν υπάρχει ξεχωριστό Τμήμα Μελετών και Ανάπτυξης, φροντίζει και για ζητήματα που αφορούν το μέλλον της επιχείρησης, την ανάπτυξη νέων προϊόντων, την επέκτασή της και σε άλλες αγορές κ.λπ.
- *Τμήμα Πωλήσεων:* Καταρτίζει το πρόγραμμα πωλήσεων. Για το σκοπό αυτό λαμβάνει υπόψη του τις προβλέψεις των πελατών (αντιπροσώπων, πωλητών κ.λπ.) της επιχείρησης, τις πωλήσεις που πραγματοποιήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια, πάσης φύσεως πληροφορίες που προέρχονται από στατιστικά στοιχεία, έρευνες αγοράς, διαφημιστικές καμπάνιες ή άλλου είδους προωθητικές ενέργειες που έχουν διενεργηθεί κ.λπ. Προβαίνει στην πραγματοποίηση των πωλήσεων ερχόμενο σε επαφή με τους πελάτες για τη λήψη παραγγελιών και την εκτέλεσή τους. Συνεργάζεται με το Λογιστήριο για την έκδοση των απαραίτητων παραστατικών. Φροντίζει για την είσπραξη του αντιτίμου των πωλήσεων (των λεγομένων "απαιτήσεων" από τις πωλήσεις), τηρεί στοιχεία για κάθε πελάτη και γενικότερα

στατιστικά και άλλα στοιχεία που αφορούν τις πωλήσεις και τα αξιολογεί. Μεριμνά για τη μεταφορά και διανομή των προϊόντων, προγραμματίζοντας κατάλληλα τα μεταφορικά μέσα της επιχείρησης, εφόσον υπάρχουν, ή ναυλώνοντας μεταφορικά μέσα δημόσιας χρήσης ή χρησιμοποιώντας μαζικά μέσα μεταφοράς, εταιρείες μεταφορών κ.λπ. Φροντίζει για την έκδοση των απαραίτητων παραστατικών (φορτωτικές, ασφαλιστήρια συμβόλαια για τα εμπορεύματα, διαφόρων τύπων πιστοποιητικά αν πρόκειται για προϊόντα που θα εξαχθούν κ.λπ.).

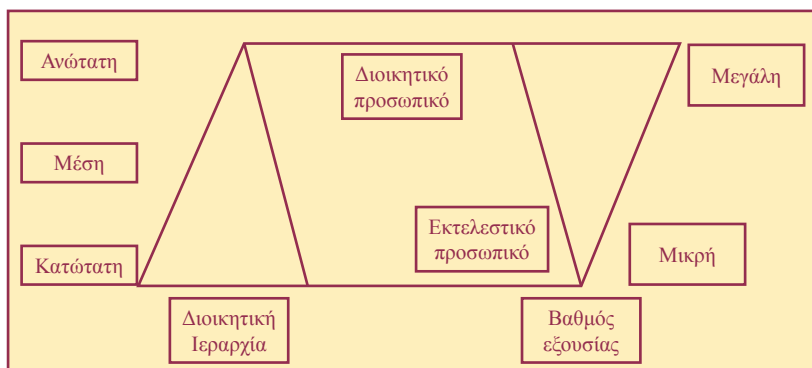
- *Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων*: Είναι το τμήμα που μεριμνά για τη λεγόμενη "εικόνα" και το καλό "όνομα" της επιχείρησης. Αυτό το επιτυγχάνει με το να προκαλεί την προσοχή του κοινού, ιδίως των υποψήφιων πελατών, για την επιχείρηση και τα προϊόντα της, με το να κερδίζει την εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης και να επιδρά θετικά στο γόητρο της επιχείρησης. Χρησιμοποιεί την επιστήμη των επικοινωνιών προκειμένου να ενημερώσει το κοινό για τα νέα προϊόντα της επιχείρησης, να συντηρήσει το ενδιαφέρον του για τα παλιά, να πείσει για την ποιότητά τους και τη λογική τιμή τους. Προσπαθεί να κερδίσει την εμπιστοσύνη και κατανόηση του κοινού, των πελατών, των αρχών που εμπλέκονται με την επιχείρηση, των άλλων επιχειρήσεων, των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Επιπλέον, είναι το Τμήμα που αναλαμβάνει τον προγραμματισμό των διαφημιστικών εξορμήσεων της επιχείρησης.

1.4 Το οργανόγραμμα της επιχείρησης

Το έργο της σύγχρονης επιχείρησης διακρίνεται σε διοικητικό και εκτελεστικό. Διοικητικό έργο είναι το έργο καθοδήγησης, συντονισμού, λήψης αποφάσεων και ανάληψης ευθυνών. Εκτελεστικό έργο είναι αυτό που αφορά την υλοποίηση των αποφάσεων και των εντολών (χειρωνακτική εργασία, γραφική εργασία, χειρισμός μηχανημάτων κ.λπ.). Ανάλογα με το έργο που παράγουν τα στελέχη της επιχείρησης, το προσωπικό διακρίνεται σε διοικητικό και εκτελεστικό. Ο ρόλος αυτός δημιουργεί αυτόματα και τη δομή της ιεραρχίας στην επιχείρηση. Έτσι, πιο ψηλά στην ιεραρχία είναι το διοικητικό προσωπικό και χαμηλότερα το εκτελεστικό.

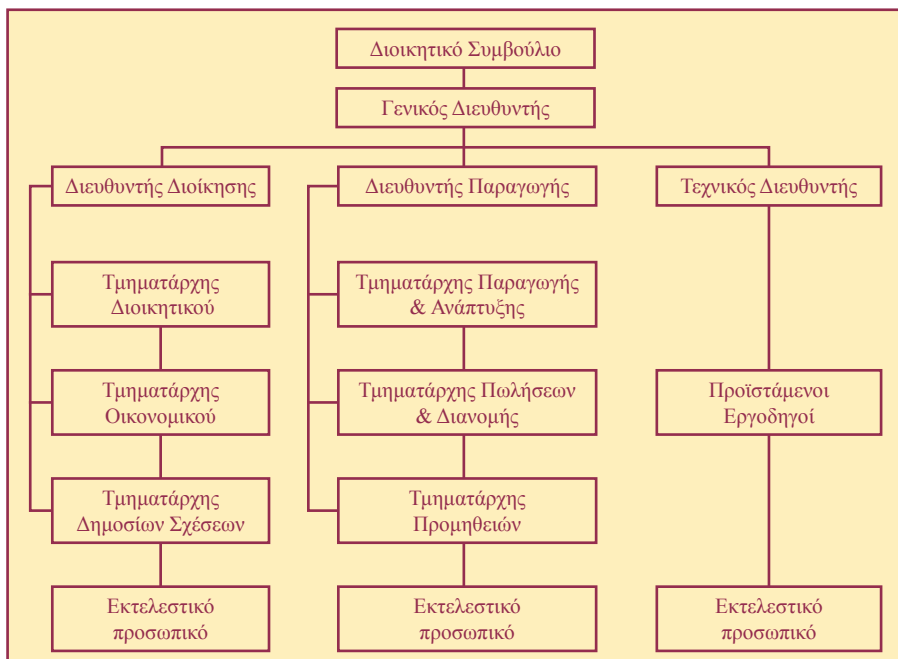
Αν παρατηρήσουμε το διάγραμμα 2, θα δούμε ότι για την ιεραρχία σχηματίζεται η πυραμίδα με τη βάση προς τα κάτω, ενώ αντίστροφη πορεία ακο-

λουθεί ο βαθμός εξουσίας. Όσο ανεβαίνουμε στη διοικητική ιεραρχία, τόσο αυξάνεται το διοικητικό έργο σε βάρος του εκτελεστικού, καθώς επίσης και ο βαθμός εξουσίας και ευθύνης. Αντίστροφα, στο κάτω μέρος της διοικητικής ιεραρχίας το έργο είναι καθαρά εκτελεστικό, η εξουσία σχεδόν ανύπαρκτη και η ευθύνη μικρή.

Διάγραμμα 2: Πυραμίδα ιεραρχίας - εξουσίας

Ύστερα από τα παραπάνω, η δομή της διοίκησης μιας επιχείρησης όσον αφορά την ιεραρχία στο προσωπικό μπορεί να παρασταθεί με το Οργανόγραμμα που φαίνεται στο διάγραμμα 3. Να σημειωθεί ότι Διοικητικό Συμβούλιο υπάρχει, όταν πρόκειται για επιχειρήσεις συλλογικής μορφής (Α.Ε.-Ο.Ε.-Ε.Ε.-Συνεταιρισμούς).

Διάγραμμα 3: Οργανόγραμμα ιεραρχικής διάρθρωσης της διοίκησης

Τα οργανογράμματα χρησιμοποιούνται συχνά στις σύγχρονες επιχειρήσεις και απεικονίζουν εκτός από τη διοικητική ιεραρχία, τις διάφορες οργανικές μονάδες της επιχείρησης, την κατανομή των εργαζομένων σε οργανικές θέσεις κ.λπ.

Πάντως, στις συνήθεις γεωργικές εκμεταλλεύσεις όλες οι διαδικασίες που αναφέρθηκαν πρέπει να εκτελούνται από τον αρχηγό της γεωργικής εκμετάλλευσης, γεγονός που δείχνει ότι το έργο που επωμίζεται είναι πολυσύνθετο και ότι πρέπει να κατέχει πολλές γνώσεις.

Περίληψη

- Στη σύγχρονη διοίκηση, το Γραφείο παίζει σημαντικό ρόλο στο έργο της επιχείρησης, παίρνοντας μέρος ακόμη και στη διαδικασία καθορισμού στόχων και λήψης αποφάσεων.
- Στις γεωργικές επιχειρήσεις και ιδίως στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις που έχουν μικρό μέγεθος, το Γραφείο αποτελεί το κέντρο βάρους της διοίκησης αλλά και της εκτέλεσης όλων των εργασιών.
- Το Γραφείο της επιχείρησης συγκεντρώνει πληροφορίες, τις καταγράφει, τις επεξεργάζεται και τις αξιολογεί. Τις παρέχει όπου απαιτείται, εντός και εκτός της επιχείρησης. Αναλαμβάνει τις διοικητικές δραστηριότητες που του αναλογούν.
- Μεγάλη σημασία στη σύγχρονη επιχείρηση έχει ο ορθολογικός καταμερισμός της εργασίας σε επιμέρους μονάδες. Τα κυριότερα Τμήματα μιας επιχείρησης συνήθως είναι: Διοικητικό, Οικονομικό, Προμηθειών, Παραγωγής, Πωλήσεων και Δημοσίων Σχέσεων.
- Η ιεραρχία, οι οργανικές μονάδες και άλλα στοιχεία που αφορούν τη δομή της επιχείρησης παριστάνονται με τα οργανογράμματα.
- Ο βαθμός εξουσίας και ευθύνης και η φύση της εργασίας είναι συνάρτηση της διοικητικής ιεραρχίας. Όσο ανεβαίνουμε στη διοικητική ιεραρχία, τόσο αυξάνεται η εξουσία και η ευθύνη, καθώς επίσης και η διοικητική εργασία σε βάρος της εκτελεστικής και αντιστρόφως.

Ερωτήσεις

1. Ποιος είναι ο ρόλος του Γραφείου στη σύγχρονη επιχείρηση;
2. Ποιος είναι ο ρόλος του Γραφείου στη διαχείριση των πληροφοριών και ποιες οι κυριότερες δραστηριότητές του;
3. Γιατί παίζει σημαντικό ρόλο ο ορθολογικός καταμερισμός εργασίας σε επιμέρους μονάδες σε μια επιχείρηση;

4. Ποια Τμήματα απαρτίζουν συνήθως μια σύγχρονη επιχείρηση; Ποιο είναι το αντικείμενο καθενός από αυτά;
5. Σε τι μας χρησιμεύουν τα οργανογράμματα των επιχειρήσεων;
6. Υπάρχει σχέση μεταξύ διοικητικής ιεραρχίας, βαθμού εξουσίας και φύσεως εργασίας και ποια είναι αυτή;

Εργασίες - Ασκήσεις

1. Να επισκεφθείτε μια γεωργική εκμετάλλευση και να ερευνήσετε αν διαθέτει Γραφείο και με τι ασχολείται αυτό. Αν δεν υπάρχει συγκροτημένη δομή Γραφείου να ερευνήσετε ποιος ή ποιοι εκτελούν τις εργασίες που λογικά θα έπρεπε να γίνονται στο Γραφείο.
2. Να επισκεφθείτε μια γεωργική επιχείρηση και να καταγράψετε τη δομή της σε Διευθύνσεις, Τμήματα, Γραφεία, καθώς και τις εργασίες που εκτελεί κάθε μονάδα.
3. Να επιχειρήσετε να κατασκευάσετε ένα οργανόγραμμα της επιχείρησης που επισκεφθήκατε.

2. ΟΙ ΜΗΧΑΝΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ

2.1 Η χρησιμότητα των μηχανών γραφείου στις σύγχρονες επιχειρήσεις

Στην εποχή μας, το Γραφείο της σύγχρονης επιχείρησης είναι σε μεγάλο βαθμό "μηχανοργανωμένο". Αυτό σημαίνει ότι οι πάσης φύσεως πληροφο-

ρίες, τα έγγραφα, οι οικονομικές συναλλαγές κ.λπ. δημιουργούνται, αναλύονται και διακινούνται με τη βοήθεια συγχρόνων μηχανικών μέσων, μεταξύ των οποίων κορυφαία θέση καταλαμβάνει ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Δεν είναι δυνατό μια επιχείρηση σήμερα να προχωρήσει στην επίτευξη των στόχων της με "χειροκίνητο" γραφείο. Έτσι, στο σύγχρονο γραφείο συναντούμε μια σειρά μηχανημάτων που καλύπτουν όλες τις ανάγκες της επιχείρησης.

Η χρήση των μηχανών γραφείου προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως:

- Σημαντική αύξηση της ταχύτητας διεξαγωγής των εργασιών.
- Αύξηση της απόδοσης των εργαζομένων και μείωση του κόστους εργασίας.
- Διεξαγωγή της εργασίας με λιγότερο κόπο και λιγότερα λάθη.
- Απόλυτη ακρίβεια στους υπολογισμούς.
- Υψηλή ποιότητα εγγράφων και γενικότερα παραστατικών της επιχείρησης και από άποψη αισθητικής, αλλά και περιεχομένου (ορθογραφία).
- Δυνατότητα καταγραφής, επεξεργασίας και αποθήκευσης εξαιρετικά μεγάλου αριθμού στοιχείων (data).
- Διασφάλιση εγγράφων, αρχείων, παραστατικών από κάθε φυσική φθορά και ζημιές (πυρκαγιές, πλημμύρες).

Προβληματισμοί που δημιουργήθηκαν στο παρελθόν για τη χρήση των μηχανών γραφείου και ιδίως των ηλεκτρονικών υπολογιστών, όσον αφορά την αύξηση της λεγόμενης "τεχνολογικής ανεργίας", ανεργίας δηλ. που πηγάζει από υποκατάσταση των ανθρώπων από τις μηχανές, σήμερα έχουν σχεδόν εξαλειφθεί λόγω της τεράστιας ανάπτυξης θέσεων εργασίας στον κλάδο της πληροφορικής και σε συναφείς κλάδους, όπως π.χ. ο κλάδος των επικοινωνιών.

Έτσι σήμερα, θα λέγαμε πως πρακτικά η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των μηχανών γραφείου δεν παρουσιάζει σημαντικά μειονεκτήματα. Τα μειονεκτήματα αυτά περιορίζονται στις μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες για να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό, είναι υποχρεωμένες να έχουν ανάλογη μηχανοργάνωση με τις μεγάλες, σε σχέση πάντα με το μέγεθός τους. Έτσι, εκ των πραγμάτων αντιμετωπίζουν ένα υψηλό κόστος για επένδυση στον τομέα αυτό και υψηλό κόστος για μισθούς και γενικότερα αμοιβές του απαιτούμενου εξειδικευμένου προσωπικού.

2.2 Κατηγορίες και είδη μηχανών γραφείου

Για να γνωρίσει κάποιος τις μηχανές γραφείου και να κατανοήσει τη λειτουργία τους είναι απαραίτητη η οπτική επαφή με αυτές, η παρακολούθηση του τρόπου λειτουργίας τους και η μελέτη του εγχειριδίου που τις συνοδεύει. Ειδικότερα, για να εξοικειωθεί με τη χρήση των περισσότερων από αυτές, απαιτείται ειδική εκπαίδευση, για την οποία σε ορισμένες περιπτώσεις χρειάζεται αρκετός χρόνος. Εμείς θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε τα χαρακτηριστικά τους, το έργο που προσφέρουν και τις βασικές αρχές λειτουργίας τους, επιδιώκοντας μια πρώτη ενημέρωση και επαφή με αυτές.

Ανάλογα με τις υπηρεσίες που μας παρέχουν οι μηχανές γραφείου διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- Μηχανές δημιουργίας και αναπαραγωγής εγγράφων
- Υπολογιστικές μηχανές
- Μηχανήματα επικοινωνίας
- Βοηθητικά μηχανήματα
- Ηλεκτρονικοί υπολογιστές και προσαρτημένες συσκευές.

Οι μηχανές δημιουργίας και αναπαραγωγής εγγράφων εμφανίζουν τα έγγραφα σε έντυπη μορφή και τα αναπαράγουν για τις ανάγκες του γραφείου και της επιχείρησης.

Οι υπολογιστικές μηχανές εκτελούν στοιχειώδεις υπολογισμούς και καταγράφουν συναλλακτικά στοιχεία της επιχείρησης εκδίδοντας και τα ανάλογα παραστατικά (π.χ. αποδείξεις).

Τα μηχανήματα επικοινωνίας επιτρέπουν την επικοινωνία του γραφείου με το εσωτερικό της επιχείρησης και με κάθε τρίτο. Κρατούν μηνύματα, μεταβιβάζουν έντυπο υλικό και εικόνες.

Τα βοηθητικά μηχανήματα εκτελούν μια σειρά από συμπληρωματικές εργασίες, ενώ οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές αποτελούν το κέντρο λειτουργίας του γραφείου, υποκαθιστώντας επιπλέον πολλές από τις παραδοσιακές μηχανές γραφείου.

2.3 Μηχανές δημιουργίας και αναπαραγωγής εγγράφων

- *Γραφομηχανές:* Είναι από τα πρώτα είδη μηχανών γραφείου που κατασκευάστηκαν, για να παράγουν ευανάγνωστο έντυπο κείμενο. Βασικό

τους στοιχείο είναι το πληκτρολόγιο, μέσω του οποίου ο χειριστής πληκτρολογεί τα διάφορα κείμενα. Αυτό περιλαμβάνει τα αλφαβητικά στοιχεία, τους αριθμούς και βοηθητικά πλήκτρα για μικρά και κεφαλαία γράμματα, σημεία στίξης, κενά κ.λπ. Το έντυπο κείμενο εκτυπώνεται μέσω μελανοταινίας. Ο χειρισμός του πληκτρολογίου και ιδίως το τυφλό σύστημα, ο τρόπος δηλ. πληκτρολόγησης κοιτώντας το κείμενο και όχι τη

Εικόνα 1

Ηλεκτροκίνητη γραφομηχανή

γραφομηχανή, απαιτεί ειδική εκπαίδευση και σημαντική εξάσκηση. Όσο περισσότερο ασκείται κανείς, τόσο μεγαλύτερη ευχέρεια και ταχύτητα αποκτά. Το πληκτρολόγιο του ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι παρόμοιο με αυτό της γραφομηχανής. Έτσι, ο εξασκημένος στη δακτυλογράφηση γίνεται εύκολα χειριστής του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οι πρώτες μηχανές ήταν χειροκίνητες, η κίνησή τους δηλ. γινόταν αποκλειστικά με το χέρι. Ακολούθησαν οι ηλεκτροκίνητες με περισσότερες δυνατότητες και μικρότερη ανάγκη πίεσης των πλήκτρων, καθώς και οι αυτόματες διαφόρων τύπων με ειδικό κύλινδρο ή "μαργαρίτα" ο οποίος αλλάζει, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί ποικιλία γραμματοσειρών και γλωσσικών αλφαβητικών χαρακτήρων. Οι γραφομηχανές παράγουν αντίγραφα μέτριας ποιότητας μέσω καρμπόν. Σήμερα, έχουν σχεδόν πλήρως αντικατασταθεί από τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

- *Πολύγραφος*: Ειδικά μηχανήματα που χρησιμεύουν για την παραγωγή μεγάλου αριθμού αντιγράφων. Οι παλαιότεροι από αυτούς λειτουργούσαν

με τη χρήση ειδικής μεμβράνης, πάνω στην οποία είχε γραφεί το κείμενο με γραφομηχανή, με ειδικό τρόπο (διάτρηση της μεμβράνης στη θέση των αλφαβητικών, αριθμητικών και λοιπών στοιχείων). Η μεμβράνη τοποθετείτο στο μελανωμένο κύλινδρο του πολυγράφου. Με τον κατάλληλο χειρισμό η μελάνη περνούσε από τα διάτρητα σημεία της μεμβράνης και αποτυπωνόταν στο ειδικό λευκό χαρτί σε μια συνεχή διαδικασία, ώστε να παράγονται πολλά αντίγραφα. Υπάρχουν αρκετοί τύποι πολυγράφου: μελάνης, οιοπνεύματος, offset κ.λπ. Οι πλέον διαδεδομένοι σήμερα είναι οι αυτοματοποιημένοι πολύγραφοι. Δέχονται οποιοδήποτε έντυπο κείμενο και κάνουν αυτόματα την παραγωγή της μεμβράνης και την εκτέλεση όλης της διαδικασίας. Πάντως, η χρήση τους στις σύγχρονες επιχειρήσεις έχει περιορισθεί και τη θέση τους έχουν πάρει τα φωτοαντιγραφικά μηχανήματα.

- *Φωτοαντιγραφικά μηχανήματα:* Τα μηχανήματα αυτά χρησιμοποιούνται σήμερα ευρύτατα στις επιχειρήσεις, αλλά και γενικότερα. Έχουν τη δυνατότητα να αναπαράγουν με χαμηλό κόστος γραπτά ή έντυπα κείμενα, διαγράμματα, χάρτες, εικόνες, σχέδια κ.λπ. σε μεγάλο αριθμό και με μεγάλη ταχύτητα. Υπάρχουν πολλοί τύποι φωτοαντιγραφικών μηχανημάτων, ανάλογα με την επιθυμητή χρήση και τον όγκο της απαιτούμενης εργασίας. Ιδιαίτερα χρήσιμα για το γραφείο είναι αυτά που συνοδεύονται από σελιδοποιητικό μηχανήμα. Η λειτουργία τους στηρίζεται στη φωτογράφιση των εγγράφων, την αυτόματη εμφάνιση και την επανεκτύπωσή τους με τη βοήθεια γραφίτη. Χρησιμοποιούν ειδικό χαρτί που τοποθετείται στις "κασέτες" τους.

Εικόνα 2
Απλό φωτοαντιγραφικό

Εικόνα 3
Φωτοαντιγραφικό με σελιδοποιητή

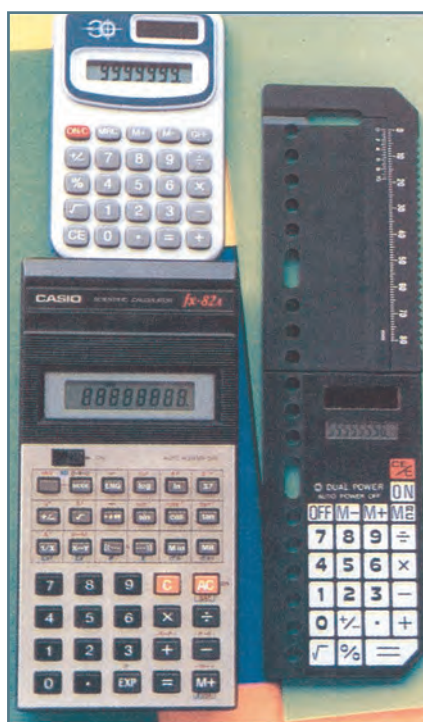
2.4 Υπολογιστικές μηχανές

- *Ηλεκτρονικές αριθμομηχανές:* Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι κάθε φύσεως υπολογιστικές μηχανές που εκτελούν μαθηματικές πράξεις, από τις πλέον απλές, τα λεγόμενα "κομπιουτεράκια" (εκτελούν τις 4 πράξεις, ποσοστά, τετραγωνική ρίζα και συνήθως έχουν μια μνήμη), μέχρι τις πλέον σύνθετες, με χαρτοταινία ή δυνατότητα ειδικών υπολογισμών. Λειτουργούν με μπαταρία, ρεύμα ή και τα δύο, είναι αθόρυβες, καταλαμβάνουν πολύ περιορισμένο χώρο και χρησιμοποιούνται ευρύτατα.

Εικόνα 4

Ηλεκτρονική αριθμομηχανή

Εικόνα 5

Κομπιουτεράκια

- *Ταμειακές, λογιστικές μηχανές:* Χρησιμοποιούνται για την έκδοση αποδείξεων λιανικής πώλησης. Έχουν και δυνατότητα εκτέλεσης αριθμητικών πράξεων, απομνημόνευσης κωδικών, υπολογισμού του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας κ.λπ. Διαθέτουν μηχανισμό αποθήκευσης των στοιχείων που εισάγονται σ' αυτές για περαιτέρω αξιοποίησή τους από το Λογιστήριο της επιχείρησης ή είναι συνδεδεμένες με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, απλοποιώντας έτσι και άλλες εργασίες της επιχείρησης (ενημέρωση αποθήκης, τήρηση φορολογικών στοιχείων κ.λπ.). Έχουν συγκεκριμένες προδιαγραφές από το Υπουργείο Οικονομικών, έτσι ώστε να μην υποκλέπτονται ή αποκρύπτονται συναλλαγές.

2.5 Μηχανήματα επικοινωνίας

Στην εποχή μας, οι επικοινωνίες γνωρίζουν τεράστια ανάπτυξη. Η εξέλιξη της τεχνολογίας έχει δώσει τη δυνατότητα ταχύτατης επικοινωνίας με χαμηλό κόστος, σε μεγάλες αποστάσεις. Η επικοινωνία δεν περιορίζεται πλέον στην τηλεφωνική ομιλία, αλλά και σε πληθώρα άλλων υπηρεσιών, αποστολή εγγράφων, εικόνων κ.λπ. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιείται πληθώρα συσκευών. Εδώ θα αναφερθούμε στις κυριότερες από αυτές.

- *Τηλεφωνικές συσκευές:* Είναι το πλέον γνωστό μέσο επικοινωνίας. Χρησιμοποιείται ευρύτατα στις σύγχρονες επιχειρήσεις τόσο για επικοινωνία στο εσωτερικό της επιχείρησης (εσωτερικό τηλέφωνο), όσο και εκτός αυτής (σε σύνδεση με το τηλεφωνικό δίκτυο).

Εικόνα 6

Τηλεφωνική συσκευή με μνήμες και άλλες δυνατότητες

Υπάρχουν πολλά είδη τηλεφωνικών συσκευών, από πολύ απλές μέχρι αρκετά σύνθετες, που εκμεταλλεύονται όλες τις δυνατότητες που παρέχει σήμερα η ψηφιακή τηλεφωνία. Πολλές διαθέτουν μνήμες, δηλαδή τη δυνατότητα απομνημόνευσης χρήσιμων αριθμών τηλεφώνου, που μπορούμε να καλέσουμε με απλό τρόπο, πατώντας ένα μόνο πλήκτρο. Άλλες έχουν ενσωματωμένο αυτόματο τηλεφωνητή, μια συσκευή δηλ., η οποία δίνει σύντομη μαγνητοφωνημένη απάντηση κατά την κλήση και καταγράφει τα τηλεφωνικά μηνύματα είτε σε ειδική μαγνητική κασέτα είτε σε μικροτσίπ. Υπάρχουν επίσης, ασύρματες τηλεφωνικές συσκευές που μπορεί να τις χειρίζεται κανείς χωρίς καλώδιο, σε αρκετή απόσταση από τη βάση τους. Το ψηφιακό τηλεφωνικό δίκτυο παρέχει επίσης και άλλες δυνατότητες που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι σύγχρονοι επιχειρηματίες, όπως απάντηση σε κλήση ενώ ήδη μιλάμε, μεταφορά των κλήσεων που δεχόμαστε στο τηλέφωνό μας σε κάποιο άλλο σταθερό ή κινητό τηλέφωνο, όταν απουσιάζουμε από το γραφείο, αυτόματο τηλεφωνητή από το ίδιο το δίκτυο, χωρίς δηλ. να διαθέτουμε ξεχωριστή συσκευή κ.λπ.

Εικόνα 7
Συσκευή fax

- *Τηλεομοιοτυπική συσκευή (fax)*: Πρόκειται για τηλεφωνική συσκευή η οποία συνδέεται με το τηλεφωνικό δίκτυο και έχει τη δυνατότητα μεταβίβασης εικόνων, εγγράφων, διαγραμμάτων κ.λπ. Χρησιμοποιείται σήμερα σε μεγάλη έκταση, εκμηδενίζοντας το χρόνο μεταβίβασης επειγόντων εγγράφων σε σχέση με το ταχυδρομείο.
- *Telex*: Πρόκειται για συσκευή που η χρήση της όλο και περιορίζεται, καθώς έχει αντικατασταθεί σε μεγάλο βαθμό από το fax και πρόσφατα από

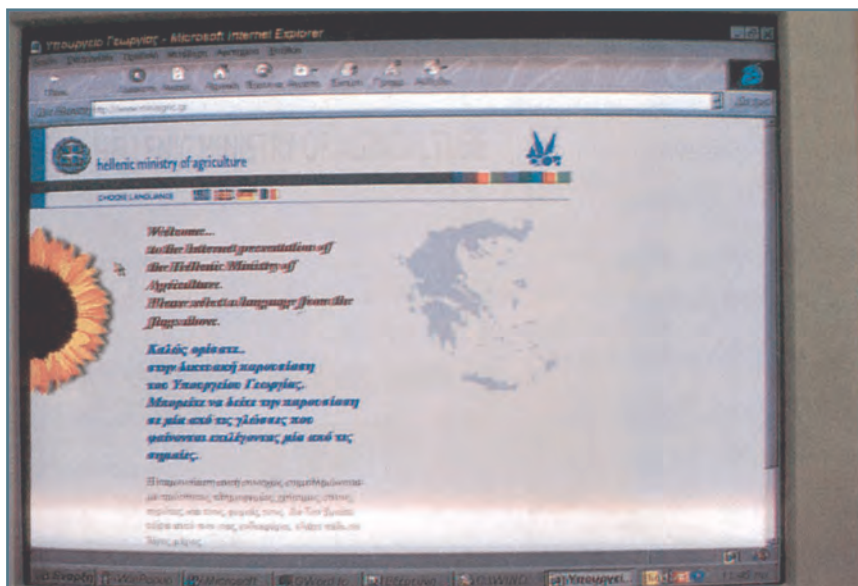
το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Μοιάζει με γραφομηχανή στην οποία πληκτρολογούνται γραπτά κείμενα, τα οποία μεταβιβάζονται μέσω του τηλεφωνικού δικτύου σε αντίστοιχες συσκευές, οι οποίες τα καταγράφουν. Έχει τα πλεονεκτήματα που αναφέρθηκαν για το fax, χρειάζεται όμως δακτυλογράφηση και δεν μπορεί να μεταβιβάσει διαγράμματα, εικόνες κ.λπ.

Εικόνα 8

Κινητά τηλέφωνα

- *Κινητό τηλέφωνο*: Απαραίτητο εξάρτημα για το σύγχρονο επιχειρηματία. Χρησιμοποιείται οπουδήποτε αυτός κινείται με τη χρήση των κυψελοειδών ασύρματων δικτύων (στη χώρα μας Cosmote, Panafon, Telestet). Τα σύγχρονα κινητά τηλέφωνα εκτός από ομιλία, δέχονται και μεταβιβάζουν σύντομα γραπτά μηνύματα. Μπορούν ακόμη να συνδεθούν με fax ή υπολογιστή και να δέχονται και να μεταβιβάζουν κείμενα, εικόνες, διαγράμματα, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο κ.λπ.
- *Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (E-mail)*: Πρόκειται για μια σύγχρονη μορφή επικοινωνίας που παρουσιάζει ταχύτατη εξάπλωση, για την οποία είναι απαραίτητη η ύπαρξη του ηλεκτρονικού υπολογιστή και η σύνδεση μέσω modem και τηλεφωνικού δικτύου με μία εταιρεία παροχής σύνδεσης με το διαδίκτυο (Internet). Η επικοινωνία γίνεται με αντίστοιχα συνδεδεμένους χρήστες και με τη χρήση ηλεκτρονικής διεύθυνσης. Μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μεταβιβάζεται ταχύτατα οτιδήποτε έχει καταγραφεί στη μνήμη του υπολογιστή (κείμενα, εικόνες, ψηφιακές φωτογραφίες, ήχοι, μουσική κ.ο.κ.) και αποθηκεύεται στη μνήμη του υπολογιστή εκείνου που καλείται, ο οποίος το βλέπει είτε αμέσως είτε όταν ανοίξει τον υπολογιστή του.

Εικόνα 9

Η αρχική ιστοσελίδα του Υπουργείου Γεωργίας στο Internet

Στην κατηγορία των μηχανημάτων επικοινωνίας μπορεί να αναφερθεί και μια σειρά άλλων συσκευών για το γραφείο μικρότερης σημασίας, όπως: Οπτικό τηλέφωνο (μεταδίδει και την εικόνα των συνδιαλεγομένων, όμως δεν έχει ακόμα διαδοθεί), Τηλεφωνικοί ειδοποιητές (βομβητές που φέρονται από τους εργαζόμενους και ειδοποιούν με βόμβο ότι πρέπει να επικοινωνήσουν από οποιοδήποτε κοντινό τους τηλέφωνο με το τηλεφωνικό κέντρο της εταιρείας), Μεγάφωνα (για μετάδοση ανακοινώσεων στους χώρους της επιχείρησης), Μαγνητόφωνα διαφόρων τύπων (για τήρηση πρακτικών, ηχογράφηση συνομιλιών, υπαγόρευση κειμένων κ.λπ.), Τηλεόραση κλειστού κυκλώματος (για λόγους ασφάλειας) κ.λπ.

2.6 Άλλα μηχανήματα γραφείου

Εκτός από τα μηχανήματα που αναφέρθηκαν, υπάρχει και μια σειρά άλλων που λιγότερο ή περισσότερο υποβοηθούν τη λειτουργία του σύγχρονου γραφείου. Τέτοιες συσκευές είναι τα διατηρητικά μηχανήματα (τρυπούν τα

έγγραφα για αρχειοθέτηση), οι συρραπτικές μηχανές, μηχανές ανοίγματος φακέλων, μηχανές σφράγισης φακέλων, μηχανήματα σελιδοποίησης, μηχανήματα αρίθμησης και χρονολόγησης εγγράφων, κοπτικά μηχανήματα (κόβουν σχέδια, διαγράμματα κ.λπ. στις απαιτούμενες διαστάσεις), συσκευές καταμέτρησης χαρτονομισμάτων, ρολόγια με κάρτες για την καταγραφή της ώρας άφιξης και αναχώρησης του προσωπικού, συσκευές μικροφωτογράφισης (φωτογραφίζουν τα έγγραφα σε σμίκρυνση, ώστε να αρχειοθετούνται χωρίς να καταλαμβάνουν πολύ χώρο. Η ανάγνωση των μικροφωτογραφιών γίνεται από ειδικές μεγεθυντικές συσκευές), συσκευές πλαστικοποίησης εγγράφων, βιβλιοδεσίας κ.λπ.

Εικόνα 10

Μηχάνημα κοπής χαρτιών

Τέλος, όπως προαναφέρθηκε την κυριότερη θέση στο σύγχρονο γραφείο καταλαμβάνει ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, ο οποίος υποκαθιστά αρκετά από τα μηχανήματα που αναφέρθηκαν (γραφομηχανές, ορισμένες κατηγορίες αριθμομηχανών, ταμειακών και λογιστικών μηχανών κ.λπ.), ενώ συγχρόνως μπορεί να συνδέεται με άλλα, ώστε να παίρνει και να δίνει σε αυτά πληροφορίες και στοιχεία. Δε θα αναφερθούμε βέβαια εδώ, ειδικά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και στην πληροφορική που αποτελούν αντικείμενο άλλων μαθημάτων. Απλώς, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι για τη σωστή λειτουργία ενός σύγχρονου γραφείου είναι απαραίτητη η χρήση τουλάχιστον ενός προσωπικού ηλεκτρονικού υπολογιστή με έναν γρήγορο επεξεργαστή και αρκετά μεγάλη μνήμη, οθόνη, πληκτρολόγιο, ποντίκι, modem για σύνδεση με

Εικόνα 11
Ο Ηλεκτρονικός Υπολογιστής

Εικόνα 12
Εκτυπωτής Laser

το Internet, εκτυπωτή και λογισμικό που να περιλαμβάνει τουλάχιστον επεξεργαστή κειμένου, λογιστικά φύλλα και πρόγραμμα βάσης δεδομένων. Στις περισσότερες περιπτώσεις είναι απαραίτητη και η προμήθεια προγραμμάτων προσαρμοσμένων στις απαιτήσεις της επιχείρησης (για την παρακολούθηση της αποθήκης, των φορολογικών υποχρεώσεων, την έκδοση αποδείξεων, τιμολογίων και άλλων παραστατικών κ.λπ.).

Εικόνα 13

Τύποι έγχρωμων εκτυπωτών

Εικόνα 14

Πολυσυσκευές (φωτοαντιγραφικό, εκτυπωτής και scanner)

Περίληψη

- Η μηχανοργάνωση είναι απαραίτητη στη σύγχρονη επιχείρηση γιατί βελτιώνει το επίπεδο των εργασιών από κάθε άποψη και αυξάνει την απόδοση του προσωπικού.
- Το κέντρο λειτουργίας του σύγχρονου γραφείου είναι ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Τη λειτουργία του υποβοηθούν τα διάφορα είδη μηχανών γραφείου (δημιουργίας και αναπαραγωγής εγγράφων, υπολογιστικές μηχανές, μηχανήματα επικοινωνίας, βοηθητικά μηχανήματα).

- Κάθε επιχείρηση χρειάζεται εκτός από τον υπολογιστή και ορισμένες άλλες μηχανές γραφείου. Αυτές που είναι περισσότερο απαραίτητες και ευρύτερα διαδεδομένες είναι: τα φωτοαντιγραφικά μηχανήματα, οι ηλεκτρονικές αριθμομηχανές, οι τηλεφωνικές συσκευές, τα κινητά τηλέφωνα και τα fax.

Ερωτήσεις

1. Τι εννοούμε με τον όρο "μηχανοργάνωση" της επιχείρησης;
2. Ποια πλεονεκτήματα προσφέρει η χρήση μηχανών γραφείου;
3. Ποιος αντίλογος έχει δημιουργηθεί σχετικά με τη "μηχανοργάνωση" των συγχρόνων επιχειρήσεων;
4. Σε ποιες κατηγορίες διακρίνονται οι μηχανές γραφείου;
5. Ποιες είναι οι κυριότερες μηχανές δημιουργίας και αναπαραγωγής εγγράφων;
6. Ποιες είναι οι κυριότερες υπολογιστικές μηχανές;
7. Ποιος είναι ο ρόλος των μηχανημάτων επικοινωνίας στη σύγχρονη επιχείρηση; Ποια τα κυριότερα από αυτά;

Εργασίες - Ασκήσεις

1. Να επισκεφθείτε μια σύγχρονη επιχείρηση και να καταγράψετε τις μηχανές γραφείου που χρησιμοποιεί.
2. Να πληκτρολογήσετε κείμενα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές του εργαστηρίου, κάνοντας χρήση ενός επεξεργαστή κειμένου.
3. Να βγάλετε φωτοαντίγραφα εγγράφων στο φωτοτυπικό μηχάνημα του σχολείου σας. Να κάνετε χρήση της μεγέθυνσης και της σμίκρυνσης.

4. Να πολυγραφήσετε ένα κείμενο στον πολύγραφο του σχολείου σας.
5. Χρησιμοποιώντας το fax του σχολείου σας, να ανταλλάξετε γραπτά κείμενα με άλλα σχολεία.
6. Να ασκηθείτε στη λειτουργία των μηχανών γραφείου που διαθέτει το εργαστήριο του σχολείου σας.

3. ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

3.1 Έννοια και χρησιμότητα αρχείου

Αρχείο ονομάζεται το σύνολο των πληροφοριών σε οποιαδήποτε μορφή (έγγραφα, επιστολές, συναλλακτικά παραστατικά, φωτογραφίες, έντυπα, φυλλάδια κ.λπ.) που τηρεί μια επιχείρηση, με οργανωμένο τρόπο, ώστε να μπορεί να ανατρέξει σ' αυτό οποιαδήποτε χρονική στιγμή. Το αρχείο πρέπει να τηρείται με απόλυτη τάξη και να φυλάσσεται σε άριστη κατάσταση. Θα πρέπει να έχει συγκεκριμένη οργάνωση, ώστε η εύρεση και απάντηση κάθε πληροφορίας να είναι εύκολη και σύντομη.

Υπάρχουν στοιχεία που πρέπει να τηρούνται υποχρεωτικά στο αρχείο μιας επιχείρησης για ορισμένο χρονικό διάστημα και ιδιαίτερα αυτά που έχουν σχέση με τις φορολογικές της υποχρεώσεις (δελτία αποστολής, τιμολόγια, λογιστικά βιβλία κ.λπ.), την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων κ.λπ. Άλλα στοιχεία είναι επίσης βασικό να τηρούνται από την επιχείρηση για την ενημέρωση του προσωπικού της, για να βοηθήσουν την εκτέλεση ανάλογων εργασιών, για να χρησιμεύσουν ως αποδεικτικά στοιχεία, για να προγραμματισθεί η μελλοντική δράση της κ.λπ.

Στις σύγχρονες επιχειρήσεις, τα αρχεία τηρούνται με την παραδοσιακή τους μορφή σε φακέλους, ντοσιέ και άλλα υλικά αρχειοθέτησης, μέσα σε ειδικές αρχειοθήκες, βιβλιοθήκες, ντουλάπες κ.λπ. και με ηλεκτρονικό τρόπο (ηλεκτρονικό αρχείο) με τη χρησιμοποίηση του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Το ηλεκτρονικό αρχείο τηρείται για τα έγγραφα και πάσης φύσεως παραστατικά που έχουν παραχθεί στον ηλεκτρονικό υπολογιστή της επιχείρησης, του γραφείου κ.λπ. ή έχουν διαβιβασθεί σε αυτό από άλλο υπολογιστή μέσω του

ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μέσω δισκετών κ.λπ.

Στο αρχείο πρέπει να συγκεντρώνονται και να ταξινομούνται όλα τα εισερχόμενα και εξερχόμενα έγγραφα της επιχείρησης, καθώς και να διατηρούνται με προσοχή στους ανάλογους φακέλους, ώστε να προστατεύονται από τη φθορά, απώλεια, κλοπή κ.λπ. με κατάλληλα μέσα, στον κατάλληλο χώρο. Έτσι, μπορούμε να βρίσκουμε σύντομα και εύκολα οποιοδήποτε εισερχόμενο ή εξερχόμενο έγγραφο, πράγμα που αποτελεί και την ένδειξη του κατά πόσον είναι σωστά οργανωμένο και λειτουργικό το αρχείο.

Σκόπιμο είναι επίσης να έχει τη δυνατότητα επέκτασης και να μπορεί να εκκαθαρίζεται, ώστε να μη συσσωρεύονται στοιχεία που δεν χρειάζεται πια η επιχείρηση. Επίσης, να έχει χαμηλό κόστος λειτουργίας και να είναι απλό στη χρήση του, ώστε εύκολα να μπορεί να ανατρέξει σ' αυτό ο οποιοσδήποτε υπάλληλος της επιχείρησης.

Τα παραπάνω στοιχεία πρέπει να τηρούνται και στα ηλεκτρονικά αρχεία με δημιουργία κατάλληλων φακέλων και υποφακέλων, ασφάλιση των αρχείων στα οποία κρίνεται ότι δεν πρέπει να έχουν πρόσβαση όλοι. Σε αυτό μπορεί να βοηθήσει και η χρήση προγραμμάτων τραπεζών δεδομένων, ώστε με χρήση λέξεων - κλειδιών και άλλων μεθόδων να είναι ταχύτατη η ανεύρεση των αιτούμενων στοιχείων και να δικαιολογείται έτσι η ηλεκτρονική αρχειοθέτηση.

Σε μια καλά οργανωμένη επιχείρηση σημασία έχει η τήρηση αρχείου όχι μόνο για τις συναλλαγές, τις παραγγελίες και γενικά τα στοιχεία που είναι υποχρεωτικό ή συνηθίζεται να τηρούνται, αλλά και η τήρηση αρχείου για στοιχεία και πληροφορίες που αφορούν την καλύτερη οργάνωση της επιχείρησης, τα προϊόντα, το κόστος παραγωγής, τον ανταγωνισμό, την οργάνωση της παραγωγής και των πωλήσεων και γενικότερα κάθε στοιχείου που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη βελτίωση της λειτουργίας και την καλύτερη ανάπτυξη της επιχείρησης.

3.2 Ειδικά αρχεία γεωργικών επιχειρήσεων

Στο πλαίσιο όσων αναφέρθηκαν, μια γεωργική εκμετάλλευση ή μια γεωργική επιχείρηση είναι σκόπιμο να τηρεί αρχείο και για τεχνικά στοιχεία, σε συνδυασμό μάλιστα με τα οικονομικά, έτσι ώστε να διευκολύνεται η διάγνωση πιθανών προβλημάτων, να απεικονίζονται διάφορες πλευρές της μονάδας και να λαμβάνονται οι σωστές αποφάσεις για την καλύτερη διαχείρισή της.

Τέτοια αρχεία μπορεί να αφορούν το επίπεδο απόδοσης των διαφόρων καλλιεργειών ή εκτροφών ή παραγωγικών μονάδων της επιχείρησης, τα εφό-

δια και τις πρώτες ύλες που χρησιμοποιούνται (λιπάσματα, φυτοφάρμακα, στοιχεία για τις αρδεύσεις κ.λπ.), εδαφολογικές ή άλλες αναλύσεις που έχουν γίνει, στοιχεία από δημοσιεύματα, μελέτες, εργασίες κ.λπ. που αφορούν αντίστοιχες πληροφορίες για άλλες εκμεταλλεύσεις της περιοχής, μέσες αποδόσεις και γενικότερα στοιχεία για σύγκριση και βελτίωση των παραγωγικών δυνατοτήτων της μονάδας μας.

Στο διάγραμμα 4 π.χ. παρουσιάζεται ένα αρχείο που μπορεί να τηρείται, προκειμένου να καταγράφεται και να αξιολογείται η κατανάλωση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στους διαφόρους κλάδους παραγωγής μιας γεωργικής εκμετάλλευσης.

Κατανάλωση Λιπασμάτων		Αγροτεμάχιο... καλλιέργειες			Αγροτεμάχιο... καλλιέργειες			Αγροτεμάχιο... καλλιέργειες		
Είδος λιπασμάτων	Ημερομ. εφαρμογής	Σιτάρι	Κριθάρι	...	Βαμβάκι	Μηδική	...	Ελιά	Αμυγδαλιά	...
Κατανάλωση φυτοφαρμάκων										
Είδος φυτοφαρ- μάκου	Ημερομ. εφαρμογής									

Διάγραμμα 4: Κατανάλωση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στους κλάδους παραγωγής της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Στο επάνω μέρος του διαγράμματος, σε κάθε γραμμή, αναγράφεται το είδος του λιπάσματος, η ημερομηνία εφαρμογής και στο αντίστοιχο τετραγωνίδιο της καλλιέργειας η ποσότητα του λιπάσματος σε κιλά, ανά στρέμμα.

Στο κάτω μέρος του διαγράμματος, σε κάθε γραμμή, αναγράφεται το είδος του φυτοφαρμάκου, η ημερομηνία του ψεκασμού και η ποσότητα που χρησιμοποιήθηκε ανά στρέμμα στο τετραγωνίδιο της καλλιέργειας.

Είναι δυνατόν επίσης, να τηρούνται αρχεία σχετικά με τις διάφορες εργασίες που γίνονται είτε από ανθρώπους είτε από μηχανήματα, αρχεία σχετικά με το κόστος λειτουργίας των μηχανημάτων, την κατανάλωση καυσίμων κ.λπ. (βλ. διάγραμμα 5). Αρχεία σχετικά με την υγεία των ζώων, τις αποδόσεις τους, τις γεννήσεις, τις ζωοτροφές που καταναλίσκονται. Ακόμη, αρχεία σχετικά με τις πωλήσεις, τους πελάτες και τις αγορές, τις τιμές ανά προϊόν και σε συνάρτηση με το χρόνο που έγινε η πώληση, αρχεία σχετικά με τις κλιματικές συνθήκες, τις ημερομηνίες συλλογής των προϊόντων κ.λπ.

Ημερομ.	Ένδειξη μετρητή ωρών εργασίας	Αλλαγή ή προσθήκη λαδιών		Αλλαγή φίλτρου λαδιού	Σέρβις	
		Ποσότητα	Κόστος	Κόστος	Περιγραφή κυριότερων εργασιών	Κόστος

Διάγραμμα 5: Καταγραφή στοιχείων σχετικά με τη συντήρηση του γεωργικού ελκυστήρα

3.3 Συστήματα και μέθοδοι αρχειοθέτησης

Για την εφαρμογή μεθόδων και τη χρησιμοποίηση συστημάτων αρχειοθέτησης, χρειάζονται ορισμένα μέσα ή υλικά, στα οποία θα τοποθετηθούν τα προς αρχειοθέτηση στοιχεία του γραφείου ή της επιχείρησης. Τα υλικά αυτά μας επιτρέπουν να κάνουμε την ταξινόμηση των εγγράφων, την κατάταξή τους δηλ. ανάλογα με το αντικείμενο ή τον αποστολέα ή τον αποδέκτη ή

άλλα χαρακτηριστικά τους και την ταξιθέτηση των εγγράφων, την τοποθέτηση δηλ. των ταξινομημένων εγγράφων σε διαφόρους τύπους επίπλων - βιβλιοθηκών, αρχειοθηκών κ.λπ.

- *Μέσα ταξινόμησης:* Φάκελοι (ντοσιέ, κλασέρ) σε διάφορα μεγέθη με μηχανισμό ή έλασμα ή χωρίς, φάκελοι με αυτιά, με χρωματιστούς πλαστικούς ή από χαρτόνι διαχωριστήρες, καρτέλες με ειδική γραμμογράφιση για συγκεκριμένες καταγραφές, δελτία, διαφανείς, πλαστικές θήκες κ.λπ.

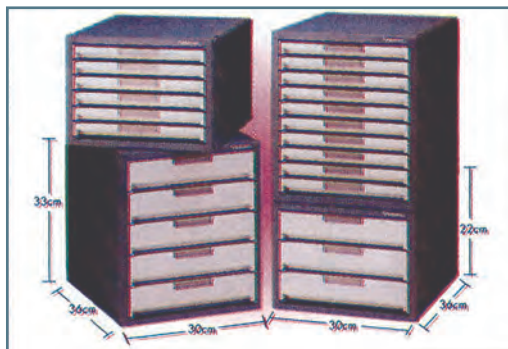

Εικόνα 15

Διάφορα είδη φακέλων

- *Μέσα ταξιθέτησης:* Έπιπλα ξύλινα ή μεταλλικά, ντουλάπια, βιβλιοθήκες με ράφια, συρταροθήκες, φοριαμοί, ειδικά συστήματα κάθετης ή κρεμαστής αρχειοθέτησης ιδίως για καρτέλες ή δελτία.

Όσον αφορά την αρχειοθέτηση, τη διαδικασία δηλ. που αρχίζει από την παραλαβή ή μετά τη δημιουργία ενός εγγράφου, το χαρακτηρισμό του από τον υπεύθυνο υπάλληλο και την τοποθέτησή του στον προβλεπόμενο φάκελο και την κατάλληλη θέση στο γραφείο, διακρίνουμε δύο βασικά συστήματα για την οργάνωσή της.

Εικόνα 16

Συρταρωτές αρχειοθήκες

Εικόνα 17

Βιβλιοθήκη - αρχείο

- *Συγκεντρωτικό σύστημα:* Όλα τα προς αρχειοθέτηση έγγραφα και λοιπά στοιχεία της επιχείρησης αρχειοθετούνται σε ένα συγκεκριμένο και μοναδικό χώρο. Στο χώρο αυτό συγκεντρώνονται όλα τα έγγραφα, το δε έργο της αρχειοθέτησης αναλαμβάνει εξουσιοδοτημένος για το σκοπό αυτό

υπάλληλος ή υπάλληλοι. Το προσωπικό της επιχείρησης όταν χρειάζεται να ανατρέξει στο αρχείο, θα πρέπει να μεταβεί στο συγκεκριμένο χώρο και να αναζητήσει το έγγραφο που επιθυμεί. Πρόκειται για σύστημα που χρησιμοποιείται σε μικρές κατά βάση επιχειρήσεις.

- *Αποκεντρωτικό σύστημα:* Με το σύστημα αυτό, κάθε επιμέρους μονάδα της επιχείρησης αρχειοθετεί τα έγγραφα που την αφορούν στο δικό της χώρο. Την ευθύνη διατήρησης του αρχείου αυτού έχει το προσωπικό της συγκεκριμένης μονάδας, το οποίο και εξυπηρετεί υπαλλήλους άλλων Τμημάτων, όταν χρειάζονται έγγραφα από το αρχείο της δικής τους μονάδας. Εφαρμόζεται κυρίως σε μεγάλες επιχειρήσεις.

Και τα δύο συστήματα έχουν θετικά και αρνητικά στοιχεία. Με το συγκεντρωτικό σύστημα υπάρχει οικονομία χώρου και προσωπικού, δυνατότητα απασχόλησης εξειδικευμένων υπαλλήλων, καλύτερη εξασφάλιση του αρχείου. Με το αποκεντρωτικό σύστημα η πρόσβαση στο αρχείο για ανεύρεση εγγράφων είναι ταχύτερη και ειδικά για τους υπαλλήλους της κάθε συγκεκριμένης μονάδας και ευχερέστερη. Επιπλέον, δεν απαιτείται συνήθως ειδικευμένο προσωπικό.

Στην πράξη, εφαρμόζεται συνήθως ένας συνδυασμός των δύο συστημάτων. Έτσι, τα έγγραφα γενικής φύσεως και γενικής χρησιμότητας αρχειοθετούνται στο κεντρικό αρχείο ή στο αρχείο του Τμήματος Διοίκησης, ενώ τα έγγραφα που αφορούν τις επιμέρους μονάδες αρχειοθετούνται από αυτές στο χώρο τους.

Σχετικά με την ταξινόμηση των εγγράφων, κατά την αρχειοθέτηση εφαρμόζονται διάφορες μέθοδοι ανάλογα με το είδος της επιχείρησης, το είδος των εγγράφων, τον αριθμό των ατόμων που ασχολούνται με την αρχειοθέτηση κ.λπ. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται περισσότερο είναι:

- *Χρονολογική μέθοδος:* Τα έγγραφα τοποθετούνται στο φάκελο κατά τη χρονολογική σειρά παραλαβής τους ή δημιουργίας τους. Συνήθως, λαμβάνεται υπόψη η ημερομηνία έκδοσης για τα έγγραφα που παράγει η ίδια η επιχείρηση και η ημερομηνία πρωτοκόλλησης για τα εισερχόμενα έγγραφα. Με τη συμπλήρωση κάθε φακέλου, αναγράφεται εξωτερικά η ημερομηνία που συμπληρώθηκε και κατόπιν ανοίγεται νέος φάκελος, στον οποίο αναγράφεται η ημερομηνία έναρξης τοποθέτησης εγγράφων. Όταν θέλουμε να ανατρέξουμε σε ένα τέτοιο αρχείο, πρέπει να θυμόμαστε κατά προσέγγιση την ημερομηνία που ήρθε το έγγραφο ή που δημιουργήθηκε. Πρόκειται για μέθοδο απλή, η οποία δεν απαιτεί εξειδικευμένο προσωπικό. Χρησιμοποιείται από μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες δε διαθέτουν πολύ χώρο για το αρχείο και δεν αρχειοθετούν μεγάλο αριθμό εγγράφων.

- *Μέθοδος κατά θέμα:* Είναι η πιο διαδεδομένη μέθοδος. Κατά την έναρξη δημιουργίας του αρχείου αποφασίζεται το θεματολόγιο και γίνεται η προμήθεια των απαιτούμενων φακέλων. Στο εξώφυλλο κάθε φακέλου αναγράφεται το θέμα και ο κωδικός του. Στο διάγραμμα 6 παρουσιάζεται ένα τέτοιο θεματολόγιο για μια μεγάλη γεωργική εκμετάλλευση. Τα έγγραφα τοποθετούνται στους φακέλους, με τη χρήση της χρονολογικής μεθόδου. Όταν ένας φάκελος συμπληρώνεται, ανοίγεται νέος με τον ίδιο κωδικό και θέμα, ο οποίος διαφοροποιείται χρονολογικά. Ανάλογα με την πρόοδο των εργασιών της επιχείρησης, το θεματολόγιο μπορεί να μεταβάλλεται με την προσθήκη νέων θεμάτων ή την κατάργηση κάποιων άλλων. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται από μεγάλες επιχειρήσεις και χρειάζεται να υπάρχει τουλάχιστον ένα άτομο έμπειρο ή εξειδικευμένο, υπεύθυνο για το αρχείο.
- *Αλφαβητική μέθοδος:* Πρόκειται για μέθοδο ταξινόμησης, κατά την οποία χρησιμοποιείται η αλφαβητική σειρά. Ξεκινούμε για παράδειγμα με 5 φακέλους, ο καθένας για κάποια γράμματα (Α έως Ζ, Η έως Κ, Λ έως Ο, Π έως Σ, Τ έως Ω), μέσα στους οποίους τοποθετούμε τα έγγραφα και πάλι κατά αλφαβητική σειρά με βάση π.χ. το επώνυμο του αποστολέα. Δεν είναι μέθοδος πολύ διαδεδομένη στις επιχειρήσεις, χρησιμοποιείται όμως σε ειδικές περιπτώσεις σε συνδυασμό με τη μέθοδο κατά θέμα. Έτσι π.χ. ο φάκελος "Πελάτες" ή "Προμηθευτές" μπορεί να είναι ταξινομημένος όχι με τη χρονολογική μέθοδο, αλλά με την αλφαβητική (τα επώνυμα των πελατών ή των προμηθευτών).

ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	
Κωδικός	Θέμα
1	Διοικητικά
1.1.	Ατομικοί φάκελοι προσωπικού
1.2.	Παραστατικά προσλήψεων. Συμβάσεις
1.3.	Ασφάλιση προσωπικού
2.	Οικονομικά
2.1.	Φορολογία
2.2.	Μισθολογικά
2.3.	Δάνεια
3.	Πωλήσεις
3.1.	Αλληλογραφία. Συμβάσεις. Συμφωνίες
3.2.	Παραγγελίες
3.3.	Παραστατικά πωλήσεων
4.	Προμήθειες
4.1	Αλληλογραφία. Προμηθευτές, Παραγγελίες.

(συνέχεια θεματολογίου)

4.2.	Παραστατικά προμηθειών
5.	Παραγωγή
5.1.	Κλάδος παραγωγής: Κηπευτικά
5.2.	Κλάδος παραγωγής: Δενδροκομία
5.3.	Κλάδος παραγωγής: Εσπεριδοειδή
6.	Τεχνικά
6.1.	Λιπάσματα (διαφημιστικά έντυπα, προσπέκτους κ.λπ.)
6.2.	Φυτοφάρμακα (ομοίως)
6.3.	Γεωργικά μηχανήματα (ομοίως)

Διάγραμμα 6: Θεματολόγιο αρχείου μιας μεγάλης γεωργικής εκμετάλλευσης

- *Αριθμητική μέθοδος:* Η ταξινόμηση γίνεται με βάση έναν αριθμό για κάθε έγγραφο. Συνήθως, ο αριθμός αυτός είναι ο αριθμός πρωτοκόλλου. Εφαρμόζεται σε πολύ μικρές επιχειρήσεις σε συνδυασμό με το βιβλίο του πρωτοκόλλου, όπου αναγράφονται η ημερομηνία, το θέμα των εγγράφων και ο αποστολέας ή ο παραλήπτης.
- *Γεωγραφική μέθοδος:* Μέθοδος που και αυτή χρησιμοποιείται σε ειδικές περιπτώσεις σε συνδυασμό με τη μέθοδο κατά θέμα. Εφαρμόζεται κυρίως, όταν θέλουμε να ταξινομήσουμε γεωγραφικά τους πελάτες ή τους αντιπροσώπους - πωλητές μας και την αλληλογραφία που έχουμε μαζί τους. Έτσι, ο φάκελος "Πελάτες" π.χ. χωρίζεται σε υποφακέλους με βάση τους νομούς ή τα γεωγραφικά διαμερίσματα. Η ταξινόμηση στον υποφάκελο γίνεται είτε με την αλφαβητική είτε με τη χρονολογική μέθοδο.

3.4 Εκκαθάριση αρχείου

Όπως έχει προαναφερθεί, κάποια έγγραφα πρέπει να τηρούνται υποχρεωτικά για κάποιο διάστημα, ενώ κάποια άλλα παύουν να είναι χρήσιμα σχετικά σύντομα, ενώ υπάρχουν και έγγραφα που η επιχείρηση πρακτικά τα χρειάζεται επ' αόριστον (π.χ. κώδικας φορολογικής νομοθεσίας) ή τουλάχιστον μέχρι την αντικατάστασή τους.

Για την καλή οργάνωση του αρχείου έχει σημασία η παρακολούθηση του λεγόμενου κύκλου ζωής των εγγράφων. Αυτή η εργασία μας βοηθάει να διατηρούμε ένα λειτουργικό αρχείο, απομακρύνοντας τα έγγραφα που δεν μας

είναι πλέον χρήσιμα.

Τα έγγραφα που πρόσφατα έλαβε ή πρόσφατα παρήγαγε η επιχείρηση, αυτά για τα οποία εκκρεμεί απάντηση ή κάποια ενέργεια και γενικότερα αυτά που έχουν άμεση χρησιμότητα για την επιχείρηση αποτελούν το "ενεργό" αρχείο της και τηρούνται συνήθως αποκεντρωτικά, στα αρμόδια δηλ. Τμήματα.

Τα έγγραφα που έχουν ουσιαστικά "εκτελεσθεί", χωρίς όμως να έχουν χάσει για κάποιους λόγους τη χρησιμότητά τους και στα οποία ανατρέχουμε σχετικά συχνά, αποτελούν το ημιενεργό αρχείο και τηρούνται είτε αποκεντρωτικά είτε συγκεντρωτικά.

Τα έγγραφα εκείνα τέλος, που πρακτικά δεν έχουν καμία αξία ή τηρούνται γιατί δεν έχει εξαντληθεί ο υποχρεωτικά προβλεπόμενος χρόνος τήρησής τους ή ακόμα για ιστορικούς και μόνο λόγους, αποτελούν το λεγόμενο αδρανές αρχείο.

Μία επιχείρηση πρέπει να φροντίζει να ελέγχει το αρχείο σε τακτά χρονικά διαστήματα, με εξουσιοδοτημένους για το σκοπό αυτό υπαλλήλους. Επίσης, να προβαίνει σε μετακινήσεις εγγράφων από το ενεργό στο ημιενεργό ή κατευθείαν στο αδρανές αρχείο και συγχρόνως να προχωρεί στην εκκαθάριση του αδρανούς αρχείου, καταστρέφοντας τα έγγραφα που δεν έχουν πια κανένα λόγο διατήρησης.

Στις μεγάλες επιχειρήσεις κατά την καταστροφή (εκκαθάριση) αρχείων συντάσσεται πρωτόκολλο, στο οποίο καταγράφονται τα έγγραφα που εκκαθαρίζονται.

Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι εκκαθάρισης των αρχείων, που έχουν σχέση με την περιοδικότητα αυτής της εργασίας και το χρόνο υποχρεωτικής διατήρησης των εγγράφων. Στις μικρότερες επιχειρήσεις δεν εφαρμόζεται συνήθως κάποια συγκεκριμένη μέθοδος, αλλά οι υπάλληλοι που αρχειοθετούν και μεταφέρουν τα έγγραφα στο αδρανές αρχείο, προβαίνουν και στην εκκαθάρισή του.

Πρέπει να σημειωθεί ότι σήμερα, όταν ο αριθμός των εκκαθαριζόμενων εγγράφων είναι μεγάλος, χρησιμοποιούνται για την καταστροφή τους ειδικά μηχανήματα. Τα μηχανήματα αυτά παρουσιάζουν το πλεονέκτημα ότι καταστρέφουν τα έγγραφα τελείως, διασφαλίζοντας τον εμπιστευτικό ή απόρρητο χαρακτήρα που μπορεί να έχουν.

Περίληψη

- Το σύνολο των πληροφοριών σε οποιαδήποτε μορφή, που τηρεί μια επιχείρηση με οργανωμένο τρόπο, έτσι ώστε εύκολα κανείς να μπορεί να ανατρέξει σ' αυτές, αποτελούν το αρχείο.
- Στις σύγχρονες επιχειρήσεις τηρείται και το λεγόμενο ηλεκτρονικό αρχείο με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή.
- Το αρχείο είναι πολλαπλά χρήσιμο για τη σύγχρονη επιχείρηση. Τηρώντας αρχείο, μια επιχείρηση μπορεί να διαφυλάσσει και να προστατεύει έγγραφα, των οποίων η τήρηση είναι υποχρεωτική από το Νόμο, αλλά και να εξασφαλίζει την ενημέρωση του προσωπικού της, να διευκολύνει την εκτέλεση εργασιών που έχουν σχέση με άλλες που έγιναν στο παρελθόν, το μελλοντικό προγραμματισμό της δράσης της κ.λπ.
- Οι γεωργικές επιχειρήσεις, ως εξειδικευμένες μονάδες, είναι σκόπιμο να τηρούν και αρχεία με τεχνικά στοιχεία, στοιχεία παραγωγής, απόδοσης και γενικότερα στοιχεία που επιτρέπουν τη διάγνωση προβλημάτων και δυσλειτουργιών, βοηθώντας παράλληλα την καλύτερη οργάνωση και διαχείρισή τους.
- Τα αρχεία τηρούνται στα μέσα ταξινότησης (βιβλιοθήκες, συρταροθήκες, φοριαμοί κ.λπ.), ταξινομημένα σε φακέλους διαφόρων μορφών με το συγκεντρωτικό ή το αποκεντρωτικό σύστημα ή με συνδυασμό και των δύο.
- Για την ταξινόμηση των εγγράφων χρησιμοποιούνται διάφορες μέθοδοι, συνήθως σε συνδυασμό μεταξύ τους. Οι κυριότερες είναι: χρονολογική, κατά θέμα, αλφαβητική, αριθμητική και γεωγραφική.
- Τα έγγραφα που παύουν να είναι χρήσιμα περνούν στο αδρανές αρχείο. Για τη διατήρηση του αρχείου σε λειτουργική μορφή είναι σκόπιμη η περιοδική επιλογή των εγγράφων που δεν υπάρχει λόγος να διατηρούνται πλέον και η καταστροφή τους.

Ερωτήσεις

1. Τι ονομάζουμε αρχείο, τι ηλεκτρονικό αρχείο και ποια η χρησιμότητά τους στις σύγχρονες επιχειρήσεις;

2. Ποια είναι τα ειδικά αρχεία που είναι δυνατόν να τηρούν οι γεωργικές επιχειρήσεις και ποια η χρησιμότητά τους;
3. Ποια είναι τα κυριότερα μέσα ταξινόμησης και ταξιθέτησης των εγγράφων;
4. Ποια είναι τα βασικά συστήματα οργάνωσης της αρχειοθέτησης;
5. Ποιες μέθοδοι χρησιμοποιούνται για την ταξινόμηση των εγγράφων;
6. Τι ονομάζουμε εκκαθάριση αρχείου και ποιος είναι ο ρόλος της;

Εργασίες - Ασκήσεις

1. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να επισκεφθείτε γεωργικές επιχειρήσεις της περιοχής σας, να καταγράψετε το θεματολόγιο του αρχείου τους και να το παρουσιάσετε στην τάξη.
2. Να καταγράψετε το θεματολόγιο του αρχείου του σχολείου σας και να προτείνετε τρόπους που να μπορούν να βελτιώσουν τη λειτουργικότητά του.

4. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

4.1 Τα έγγραφα στη σύγχρονη επιχείρηση

Η ανάγκη για επικοινωνία είναι μια από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου. Με τη δημιουργία των πρώτων οικονομικών μονάδων και την έναρξη συναλλαγών, άρχισε να διαμορφώνεται μια μορφή επικοινωνίας, κατάλληλη για αυτή την ανθρώπινη δραστηριότητα με κυρίαρχο στοιχείο το γρα-

πτό λόγο. Ακόμη και σήμερα με την τεράστια εξέλιξη της επιστήμης των επικοινωνιών και ιδίως την ανάπτυξη της τηλεφωνίας, τα έγγραφα παραμένουν το βασικό στοιχείο επικοινωνίας στις σύγχρονες επιχειρήσεις. Σ' αυτό συνέβαλαν η ανάπτυξη της τυπογραφίας, των ταχυδρομικών υπηρεσιών, των μεταφορών, το χαμηλό κόστος μεταφοράς των εγγράφων, η νομοθετική κατοχύρωση του απορρήτου των επιστολών και το ότι τα γραπτά κείμενα παραμένουν ως αποδεικτικά, μη αμφισβητήσιμα στοιχεία, ιδίως όταν έχουν κάποια επίσημη μορφή.

Υπάρχουν πολλοί τύποι εγγράφων που χρησιμοποιούνται στις σύγχρονες επιχειρήσεις και από το προσωπικό τους. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε: έγγραφα επικοινωνίας, επιστολές, αποφάσεις, εγκύκλιοι, πρακτικά, υπομνήματα, αιτήσεις, εκθέσεις, αναφορές, υπηρεσιακά σημειώματα, εισηγήσεις, προτάσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά, πρωτόκολλα, εξουσιοδοτήσεις, υπεύθυνες δηλώσεις, βιογραφικά σημειώματα κ.λπ. Στα κυριότερα από αυτά θα αναφερθούμε εκτενέστερα πιο κάτω.

Τα έγγραφα μέσα στην επιχείρηση διακινούνται με μια τυποποιημένη διαδικασία. Η παραλαβή της εισερχόμενης αλληλογραφίας γίνεται από τους υπαλλήλους της Γραμματείας, οι οποίοι και αποσφραγίζουν τους φακέλους - εκτός των προσωπικών (ονομαστικών) επιστολών - και πρωτοκολλούν τα έγγραφα. Τα καταγράφουν δηλ. στο βιβλίο του πρωτοκόλλου (ημερομηνία, αποστολέας, θέμα κ.λπ.) και τους δίνουν το λεγόμενο αριθμό πρωτοκόλλου. Στη συνέχεια, μεταφέρονται στον αρμόδιο υπάλληλο για το χαρακτηρισμό τους, τον καθορισμό δηλ. του ποια επιμέρους μονάδα (Τμήμα κ.λπ.) ή συγκεκριμένος υπάλληλος θα πάρει το έγγραφο προκειμένου να το απαντήσει, να εκτελέσει κάποια εργασία, να ενημερωθεί ή απλώς να το αρχειοθετήσει. Ο αρμόδιος για τον χαρακτηρισμό υπάλληλος, ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, μπορεί να είναι ο ιδιοκτήτης, ο Γεν. Δ/τής ή κάποιο ανώτερο στέλεχος. Τα έγγραφα επιστρέφουν στη Γραμματεία και οι υπάλληλοι σημειώνουν στο βιβλίο πρωτοκόλλου τον προορισμό τους. Στις μεγάλες επιχειρήσεις επαναλαμβάνεται παρόμοια διαδικασία σε επίπεδο Τμήματος μέχρι το κάθε έγγραφο να φθάσει στον αρμόδιο υπάλληλο - χειριστή.

Το εξερχόμενο έγγραφο συντάσσεται από τον αρμόδιο υπάλληλο σε σχέδιο, μονογράφεται από αυτόν και υποβάλλεται προς τα πάνω, διαδοχικά στον Τμηματάρχη, Διευθυντή κ.λπ., ανάλογα με το περιεχόμενό του. Τα μικρής σημασίας έγγραφα υπογράφονται τελικά από τον Τμηματάρχη, ενώ έγγραφα μεγάλης σημασίας υπογράφονται από τον ιδιοκτήτη ή το διευθύνοντα σύμβουλο της επιχείρησης. Κάθε ένας που μονογράφει το έγγραφο ή ο τελευταίος που το υπογράφει είναι ενδεχόμενο να κάνει διορθώσεις ή προσθήκες. Το σχέδιο μετά την υπογραφή του πηγαίνει στη Γραμματεία, όπου παίρνει την τελική του μορφή, πρωτοκολλείται και είτε επανέρχεται για υπογραφή

σ' αυτόν που υπέγραψε το σχέδιο ή υπογράφεται από τον προϊστάμενο της Γραμματείας ως ακριβές αντίγραφο. Εν συνεχεία αποστέλλεται στον ή στους παραλήπτες, αφού γίνει καταγραφή του στο βιβλίο διεκπεραίωσης. Αντίγραφα του εγγράφου και το σχέδιό του αρχειοθετούνται στους προβλεπόμενους φακέλους.

4.2 Εισαγωγή στη σύνταξη των εγγράφων

Μεγάλη σημασία για την επιχείρηση και για την "εικόνα" που θα πρέπει να δείχνει προς τα έξω έχει ο τρόπος σύνταξης και η εμφάνιση των εγγράφων της. Τα έγγραφα σήμερα γράφονται στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, σε κατάλληλη γραμματοσειρά ενός καλού επεξεργαστή κειμένου. Για καλύτερη εμφάνιση εκτυπώνονται σε χαρτί πολυτελείας που φέρει προτυπωμένη την επωνυμία της επιχείρησης, λογότυπο που μπορεί να υπάρχει ή άλλα στοιχεία στο επάνω ή στο επάνω αριστερά μέρος. Επάνω δεξιά γράφεται η ημερομηνία και ο τόπος έκδοσης και από κάτω ο ή οι παραλήπτες και οι διευθύνσεις τους. Ακολουθεί στο κέντρο πιο κάτω το θέμα και το κείμενο του εγγράφου. Πριν γραφεί το κείμενο συχνά περιλαμβάνουμε προσφώνηση (π.χ. "Κύριε" ή "Κύριε Διευθυντά") και στο τέλος, πριν την υπογραφή, φιλοφρονήσεις (π.χ. "Πάντοτε πρόθυμοι" ή "Με φιλικούς χαιρετισμούς"). Συνήθως, αναγράφουμε στο κάτω αριστερό άκρο του εγγράφου τον αριθμό άλλων εγγράφων που μπορεί να στέλνονται συνοδευτικά, χρησιμοποιώντας την ένδειξη "Συνημμένα" (π.χ. Συνημμένα: 3). Σχετικό είναι το έγγραφο του υποδείγματος 1. Λάθη που μπορεί να υπάρχουν, διορθώνονται όχι πάνω στο έγγραφο, αλλά στον υπολογιστή, οπότε επανεκτυπώνουμε το έγγραφο.

Ανάλογα με το είδος του εγγράφου είναι δυνατόν να έχουμε διαφοροποιήσεις στο σχήμα και το μέγεθος.

Σημασία έχει επίσης η καλή εμφάνιση του φακέλου, που αποτελεί και την πρώτη εικόνα που παίρνει ο άλλος στα χέρια του. Σήμερα, έχουν διαδοθεί πάρα πολύ οι φάκελοι με "παράθυρο" καλυμμένο με διαφανές χαρτί, μέσα από το οποίο φαίνεται ο παραλήπτης και η διεύθυνσή του, από το έγγραφο που εμπεριέχεται, το οποίο διπλώνεται κατάλληλα. Με τον τρόπο αυτό δεν χρειάζεται αναγραφή των διευθύνσεων στους προτυπωμένους με την επωνυμία της επιχείρησης φακέλους και αποφεύγεται η τοποθέτηση λάθος εγγράφου σε λάθος φάκελο.

Όσον αφορά τη σύνταξη του περιεχομένου του εγγράφου, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο συντάκτης πρέπει να γνωρίζει πολύ καλά το θέμα, έχοντας μελετήσει όλα τα σχετικά ζητήματα, έγγραφα από το αρχείο κ.λπ., και λαμβάνοντας υπόψη τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες της Ελληνικής γλώσσας, να εκφράζεται με σαφήνεια, αποφεύγοντας σύνθετες έννοιες, με απλότητα χωρίς να χρησιμοποιεί δυσνόητες λέξεις ή εκφράσεις και με συντομία, έτσι ώστε να μην απαιτείται πολύς χρόνος για την ανάγνωση του εγγράφου. Πρέπει να σημειωθεί μάλιστα ότι, όταν πρόκειται για έγγραφα

XYMOELLAS A.E.

Χυμοί Εσπεριδοειδών

Αχιλλέως 7

221 - 01 Άργος

Τηλ.: 0751-53600-10

Fax: 0751-53612

E-mail: hymoellas@otenet.gr

Άργος 20-12-1998

Αρ. Πρωτ. 21277

ΠΡΟΣ

Εταιρεία Διανομών ΕΡΜΗΣ

Σωκράτους 27

301 01 Αθήνα

Θέμα: Καθυστέρηση παραγωγής χυμού μανταρινιού

Σας γνωρίζουμε ότι λόγω μειωμένης παραγωγής μανταρινιών, καθυστερεί η παραγωγή του νέου μας προϊόντος "χυμός μανταρινιού". Η διανομή δεν προβλέπεται να ξεκινήσει πριν από τον προσεχή Φεβρουάριο. Θα επικοινωνήσουμε έγκαιρα μαζί σας για τις λεπτομέρειες.

Με φιλικούς χαιρετισμούς

Ο Διευθυντής Πωλήσεων

Κων/νος Νικολάου

Υπόδειγμα 1: Έγγραφο επικοινωνίας

που δεν έχουν μεγάλη σημασία για τον παραλήπτη, αλλά σκοπός μας με αυτά είναι να τον πείσουμε για κάτι που αφορά εμάς (π.χ. γνωστοποίηση νέου προϊόντος μας ή αίτημά μας για συνεργασία μαζί του, που δεν παρουσιάζει όμως ουσιαστικά πλεονεκτήματα για εκείνον κ.λπ.), υπάρχει ο κίνδυνος αν είναι μακροσκελή, να μην τα διαβάσει καν.

Θα πρέπει τέλος, από το ύφος του εγγράφου να διακρίνεται η ευγένεια και η αξιοπρέπεια του συντάκτη, και συνακόλουθα και της επιχείρησης και να αποφεύγονται εκφράσεις υπερβολής ή δουλοπρέπειας. Η χρησιμοποιούμενη

γλώσσα πρέπει να είναι η τρέχουσα γλώσσα που χρησιμοποιείται από τον κόσμο που ασχολείται με την οικονομία και τις επιχειρήσεις, χωρίς εξεζητημένες και παλιομοδίτικες εκφράσεις.

4.3 Διάφορα είδη εγγράφων

Υπάρχουν πάρα πολλοί τύποι εγγράφων που παράγουν ή επεξεργάζονται ή δέχονται οι σύγχρονες επιχειρήσεις. Έγγραφα που ανήκουν στη σφαίρα της εμπορικής αλληλογραφίας, δημόσια έγγραφα που δέχονται οι επιχειρήσεις από δημόσιες υπηρεσίες (εφορίες, ασφαλιστικά ταμεία, εποπτεύουσες υπηρεσίες, Υπουργεία, Νομαρχίες κ.λπ.), έγγραφα εσωτερικής αλληλογραφίας που διακινούνται εντός της επιχείρησης κ.ά. Εδώ θα περιορισθούμε σε μια αναφορά, με παράθεση υποδειγμάτων ορισμένων μόνο βασικών εγγράφων που αναφέρονται και στο αναλυτικό περιεχόμενο του μαθήματος.

4.3.1 Αιτήσεις

Με το έγγραφο αυτό υποβάλλεται κάποιο αίτημα. Τις περισσότερες φορές απευθύνεται σε δημόσιες υπηρεσίες, υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, ασφαλιστικούς οργανισμούς κ.λπ. Χρησιμοποιείται όμως και μεταξύ επιχειρήσεων, ακόμη και στο εσωτερικό μιας επιχείρησης.

Έτσι, αίτηση υποβάλλει μια εκμετάλλευση ή μια επιχείρηση π.χ. στην εφορία (Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία), προκειμένου να λάβει πιστοποιητικό φορολογικής ενημερότητας, στη Διεύθυνση Συγκοινωνιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης της έδρας της, προκειμένου να εκδοθεί άδεια κυκλοφορίας για αγροτικό αυτοκίνητο, στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, προκειμένου να ενταχθεί στον αναπτυξιακό νόμο, στον ΟΤΕ για μια νέα τηλεφωνική σύνδεση, στο ΙΚΑ για ρύθμιση κάποιων οφειλών της, σε εταιρεία κινητής τηλεφωνίας, για να πάρει κινητά τηλέφωνα για τους πωλητές της, σε τράπεζα, για να πάρει συνάλλαγμα. Στο εσωτερικό της επιχείρησης ένας υπάλληλος μπορεί να κάνει αίτηση για να ζητήσει π.χ. πιστοποιητικό προϋπηρεσίας. Στις δημόσιες υπηρεσίες, συνήθως οι αιτήσεις είναι προτυπωμένες σε ειδικά έντυπα (σχετικά είναι τα υποδείγματα 2 και 3).

ΑΙΤΗΣΗ.....	
ΤΟΥ:	ΠΡΟΣ:
ΟΝ. ΠΑΤΡΟΣ:	Τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση
ΟΝ. ΜΗΤΡΟΣ:	Δ/ση Αγροτικής Ανάπτυξης
ΟΝ. ΣΥΖΥΓΟΥ:	
ΚΑΤΟΙΚΟΥ:	Παρακαλώ να με εντάξετε στο μέτρο της εφάπαξ πριμοδότησης πρώτης εγκατάστασης του Καν. 950/97
Οδός:Αριθμ:	
T.K.: ΝΟΜΟΣ:	
Ημερομηνία & έτος γέννησης.....	
Αριθμ.Δελτ. Ταντ.:.....	Συνημμένα υποβάλλω :
Αριθμ. Φορ. Μητρώου:.....	1. Ερωτηματολόγιο (συμπληρωμένο)
Τηλ:	2. Δικαιολογητικά με τα οποία αιτιολογώ τις απαντήσεις μου:
Θέμα: Ένταξη στο μέτρο της εφάπαξ πριμοδότησης πρώτης εγκατάστασης	α. β. γ. δ.
.....199.....	Ο-Η ΑΙΤ
	Ον-νυμο - υπογραφή

Υπόδειγμα 2: Αίτηση προκειμένου να ενταχθεί νέος γεωργός στο πρόγραμμα νέων αγροτών για λήψη πριμ πρώτης εγκατάστασης

ΑΙΤΗΣΗ.....

ΤΟΥ:

ΟΝ. ΠΑΤΡΟΣ:

ΟΝ. ΜΗΤΡΟΣ:

ΟΝ. ΣΥΖΥΓΟΥ:.....

ΚΑΤΟΙΚΟΥ:.....

Οδός:Αριθμ:

Τ.Κ.: ΝΟΜΟΣ:

Ημερομηνία & έτος γέννησης.....

Αριθμ.Δελτ. Ταυτ.:.....

Αριθμ. Φορ. Μητρώου:.....

Τηλ:

ΘΕΜΑ:

« Δια την οικονομική ενίσχυση με τη μορφή επιδότησης επιτοκίου, δανείου μου για αγορά γης»

.....1999.....

(Τόπος, ημερομηνία)

ΠΡΟΣ:

Τη Δ/ση Αγροτικής Ανάπτυξης του Νομού

.....

Σας υποβάλλω συνημμένα τα παρακάτω δικαιολογητικά:

1. Θεωρημένο αντίγραφο της βεβαίωσης ότι έχω την ιδιότητα του νέου αγρότη ή νεοεισερχόμενου νέου αγρότη
 2. Γεωργοοικονομική μελέτη (2 αντίγραφα)
 3. Επικυρωμένη φωτοτυπία των δύο όψεων της αστυνομικής μου ταυτότητας ή του διαβατηρίου μου
 4. Αντίγραφο του συμβολαίου του προς αγοράν αγροκτήματος -
- Εάν δεν υπάρχει:
- > Υπεύθυνη δήλωση με στοιχεία του προς αγοράν αγροκτήματος και εντός 30 ημερών από την υπογραφή του συμβολαίου θα προσκομίσω το σχετικό αντίγραφο

Και ζητάω να εγκρίνετε με σχετική γνωμοδότησή σας, την οικονομική μου ενίσχυση με μορφή επιδότησης επιτοκίου, του δανείου μου για αγορά γης από την Τράπεζα.....

Ο-Η ΑΙΤ.....

Όνομα-Επώνυμο - Υπογραφή

Άλλες αιτήσεις δημιουργούνται στα γραφεία της επιχείρησης (σχετικό είναι το υπόδειγμα 4).

Όπως φαίνεται και στα υποδείγματα, τα στοιχεία της αίτησης διακρίνονται σε αυτά που γράφονται στο αριστερό και σε αυτά που γράφονται στο δεξιό μέρος της σελίδας. Στο αριστερό μέρος γράφονται τα στοιχεία του αιτούντος (όνομα, επώνυμο, επωνυμία, ιδιότητα, είδος επιχείρησης, ταχυδρομική δ/νση, τηλέφωνο, fax, e-mail, ενδεχομένως στοιχεία ταυτότητας - αν πρόκειται για φυσικό πρόσωπο - αριθμός φορολογικού μητρώου κ.λπ.), πιο κάτω το θέμα της αίτησης και ακόμη πιο κάτω ο τόπος και η ημερομηνία. Στο δεξιό μέρος γράφουμε την επωνυμία και τη διεύθυνση του παραλήπτη και στη συνέχεια το κείμενο της αίτησης. Κλείνουμε με την υπογραφή του αιτούντος ή του αρμοδίου προσώπου (αναφέρεται και η ιδιότητά του), αν πρόκειται για εταιρεία και την αναγραφή του ονοματεπωνύμου. Το κείμενο της αίτησης συνήθως αρχίζει με τις λέξεις "Παρακαλώ", "Σας παρακαλούμε", "Σας υποβάλλουμε" κ.λπ. Όταν η αίτηση απευθύνεται σε δημόσια υπηρεσία, συνήθως απαιτείται και η επικόλληση χαρτοσήμου στο επάνω δεξιό μέρος της.

ΑΙΤΗΣΗ ΧΥΜΟΕΛΛΑΣ Α.Ε. Αχιλλέως 7 221 01 Άργος τηλ.: 0751-53600-10 fax: 0751-53612 e-mail: hymoellas@otenet.gr ΓΙΑ άδεια τοποθέτησης διαφημιστικής πινακίδας Άργος 17-4-1999	ΠΡΟΣ το Δήμο Άργους Τμήμα Τεχνικό Σας παρακαλούμε να μας χορηγήσετε άδεια για την τοποθέτηση διαφημιστικής πινακίδας, ύψους 5 μέτρων, πλάτους 0,8 μέτρων και πάχους 0,15 μέτρων στο πεζοδρόμιο μπροστά από την είσοδο των Γραφείων της εταιρείας μας επί της οδού Αχιλλέως 7. Γνωρίζουμε ότι η τοποθέτηση αυτή θα επιβαρύνεται με μηνιαία τέλη, τα οποία είμαστε διατεθειμένοι να καταβάλλουμε κανονικά. Ο Διευθυντής Διοίκησης και Δημ. Σχέσεων (υπογραφή) Ι. Δημητρίου
---	--

Υπόδειγμα 4: Αίτηση επιχείρησης προς τη δημοτική αρχή

4.3.2 Αναφορές

Η αναφορά είναι ένα γραπτό κείμενο, ένα έγγραφο με το οποίο αναφέρουμε, γνωστοποιούμε, κάνουμε λόγο για κάποια ζητήματα.

Αναφορές γίνονται στο εσωτερικό της επιχείρησης, από υφιστάμενα προς ανώτερα κλιμάκια. Έτσι π.χ. ένας υπάλληλος είναι δυνατόν να κάνει μια αναφορά προς τον προϊστάμενό του, για να του εκθέσει κάποια προβλήματα που έχουν παρουσιασθεί. Ένα Τμήμα μπορεί να κάνει αναφορά προς το Γεν. Διευθυντή, για να του γνωστοποιήσει τα αποτελέσματα κάποιας εργασίας που ολοκληρώθηκε.

Επίσης, αναφορές είναι δυνατόν να κάνει η επιχείρηση προς κάποια δημόσια αρχή ή οργανισμό, για να αναφέρει κάποια κατάσταση, να ζητήσει να ληφθούν κάποια μέτρα κ.λπ.

Συχνά η αναφορά, ιδίως στο εσωτερικό της επιχείρησης, είναι υποχρεωτική για κάποιους από το προσωπικό ή για κάποια Τμήματα και είναι δυνατόν να υποβάλλεται είτε μετά την ολοκλήρωση κάποιας εργασίας ή σε τακτά περιοδικά χρονικά διαστήματα.

Η αναφορά έχει διαφορετικό χαρακτήρα από την αίτηση. Με αυτή απλώς εκθέτουμε κάποια κατάσταση, ενώ με την αίτηση διατυπώνουμε συγκεκριμένο αίτημα που μας αφορά. Και με την αναφορά είναι δυνατόν να ζητείται η λήψη κάποιων μέτρων για παράδειγμα, αλλά αυτά δεν μας αφορούν άμεσα.

Πάντως ο τύπος, η εμφάνιση και η σύνταξη της αναφοράς είναι ίδια με της αίτησης. Πιο κάτω παρατίθενται δύο υποδείγματα αναφορών:

ΑΝΑΦΟΡΑ Νικ. Γεωργίου Μηχανολόγου μηχανικού Τμήματος Παραγωγής τηλ.: Προβλήματα στη Γραμμή συσκευασίας Άργος 8-5-1999	ΠΡΟΣ τον Προϊστάμενο του Τμήματος Παραγωγής της Εταιρείας Σας αναφέρω ότι ορισμένα μηχανήματα που συγκροτούν τη γραμμή συσκευασίας των προϊόντων μας παρουσιάζουν μεγάλη συχνότητα βλαβών, παρά την προσεκτική συντήρηση και τις επανειλημμένες επισκευές. Πιστεύω πως η διάρκεια ζωής τους έχει ουσιαστικά λήξει και κρίνω άμεση την ανάγκη αντικατάστασής τους για την απρόσκοπτη διεξαγωγή της εργασίας συσκευασίας. (Υπογραφή)
--	--

Υπόδειγμα 5: Αναφορά στο εσωτερικό επιχείρησης

ΑΝΑΦΟΡΑ Δημ. Ιωάννου Κτηνοτρόφου Ροδοτόπι Ιωαννίνων τηλ.:	ΠΡΟΣ τη ΔΕΗ Ιωαννίνων οδός Ιωάννινα Όπως και τηλεφωνικά σας έχω γνωρίσει, η γραμμή της εταιρείας σας που περνάει από το αγρόκτημά μου στη θέση Πλαγιά κοιν. Ροδοτόπι, παρουσιάζει κλίση μετά την πρόσφατη ανεμοθύελλα με κίνδυνο κατάρρευσης. Παρακαλώ για την άμεση επίσκεψη συνεργείου σας για την επισκευή. (Υπογραφή)
---	---

Υπόδειγμα 6: Αναφορά γεωργικής εκμετάλλευσης προς ΔΕΚΟ

4.3.3 Εξουσιοδότηση

Η εξουσιοδότηση είναι ένα έγγραφο, με το οποίο δίνεται το δικαίωμα διενέργειας κάποιων εργασιών ή πράξεων από ένα πρόσωπο σε κάποιο άλλο. Όταν π.χ. ο δικαιούχος είσπραξης κάποιου ποσού αδυνατεί να παραστεί στο συγκεκριμένο χώρο που έχει αποφασισθεί να γίνει η δοσοληψία, κατά το συγκεκριμένο χρόνο, μπορεί να εξουσιοδοτήσει κάποιο άλλο άτομο να παραστεί για λογαριασμό του και να εισπράξει το ποσόν. Η εξουσιοδότηση μπορεί να παρέχει αυτό το δικαίωμα για μία μόνο φορά ή και για μεγαλύτερο διάστημα. Είναι συνηθισμένο έγγραφο στις επιχειρήσεις, δεδομένου ότι ο ιδιοκτήτης της επιχείρησης ή ο διευθύνων σύμβουλος ή κάποιοι διευθυντές (οικονομικών π.χ.), οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τις διάφορες δοσοληψίες, είναι πολυάσχολα άτομα και δεν είναι δυνατόν να λείπουν από τις θέσεις τους και να μετακινούνται στις τράπεζες ή σε δημόσιες υπηρεσίες ή σε άλλες επιχειρήσεις. Έτσι, εξουσιοδοτούν υπαλλήλους της επιχείρησης για την εκτέλεση αυτών των εργασιών.

Η εξουσιοδότηση πρέπει να περιέχει όλα τα στοιχεία του προσώπου που εξουσιοδοτεί και του προσώπου που εξουσιοδοτείται, περιλαμβανομένων των στοιχείων των ταυτοτήτων τους. Θα πρέπει επίσης, να περιγράφει με απόλυτη σαφήνεια το είδος των πράξεων για τις οποίες γίνεται η εξουσιοδότηση.

Στις περισσότερες περιπτώσεις για να ισχύει η εξουσιοδότηση, θα πρέπει αυτός που εξουσιοδοτεί να την έχει υπογράψει ενώπιον δημόσιας αρχής

(συνήθως σε Αστυνομικό Τμήμα), έτσι ώστε να έχει "θεωρηθεί το γνήσιο της υπογραφής του", να υπάρχει δηλ. η διαβεβαίωση της επίσημης αρχής ότι πράγματι το άτομο που εξουσιοδοτεί είναι αυτό που αναγράφεται στην εξουσιοδότηση. Σε ορισμένες περιπτώσεις η εξουσιοδότηση συντάσσεται ενώπιον συμβολαιογράφου και τότε η βαρύτητά της είναι μεγαλύτερη.

Πιο κάτω παρατίθεται υπόδειγμα εξουσιοδότησης:

ΧΥΜΟΕΛΛΑΣ Α.Ε.

Αχιλλέως 7

221 01 Άργος

τηλ.: 0751-53600-10

fax:0751-53612

Άργος 21-3-1999

ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ

Ο υπογεγραμμένος Ν. Γεωργίου, διευθύνων σύμβουλος της Α.Ε. ΧΥΜΟΕΛΛΑΣ, κάτοικος Άργους, Νικηταρά 12, αριθμ. δελτίου ταυτότητας Ν 125741, 6-5-88, Αστ. Τμ. Άργους,

εξουσιοδοτώ

τον Δημ. Ιωάννου, ταμία της επιχείρησής μας, κάτοικο Άργους, Κολοκοτρώνη 7, αριθμ. δελτίου ταυτότητας Κ 448501, 13-2-89, Αστ. Τμ. Ναυπλίου, να διενεργεί όλες τις οικονομικές πράξεις της εταιρείας μας, περιλαμβανόμενων των πάσης φύσεως εισπράξεων από ΔΟΥ, τράπεζες, πελάτες μας κ.λπ.

Αστυν. Τμήμα Άργους

21-3-99

θεωρήθηκε για το γνήσιο της
υπογραφής του εξουσιοδοτούντος

Ο εξουσιοδοτών
(υπογραφή)

Ο Αξιοματικός υπηρεσίας
(σφραγίδα) (υπογραφή)

Νικ. Γεωργίου

Χρ. Αγγελόπουλος

Υπόδειγμα 7: Εξουσιοδότηση

4.3.4 Υπεύθυνες δηλώσεις

Είναι προσωπικά έγγραφα με τα οποία δηλώνεται η αλήθεια ή η ύπαρξη κάποιου γεγονότος ή κατάστασης. Χρησιμοποιούνται, όταν δεν υφίσταται άλλο επίσημο έγγραφο που να επιβεβαιώνει το συγκεκριμένο στοιχείο.

Στις περισσότερες περιπτώσεις και ιδίως όταν η υπεύθυνη δήλωση απευ-

Σύμφωνα με το άρθρο 22 του ίδιου Νόμου η δήλωση ψευδών στοιχείων, αναληθών γεγονότων κ.λπ., έχει ως αποτέλεσμα την επιβολή κυρώσεων σε αυτόν που κάνει τη δήλωση.

Όταν κατά την υποβολή της υπεύθυνης δήλωσης στην αρμόδια δημόσια υπηρεσία δεν παρίσταται ο ίδιος ο δηλών για να την υπογράψει, θα πρέπει αυτή να έχει υπογράψει ενώπιον κάποιας άλλης δημόσιας αρχής (συνήθως το Αστυνομικό Τμήμα, όπως και με την εξουσιοδότηση) και να έχει θεωρηθεί το γνήσιο της υπογραφής.

Πιο κάτω (υπόδειγμα 9) παρατίθεται ενδεικτικό κείμενο, που μπορεί να καταχωρηθεί στον προβλεπόμενο χώρο της Υπεύθυνης Δήλωσης του Ν. 1599/1986, μετά το αναγραφόμενο "δηλώνω ότι"

..... η έδρα της εταιρείας μας ΧΥΜΟΕΛΛΑΣ Α.Ε. είναι το Άργος και τα γραφεία μας βρίσκονται στην οδό Αχιλλέως 7.

Υπόδειγμα 9: Κείμενο υπεύθυνης δήλωσης του Ν. 1599/86, με το οποίο ο εκπρόσωπος εταιρείας δηλώνει την έδρα της

4.3.5 Βιογραφικό σημείωμα

Το βιογραφικό σημείωμα είναι προσωπικό έγγραφο που έχει την έννοια υπεύθυνης δήλωσης και συντάσσεται από υποψήφιους για ανάληψη θέσεως εργασίας, από ήδη εργαζομένους που επιθυμούν προαγωγή ή αλλαγή θέσης μέσα στην επιχείρηση, από υποψήφιους για την εισαγωγή σε κάποια σχολή (π.χ μεταπτυχιακό πανεπιστημιακό πρόγραμμα), από υποψήφιους για λήψη υποτροφίας κ.λπ.

Η σωστή σύνταξη του βιογραφικού σημειώματος έχει πολύ μεγάλη σημασία, διότι αυτό δίνει την πρώτη εικόνα για τον υποψήφιο. Με αυτό παραθέτουμε τα προσωπικά μας στοιχεία, τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα μας, τα ειδικότερα προσόντα μας που αφορούν τη συγκεκριμένη υποψηφιότητα. Τα στοιχεία μας πρέπει να παρατίθενται με ειλικρίνεια, πληρότητα, σαφήνεια και πειστικότητα, τονίζοντας αυτά που εκτιμούμε πως είναι τα "δυνατά μας σημεία", χωρίς απεραντολογίες και παράθεση περιττών στοιχείων. Πρέπει να μην έχει ορθογραφικά και συντακτικά λάθη, να έχει καλή εμφάνιση, να τηρείται κάποια λογική σειρά στην παράθεση των στοιχείων, να είναι σύνητομο και να μη δίνει την εντύπωση ότι έχει παραχθεί μαζικά για να δίνεται αδιάκριτα για κάθε περίπτωση.

Στο βιογραφικό σημείωμα πρέπει να περιλαμβάνονται στοιχεία που να δίνουν σαφή εικόνα της προσωπικότητας του ατόμου. Τα στοιχεία αυτά, ανά-

λογα με την περίπτωση, μπορεί να είναι: Ατομικά στοιχεία (Ηλικία, τόπος γέννησης, τόπος κατοικίας, οικογενειακή κατάσταση κ.λπ.), Τίτλοι σπουδών (όλων των βαθμίδων δηλ. μέση, ανώτερη, ανώτατη, μεταπτυχιακή εκπαίδευση, ξένες γλώσσες κ.λπ. Για κάθε τίτλο αναγράφεται ο βαθμός και ο χρόνος απόκτησής του), Στρατιωτικές υποχρεώσεις, Επαγγελματική κατάρτιση, Προϋπηρεσία (παράθεση όλων των προηγούμενων θέσεων απασχόλησης καθώς και της σημερινής, εργοδότης, είδος, χρονικό διάστημα απασχόλησης, κ.λπ.), τυχόν συγγραφικό έργο (εργασίες, βιβλία, μελέτες κ.λπ.), ενδιαφέροντα, κοινωνική δράση, ονόματα προσώπων που μπορούν να δώσουν συστάσεις για το άτομο κ.λπ. Πιο κάτω παρατίθενται δύο υποδείγματα βιογραφικών σημειωμάτων.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Επώνυμο:

Όνομα:

Όνομα πατρός:

Έτος γέννησης:

Τόπος γέννησης:

Τόπος και διεύθυνση κατοικίας:

Τηλ.:

Fax:

E - mail:

Τίτλοι σπουδών: 1. Πτυχιούχος Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Ειδικότητα: Τεχνολογίας Τροφίμων, Βαθμός: "Λίαν Καλώς", Έτος:

2. Πτυχιούχος Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης, Ειδικότητα: Γεωργικές βιομηχανίες, Βαθμός: Άριστα, Έτος:

Ξένες γλώσσες: Αγγλικά, πτυχίο Lower, πανεπ. Cambridge.

Επαγγελματική κατάρτιση: Χειρίζομαι ηλεκτρονικό υπολογιστή (Windows 98, Word, Excel)

Προϋπηρεσία: 1. Από έως στην οικογενειακή μας γεωργική εκμετάλλευση στο Δήμο Αργολίδας (Καλλιέργεια πορτοκαλιών.

Εμπλοκή σε όλες τις εργασίες της γεωργικής εκμ/σης και υπεύθυνος για την οικονομική της διαχείριση). 2. Από έως σήμερα στην εταιρεία ΧΥΜΟΕΛ-ΛΑΣ Α.Ε., Άργος, ως υπεύθυνος παραλαβής πρώτης ύλης. Παράλληλα συνεχίζω την απασχόλησή μου στη γεωργική μας εκμετάλλευση.

Κοινωνική δράση: 1. Αιρετό μέλος του Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Αργολίδας. 2. Μέλος του γεωργικού συνεταιρισμού Δήμου Αργολίδας.

Στρατιωτικές υποχρεώσεις: Εκπληρωμένες (ειδικότητα: οδηγός αυτοκινήτου)

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμος, 2 παιδιά

Υπόδειγμα 10: Βιογραφικό σημείωμα ενός αποφοίτου Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Επώνυμο:

Όνομα:

Όνομα πατρός:

Έτος γέννησης:

Τόπος γέννησης:

Τόπος και διεύθυνση κατοικίας:

Τηλ.:

Fax:

E - mail:

Τίτλος σπουδών: 1. Απόφοιτος Λυκείου, βαθμός 18 και 8/12, Έτος

2. Πτυχιούχος Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθήνας, Τμήμα: Γεωργικής Οικονομίας, Βαθμός: "Λίαν Καλώς", Έτος:

3. Πτυχίο master Πανεπιστημίου Reading Αγγλίας, Ειδικότητα: Marketing γεωργικών προϊόντων, Έτος:

Ξένες γλώσσες: 1. Αγγλικά, Πτυχίο Proficiency, πανεπ. Cambridge, 2. Γαλλικά, πτυχίο Certificat Γαλλ. Ινστιτούτου.

Επαγγελματική κατάρτιση: 1. Πεντάμηνη ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση (stage) στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γεν. Δ/ση Γεωργίας.

2. Χειρισμός ηλεκτρονικού υπολογιστή (Windows, Word, Excel, Access, Internet).

Προϋπηρεσία: 1. Από έως εποχιακός υπάλληλος Υπουργείου Γεωργίας, Δ/ση Μεταποίησης και Εμπορίας Γεωργικών Προϊόντων, Αθήνα.

2. Από έως στην εταιρεία εμπορίας αγροτικών εφοδίων "Αγροπρομηθευτική ΕΠΕ", στο Τμήμα marketing, Θεσ/νίκη. 3. Από έως σήμερα προϊστάμενος Τμήματος marketing στην εταιρεία "Αγροεξαγωγές Α.Ε.", Λάρισα. Παράλληλη απασχόληση ως ωρομίσθιος καθηγητής σε θέματα marketing γεωργικών προϊόντων σε ιδιωτικά ΚΕΚ και ΙΕΚ.

Συγγραφικό έργο: 1. Οι εξαγωγές ελληνικών ροδάκινων κατά την δεκαετία 1985 - 1995, άρθρο στο τεύχος, ημερομηνία του περιοδικού του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος. 2. Σημειώσεις marketing γεωργικών προϊόντων, 1997 (βοήθημα διδασκαλίας) 3. Marketing αγροτουριστικών υπηρεσιών (Υπό έκδοση).

Ενδιαφέροντα, κοινωνική δράση: 1. Μέλος Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, 2. Μέλος Δ.Σ. Συλλόγου Γεωπόνων Ν. Λάρισας, 3. Μέλος θεατρικής ομάδας συλλόγου Λάρισα.

Στρατιωτικές υποχρεώσεις: Εκπληρωμένες (Εφεδρος Ανθυπολοχαγός Πυροβολικού)

Οικογενειακή κατάσταση: Άγαμος

Υπόδειγμα 11: Βιογραφικό σημείωμα ενός γεωπόνου

4.3.6 Εκθέσεις

Πρόκειται για έγγραφα με τα οποία παρουσιάζονται, περιγράφονται, εκτίθενται διάφορα γεγονότα ή προτάσεις ή δεδομένα κ.λπ. Υπάρχουν εκθέσεις που ανάλογα με το σκοπό που εξυπηρετούν είναι λεπτομερειακές (π.χ. τα πεπραγμένα ενός Τμήματος μιας επιχείρησης) ή συνοπτικές (π.χ. συνοπτική έκθεση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης για ενημέρωση κάποιου πελάτη ή επισκέπτη της). Εκθέσεις συντάσσονται από διάφορα Τμήματα της επιχείρησης, από ειδικές επιτροπές, από εμπειρογνώμονες κ.λπ. και αφορούν ζητήματα όπως πρακτικά, πεπραγμένα, πραγματογνωμοσύνες (επιτόπιες εξετάσεις), παραλαβές υλικών κ.λπ.

Στην αρχή της έκθεσης αναγράφεται ο σκοπός της, το αντικείμενό της π.χ. έκθεση προσόντων υπαλλήλων υποψηφίων για προαγωγή. Συνήθως, ακολουθεί η αναγραφή του τόπου, της ημερομηνίας και ενδεχομένως και της ώρας σύνταξης, αν αυτή παίζει ρόλο στο αντικείμενο της έκθεσης. Ακολουθούν τα στοιχεία του συντάκτη ή αυτών που τη συντάσσουν, καθώς και τα στοιχεία της προφορικής ή γραπτής εντολής ή πάγιας υποχρέωσης, από την οποία προκύπτει η ανάγκη σύνταξης της έκθεσης. Στη συνέχεια, παρατίθεται το κυρίως κείμενο της έκθεσης και τέλος οι υπογραφές των συντακτών.

Οι εκθέσεις πρέπει να είναι αντικειμενικές και πειστικές. Να αναφέρονται σε συγκεκριμένα στοιχεία και γεγονότα και να πλαισιώνονται από τις απαιτούμενες αποδείξεις.

Πιο κάτω παρατίθεται ένα υπόδειγμα έκθεσης παραλαβής υλικών:

ΕΚΘΕΣΗ

Παραλαβής Υλικών

Στο Άργος σήμερα, 10 Ιουνίου 1999, ημέρα Πέμπτη και ώρα 11.00 π.μ., στην κεντρική αποθήκη της ΧΥΜΟΕΛΛΑΣ Α.Ε., συνήλθε η μόνιμη επιτροπή παραλαβής υλικών της εταιρείας, αποτελούμενη από τους Ν. Παπαγιάννη, προϊστάμενο του Λογιστηρίου, Ελ. Μαρκάκη, υπάλληλο του Λογιστηρίου και Γεωργ. Αποστολίδη, αποθηκάριο και σε εκτέλεση της παραγγελίας μας 527/99.

παραλάβαμε

τα πιο κάτω υλικά από την εταιρεία Εντυποεκδοτική Ο.Ε. (επισυνάπτεται το Δελτίο Αποστολής 1312/10-6-99 της παραπάνω εταιρείας):

20 χαρτοκιβώτια των 5 δεσμίδων φωτοτυπικού χαρτιού.

100 δεσμίδες μηχανογραφικού χαρτιού προτυπωμένου με τα στοιχεία της επιχείρησης.

50 μελανοταινίες εκτυπωτών laser.

Τα υλικά βρέθηκαν σύμφωνα με τις προδιαγραφές της παραγγελίας μας.

Τα μέλη της Επιτροπής
(υπογραφές)

Υπόδειγμα 12: Έκθεση παραλαβής υλικών

Περίληψη

- Τα έγγραφα αποτελούν το βασικό στοιχείο επικοινωνίας στις σύγχρονες επιχειρήσεις. Τα κυριότερα είδη εγγράφων είναι: επιστολές και έγγραφα επικοινωνίας, εγκύκλιοι, αποφάσεις, εκθέσεις, πρακτικά, αναφορές, αιτήσεις, βεβαιώσεις, πιστοποιητικά, υπεύθυνες δηλώσεις, εξουσιοδοτήσεις, βιογραφικά σημειώματα κ.λπ.
- Η διακίνηση των εγγράφων ακολουθεί συγκεκριμένη διαδικασία στην επιχείρηση, στην οποία βασικό ρόλο παίζει η Γραμματεία, οι υπάλληλοι της οποίας καταγράφουν όλα τα έγγραφα στο "πρωτόκολλο".
- Μεγάλη σημασία έχει η καλή εμφάνιση των εγγράφων, τα οποία σήμερα γράφονται στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, καθώς και ο φάκελος στον οποίο μπαίνουν. Όσον αφορά το περιεχόμενο τους πρέπει να είναι σαφές, σύντομο, περιεκτικό και γραμμένο σε σύγχρονη γλώσσα.
- Οι αιτήσεις είναι έγγραφα που έχουν ως αντικείμενο την υποβολή αιτήματος. Έχουν όμοιο τύπο και εμφάνιση με τις αναφορές, που είναι έγγραφα που γνωστοποιούν διάφορα ζητήματα.
- Με την εξουσιοδότηση ένα πρόσωπο δίνει σε κάποιο άλλο το δικαίωμα να ενεργήσει αντ' αυτού για κάποια θέματα. Συνήθως, απαιτείται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής του εξουσιοδοτούντος από δημόσια αρχή. Αυτό ισχύει και για τις υπεύθυνες δηλώσεις.
- Οι υπεύθυνες δηλώσεις συντάσσονται συνήθως στο ειδικό προτυπωμένο έντυπο του Ν. 1599/86.
- Τα βιογραφικά σημειώματα έχουν μεγάλη σημασία για την υποβολή κάθε είδους υποψηφιότητας και ιδίως για την κατάληψη θέσεων εργασίας. Πρέπει να παρουσιάζουν τις ικανότητες και τα στοιχεία μας με πληρότητα, πειστικότητα και ειλικρίνεια, χωρίς απεραντολογίες. Σκόπιμο είναι να ακολουθούν το συγκεκριμένο προβλεπόμενο τύπο.
- Συγκεκριμένος τύπος ακολουθείται και στις εκθέσεις, οι οποίες είναι έγγραφα που περιγράφουν γεγονότα, πεπραγμένα ή κάνουν προτάσεις.

Ερωτήσεις

1. Ποιοι λόγοι συνέβαλαν στο να παραμένουν και σήμερα τα έγγραφα το βασικό στοιχείο επικοινωνίας των σύγχρονων επιχειρήσεων;
2. Ποιοι είναι οι κυριότεροι τύποι εγγράφων;
3. Ποια διαδικασία ακολουθείται κατά τη διακίνηση των εισερχόμενων και εξερχόμενων εγγράφων στις επιχειρήσεις;
4. Τι πρέπει να προσέχουμε κατά τη σύνταξη ενός εγγράφου;
5. Ποιες είναι οι διαφορές αιτήσεων και αναφορών; Ποιο τύπο σύνταξης ακολουθούν;
6. Ποιο είναι το αντικείμενο των εξουσιοδοτήσεων; Γιατί χρειάζεται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής του εξουσιοδοτούντος;
7. Ποιο είναι το αντικείμενο των υπευθύνων δηλώσεων; Συνήθως σε τι είδους έντυπο συντάσσονται;

Εργασίες - Ασκήσεις

1. Να εξετάσετε διάφορους τύπους εγγράφων από το αρχείο του σχολείου σας και να τα κατατάξετε στους τύπους που μάθατε.
2. Να συντάξετε το βιογραφικό σας σημείωμα.
3. Να ασκηθείτε στη σύνταξη διαφόρων τύπων εγγράφων π.χ. έγγραφο του σχολείου σας προς το δήμο για αύξηση της επιχορήγησης για θέρμανση, αίτησή σας προς το δημοτικό γυμναστήριο για εγγραφή σας σε αθλητική ομάδα, αναφορά του σχολείου σας προς το Υπουργείο Παιδείας για έλλειψη καθηγητών, εξουσιοδότηση σε συμμαθητή σας για να παραλάβει επιστολή σας από το Ταχυδρομείο, έκθεση με προτάσεις της τάξης σας για τον καλύτερο καθαρισμό του σχολείου κ.λπ.

5. ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ - ΑΞΙΟΓΡΑΦΑ

5.1 Είδη αξιόγραφων και συναλλακτικών παραστατικών

Η εξάπλωση της χρησιμοποίησης του χρήματος απλούστευσε τις συναλλαγές, διευκόλυνε το εμπόριο, βοήθησε την ανάπτυξη. Το χρήμα αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες που άλλαξαν την εικόνα του κόσμου κατά τους τελευταίους αιώνες. Ήδη, βρισκόμαστε σε μια μεταβατική περίοδο, όπου το χρήμα αρχίζει να χάνει την υλική μορφή του (χαρτονόμισμα, κέρμα). Ο κίνδυνος κλοπής ή ληστείας, η διαφάνεια των συναλλαγών και η απλούστευση των διαδικασιών οδηγούν στην υποκατάσταση σιγά σιγά του υλικού χρήματος με τις επιταγές, τις χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες, τις μεταβιβάσεις ποσών από λογαριασμό σε λογαριασμό κ.λπ. Η πρόσφατη αυτή εξέλιξη ξεκίνησε με τη χρήση των αξιογράφων. Στη σύγχρονη επιχείρηση γίνεται ευρύτατη χρήση αυτών των "εγγράφων".

Κατά τις συναλλαγές είναι απαραίτητη η έκδοση κάποιων εγγράφων ή παραστατικών. Άλλα από αυτά διευκολύνουν τους συναλλασσόμενους και τις επιχειρήσεις κάνοντας ταχύτερη και ευκολότερη την αγοραπωλησία (εμπορικές επιστολές, συμφωνητικά, παραγγελίες, ζυγολόγια, γραμμάτια είσπραξης, εντάλματα πληρωμής κ.λπ.) και άλλα είναι υποχρεωτικά από τη νομοθεσία (Κ.Β.Σ., Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων) για φορολογικούς κ.ά. λόγους (δελτία αποστολής, τιμολόγια, δελτία παροχής υπηρεσιών, αποδείξεις είσπραξης και πληρωμής, φορτωτικές κ.λπ.), ενώ συγχρόνως είναι απαραίτητα και για τις επιχειρήσεις, προκειμένου να παρακολουθούν και να καταγράφουν τις αγορές και πωλήσεις τους, να ενημερώνουν την αποθήκη τους, να έχουν άμεση εικόνα της οικονομικής τους κατάστασης.

Όταν η αγοραπωλησία γίνεται με πίστωση, με συμφωνία δηλ. εφάπαξ ή σε δόσεις καταβολής του τιμήματος σε μεταγενέστερο χρόνο, χρησιμοποιούνται και άλλα είδη εγγράφων τα οποία ονομάζονται πιστωτικά όργανα ή πιστωτικοί τίτλοι και ανήκουν στην κατηγορία των αξιογράφων. Η χρήση των εγγράφων αυτών γίνεται προκειμένου να εξασφαλισθεί αυτός που παρέχει την πίστωση, ο πωλητής συνήθως, ότι θα εισπράξει τα οφειλόμενα στο συμφωνηθέντα χρόνο.

Αξιόγραφα, γενικότερα, ονομάζονται εκείνα τα έγγραφα τα οποία εμπεριέχουν "δικαίωμα" (δικαίωμα π.χ. είναι η είσπραξη μιας οφειλής). Η άσκηση

του δικαιώματος προϋποθέτει την κατοχή του εγγράφου, ενώ ο οφειλέτης υποχρεώνεται να ικανοποιήσει ο δικαίωμα (την πληρωμή δηλ. του χρέους του), όταν εμφανισθεί σε αυτόν το αξιόγραφο.

Υπάρχουν διάφορα είδη αξιόγραφων, όπως π.χ. οι μετοχές. Για τις ανάγκες του συγκεκριμένου μαθήματος μας ενδιαφέρουν βασικά οι πιστωτικοί τίτλοι, στους οποίους διακρίνουμε δυο κατηγορίες: α) Τα χρηματόγραφα, τα αξιόγραφα δηλ. εκείνα, των οποίων το "δικαίωμα" είναι χρηματικό ποσό. Τα κυριότερα είναι η συναλλαγματική, το γραμμάτιο σε διαταγή και η επιταγή και β) Τα αποθηκόγραφα των οποίων το "δικαίωμα" είναι μη χρηματικό, όπως π.χ. η μεταφορά αγαθών. Το κυριότερο είναι η φορτωτική.

5.2 Η συναλλαγματική

Οι κανόνες που αφορούν τις συναλλαγματικές και τα γραμμάτια θεσπίστηκαν με το Νόμο 5325/1932.

Η συναλλαγματική είναι ένα αξιόγραφο που περιλαμβάνει με επίσημο τρόπο την έγγραφη εντολή ενός προσώπου που δανείζει κάποιο ποσό (του λεγόμενου δανειστή) σε ένα άλλο πρόσωπο (οφειλέτης, πληρωτής), να πληρώσει στον ίδιο ή σε κάποιον τρίτο ορισμένο ποσό σε προκαθορισμένο χρόνο και τόπο.

Οι συναλλαγματικές κυκλοφορούν σε ειδικά προτυπωμένα και χαρτοσημασμένα έντυπα. Ανάλογα με την ονομαστική τους αξία (το ύψος ποσού για το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί), περιλαμβάνουν και το ανάλογο χαρτόσημο.

Για να είναι έγκυρη η συναλλαγματική πρέπει να περιλαμβάνει ορισμένα στοιχεία:

1. Τη λέξη "συναλλαγματική" μέσα στο κείμενό της (όχι απλώς ως επικεφαλίδα του εγγράφου).
2. Την απλή και καθαρή εντολή για πληρωμή ορισμένου ποσού, εκφρασμένου σε χρήματα. Το ποσό γράφεται αριθμητικά ή και ολογράφως μαζί με το νόμισμα.
3. Το όνομα του πληρωτή (του οφειλέτη), αυτού δηλ. στον οποίον απευθύνεται η συναλλαγματική.
4. Την ημερομηνία πληρωμής (ή λήξεως) της συναλλαγματικής. Εάν η συναλλαγματική δεν αναγράφει ημερομηνία λήξεως, τότε ονομάζεται "λευκή" και η ημερομηνία λήξης καθορίζεται (αναγράφεται) από το λεγόμενο

"κομιστή", τον άνθρωπο δηλ. που την κρατάει στα χέρια του (συνήθως είναι ο ίδιος ο δανειστής). Εάν δεν γραφεί καθόλου ημερομηνία, θεωρείται ότι η συναλλαγματική έχει εκδοθεί "εν όψει", δηλ. είναι ληξιπρόθεσμη και πρέπει να πληρωθεί από τον οφειλέτη μόλις του εμφανισθεί για πληρωμή.

5. Τον τόπο πληρωμής. Είναι συνήθως ίδιος με τον τόπο έκδοσης. Εάν δεν υπάρχει σαφής ειδική αναγραφή του, τότε είναι ο τόπος που αναγράφεται δίπλα στο όνομα του πωλητή (τόπος εργασίας του ή κατοικίας του).
6. Το όνομα του κομιστή "σε διαταγή" του οποίου θα γίνει η πληρωμή, το όνομα δηλ. του δικαιούχου, του λήπτη, στον οποίο ο οφειλέτης θα πληρώσει το ποσό. Συνήθως, το πρόσωπο αυτό είναι ο ίδιος ο εκδότης της συναλλαγματικής (ο δανειστής). Σ' αυτή την περίπτωση, στη συναλλαγματική θα πρέπει να αναγράφεται "Σε διαταγή εμένα τον ίδιο" ή "Σε εμένα".
7. Ο χρόνος και ο τόπος έκδοσης.
8. Η υπογραφή του εκδότη (δανειστή) και του αποδέκτη (οφειλέτη, πληρωτή).

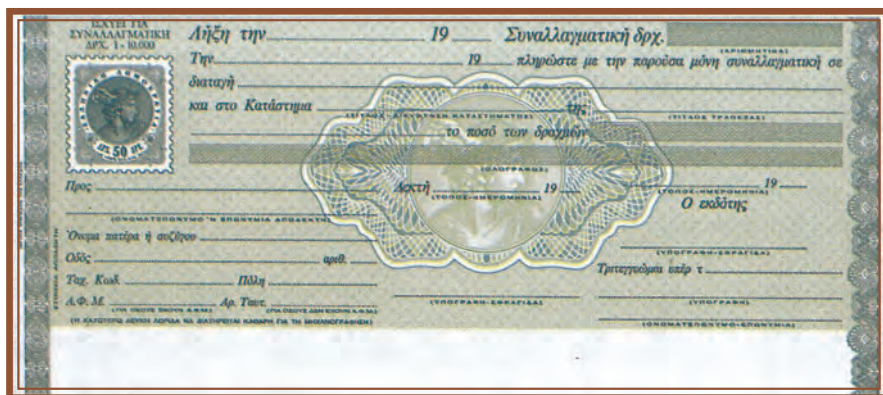
Η πληρωμή της συναλλαγματικής γίνεται από τον οφειλέτη μέσα σε δύο εργάσιμες ημέρες από τη λήξη της και εφόσον εμφανιστεί σε αυτόν. Στην πράξη, ο κάτοχος της συναλλαγματικής έρχεται σε επικοινωνία με τον οφειλέτη και συμφωνούν τον τόπο και χρόνο πληρωμής, που δε μπορεί να ξεπερνά το διήμερο από τη λήξη της συναλλαγματικής.

Η συναλλαγματική είναι δυνατόν να μεταβιβασθεί. Η μεταβίβαση γίνεται, όταν ο κάτοχός της (εκδότης - δανειστής ή κομιστής) εισπράττει από κάποιον τρίτο το τίμημά της και αναλάβει αυτός την εξόφλησή της από τον οφειλέτη. Η διαδικασία αυτή της μεταβίβασης γίνεται συνήθως για διευκόλυνση του δανειστή, ο οποίος έτσι εισπράττει νωρίτερα τα χρήματά του. Τότε ονομάζεται "προεξόφληση" και γίνεται από τις Τράπεζες, οι οποίες βέβαια παρακρατούν τον τόκο μέχρι τη λήξη της συναλλαγματικής, τα έξοδά τους (προμήθεια) και τα έξοδα αποστολής, αν πρέπει να πληρωθεί σε άλλο τόπο. Επίσης, μεταβίβαση της συναλλαγματικής γίνεται από τον κομιστή σε κάποιο τρίτο, προκειμένου να καλυφθεί τμήμα ή ολόκληρο το αντίτιμο αγοραπωλησίας. Σε όλες τις περιπτώσεις μεταβίβασης, αυτή νομιμοποιείται με την "οπισθογράφιση" της συναλλαγματικής, την υπογραφή της δηλ. από τον εκδότη της ή τον κομιστή στο πίσω μέρος της. Συνήθως, αναγράφεται και το όνομα του οπισθογράφου, δήλωσή του ("Πληρώστε αντί για μένα") και το όνομα του νέου δικαιούχου. Στην περίπτωση αναγραφής όλων αυτών των στοιχείων η οπισθογράφιση ονομάζεται "τακτική" ή "πλήρης". Είναι πάντως έγκυρη, απλά και μόνο όταν υπάρχει η υπογραφή του κατόχου της ("Λευκή"

οπισθογράφηση). Σε μία συναλλαγματική είναι δυνατόν να γίνουν πολλές διαδοχικές οπισθογραφίες.

Όταν υπάρξει άρνηση πληρωμής της συναλλαγματικής από τον οφειλέτη, ο κομιστής, προκειμένου να κατοχυρώσει τα δικαιώματά του έναντι αυτών που έχουν υπογράψει τη συναλλαγματική (εκδότης, οφειλέτης, οπισθογράφος, τριτεγγυητής), μπορεί να τη διαμαρτυρήσει. Η διαμαρτύρηση γίνεται εντός δύο εργάσιμων ημερών από τη λήξη της, σε συμβολαιογράφο, ο οποίος συντάσσει το "διαμαρτυρικό", στο οποίο αναγράφονται οι λόγοι μη πληρωμής της συναλλαγματικής, τα έξοδα του κομιστή και η υπογραφή του συμβολαιογράφου. Στη συνέχεια, μπορεί να καταφύγει στα δικαστήρια κάνοντας αγωγή εναντίον κάποιου ή όλων των υποχρέων (αυτών που έχουν υπογράψει τη συναλλαγματική), για να πληρωθεί το ποσό που του οφείλεται.

Προηγουμένως αναφέρθηκε ο "τριτεγγυητής". Ο τριτεγγυητής είναι τρίτο πρόσωπο που υπογράφει στο εμπρόσθιο μέρος της συναλλαγματικής, εγγυώμενος για ορισμένο πρόσωπο που αναφέρεται στη συναλλαγματική για όλο ή μέρος του ποσού. Ο τριτεγγυητής είναι υποχρεωμένος να εξοφλήσει τη συναλλαγματική σε περίπτωση άρνησης του οφειλέτη. Η συναλλαγματική είναι έγκυρη και χωρίς τριτεγγύηση.

Υπόδειγμα 13: Έντυπο συναλλαγματικής

5.3 Το γραμμάτιο σε διαταγή

Το γραμμάτιο είναι συγγενές χρηματόγραφο με τη συναλλαγματική, εξυπηρετώντας τους ίδιους σκοπούς στις συναλλαγές. Χρησιμοποιείται δηλ. κατά την αγοραπωλησία με πίστωση. Αυτός που εκδίδει το γραμμάτιο υπόσχεται ότι θα πληρώσει στον κομιστή (λήπτη) το αναγραφόμενο ποσό σε ορισμένο τόπο και χρόνο. Συντάσσεται και αυτό σε προτυπωμένο έντυπο, χαρτοσημασμένο, μεταβιβάζεται με οπισθογράφηση, προεξοφλείται από τράπεζες, περιλαμβάνει ενδεχομένως τριτεγγύηση, ενώ σε περίπτωση μη πληρωμής του συντάσσεται "διαμαρτυρικό".

Η βασική του διαφορά από τη συναλλαγματική είναι ότι σ' αυτό παίρνουν μέρος δύο πρόσωπα, ο εκδότης, ο οποίος και αναλαμβάνει την ευθύνη "της υπόσχεσης για πληρωμή", είναι δηλ. ο πληρωτής (αντίθετα με τη συναλλαγματική που ο εκδότης είναι ο δανειστής) και ο κομιστής ή λήπτης, ο οποίος είναι ο δανειστής, αυτός που θα εισπράξει την οφειλή.

Δεν υπάρχει δηλ. στο γραμμάτιο "αποδέκτης".

Επίσης, το γραμμάτιο αφού εκδίδεται από τον οφειλέτη περιέχει "υπόσχεση" και όχι "διαταγή" που περιέχει η συναλλαγματική, που εκδίδεται από το δανειστή.

Στο γραμμάτιο θα πρέπει απαραίτητα:

1. Να περιλαμβάνεται και στο κείμενο η ονομασία του τίτλου "Γραμμάτιο σε διαταγή".
2. Να αναγράφεται απλά και καθαρά η "υπόσχεση" για πληρωμή ορισμένου ποσού.
3. Να αναγράφεται η ημερομηνία λήξης του
4. Να αναγράφεται ο τόπος πληρωμής του
5. Να αναγράφεται το όνομα του προσώπου στο οποίο θα γίνει η πληρωμή
6. Να αναγράφεται ημερομηνία και τόπος έκδοσης
7. Να υπάρχει υπογραφή από τον εκδότη (πληρωτή)

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι Τράπεζες προτιμούν την προεξόφληση συναλλαγματικών από τα γραμμάτια, διότι οι συναλλαγματικές φέρουν δύο υπογραφές αντί μιας των γραμματίων. Για το λόγο αυτό οι συναλλαγματικές είναι και περισσότερο διαδεδομένες.

Υπόδειγμα 14: Γραμμάτιο

5.4 Η επιταγή

Η επιταγή είναι και αυτή χρηματόγραφο, με το οποίο ο εκδότης δίνει εντολή στην Τράπεζα, στην οποία έχει ήδη κατατεθειμένο χρηματικό ποσό ή λογαριασμό, να πληρώσει σε τρίτο πρόσωπο ορισμένο ποσό, με την εμφάνισή της. Η επιταγή μπορεί να είναι και μεταχρονολογημένη, η ημερομηνία δηλ. έκδοσής της να είναι μεταγενέστερη της ημερομηνίας που δίδεται στον κομιστή. Με αυτό τον τρόπο, ο οποίος είναι πολύ διαδεδομένος τελευταία, η επιταγή αντικαθιστά ουσιαστικά τη συναλλαγματική.

Πάντως, ο κύριος λόγος για τον οποίο χρησιμοποιείται είναι η αντικατάσταση του χρήματος και των κινδύνων που συνεπάγεται η διακίνηση μετρητών.

Στην επιταγή λαμβάνουν μέρος τρία πρόσωπα: ο εκδότης, αυτός δηλ. που δίνει την εντολή για πληρωμή με χρέωση του λογαριασμού του, η τράπεζα, η οποία παίρνει την εντολή και πληρώνει και ο κομιστής, αυτός δηλ. που έχει το δικαίωμα να εισπράξει το ποσό της επιταγής. Η επιταγή μπορεί να οπισθογραφηθεί, οπότε έχουμε και τέταρτο πρόσωπο τον οπισθογράφο.

Η επιταγή περιλαμβάνει τα παρακάτω στοιχεία:

1. Την ονομασία "επιταγή" στο κείμενό της
2. Τη συγκεκριμένη εντολή για πληρωμή ορισμένου ποσού
3. Την επωνυμία της πληρώτριας τράπεζας
4. Τον τόπο και χρόνο έκδοσης. Όπως έχει λεχθεί, ο χρόνος έκδοσης είναι και ο χρόνος πληρωμής (πληρωτέα επί τη εμφανίσει ή "εν όψει"), μπορεί όμως να είναι μεταγενέστερος του πραγματικού.

5. Την υπογραφή του εκδότη.

Τα χρήματα που έχουν κατατεθεί στο λογαριασμό του εκδότη, προκειμένου να πληρωθεί η επιταγή, ονομάζονται κάλυμμα ή αντίκρυσμα ή πρόβλεψη. Εάν το ποσό αυτό δεν υπάρχει στον προβλεπόμενο χρόνο, η επιταγή είναι ακάλυπτη (δεν έχει αντίκρυσμα) και μπορεί να διαμαρτυρηθεί. Οι προβλεπόμενες ποινές είναι ιδιαίτερα αυστηρές.

Υπάρχουν διάφορα είδη επιταγών:

- *Τραπεζική επιταγή*: Εκδίδεται από τράπεζα ύστερα από κατάθεση κάποιου ποσού σε βάρος υποκαστήματός της, στο οποίο δίνει εντολή να πληρώσει το αναγραφόμενο ποσό σε τρίτο πρόσωπο, που επίσης αναγράφεται σ' αυτή. Πρόκειται ουσιαστικά για μεταβίβαση (αποστολή) χρημάτων από ένα πρόσωπο σε κάποιο άλλο. Λέγεται και "έμβασμα".
- *Ιδιωτική επιταγή*: Είναι η επιταγή που εκδίδεται από ιδιώτη. Ο εκδότης έχει λογαριασμό καταθέσεων στην Τράπεζα, η οποία, για να τον διευκολύνει στις πληρωμές του, του δίνει βιβλιάριο επιταγών με φύλλα επιταγών (τσεκ), που περιέχουν όλα τα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία στοιχεία, χωρίς να είναι συμπληρωμένα. Ο ιδιώτης κόβει μία επιταγή, συμπληρώνει το ποσό, το όνομα του κομιστή, την ημερομηνία έκδοσης κ.λπ., την υπογράφει και την παραδίδει στον κομιστή. Συγχρόνως, αναγράφει τα στοιχεία αυτά και στο στέλεχος για να είναι ενήμερος για την κίνηση του λογαριασμού του.
- *Λογιστική Επιταγή*: Με αυτή δίνεται εντολή στην Τράπεζα, αντί να πληρώσει τοις μετρητοίς, να πιστώσει το λογαριασμό του κομιστή.
- *Επιταγή Δημοσίου*: Είναι οι επιταγές που εκδίδονται από φορείς του Δημοσίου για πληρωμή συντάξεων, επιστροφή φόρου κ.λπ.
- *Δίγραμμος επιταγή*: Στο επάνω αριστερό μέρος της, διαγώνια, περιλαμβάνει δύο παράλληλες γραμμές. Μέσα σε αυτές γράφεται συγκεκριμένη τράπεζα ή υποκατάστημά της. Η επιταγή μπορεί να εξοφληθεί μόνο στη συγκεκριμένη τράπεζα, όπου είναι γνωστός ο κομιστής, μειώνοντας τον κίνδυνο είσπραξής της από τρίτο πρόσωπο σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής της.

Ειδικής φύσεως είναι η ταχυδρομική επιταγή, η οποία εκδίδεται από το ταχυδρομείο και ο σκοπός της είναι η αποστολή χρηματικών ποσών.

Υπόδειγμα 15: Επιταγή

5.5 Φορτωτική

Η φορτωτική είναι και αυτή πιστωτικός τίτλος και ανήκει στην κατηγορία των αποθηκογράφων. Στη φορτωτική το δικαίωμα δεν είναι χρηματικό, αλλά η μεταφορά αγαθών. Χρησιμοποιείται σε όλες τις μεταφορές με δημόσια μέσα μεταφοράς είτε αυτά είναι θαλάσσια είτε χερσαία είτε εναέρια.

Με τη φορτωτική είναι βεβαιωμένη η φόρτωση των εμπορευμάτων και η σύμβαση της μεταφοράς τους. Περιέχει τα στοιχεία του αποστολέα και του παραλήπτη, τα στοιχεία της εταιρείας μεταφοράς, του μεταφορικού μέσου, στοιχεία για τα εμπορεύματα, το βάρος τους κ.λπ. Τη συνοδεύουν και άλλα έγγραφα που πρέπει να φθάσουν στα χέρια του παραλήπτη και είναι χρήσιμα γι' αυτόν, όπως: τιμολόγιο ή και δελτίο αποστολής, ασφαλιστήριο συμβόλαιο και ενδεχομένως διάφορα πιστοποιητικά (προέλευσης, φυτοϋγειονομικού ελέγχου, ποιοτικού ελέγχου κ.λπ.). Όλα αυτά τα έγγραφα ονομάζονται φορτωτικά έγγραφα. Στη φορτωτική αναγράφεται και το κόστος των μεταφορικών (κόμιστρα, ναύλος). Η φορτωτική συνήθως εκδίδεται σε τέσσερα αντίτυπα: ένα για το φορτωτή (αποστολέα), ένα για τον παραλήπτη (αγοραστή), ένα για την εφορία και ένα που παραμένει (στέλεχος) στη μεταφορική εταιρεία ή στο μεταφορικό μέσο.

Οι φορτωτικές εκδίδονται στο όνομα ορισμένου προσώπου (παραλήπτη) ή "εις διαταγή", χωρίς δηλ. να αναγράφεται το όνομα του παραλήπτη. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, η φορτωτική μεταβιβάζεται με οπισθογράφεση.

Περίληψη

- Το χρήμα στην εποχή μας υποκαθίσταται σε πολλές περιπτώσεις από τις επιταγές, τις πιστωτικές κάρτες, τις μεταφορές χρημάτων από λογαριασμό σε λογαριασμό. Όταν οι αγοραπωλησίες γίνονται με πίστωση, χρησιμοποιούμε τους πιστωτικούς τίτλους.
- Με τη συναλλαγματική ο δανειστής δίνει εντολή στον οφειλέτη, ο οποίος και την αποδέχεται, να πληρώσει καθορισμένο ποσό στον ίδιο ή σε τρίτο σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο. Μεταβιβάζεται με οπισθογράφηση.
- Το γραμμάτιο δεν περιέχει εντολή, αλλά υπόσχεση. Με αυτό ο οφειλέτης υπόσχεται ότι θα πληρώσει στο δανειστή καθορισμένο ποσό, σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο.
- Συναλλαγματική και γραμμάτιο κυκλοφορούν σε έντυπη μορφή, χαρτοσημασμένα. Και για τα δυο υπάρχει δυνατότητα προεξόφλησής τους από τις τράπεζες.
- Με την επιταγή ο εκδότης δίνει εντολή σε τράπεζα να πληρώσει συγκεκριμένο ποσό σε τρίτο πρόσωπο, με χρέωση του λογαριασμού του. Η επιταγή πληρώνεται με την εμφάνισή της, εκτός αν έχει εκδοθεί μεταχρονολογημένη.
- Η φορτωτική χρησιμοποιείται κατά τις μεταφορές με δημόσια μέσα μεταφοράς. Συνοδεύεται από τα φορτωτικά έγγραφα.

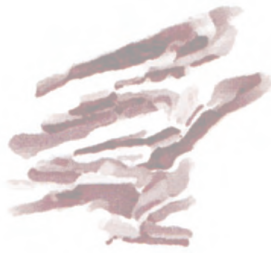
Ερωτήσεις

1. Ποια έγγραφα ονομάζονται αξιόγραφα; Ποια πιστωτικοί τίτλοι; Και ποια χρηματόγραφα;
2. Ποια είναι η χρησιμότητα της συναλλαγματικής; Ποια πρόσωπα συμμετέχουν σ' αυτή; Ποια στοιχεία πρέπει να περιλαμβάνει για να είναι έγκυρη;
3. Τι εννοούμε, με τους όρους οπισθογράφηση, προεξόφληση, τριτεγγύηση, διαμαρτύρηση συναλλαγματικής;

4. Ποιες είναι οι βασικές διαφορές γραμματίου - συναλλαγματικής; Ποια είναι τα βασικά στοιχεία που περιλαμβάνει το γραμμάτιο;
5. Ποιος είναι ο ρόλος της επιταγής; Ποια πρόσωπα συμμετέχουν σ' αυτή; Ποια στοιχεία περιλαμβάνει;
6. Τι εννοούμε, όταν λέμε "μεταχρονολογημένη" επιταγή;
7. Ποια είναι τα είδη επιταγών;
8. Τι είναι η φορτωτική; Πότε χρησιμοποιείται;

Εργασίες - Ασκήσεις

1. Να φωτοτυπήσετε έντυπα συναλλαγματικών, γραμματίων και επιταγών και να ασκηθείτε στη σύνταξή τους.
2. Να χωριστείτε σε ομάδες ανά δύο και να κάνετε μεταξύ σας κάποια εικονική συναλλαγή με πίστωση, να τακτοποιήσετε την πληρωμή με τρεις τρόπους, συμπληρώνοντας δηλ. συναλλαγματικές, γραμμάτια, επιταγές.
3. Να προμηθευτείτε έντυπα ταχυδρομικών επιταγών από το ταχυδρομείο και να ασκηθείτε στη συμπλήρωσή τους.

Βιβλιογραφία

Δαουτόπουλος, Γ.Α., *Αγροτική Κοινοτική Ανάπτυξη*, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1989.

Efferson, J., *Principles of Farm Management*, McGraw-Hill and Kogakusha Co., 1953.

Ζάχαρης, Ε., *Γεωργική και Συνεταιριστική Οικονομία*, Ίδρυμα Ευγενίδου, Αθήνα, 1992.

Ζιωγάνας, Χ., *Η αβεβαιότητα εις την γεωργίαν: Επιδράσεις αυτής επί των αποφάσεων των παραγωγών*, Σύγχρονος Γεωργία, τεύχος 5, σελ. 150-155, Σεπτ. - Οκτ. 1976.

Ζιωγάνας, Χ., Αποστολόπουλος, Κ., Καλδής, Π., *Κοστολόγηση Αγροτικών Προϊόντων*, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα, 1994.

Ζιωγάνας, Χ., *Ανταγωνιστικότητα κλάδων παραγωγής ζωοτροφών και η σημασία της για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας*, Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας "Λιβαδοπονία και Εναλλακτικές Χρήσεις Γης", σελ. 29-43, Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία, Θεσσαλονίκη, 1995.

Ζιωγάνας, Χ., *Εισαγωγή στη Μικροοικονομική Ανάλυση*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Θεσσαλονίκη, 1998.

Ζιωγάνας, Χ., *Γεωργική Οικονομική Ανάπτυξη*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 1998.

Harsh, S., Connor, L., Schwab, G., *Managing the Farm Business*, Prentice-Hall, U.S.A., 1981.

Heady, E., Jensen, H., *Farm Management Economics*, Prentice-Hall, U.S.A., 1954.

Καμενίδης, Χ., Ζιωγάνας, Χ., *Οικονομική Μεταποίησης Αγροτικών Προϊόντων*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 1987.

Κιτσοπανίδης, Γ., *Αρχές Οικονομικής Γεωργικής Παραγωγής*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη, 1986.

Κιτσοπανίδης, Γ., *Αρχές Οικονομικής*, Εκδόσεις Γιαχούδη - Γιαπούλη, Θεσσαλονίκη, 1986.

Κιτσοπανίδης, Γ., *Γεωργική Λογιστική και Οικονομική Ανάλυση με Αρχές και Εφαρμογές Γεωργικής Εκτιμητικής*, Εκδόσεις Γιαχούδη - Γιαπούλη, Θεσσαλονίκη, 1988.

Κιτσοπανίδης, Γ., *Οικονομική Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη, 1990.

Κιτσοπανίδης, Γ., *Γεωργική Οικονομική Έρευνα*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη, 1991.

Κιτσοπανίδης, Γ., Καμενίδης, Χ., *Αγροτική Οικονομική*, Εκδόσεις Ζήτη (Β' Έκδοση), Θεσσαλονίκη, 1992.

Κώττης, Γ., Πετράκη-Κώττη, Α., *Μικροοικονομική: Θεωρία και Εφαρμογές*, Εκδοτικές Επιχειρήσεις "Το Οικονομικό", Αθήνα, 1994.

Λιανός, Θ., Χρήστου, Γ., *Πολιτική Οικονομία Γ' Λυκείου*, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα, 1998.

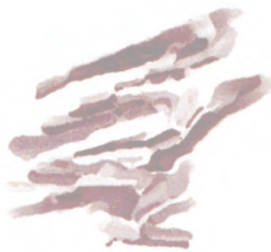
Λιανός, Θ., Δαμιανός, Δ., Μέργος, Γ., Ντεμούσης, Μ., Κατρανίδης, Σ., *Αγροτική Οικονομική: Θεωρία και Πολιτική*, Εκδόσεις Ευγενίου Μπένου, Αθήνα, 1996.

Μαρματάκης, Ν., *Μακροοικονομική Ανάλυση*, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1988.

Πατσή, Π., *Οργάνωση και Διαχείριση Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων*, Ίδρυμα Ευγενίδου, Αθήνα, 1993.

Σαμαράς, Ι., Ζιωγάνας, Χ., Γουρδομιχάλη, Α., Λάππας, Ν., Νικολαΐδης, Ε., *Δυναμικές Μονάδες, Δυνητικές Καινοτομίες και Αναδιάρθρωση του Γεωργικού Τομέα*, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα, 1994.

Upton, M., *Farm Management in Africa - The Principles of Production and Planning*, Oxford University Press, 1978.

Βιβλιογραφία παραρτήματος

Γεωργακόπουλος, Λ., *Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, Τόμος 2, Οι εμπορικές πράξεις*, Τεύχος Ι *Αξιόγραφα*, Εκδ. Αφοί Π. Σάκκουλα, 1997.

Γκλεζάκος, Π., *Οργάνωση Γραφείου - Δημόσιες Σχέσεις*, 1998.

Δραγώνα - Στραφυλάκη, Ι., *Εισαγωγή στη διοικητική και οργανωτική των επιχειρήσεων - οργανισμών*, Γ' Τ.Ε.Λ., Εκδ. ΟΕΔΒ.

Καλλιμάνη - Κοτσώνη, Κων/να, Σαββοπούλου - Λεβέτσιου, Άννα, *Πρακτική Γραμματείας*, Γ' Τ.Ε.Λ., Εκδ. ΟΕΔΒ, 1986.

Καμενίδης, Χ., Ζιωγάνας, Χ., *Οικονομική Μεταποίησης Αγροτικών Προϊόντων*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης, 1992 - 3.

Καρδακάρης, Κ., *Τεχνική των συναλλαγών*, Εκδ. Έλλην, 1997.

Ρόκας, Ν., *Αξιόγραφα*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1992.

Σπυριδάκης, Ι., *Εγχειρίδιο Αστικού Δικαίου, Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό μέρος*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1993.

Σφακιανός, Κ., Σφακιανός, Π., *Πρακτική Γραμματείας*, Εκδ. Interbooks, 1995.

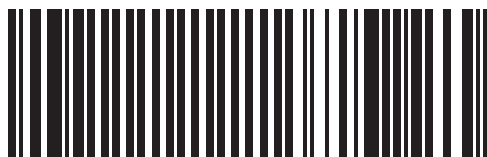
Τζωρτζάκης, Κ., Τζωρτζάκη, Α., *Οργάνωση και διοίκηση (μάνατζμεντ)*, 1992.

Harsh, B. S., Connor, J. L., Schwab, D. G., *Managing the farm business, Prentice - Hall, Inc.*, 1981.

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός βιβλίου: 0-24-0089
ISBN 978-960-06-2875-3

(01) 000000 0 24 0089 1